

TALOUSTIETEELLISIÄ TUTKIMUKSIA

JULKAISSUT

KANSANTALOUDELLINEN YHDISTYS

XXII

O. K. KILPI: SUOMEN SIIRTOLAISUUS JA 19. VUOSISADAN KANSANTALOUS

2

SUOMEN SIIRTOLAISUUS JA 19. VUOSISADAN KANSANTALOUS

KIRJOTTANUT

O. K. KILPI

3

HELSINKI 1917
KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ S. A. A.

Esisana.

19. vuosisadan kansantaloudellinen kehitys on kypsytännyt eräitä taloudellisen ja kansallisen elämän elinkysymyksiä, jotka viime vuosisadan lopulla ja tämän vuosisadan alussa täällä ovat joutuneet päiväjärjestykseen. Yksi näistä on maastamuutto eli siirtolaisuus. Katsottuna sen pitkäaikaisen taloudellis-sosialisen kehityksen taustaa vastaan, jonka seuraus maastamuutto on, on siirtolaisuuskysymys Suomessa yhä ajan kysymys, kokonaan huolimatta siitä, että tämä väestöliike pakollisesta määräyksestä muutamiksi vuosiksi on siirretty pois päiväjärjestyksestä.

Edellä sanotusta johtuu, että tämän tutkimuksen tarkoitusperäksi ei ole muodostunut yksin siirtolaisuuskysymyksen selvittely sellaisenaan. Siirtolaisuuskysymys on ennemminkin lähtökohta.

Ikäänkuin itsestään johtaa se yritykseen niiden viime vuosisadan kansantaloudellisen kehityksen pääpiirteiden ymmärtämiseen, joista sekä maastamuutto että useat muutkin viime aikojen kysymyksistä (kuten tilattoman väestön kysymys, Suomen kansantalouden tuotannollinen heikkous, sosialidemokratian leviäminen y. m.) saavat valaistusta.

Vuonna 1910 kirjotti SUNDBÄRG:

„Återstår Finland. Detta land har ju ock under senare tider aflämnat en mycket betydande transoceanisk utvandring. Men, såsom kändt, är åtminstone det ursprungliga

incitamentot här af politisk art, icke af ekonomisk. I hvad mån den finska utvandringen kan anses vara framkallad af ekonomiska förhållanden, är en fråga om hvilken ännu så godt som ingen utredning föreligger. För en utanförstående är det icke lätt att därom bilda sig någon mening“.

SUNDBÄRG oli osaksi väärässä, osaksi oikeassa.

SUNDBÄRG oli väärässä siinä, että siirtolaisuuden kiihtyminen Suomessa olisi tapahtunut pääasiassa poliittisista syistä, ei taloudellisista. Mikäli hän tällä nimittämällä tarkotti siirtolaisuuden kiihtymistä Suomessa vuosisadan vaiheella, ei se ilmeisesti ainakaan pääasiassa ole yksin poliittisista syistä selitettävissä. Tämän todistaa jo se asianlaita, että sitä siirtolaisuuden kiihtymistä, joka täällä — myös poliittisista syistä — tapahtui vuosisadan vaiheella, vastasi samalainen siirtolaisuuden kiihtyminen Skandinavian maissa samoihin aikoihin.

Mutta SUNDBÄRG on oikeassa siinä, mitä hän sanoo siirtolaisuustutkimuksen kaunasta Suomessa. Näin voidaan kirjoittaa maasta, jonka kansantaloudelliset kysymykset suurelta osaltaan ovat tutkimatta melkein kaikilta muilta kannoilta paitsi kansantajuiselta.

1891 vuoden valtiopäivillä esitti Yleinen valitusvaliokunta anottavaksi Hänen Majesteetiltaan, että toimeenpannaisiin tutkimus siirtolaisuudesta. Mutta tutkimus oli rajoitettava siirtolaisuuden seurauksien, ei sen syitten tutkimiseen.

Valiokunnan mietinnössä sanotaan, että valiokunnassa oli kyllä huomautettu, että pitäisi myös tutkittaman siirtolaisuuden syitä. „Sillä valitetut epäkohdat tulevat korjatuiksi ja poistetuiksi sitä myöten kuin aiheet siirtolaisuuteen poistuvat“. Mutta valiokunta ei kumminkaan katsonut tarvitsevänsä laajentaa anomusta sillä tavoin. „Emigrationens

orsaker äro, om än icke tillfyllest utredda, likväl i hufvudsak kända“.

Talonpoikaissäädystä eräs valiokunnan jäsen ilmoitti lisäksi toisen perusteen. Valiokunnassa oli huomattu, että jos syistä ruvettaisiin ottamaan selkoa, asia tulisi „kokonaan toisen luontoiseksi ja hyvinkin laajaksi ja arveluttavaksi“.

Tällainen aihe pidettyä tärkeän yhteiskunnallisen kysymyksen tutkimuksesta, on kuvaava sille katsantokannalle, joka — sanokaamme — vielä viime vuosisadan lopulla vallitsi.

1914 vuoden siirtolaisuusasian tutkimista koskevan eduskunta-anomuksen kohtalo tunnetaan.

Siirtolaisuuskysymyksen tavanomaisen käsittelyn epäkohtia ovat:

1. Väärä lähtökohta. Siirtolaisuutta käsitellään etupäässä moralisena kysymyksenä. Sen syinä pidetään ihmisten moralisia puutteellisuuksia, isänmaanrakkauden puutetta y. m. s. Tällainen katsantokanta on ymmärrettävissä tutustumalla siihen taloushistorialliseen ja psykologiseen pohjaan, jolta se on lähtenyt.

2. Väärä metodi. Seurauksia arvosteltaessa jätetään erottamatta väestömenetyksen merkitys absoluutisessa mielessä ja väestömenetyksen merkitys suhteellisessa mielessä (s. o. ottamalla huomioon kansantalouden samanaikainen tila. Ks. esitystä edempänä!).

Syitä tutkittaessa jätetään erottamatta absoluutisen ja suhteellisen liikaväestön käsitteet. Todistuksena siitä, kuinka epätyytyttävään tulokseen voidaan johtua kansantaloustieteen jo kerran saavuttamien käsite-eroavaisuuksien puuttuvan huomioonottamisen johdosta — tavallinen virhe muuten etupäässä historiallisen sivistyksen saaneilla tai his-

torismiin kallistuvilla kansantaloudellisilla kirjailijoilla — on eräs kohta Ruotsin laajassa siirtolaisuusmietinnössä.

Tässä mietinnössä sanotaan:

„Det europeiska jordbruket har under de äldre seklen visat sig ega nog expansionskraft för att kunna uppbära en folkökning af 3 à 4 promille årligen, men det har visat sig icke kunna uppbära det senast gängna seklets födelseöfverskott af 8—10—12 ock 15 promille. Födelseöfverskott sådana som de sistnämnda kräfva i Europa en motsvarande utveckling af industri och handel, eller också föranleda de — utvandring“.

Tästä lausunnosta ei ole mahdotonta saada ilmi erästä tärkeätä ja oikeata havaintoa, havaintoa, joka on koko siirtolaisuuskysymyksen ydin. Sellaisena myös tärkeämpi kuin useat tämän pitkän tutkimussarjan muista havainnoista yhteensä.

Mutta tämä havainto on peitettyä kansantaloudellisen terminologian kannalta epätydyttävään ja epämääräiseen, jopa harhauttavaan muotoon.

Mitä tarkotetaan näet oikeastaan sanoilla: „uppbära — — en folkökning“.

Asianlaita ei voi olla niin kuin lausunnon johdosta sananmukaisesti lähinnä johtuisi ajattelemaan, että näet maanviljelysmaiden siirtolaisuus olisi aiheutunut siitä syystä, että Euroopassa maataloudellinen tuotanto ei enää olisi kyennyt kasvamaan yhtä suuressa määrässä kuin väestön määrä on kasvanut. Toisin sanoen, että maanviljelys semmoisenaan ei siis olisi kyennyt kannattamaan viime vuosisadan nopeata väestön lisäystä.

Tämmöisen syyin kumoo jo se tosiasia, että ne (maanviljelys)maat, jotka pääasiassa lähettävät siirtolaisia ulkomaille, ovat useimmiten samoja maita, jotka harjoittavat elintarpeitten maastavientiä.

(KAUTSKYN iva liikaväestöisistä maanviljelysmaista, jotka vievät ulkomaille elintarpeita ja elintarpeitten puutteesta siirtolaisia — mitä siitä muuten onkin sanottava — on tässä kohdassa paikallaan).

Mutta siirtolaisuus-problemin selitys on etsittävä toisaalta — tuotannon ja väestön välisestä suhteesta kyläläkin, mutta käsitettynä toisessa mielessä ja tarkemmin määriteltynä kuin edelläolevassa lausunnossa. Kyseenalaiselle lausunnonle olisi näet annettava likipitään seuraava muoto. Maanviljelystuotannon aikaansaama varallisuuden kasvu — ottaen samalla huomioon sen tavan, jolla tämä varallisuus on jakaantunut eri yhteiskuntaluokille — ei ole todennäköisesti 19. vuosisadalla yhtä suuressa määrässä kyennyt tyydyttämään elämänvaatimusten tason kohoamista kuin teollisuus-, kaupp- ja liikennetalouden aikaansaama varallisuuden kasvu.

Tarkempi perustelu tästä kysymyksestä, joka maastamuuton ymmärtämiselle on erityisen tärkeä, esitetään itse siinä tutkimuksessa, joka edempänä seuraa.

10/10 1917.

O. K. KILPI.

Sisällysluettelo.

Esisana	Siv. V
---------------	-----------

Johdanto.

1. Siirtolaisuuden käsite ja lajit. Siirtolaisuuden määrämaat .. 19. ja 20. vuosisadan siirtolaisuus 1. Aikaisempien vuosisatojen siirtolaisuus 2. Suomalaisen siirtyminen: eri maanosiin 3. Amerikan eri valtioihin 3.	1
2. Viime ja tämän vuosisadan siirtolaisuuden yleiset edellytykset 19. vuosisata. Väkiluvun kasvaminen 4, teknikan edistyminen 5, mullistukset tuotanto-oloissa 6. Sosialinen tyytymättömyys ja sosialidemokratia 7, liberalismi 8.	4
3. Siirtolaisuuden eri problemit	8
Siirtolaisuus moralisena kysymyksenä 8. Epämoralisuusväite ristiriidassa tosiasian kanssa 9. Vastakkaisia arvioitelmia siirtolaisuuden moralisuudesta 10. Aviottomain lasten luku 12. köyhäinhuitorasitus siirtolaisuuslääneissä 13. Siirtolaisuus ja pietismi 14. Siirtolaisuuden kielellis-kansallinen problemi: ruotsinkielisten voimakkaampi siirtolaisuus suomenkielisiin siirtolaisiin verraten 15. Sen syyt 16; seuraukset 17. Siirtolaisuus kausantaloudellisena kysymyksenä 20.	

ENSIMÄINEN LUKU.

Suomen siirtolaisuuden suuruus eurooppalaiseen siirtolaisuuteen verraten.

1. Siirtolaisuus valtamereentakaisiin maihin	22
Eurooppalainen siirtolaisuus: pienen ja voimakkaan siirtolaisuuden maat 22. Ensimmäiset siirtolaisuustapaukset 19. vuosisadalla valtamerten tankse: Skandinaviasta 24, Suo-	

mesta 25, Skandinavian ja Suomen joukkosiirtolaisuuden synty 25. Sen voima: nykyään 26, kaikkiaan tähän asti 27. Siirtolaisuus ja kaupunkeihin muutto («väestön maaseudulta pako») 28.

2. Mannermaasiirtolaisuus.

a) Siirtymiset Suomesta naapurimaihin ja naapurimaista Suomeen 28

Siirtymiset 1810-luvulla: Virossa Suomen saaristoon 29, Ahvenanmaalta Ruotsiin 30, Suomesta Pietariin ja Venäjälle 31. Maanjakohuhut ja Puolaan siirtymisasije 31. Paavo Ruotsalaisen Puolaan matkustamisyrittys 32. 1819 vuoden siirtolaisuusasetus 33. Suomen väestökysymys ja Malthuksen matkahavainnot Ruotsi-Suomesta 34. Siirtymiset 1820-luvulla: Ruotsiin ja Venäjälle 35; Puolan juutalaisten Suomeen siirtymisasije 36. Maastamuuttoja Ruotsiin ja Venäjälle 37. Siirtymiset ja siirtymisyrittökset 1830-luvun katojen aikoina: Riian tienoille 38, Venäjän rajamaakuntiin 39. Siirtymiset 1840/1860-luvuilla: Virossa Helsingin ja Pernajan kihlakuntien saaristoon 40, Suomesta Venäjälle 41.

b) Mannermaasiirtolaisuuden tulos. Mannermaasiirtolaisuuden ja valtamerentakaisen siirtolaisuuden eroava luonne 43. Suomalaisten määrä Ruotsissa ja Norjassa 43, Venäjällä 44. Vierasmaalaisia Suomessa 45. Mannermaa- ja valtamerentakaisen siirtolaisuuden eroavat syyt ja eroava merkitys 45.

TOINEN LUKU.

Siirtolaisuuden syyt.

- I. Siirtolaisuuden syistä yleensä. Niiden tutkimisen vaikeus 48
Tavanomaisen siirtolaisuustutkimuksen tuloksettomuus 48. Tämän tutkimuksen metodinen lähtökohta: Siirtolaisuutta tutkittava määrätyn taloudellisen kehitysjakson ilmiönä 49.
- II. Siirtolaisuuden kansantaloudelliset syyt. Suomen kansantalouden muuttuminen perintätavallisesta maanviljelyskansantaloudesta kapitalistis-industrialistiseksi kansantaloudeksi.
 - A. Muuttumisen seuraukset: liikaväestökysymys. Absolutisen ja suhteellisen liikaväestön käsitteet 51

Siv.

Siirtolaisuus ja kansantaloudellinen murroskausi 51. Suhteellinen liikaväestö ja kansantaloudellinen murroskausi 52. Absolutisen liikaväestön ja suhteellisen liikaväestön käsitte ynnä niiden erottamisen tärkeys 52.

B. Absolutisen liikaväestön epätodennäköisyys Suomessa 19. vuosisadalla.

1. Väkiluvun kasvaminen 58

Väestön kasvaminen 17./19. vuosisadoilla Euroopassa 58; 16./19. vuosisadoilla Suomessa 59. 19. vuosisadan väestön kasvun kiihtyminen; sen merkitys 60. Väestöllisyyksen kiihtymisen syyt 18./19. vuosisadoilla: laimsäädäntö 60, «rauha, rokotus ja perunat» 62. Vaikutukset: väestö ja tuotanto; eräviä käsitteitä 63.

2. Tuotannon kasvaminen. Uuden tekniikan synty 65

Maataloustekniikan kehitys: Viljelysjärjestelmät 65, koneiden käyttö ja apulantakultturi 1850/60-luvuilla ja nykyään 67. Kansallismaisuuden kasvaminen 19. vuosisadalla: Isossabritaniassa 71, Ranskassa 71, Saksassa, Tanskassa ja Ruotsissa 72, Suomessa 73. Pellon alan kasvaminen Suomessa 1813/1901 74. Sadon lisääntyminen 1801/1910 Suomessa ja Ruotsissa 74. Karjakanta, nautayksiköt: idealinautojen luku 1805, 1870 ja 1905 (1909) Suomessa ja Ruotsissa 75.

C. Suhteellisen liikaväestön todennäköisyys Suomessa 19. vuosisadalla.

1. Uuden yhteiskuntaluokan synty. Varallisuuden jakaantumisen epätasaistuminen 77

Varallisuuden jakaantuminen ja yhteiskuntaluokat 77. Tilattoman väestön synty: valtiovalta ja väestönkasvun edistäminen 18. vuosisadalla 78. Valtiovalta ja tilattoman väestön liiallinen kasvaminen 19. vuosisadalla 80. Tilastoa Suomesta 81, Norjasta, Ruotsista ja Tanskasta 84. Väestön epäitsenäistymisen pysähtyminen Skandinaviassa 1850/70 86, jatkuminen Suomessa 1890-luvulle 86. Syyt 87. Varallisuuden jakautumisen epätasaistuminen; eri tulonnauttajiain eriläinen lisääntyminen (todennäköisyyslaskelma) 92.

Siv.

	Siv.
2. Uuden taloushengen synty. Kapitalistisen ajan talousihminen ja hänen sielunsa	93
Väestön psykologiset muutokset: elämänvaatimusten tason kohoaminen 94. Taloudellisen ja sosiaalisen kohoamispyrkimyksen kiihtyminen 19. vuosisadalla 95. Sen syyt 96. Ihmisen eriarvoisuuden jumalaanperustuvaisuuskäsityksen häviöminen 98. Kristillisen talousmoraalin häviöminen; juutalaiset ja juutalaisviha 100. Kohoamispyrkimyksen reaalinen pohja: yksityisten kohoaminen ja joukkojen (ei-)kohoaminen 104, sen merkitys 106. Taloudellisen fatalismin häviöminen: talouselämän uskonnollinen sidottuneisuus luonnonkansoilla 107, perintätavallisella maanviljelysasteella 107. Uskonto ja kapitalismi: WEBERIN teoria, SOMBARTIN teoria 108. Rationaalisen kansantalouden 109, ja sosiaalisen tyytymättömyyden synty 112.	
3. Suomalaisia todistuksia: maalaistyöväen palkkojen kehitys	113
Palkkojen paikallaan pysyminen kolmella ensimmäisellä neljänneksellä 113. Tilastoa 115. Palkkojen ostokyky 116. Tiedot palkkain kehityksestä sopusoimussa yhteiskunnallisen väestökehityksen kanssa 117. Tilastoa Ruotsista, Saksasta ja Tanskasta 118, Isostabritanniasta, Ranskasta 119. Edellistä tulosta vastustavia seikkoja: valitukset palkkain kohoamisesta 120. Ristiriidan selitys: perintätavallisen maanviljelyksen tuotanto-ihanne 121. Toinen ristiriita: valitukset tilattoman väestön suuruudesta 122. Ristiriidan selitys 123.	
4. Suomalaisia todistuksia: aikalaisien kuvaukset	125
Valitukset tilattoman väestön suuruudesta Ruotsissa 1820-luvulta 126, Suomessa 1830-luvulta lähtien 127. Lausuntoja myöhemmältä ajalta 128. Teollisuuden kasvamisen vaikutus talollisyhteiskuntaan 133, työväestöön 133. Tilattoman väestön Latsarus-kerros 134.	
III. Siirtolaisuus pohjalaisena problemina.	
A. Pohjalaisten lisääntyminen	135
Suhteellinen liikaväestökysymys Pohjamaalla 135. Pohjalaisten fyysillinen vitaliteetti: suuri lisääntyminen 19. vuosisadalla. Pohjalaiset työbakijoina kotimaassa 137, kaupunkien kansoittajina 138. Lisääntymisen historia 139, syyt 141.	

	Siv.
Kansataloustiede ja syntyneisyyden paikallinen eroavaisuus	
144. Tuotannon kasvaminen Pohjamaalla 147, varallisuuden jakaantuminen 148.	
B. Pohjalaisten luonne.....	149
Psykillinen elinvoima 149, sosiaalinen itsetunto 150. Siellullinen voimailmisuus: sivistykselliset, uskonnolliset ja sosiaaliset liikkeet 152. Pietismi ja puukkojunkkarisuus y. m. 152. Muita vastakohtia 153. Sosialismi ja pohjalaiset 154. Amerikka ja pohjalaiset: pohjalainen sosioli-ihanne ja työläisluokan asema Amerikassa 155. Kansan luonne ja historia 158; pohjalainen agrarirakenne 159. Muita selityksiä: taloudellinen riski-momentti; maanviljelystyön sesonkiluonne erityisesti Pohjamaalla 160.	

KOLMAS LUKU.

Siirtolaisuuden kansantaloudelliset seuraukset.

I. Rahakysymys. Siirtolaisten kautta maasta menevät ja maahan tulevat rahat.....	163
Tuotujen ja vietyjen rahojen suuruusuhde ja maan työvoimamennetyks 163. Oletus saldon olemattomuudesta väärä; kotimaahan lähetetyt rahat arvioitu liian pieniksi 165. Piilettikysymys 167. Mukana tuodut rahat arvioitu liian pieniksi 168. Tulos 170.	
II. Väestökysymys. Siirtolaisuus maan väestönkasvun vähentäjänä	170
Väestö ja kansalliset ihanteet 170. Suomen väestönkasvu: suurempi kuin Skandinavian 171, pienempi kuin Venäjän 172. Muuttotappio ja väestön luonnollinen lisääntyminen: koko maassa 172, Vaasan läänissä 173.	
III. Tuotantokysymys. Siirtolaisuus maan tuotannollisten väestöainesten vähentäjänä.	
1. Työvoimamennetyksen irrallinen arviointi. Ihmisen arvo kansantaloudelle, huomioimattomatta kansantalouden samanaikaista tilaa.....	175
Työkykyisen ihmisen arvon määrittäminen 175. Kapitalisointi-menetelmä. E. O. RUXNEBERGIN arvotaulu 176. Kustannusmenetelmä 177. Menetettyjen työvoimayksilöiden luku kokonais-nettosiertolaisuudessa 178.	

2. Työvoimamenedyksen arviointi, ottamalla huomioon kansantalouden samanaikainen tila 179
- Irrallisen arvioinnin väärät edellytykset 179. Että työkykyisten ihmisten menetys ja työvoimamenedys sama ainoastaan ratsionalisessa kansantaloudessa 179. Työvoimankäytön epäratsionalisuus Suomen kansantaloudessa 19. vuosisadalla: tilaston todistuksia 181, aikalaisten todistuksia: ennen valtamerentakaisen siirtolaisuuden alkamista 181; sen jälkeen 182. Ristiriitoja: valitukset tilattoman väestön suuruudesta ja työttömyydestä ja valitukset siirtolaisuuden aiheuttamasta työvoimamenedyksestä 183. Ristiriidan selitys: perintätavallinen talous ja konkurrenssitalous 184. Perintätavallisen maanviljelyksen kohtalonhetki. Amerikan kilpailu: työvoimista (palkkain kohoaminen) 185; tuotteiden markkinoista (viljan hintain laskeminen) 186. Siirtolaisuuden tuomitsemisen psykologinen perusta 187.

NELJÄS LUKU.

Loppukatsaus. Siirtolaisuuden vähenemisen tai sen loppumisen edellytykset.

1. Teknillis-tieteellinen kansantalous 188
- Teknillis-tieteellinen kansantalous ja siirtolaisuuden väheneminen 188. Suomessa: industrialismin kehitys 189, teknikka ja maatalous: GROTEFELTIN tutkimus 191, RIXDELLIN tutkimus 191. Satotuloksia halta Europan maissa 193. Suomen kauppavaihto ja meriliike 195. Vertailuja kauppalaivaston: modernisuudesta 197, kasvamisesta 199, Suomessa ja Skandinaviassa. Laivanrakennus 201. Meriliikkeenharjoituksen edellytykset: perintätavallisen 202, kapitalistisen 204.
2. Ratsionalinen kansantalous- ja sosialipolitikka 204
- Ratsionalisen kansantalous- ja sosialipolitiikan edellytys 204. Aikaisempi ja myöhäisempi käsitys kansantaloustieteestä 205. Eri kausoihin ja aikakausiin kohdistuva tutkimus 205. Kansantaloudellinen sivistys ja kansantaloudellinen tutkimus: Ruotsissa 205. Suomessa 207. Huomautuksia 208.

Johdanto.

1. Siirtolaisuuden käsite ja lajit. Siirtolaisuuden määrämaat.

Siirtolaisuudella ahtaammassa mielessä, tarkotetaan tavallisesti 19. ja 20. vuosisadan europalasta väestönsiirtymistä valtameren taakse ¹⁾.

Laveammassa mielessä voidaan siirtolaisuudeksi nimittää kaikkia maastamuuttajia, joiden tarkoituksena on pitemmäksi, määräämättömäksi ajaksi asettuminen *vieraseen maahan*.

Eri maiden lainsäädännössä tai lakien tulkinnassa on siirtolaisuus määritelty usein eri tavalla. Muutamissa tapauksissa on siirtolaisiksi määritelty henkilöt, jotka ovat jättäneet maan alueen, aikoen pysyvästi (joskaan ei ainiaaksi, niin kuitenkin pitemmäksi ajaksi) asettua asumaan ulkomaille. Eräissä ulkomaiden siirtolaisuuslaeissa pidetään erityisesti siirtolaisten tunnusmerkkinä *ansiotyönhaku*

¹⁾ Eräässä kansainvälisessä lakiehdotuksessa määriteltiin siirtolaisiksi henkilöt, jotka jättävät isänmaansa, aikoen valita itselleen asuinpaikan *toisessa maanosassa*. NILS WOHLIN: *Utvandringslagstiftning. Översigt af dess utveckling och nuvarande beskaffenhet i Europas olika stater. Emigrationsutredningen. Bilaga I. Stockholm 1908. Siv. 51.*

vieraalla maalla. Siirtolaisiksi määritellään niiden mukaan henkilöt, jotka määräämättömäksi ajaksi muuttavat ulkomaille, sieltä etsiäkseen itselleen pysyvää ansiotyötä.

Siirtolaisuus on *maastasiirtymistä* (Emigration) katsottuna sen maan kannalta, josta siirtyminen tapahtuu; *maahansiirtymistä* (Immigration) katsottuna sen maan kannalta, johon siirtyminen tapahtuu. Ja liittyy siihen *takaisinsiirtymistä* (Remigration), kun kotimaasta aikaisemmin lähteneet myöhemmin palaavat kotimaahan takaisin.

Siirtolaisuuteen, käsitettäköönpä sitä ahtaammassa tai laveammassa mielessä, ei lueta väestöliikkeitä, jotka tapahtuvat maan rajojen sisäpuolella (s. o. „kotimaista väestösiirtymistä“).

Aikaisempien vuosisatojen siirtolaisuudesta eroaa 19. vuosisadalta jatkunut siirtolaisuus useassa suhteessa. Jälkimäinen on jatkuvaista ja yksilöllistä. Sen syinä ovat tai niinä ainakin pidetään olevan; etupäässä taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot. Aikaisempien vuosisatojen siirtolaisuus oli usein ryhmä- ja kansanvaelluksen luonteista. Tai oli se säsäyksellistä, siirtomaiden kansoittamista. Ja useimmissa tapauksissa kuin nykyään aiheutui aikaisempien vuosisatojen siirtolaisuus poliittisista ja uskonnollisista vainoista.

Valtamerentakaisen siirtolaisuuden tärkeimpiä päämaaleja ovat Pohjois-Amerikan Yhdysvallat. Toinen huomattava siirtymismaa on Kanada, jossa etenkin prärioilla vielä on paljon maata hyödylliseksi tehtävänä. Kolmas siirtymismaa on Argentina, jonne etupäässä italialaisia ja espanjalaisia siirtyy. Edelleen „nuorina“ maina, jotka vetävät siirtolaisuusvirtaa luoksensa, ovat mainittavat Brasilia (etup. italialaisia, espanjalaisia ja portugalilaisia siirtolaisia), Uruguay, Cuba ja Chile, Australia sekä afrikkalaiset maat. Ylipäänsä hakeutuvat siirtolaiset seutuihin, jotka mikäli mah-

dollista maantieteelliseltä luonteeltaan ovat sen maan kaltaiset, josta siirtolaiset ovat lähteneet ¹⁾.

¹⁾ ERNST FRIEDRICH: *Geographie des Welthandels und Weltverkehrs*. Jena 1911. Siv. 82 / —. *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*, 1914. Siv. 7*.

Suomalaisista siirtolaisista suuntautui viiden vuoden aikana (ennen vuotta 1914) seuraava määrä eri maanosiin.

Amerikkaan	78 202
Afrikkaan	24
Aasiaan	11
Australiaan	67
Yhteensä	78 304

Suomen Virallinen Tilasto XXVIII: 10. Siirtolaisuus vuonna 1913. Siv. 28.

Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa oli suomalaisia eri valtioissa vuosina 1900 ja 1910 Amerikan väestötilaston mukaan seuraava määrä. (Huomioon ovat otetut ainoastaan valtiot, joissa Suomessa syntyneiden määrä v. 1910 oli vähintään tuhat henkeä. Amerikassa syntyneistä on suomalaisiksi vuoden 1910 tilastossa luettu ne, joiden ainakin toinen vanhemmista oli Suomessa syntynyt; ei siis myöhempiä suomalaisten jälkeläisiä).

Suomalaisten määrä oli:

	Suomessa syntyneitä		Amerikassa syntyneitä	Kaikkiaan
	v. 1900	v. 1910	v. 1910	v. 1910
New Hampshire	321	1198	636	1 834
Massachusetts	5 104	10 744	5 426	16 170
New York	4 048	8 760	2 746	11 506
New Jersey	367	1 640	619	2 259
Pennsylvania	988	2 413	1 275	3 688
Ohio	2 814	3 988	3 313	7 301
Illinois	859	2 390	792	3 182
Michigan	18 910	31 144	24 404	55 548
Wisconsin	2 198	5 705	3 991	9 696
Minnesota	10 727	26 637	17 826	44 463
North Dakota	651	1 186	1 424	2 610
South Dakota	1 175	1 381	1 694	3 075

2. Viime ja tämän vuosisadan siirtolaisuuden yleiset edellytykset.

Jotta ymmärrettäisiin sen europalaisen väestövirtauksen valtava voima, joka 19. ja 20. vuosisadoilla on suuntautunut valtamerentakaisiin maihin — siirtyviä on vuosisadan kuluessa kaikkiaan ollut lähes 40 miljoonaa ihmistä — on tarvis viitata muutamiin yleispiirteisiin, jotka ovat kuvaavia 19. ja 20. vuosisadan talous- ja sosiaalielämälle.

Ensinnäkin: 19. vuosisata on suuren väkiluvun kasvamisen vuosisata.

Kun Europan väkiluku 17. vuosisadalla kasvoi vuosittain noin 3 hengellä tuhatta asukasta kohti, kasvoi se 18. vuosisadalla vähemmän kuin 4 hengellä, mutta 19. vuosisadalla lähes 8 hengellä tuhatta asukasta kohti. 17. vuosisadalla oli Europan alueellaan hankittava elatus noin 30 miljoonalle uudelle, lisää tulleelle ihmiselle, 18. vuosisadalla lähes 60 milj. uudelle ihmiselle. Mutta 19. vuosi-

Montana	2 103	4 111	2 512	6 623
Wyoming	1 220	1 380	774	2 154
Colorado	844	1 239	618	1 857
Utah	734	1 012	523	1 535
Washington	2 732	8 719	4 539	13 258
Oregon	2 131	4 734	2 977	7 711
California	2 763	6 159	2 836	8 995

Ottamalla kaikki valtiot huomioon, oli Yhdysvalloissa Amerikan tilaston mukaan suomalaisia, jotka olivat syntyneet Suomessa v. 1900 62 641, v. 1910 129 669 henkeä. Amerikassa syntyneitä suomalaisia (ks. edellä) oli sen lisäksi v. 1910 tietojen mukaan 81 357 henkeä, yhteensä suomalaisia v. 1910 211 026 henkeä. *Statistical Abstract of The United States, 1910*. Washington 1911. *Valtiopäivät 1914*. Asiakirjat. Viides osa. I, II. Helsingissä 1914.

sadalla kokonaista 213 miljoonalle uudelle lisää tulleelle ihmiselle ¹⁾.

Toiseksi: 19. vuosisata on ollut teknillisen edistyneen vuosisata. Teknikan edistykset ovat toiselta puolen poistaneet nopean väkiluvun kasvamisen haitallisia seurauksia. Toiselta puolen ovat ne tehneet nopean väestön kasvamisen mahdolliseksi. Niinikään ovat teknikan edistykset liikenteen alalla saaneet suuria helpotuksia aikaan (höyrylaivan keksiminen vuosisadan alussa; rauta- ja teräslaivat; propellilaivat; Compound-koneet 1860-luvulla, tripple expansionikoneet 1880-luvulla; höyryturbiinit; muita mainitsematta). Ne ovat lyhentäneet välimatkoja, tehneet matkustamisen halvaksi ja aikaansaaneet nopean tietojen välityksen maapallon kaukaisinten osien välillä ²⁾.

¹⁾ GUSTAV SUNDBÄRG: *Den svenska och europeiska folkökningsoch omflyttningstatistiken i sina hufvuddrag*. Emigrationsutredningen. Bilaga IV. Stockholm 1910. Siv. 11.

²⁾ Yksin 1860- ja 1880-lukujen teknikan edistys vähensi tarvittavan hiilenkulutuksen 2,3 kilosta hevosvoimaa kohti 0,65 kiloon. V. 1840 tarvittiin matkaan Englannista Newyorkiin 14—15 päivää, vuonna 1910 4—5 päivää. Vehnän kuljetusrahti Newyorkista Liverpooliin oli vv. 1871/75 keskimäärin 8.76 penceä bushelilta, vv. 1901/05, 1.38 penceä bushelilta

Vuosisadan keskivälillä, sen kahden puolen, perustetaan useita valtameri-höyrylaivalinjoja ja säännöllinen laivayhteys maailmanmerillä alkaa

Cunard-linja perustetaan	v. 1840
Peninsular linja	" "
Hamburg—Amerikan linja	" 1847
Norddeutscher Lloyd	" 1857
Compagnie Générale Transatlantique	" 1863
Nederland	" 1870
Hamburg—Südamerikanische Dampfschiffahrts-gesellschaft	" 1871
Kosmos	" 1872
	j. n. e.
Suomen Höyrylaiva-Osakeyhtiö	" 1884

Teknikan edistysten seurauksia ovat osaksi olleet 19. vuosisadalle ominaiset jyrkät mullistukset tuotantotalalla.

Europan useimmat maat ovat 19. vuosisadan kuluessa siirtyneet perintätavallisen maanviljelyskansantalouden piiristä teknillis-tieteellisen talousjärjestelmän piiriin. Ne ovat muuttuneet pääasiassa teollisuus-, kauppa- ja liikennekansoiksi. Mailmantalous on 19. vuosisadalla yhä enemmän joutunut kapitalismin ja industrialismin läpätunkemaksi. Siirtolaisuuteen on tällä tuotantotavallisella muutoksella eri tavalla ollut seurauksensa. Väkiluvun nopea kasvaminen, tuotantotavallisten muutosten osittainen valtaansaaminen ovat Europan maaseudulla useissa maissa aikaansaaneet ristiriitoja, joiden seurauksena on ollut suhteellisen liikaväestön syntyminen maanviljelyksen piirissä.

Tavarain markkinatuotanto ja tavaraliikenne ovat teh-

PIERRE CLERGET: *Manuel d'Economie commerciale (La technique de l'Exportation à l'usage des élèves de l'Enseignement commercial supérieur et moyen et de l'Enseignement technique.* Paris 1909. Siv. 216/—.

SONNDORFER, RUDOLF: *Die Technik des Welthandels.* Ein Handbuch der internationalen Handelskunde. Vierte Auflage, unter Mitwirkung von Fachmännern vollständig neu bearbeitet von KLEMENS OTTEL. I. Band: Allgemeiner Teil. Wien und Leipzig 1912. Siv. 204/—.

GUSTAV SUNDBÄRG: *Aperçus statistiques internationaux.* Onzième année. Stockholm 1908. Siv. 356.

KYÖSTI JÄRVINEN: *Liikenne ja liikennepolitiikka. Suomen oloja silmälläpitäen.* Porvoossa 1911. Siv. 215/—.

Kirjelmässä, jonka Senaatti v. 1873 lähetti maan tuomiokapituleille kehoituksella ryhtyä vastustamaan siirtolaisuutta Suomesta, viitataan m. m. juuri järjestettyihin kulkuvuoroihin valtameren taakse. Sanotaan näet että: «sedan till Kejsersliga Senatens kunskap kommit att utländska bolag för emigrantbefordring till Amerika lätit inom Wasa län utsprida prospektör öfver inrättade ångbåtsturer till underlättande af utflytningar» j. n. e. *Domkapitlets i Kuopio Cirkulärbref.* Femte Flocken. För åren 1871—1876. N:o 170. Kuopio 1873.

neet 19. vuosisadan eurolalaisesta kansainvälisimmän olennon, mikä koskaan on liikkunut maan pinnalla¹⁾. Ja tämä markkinatuotanto, kapitalistinen mailman tavaraliikenne on ollut omiaan saattamaan kaukaiset maat ihmisille ikäänkuin tutummaksi, samalla kun se on herättänyt heidän mielenkiintoansa etäisiin maihin.

Mutta vastaavan ulkonaisen muutoksen rinnalla on industrialismin ja kapitalismin aikakausi aikaansaanut vaikutuksia myös ihmisten sisäiseen olemukseen.

On väitetty — vaikka tämä väite on herättänyt vastustusta — että talouselämän muuttuneet muodot ovat aikaansaaneet muutoksia myös ihmisten psyyllisessä omalaituisuudessa. Ihmisten pyrkimys taloudelliseen ja sosiaaliseen kohoamiseen on tuskin minään aikaisempaan kautena ollut niin voimakas kuin kapitalismin ja industrialismin aikakautena. Ja ainakin on 19. vuosisadalla ollut sosiaalisen valvutuksen, sosiaalisen tyytymättömyyden vuosisadalla. Se on ollut sosialidemokratian vuosisadalla. 19. vuosisadan

1) 19. vuosisadan eurolalainen työmies herää aamulla amerikkalaisen herätyskellonsa äänestä ja nousee sängystään, jonka amerikkalaisesta puuvillasta tehdyt päällykset ovat täytetyt kiinalaisilla tai venäläisillä höyhenillä. Hän peseytyy saippualla, joka on peräisin polynesialaisesta kokos- tai länsi-afrikalaisesta palmurasvasta. Hän kuivaa kasvonsa Itä-Intian puuvillasta tehtyyn pyyhlinliinaan ja pukee yllensä australialais- tai kapmaalais-villaiset vaatteet, vetäen jalkaansa saappaat, jotka ovat kotoisin intialaisista lehmistä ja parkitut amerikkalaisella Quebracchopuulla. Sen jälkeen juo hän Brasilian kahvia leivän kera, joka on Rumanian tai Bulgarian viljasta ja sytyttää Sumatran tai San Domingon tupakasta kierretyin sikaarin. CHRISTIAN GROTEWOLD: *Die deutsche Schiffahrt in Wirtschaft und Reich.* Siv. 8. Vrt. WILHELM ROSCHER: *Grundlagen der Nationalökonomie.* Ein Hand- und Lesebuch für Geschäftsmänner und Studierende. Siebzehnte Auflage der sechzehnten unveränderter Abdruck. Stuttgart 1883. System der Volkswirtschaft. Erster Band. Siv. 124.

lukumäärältään suunnattomasti kasvaneissa työtätekeissä väestöaineksissa on syntynyt yhteisyydentunne, luokkatietoisuus, joka on yhteiskunnallisen luokkataistelun ensimmäinen edellytys.

Vihdoin ja tärkein seikka: 19. vuosisadan ensi puolisko toi useimmille Europan maille liberalistisen kansantalousopin ja liberalistisen talouslainsäädännön. Se on katkonut siteet, jotka ennen sitoivat yksilöitä ja estivät heidän vapaata liikkumisoikeuttansa.

Liberalismi on tällä tavoin samaten kuin ne muut seikat, jotka ylempänä on esitetty, osaltaan ollut edellytyksenä eurolaisen siirtolaisuuden kehittymiselle.

Mikä näiden kunkin seikan, joita edellä on esitetty, merkitys erikseen on ollut, sitä on tietysti vaikea arvioida. Mutta varmaa on, että ilman niitä 19. vuosisadan siirtolaisuus, sellaisena joukkoilmiönä kuin se on esiintynyt, ei olisi ollut mahdollinen.

3. Siirtolaisuuden eri problemit.

Siirtolaisuutta voidaan sekä sen syihin, että seurauksiin nähden, tutkia eri katsantokannoilta. Voidaan puhua esim. siirtolaisuudesta moralisena, uskonnollisena, juridisena kysymyksenä, siirtolaisuudesta kielellisenä eli kansallisena problemina ja siirtolaisuudesta kansantaloudellisena kysymyksenä.

Siirtolaisuus moralisena, uskonnollisena, juridisena y. m. kysymyksenä. Ylipäänsä voi sanoa, että mitä kauvemaksi taaksepäin siirtolaisuuskysymyksen käsittelyä seurataan, sitä yksinomaisemmin esitetään siirtolaisuus etupäässä moralisena

kysymyksenä. Vanhempi siirtolaisuustutkimus, samoin kuin kansantajuinen siirtolaisuuskirjallisuus usein vielä nykyään, kiinnittää enemmän huomiota ihmisten personallisiin puutteellisuuksiin, heidän luonteenlaatuunsa ja vikoihinsa kuin ympäröiviin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin oloihin.

Siirtolaisuuden aiheuttajiksi esitetään, varsinkin kansalle aijotuissa kirjoituksissa, erityisellä painolla moralisesti aliarvoisia tai hyljättäviä vaikuttimia (isänmaanrakkauden puutetta, seikkailuhalua, kevytmielisyyttä).

Suuri huomio annetaan kaikenlaisille pienille syrjäseikoille. Lähtöhetken satunnaisia mielentiloja kuvataan usein laajasti ja tarkotuksellisuudella. [„Laulaen ja iloiten jättävät he isänmaansa (irlantilaiset). — „Hiawathan sävelin poistuvat he maastaan“ (ruotsalaiset). — „Huolettomina, — — ilman rukousta, ilman Jumalaa ja Isää, jopa useimmat ilman Utta Testamenttiakin“ jättävät he kotimaan (suomalaiset)¹⁾.

Edelleen kuvataan niitä siveellisiä vaaroja ja turmeluksia, joita siirtolaisia odottavat valtameren toisella puolella tai matkalla sinne.

Niinikään aiheutuu, sanotaan, siirtolaisuudesta kotimaassa yhteiskunnallisesti ja siveellisesti turmiollisia seurauksia („Amerikan lesket“, köyhänhoidon elättämien henkilöiden luvun lisääntyminen j. n. e.).

Siirtolaisuuden esittäminen etupäässä moralisesti aliarvoisista seikoista aiheutuvaksi herättää paljon epäilyksiä. Tulee muistaa, että noin 30 miljoonaa ihmistä käsittävä

1) Vrt. WIHTORI PELTONEN: *Amerikkaan siirtymisestä*. Kyläläisten Kirjasia N:o 24. Porvoossa 1900. Siv. 3 y. m. MATTI TARKKANEN: *Siirtolaisuudesta*. Kansanvalistus-seuran kirjasia. 98. Helsingissä, 1896. Siv. 8.

Myös KIVI antaa Leon lähtöä „melkein ilon naamalla“.

väestövirta, jommoiseksi siirtolaisuus 19. ja 20. vuosisatana on kehittynyt, on liian valtava ilmiö, jotta sitä voitaisiin selittää etusijassa inhimillisistä luonteen heikkouksista ja puutteellisuuksista syntyneeksi.

Toiseksi: kokemus eri maista osottaa, että siirtolaisaines etupäässä on kaikkien maitten työtätekevän luokan valioainesta ¹⁾. Olisi omituista ajatella miljonailmiöksi paisunutta väestöliikettä, johon määrätyn yhteiskuntaluokan parhaimmisto kaikista maista ottaa osaa ja joka kuitenkin olisi moralisesti ala-arvoisista vaikuttimista lähtenyt.

Kolmanneksi: Siirtolaisvirta ei millään tavalla huomattavassa määrässä lähde kaupunkilaiselinkeinojen ja industrialismin piiristä. Kaiken pääaineksen saa siirtolaisuus maanviljelyselinkeinon ja maanviljelysyhteiskunnan piiristä. Ja tässä ilmakehässä, maanviljelyksellisten ihanteiden ilmakehässä ovat tähänastisen käsitystavan mukaisesti kaikki moraliset hyveet pysyneet koskemattomampina kuin teollisuuden ja kaupunkilaisuuden ilmapiiressä.

Muuten sen kysymyksen ratkaisemisessa, onko siirtyminen osotuksena isänmaanrakkauden puutteesta, onko se moralisesti hyljättävä teko, vaikuttavat tietysti, kuten kaikkiin arvopäätelmiin, subjektiviset seikat. Ja vastaukset tulevat sen mukaan kokonaan erilaisiksi. Ajan kansantaloudellisessa, mutta varsinkin kansanomaisessa kirjallisuudessa on siitä paljon esimerkkejä. Seuraavassa esitetään muutamia.

¹⁾ NILS WOHLIN: *Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna*. Öfversikt af deras uppkomst, tillväxt och aftagande med särskild hänsyn till torparklassens undergräfvande. Emigrationsutredningen. Bilaga XI. Stockholm 1908. Siv. 94 y. m. O. M. REUTER: *Finland i ord och bild, dess natur, folk och kultur*. Stockholm 1901. Siv. 875. «Då de emigrerande vanligen äro raska, praktiska och arbetsamma, går det dem oftast väl i Amerika».

„Meidän tulee aina pitää mielessämme, ettemme koskaan saa jättää isänmaatamme, vaikka täällä saisimme kärsiä mitä tahansa. — Meidän tulee pysyä siinä, että vasta silloin olemme oikeutetut luopumaan tästä kaikesta, kuin meiltä on riistetty kaikki, mikä tekee elämän täällä elämisen arvoiseksi“ (PELTONEN).

„Man kunde, saa meget man vilde slaa paa de patriotiske strenge, men intet menneske var pligtig til at sulte af patriotisme“ (SCHARFFENBERG).

„Jumala sanoo Pyhässä Raamatussa: 'Pysy maassasi ja elätä itsesi rehellisesti'. Kun turha uteliaisuus, kun voitonpyyntö voi houkuttaa pois isänmaasta, rikotaan tämä sääntö. Kun usea luulee voivansa helpommalla työllä koota rahaa vieraassa maassa ja sentähden lähtee matkalle, niin ei tämäkään vaikutin ole oikea“ (Piispa JOHANSSON).

„Maasta toiseen siirtyminen on luonnollinen seuraus elämän taistelusta. Ihmiset ovat siinä suhteessa niinkuin muutkin luontokappaleet sellaisia, että ne maan pallon pinnalta kokevat etsiä elatustansa ja muita toimeen tulemisen ehtoja sieltä, mistä parhaiten luulevat löytävänsä“ (Edusmies KORVISTO Talonpoikaissäädystä 1891).

„Att söka efter orsakerna till emigrationen är efter mitt begrepp alldeles överflödigt. Ingenting kan väl ligga mera i öppen dag. Det är den mänskliga ambitionen att försöka förbättra sin ställning. Och den man eller kvinna, som icke söker förbättra sin ställning, om den behöver förbättras och tillfälle därtill finnes för handen, är väl icke mycket värd, även om han stannar hemma'. Dessa ord av en gammal svensk-amerikan kunna, inom ramen för hans uppfattning, icke bestridas. Det är ju en ofta hörd åsikt, att redan patriotismen såsom sådan borde hindra vårt folk

fran att utvandra. Att detta är en skev föreställning framgår exempelvis av det faktum¹⁾ o. s. v. (SUNDBÄRG)¹⁾.

Mitä tulee siveellisiin y. m. vaaroihin, jotka aiheutuisivat siirtolaisuudesta, m. m. heidän matkallaan uuteen maailmaan tai uudessa maailmassa, ovat ne tietysti otettavat huomioon sikäli kun ne ovat suuremmat kuin ne vaarat, jotka siirtolaisia olisivat kohdanneet, jos olisivat kotimaahan jääneet. Mutta osaksi olot ovat muuttuneet, osaksi on uudempi tutkimus tässä kohden paljon karsinut sitä tendenssiaineistoa, jota asiasta on esitetty.

Siirtolaisuuden kotimaassa aiheuttamia erinäisiä moraalisia häiriöitä, on nähtävästi liioteltu. On liiaksi yleistetty yksinäisiä valitettavia tapauksia. Tosiasia on, että esim. aviottomain lasten prosenttimäärä huomattavimmassa siirtolaisuuslänissä on puolen vuosisataa, siis aikana ennen ja aikana jälkeen siirtolaisuutta ollut paljon maan keskimäärää alhaisempi²⁾.

¹⁾ Ks. WIHTORI PELTONEN, m. t. siv. 16. JOHAN E. MELLBYE: *Utvandringen*. Statsökonomisk Tidsskrift. Kristiania 1909. Siv. 137. GUSTAV SUNDBÄRG: *Tankar i utvandringsfrågan*. Stockholm 1913. Siv. 274. *Suomen Pappissäädyn Pöytäkirjat valtiopäiviltä v. 1891*. Ensimmäinen vihko. Helsingissä 1892. Siv. 336. *Suomen Talonpoikaissäädyn Keskustelupöytäkirjat Valtiopäivillä vuonna 1891*. Toinen vihko. Kuopio, 1891. Siv. 559. Harvennukset tekijän.

Kuvaava on myös ajatus, jonka eräs siirtolainen lausui neiti GRIPENBERGILLE tämän käydessä Amerikassa. «Hvarför skola vi envisas att befolka ett land, der ingenting växer? De skulle komma hit, der en man kan bli rik på några år, utan att behöfva arbeta tiondedelen af hvad han arbetar hemma. ALEXANDRA GRIPENBERG: *Ett halfår i Nya Verlden*. Strödda resebilder från Förenta Staterna. Helsingfors 1889. Siv. 218/219. Vrt. edelleen: G. J. LINDSTRÖM: *Beskrifning öfver Eura socken*. Helsingfors 1850. Suomi 1849. Y. m. m.

²⁾ Aikana ennen siirtolaisuutta, 1860-luvun alussa, oli Vaasan lääni maan lääneistä toinen järjestyksessä aviottomain lasten erinomaiseen

Kysymys siitä yhteiskunnallisesta sairaaloisuudesta, jonka paikallinen laajuus näyttäytyy köyhänhoidon elättämien henkilöiden lukumäärässä, on moralisen ja taloudellisen elämän rajakysymyksiä. Mutta tässäkin osottaa tilasto päinvastaista kuin mitä usein väitetään. Köyhänhoidon avusvähälukuisuuteen nähden. Tämän sijan säilytti se, huolimatta kasvavasta siirtolaisuudesta, vuosisadan loppuun. Tämän vuosisadan ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella oli lääni järjestyksessä kolmas. Mutta läänin %-määrä oli yhä maan keskimääräistä aviottomien lasten %-määrää paljon alhaisempi.

Voidaan väittää, että tämä johtuisi kaupunkiväestön vähäisyydestä Vaasan läänissä, kaupunkiväestössä aviottomain lasten lukuisuus kun on suuri.

Tarkastus osottaa, että asia ei ole niin selitettävissä. Viisivuotiskaudelta 1881/65 on tietoja vielä myös erityisesti maaseutuväestöstä, ja suhde on eri läänien kesken silloinkin sama. Lyhyt silmäys osottaa, ettei asianlaita voi olla sanottavasti toinen myöhemmin, sillä läänieroavaisuudet aviottomain lasten lukuisuuteen nähden osottautuvat hyvin muuttumattomiksi. (Olisi toivottavaa muuten, että väestötilastossa uudestaan annettaisiin vertailevia tietoja myös erikseen maaseutuväestöstä nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa. Tilastossa näet itse myönnetään, että aviottomain lasten erilaiseen lukuisuuteen vaikuttaa kaupunkiväestön suuruus eri lääneissä. Luvuilta, joissa kaupunki- ja maaseutuväestö on yhdistetty, katoaa näin ollen mielenkiinto).

Aviottomia lapsia oli kutakin 100 syntynyttä kohti vuotuisin keskimäärin

	Maaseutuväestössä:		Koko väestössä:		
	vuosina 1861/65	vv. 1861/65	1881/90	1891/1900	1901/10
Uudenmaan lääni	8.14	10.15	10.2	10.1	11.3
Turun ja P.	8.26	8.72	8.0	7.8	8.4
Hämeen	9.90	9.98	9.7	8.8	9.2
Viipurin	2.51	2.99	3.6	3.4	3.7
Mikkelin	7.83	8.00	8.9	8.4	7.8
Kuopion	6.96	6.97	5.9	5.5	5.2
Vaasan	4.87	5.02	5.1	5.3	5.5
Oulun	6.94	7.21	7.0	6.4	6.1
Koko maa	6.92	7.03	6.9	6.7	6.9

tamain henkilöiden lukumäärä on suhteellisesti pienempi siirtolaisuusseuduilla kuin muualla maassa. Vaasan läänissä on avustettavien suhteellinen määrä monina vuosina ollut maan kaikkein pienin. Ja yksimieliset lausunnot siirtolaisuusseuduilta todistavat, että siirtolaisten kotimaahan Amerikasta lähettämät varat pelastavat yleisen armeliaisuuden huostaan joutumasta paljon ihmisiä, jotka muissa oloissa olisivat pakotetut siihen lankeamaan ¹⁾.

Eräitä hengellisiä liikkeitä, kuten esim. pietismia, voidaan kyllä ajatella joskus siirtolaisuuden lähimmiksi aiheuttajiksi. Pietismin „musta siipi“, sen „mailmallista“ iloa ja huvitusta vierovä henki, joka tekee maaseudun muutenkin harmaan ja yksitoikkoisen elämän vielä yksitoikkoisemmaksi,

Suomen Virallinen Tilasto. VI: 2. Siv. XXXIX/—, Sama VI: 46. Siv. 43. Vrt. myös Z. TOPELIUS: Om Österbotten. Samlade Skrifter. Tjugutredje delen. Stockholm 1904. Siv. 25.

Tämä tulos poikkeaa huomattavasti siitä kuvasta, minkä saa tutustumalla erilaisiin populärisoiviin esityksiin, jotka koskevat siirtolaisuutta ja sen vaikutuksia, siveellisyyttä yleensä ja erittäin, sosialismin vaikutusta siveellisyyteen, entisten aikain paremmuutta y. m. Vrt. m. m. esim. P. PÄIVÄRINTA: *Siveellisyyssoloista Pohjanmaalla rahvaan keskuudessa*. Aikamme siveellisyyssyyskysymyksiä N:o X. Helsinki 1905. Siv. 3, 12, 21 y. m. Osittain myös MARIA FURUHJELM: *Mietteitä maaseutuväestön siveellisyyssoloista*. Kansalle kirjoittanut . . . Tekijän käsikirjoituksesta suomeksi toimittanut Paavo Snellman. Aikamme siveellisyyssyyskysymyksiä N:o 9. Helsinki 1905.

Huomautettakoon tässä siitä suhteellisen pienestä osuudesta, joka siirtolaisuuskysymyksen moraliselle puolelle on varattu Ruotsin suuressa siirtolaisuustutkimuksessa. Vrt. niimikään: *Utvandringsväsendet i Sverige Öfversikt af gällande författningar och deras tillämpning. Emigrationsutredningen. Bilaga II. Stockholm 1909. Siv. 121, 137; toisaalta siv. 130.*

¹⁾Tätä väitettiin allekirjottaneelle nimenomaan eräältä siirtolaisuusseudulta (Kustavista). Vrt. päinvastaista käsitystä esim. YRJÖ ALANEN: *Siirtolaisemme ja kotimaa*. Siirtolaisuuden vaikutuksesta kansamme oloihin ja luonteeseen. Helsingissä 1910. Kansanvalistusseuran toimituksia 154. Siv. 35.

on voinut nuorisolle olla aiheena pyrkiä pakoon maaseudulta, päästäksensä kaupunkien ja Amerikan vapaampiin ja vaihtelevampiin oloihin ¹⁾.

Siirtolaisuuden kielellis-kansallinen problemi. Ruotsinkielisten ja suomenkielisten siirtolaisuus. Kielelliset ja rotuseikat voivat määrättyllä tavalla vaikuttaa siirtolaisuuden paikalliseen esiintymiseen. Toiselta puolen voi siirtolaisuuden kautta eri kieliainesten osuus väestössä muuttua.

¹⁾ Ruotsin siirtolaistutkimuksissa esitetään m. m. seuraava asiantuntijan lausunto. «Vi taga ett hem, där jag hade till kusiner ej mindre än 10 syskon. Eller mitt eget, där vi voro 12 syskon. Det var barnrika familjer, och man växte upp under arbete. Men det blef i längden för trångt för själen, ty ingenting gjordes för förströelse och bildande läsning. I de pietistiska hemmen var det värre än någon annanstans.

— Jag köpte en bok en gång för en hel krona, som jag förtjänat själf för extra körning, och jag höll på att få stryk af min far».

•Pietismen, som enligt en framstående prästmans utsago har en betydande skuld till att de unga ledsna vid hemmet och resa sin väg, håller de kvarvarande fångna i sitt garn, och den religiösa splittringen omöjliggör den ersättning i nöjesväg som mycket väl kunde uppbringas om man hölle ihop. Inte ens lustresor och andra utflykter bli arrangerade tillnärmelsevis i samma mån som förr, allt blir stelare och tråkigare för hvarje år. Och ungdomen trånar bort». G. GERHARD MAGNUSSON: *Jösse härad i Värmland*. Stockholm 1908. Siv. 69, 82. Emigrationsutredningens bygdeundersökningar. Kts. myös m. t. siv. 73 y. m. P. PÄIVÄRINTA: m. t., siv. 13.

Toisella tavalla kerrotaan pietismin vaikutuksesta siirtolaisuuteen. Esitetään jonkunlaisen mystillisen harrastuksen pietistejä vetävän puritanin luokse Pennsylvaniaan. Ks. F. C. HUBER: *Auswanderung und Auswanderungspolitik im Königreich Württemberg*. Schriften des Vereins für Socialpolitik LII. Siv. 241. *Auswanderung und Auswanderungspolitik in Deutschland*. Leipzig 1892.

Juridiset selkkaukset, jotka aiheutuvat siirtolaisuudesta, ovat kaikille tunnetut.

Suomesta esitetään tavallisesti, että siirtolaisuus jonkko-ilmionä ensin kehittyi Pohjanmaan ja Ahvenanmaan ruotsinkielisen väestöaineksen keskuudessa.

Minkäläinen kehitys tässä kohden on ollut, käy esiin allaolevasta.

Ensimmäisenä 10-vuotiskautena, jolta on julaistu kunnittaisia tietoja Suomen siirtolaisuudesta, nimittäin vuosilta 1893/1902, osottavat tiedot seuraavaa. Valitsemalla ne kunnat, joissa ruotsinkielinen väestö oli enemmän kuin 75 % koko kunnan asujamistosta, käy ilmi, että tältä maaseudun ruotsalaiselta asuma-alueelta lähti siirtolaisia 71 henkeä kutakin 1000 asukasta kohti valtameren taakse. Koko suomenkielisellä maaseudulla vastaava siirtolaisuuden voima oli 26 henkeä 1000 asukasta kohti. Eroavaisuus on siis tuntuva. Mutta tämä eroavaisuus voi todennäköisesti osaksi olla selitettävissä ensimmäiä maantieteellisistä seikoista.

On nimittäin huomattavaa, että

1) ruotsalaisen asutuksen yksinomaisen rannikkoasema on paljon edullisempi siirtolaisuuden kehittymiselle kuin suomalaissentujen manner- ja rannikkoasutus. Eroavaisuus ruotsalaisten ja suomalaisten siirtolaisuudessa näyttäytyykin paljon pienempänä, jos yksin Vaasan läänin ruotsalais- ja suomalaissentuja keskenään verrataan. Viisivuotiskautena 1899/1903 oli Vaasan läänin maaseudun ruotsalaissentujen siirtolaisuus 103 ‰, Vaasan läänin suomalaisten seutujen 84 ‰.

Tähän voidaan muistuttaa, että mitä kaukaisempia aikoja verrataan sitä yksinomaisemmin on siirtolaisuus ollut ruotsalaisista seuduista peräisin. Tämä on kyllä totta. Mutta tuskin sittenkään voi tätä ruotsalaissentujen suurempaa alkusiirtolaisuutta ainakaan pääasiassa pitää johtavana esim. jonkinlaisista eri väestöjen luonteenominaisuuksien eroavai-

suuksista. Ruotsalaissentujen suurempaa alkusiirtolaisuutta selittää näet, paitsi yllämainittua, vielä eräs toinen asianlaidat. Nimittäin

2) ruotsalaisväestön kielellinen yhdysside Skandinavian kanssa. Pohjanlahden rannikon ruotsinkielisten saaristoasukkaiden käynnit Pohjanlahden toisella puolella saattoivat nämät ruotsinkieliset asukkaat tutustumaan Skandinavian siirtolaisuuteen ¹⁾.

Tämä oletamus saa lisätuen seuraavasta asianlaidasta.

Aikana ennen 1880-lukua, jolloin siirtolaisuus Suomesta tietojen mukaan ei ollut vienyt vielä kuin tuskin 1000 henkeä, oli Ruotsista valtameren taakse siirtynyt jo noin 200 000 henkeä, Norjasta samoin noin 200 000 henkeä; Tanskasta n. 80 000 henkeä. ²⁾ Tämä tutustuminen Skandinavian voimakkaaseen siirtolaisuuteen voi jo osaksi selittää, miksi siirtolaisuus Suomessa ensin levisi maan ruotsinkielisen saaristoasutuksen keskuuteen.

Mitä taas tulee siirtolaisuuden vaikuttamiin muutoksiin kansallisuus- ja kielisuhteissa, näyttää siltä, että maan ruotsinkielisen väestön siirtolaisuus olisi jo taantumassa. Se on taantumassa absolutisesti, mutta taantumassa vielä enemmän, jos sitä verrataan maan suomenkielisen väestöalueen siirtolaisuuteen.

¹⁾ Vrt. tämän tapaista olettamusta A. G. FONTELL: *Siirtolaisuus*. Suomen Kartasto 1910. Teksti II. Väestö ja kulttuuri. Helsinki 1911. Väestötilastoa, siv. 40. Huomattakoon SNELLMANIN viittaus, että hänen aikanaan pohjalaiset olivat lähemmässä vuorovaikutuksessa Ruotsin kuin muun Suomen kanssa. J. W. SNELLMAN: *Några anmärkingar angående land och folk i Österbotten*. Samlade Arbeten. Nionde Bandet. Helsingfors, 1896. Siv. 338.

²⁾ Vrt. O. K. KILPI: *Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/75*. I. Maaseutu. Helsingissä 1913. Siv. 166.

Maan ruotsinkielisistä maalaiskunnista lähti siirtolaisia:

Vuosina 1894/98	4 773	henkeä
1899/1903	14 071	"
1904/08	9 936	"
1909/13	10 798	"

Yhteensä vv. 1894/1913 39 578 henkeä

Maan suomenkielisistä maalaiskunnista lähteneiden siirtolaisten määrä oli samoina aikoina:

Vuosina 1894/98	9 679	henkeä
1899/1903	50 844	"
1904/08	49 652	"
1909/13	56 461	"

Yhteensä vv. 1894/1913 166 636 henkeä

Seurauksena edellämainitusta kehityksestä on ollut, että maan ruotsinkielisistä kunnista lähtenyt siirtolaisuus on aikojen kuluessa alkanut muodostaa yhä pienemmän osuuden maan koko siirtolaisvirrasta.

Maan ruotsinkielisten kuntien siirtolaisuus oli nimittäin koko maaseudun siirtolaisuudesta

Vuosina 1894/98	33	%
1899/1903	22	"
1904/08	17	"
1909/13	16	"

1890-luvulla lähtivät siirtolaiset paljon yksinomaistemmin kuin myöhemmin ruotsalaisen maaseutuväestön piiristä. Ruotsalainen väestö oli noin 1/9 maaseudun väestöstä, mutta ruotsalaisten siirtolaisten määrä oli 1/3 maaseudun siirtolaisista. Mikäli maastamuutto vaikuttaa väestönkasvun hidastumista, olisi tämän vaikutuksen täytynyt olla paljon suuremman ruotsinkieliseen väestöön nähden kuin

suomenkieliseen. Mutta vuoden 1900 tienoilla asema alkaa muuttua. Ruotsinkielisten siirtolaisuus vähenee, osittain absolutisesti mutta vallankin suhteellisesti.

Tämä siirtolaisuuden erilainen merkitys ruotsinkieliselle ja suomenkieliselle väestölle käy esille myös toisella tavalla. Viisivuotiskautena 1894/1898 lähti siirtolaisia ruotsalaisista maalaiskunnista n. 18 henkeä kutakin 1000 ruotsinkielisten kuntien asujainta kohti. Suomenkielisissä kunnissa oli vastaavaa suhdeluku siihen nähden aivan pieni. Se oli n. 5 henkeä kutakin 1000 asukasta kohti.

Viisivuotiskautena 1909/1913 suhteet olivat paljon muuttuneet. Ruotsinkielisiä siirtolaisia lähti 38 henkeä tuhatta asukasta kohti ruotsinkielisestä väestöstä; suomenkielisiä 20 henkeä tuhatta asukasta kohti. Suhdeluku on siis ruotsalaisellakin asumä-alueella jonkun verran kasvanut, maan kokonaissiirtolaisuuden suunnattomasti lisääntyessä. Mutta suomalaisilla seuduilla on nousu ollut monin kerroin voimakkaampi.

Käytännöllisenä tuloksena johtuu edellä olevasta, että siirtolaisuus, sikäli kuin se väestön kasvamista ehkäisee, yhä vieläkin enemmän n. s. uhkaa ruotsinkielistä kuin suomenkielistä asutusta. Mutta eroavaisuus on pienenevässä.¹⁾

¹⁾ Eri viisivuotiskausilta saadaan seuraavat likimääräiset tulokset (maaseudulta):

Ruotsinkielisten siirtolaisuus		Suomenkielisten siirtolaisuus	
1000 asukasta kohti		1000 asukasta kohti	
ruotsinkielisten kuntien väestöstä		suomenkielisten kuntien väestöstä	
Keskimäärin			
vuosina 1894/98	n. 18 henkeä	5	henkeä
1899/1903	53	24	"
1904/08	35	21	"
1909/13	38	24	"

Siirtolaisuus kansantaloudellisena kysymyksenä. Tämän tutkimuksen esineenä on siirtolaisuus kansantaloudellisena kysymyksenä. T. s. tahdotaan tutkia, mitkä kansantaloudelliset syyt ovat etupäässä mukana vaikuttaneet siirtolaisuuden syntyymiseen Suomessa ja mitä seurauksia siitä kansantaloudelle todennäköisesti on.

Samaa kuin edelläoleva taulu osoittaa välillisesti tilasto, joka vuoden 1910 väenlaskun yhteydessä koottiin seurakunnasta poissa-olevasta väestöstä. Jättämällä syrjään, missä määrin kaikkia poissa-olevia on onnistuttu täten ihmisaamaan, osottavat tulokset seuraavaa.

Väenlaskun aikana poissa-olevista henkilöistä kuului laskelmien mukaan $\frac{1}{5}$ ruotsinkielisiin maalaiskuntiin. Siitä huolimatta, että ruotsinkielisten maalaiskuntien väkiluku on vain n. $\frac{1}{9}$ koko maaseudun väkiluvusta. Vrt. S. V. T. VI: 45. I Nide. Tauluosaston sivulla 6/— ole vien taulujen perusteella tehty laskelmat.

Etsittäessä syitä ruotsalaisen väestöosuuden vähenemiseen yleensä Suomen kokonaisväestössä (viime puolen vuosisadan aikana 14 %:sta 12 %:iin) on mielestäni pari kohtaa huomioonotettava. Nimittäin:

1. ruotsinkielisen väestön suomenkieliseen verraten suhteellisesti suurempi *kaupunkilais-asutus*, ja

2. ruotsinkielisen väestö-osan suhteellisesti suurempi *yläluokka-, kulttuuri-, varallisuusasema*.

Näitä seikkoja, kaupunkilaisuutta ja korkeampaa kulttuuri- ja varallisuustasoa tai siitä johtuvia tosiasioita pitävät useimmat kansantaloustieteelliset teoriat luonnollisen väestökasvun vähenemisen syinä. Niin esim. van der SMISSEN, LEVASSEUR, JULIUS WOLF, MOMBERT, BRENTANO, JACQUES BERTILLON, CAUDERLIER, OLDENBERG, SPENCER [tavallaan myös BEBEL, KAUTSKY, OTTOMAR SPANN].

Mitä erityisesti ruotsinkieliseen maaseuturahvaaseen tulee, on ongelmi siinä kohden jonkun verran monimutkainen. On ruotsinkieliselle väestölle aikaisempina aikoina ollut onneksi, että noin puolet tästä väestöstä on seudulta, jossa aikaisemmin on ollut koko Suomen suurin väestön lisäys, nim. Pohjanmaalla. Ruotsinkielisen väestön olemisen taistelu suomenkielisen rinnalla on ehkä noin vuosisadan verran (1750/1850) tapahtunut suuren pohjalaisen väestölisäyksen varassa. Tällä asianlaidalla on ruot-

Sitä ennen on tarkastettava Suomen siirtolaisuuden suuruutta ja sen esiintymisaikaa yleiseurooppalaiseen siirtolaisuuteen verraten. Niinikään siirtolaisuutta Suomesta lähimaihin ja lähimaista Suomeen. Tämä n. s. mannermaan-siirtolaisuus voi jossain määrin selittää valtamerentakaisen siirtolaisuuden myöhäis- tai varhais-syntyisyyttä, sen suhteellista heikkoutta tai voimakkuutta j. n. e.

sinkieliselle väestölle ollut suhteellisesti suurempi merkitys kuin suomenkielisel. Ruotsinkielisestä väestöstä näet suurempi osuus on ollut pohjalaisia. Mutta viime vuosisadan jälkipuoliskolta sai alkunsa tämän väestölisäyksen ehtyminen, ilmeisesti osaksi siirtolaisuuden johdosta. Nim. joko välittömästi poissiiirtyneiden kautta tai välillisesti sen kautta, että siirtolaisuuden seurauksena oli luonnollisen väenlisäyksen väheneminen.

Ruotsinkielisen asuma-alueen väestö maaseudulla oli:

	V. 1749	1865	1910
Uudenmaan läänissä	35 926	70 272	104 509
Turun ja P.	20 414	35 904	57 919
Vaasan	19 496	94 337	121 515
Kaikkiaan	75 836	200 513	283 943

(Tiedot kahdelta ensimmäiseltä vuodelta GYLLINGIN, vuodelta 1910 allekirjottaneen laskelman mukaan).

On esitetty numeroita (GEORG SCHAUMAN: *Nativitet och nationalitet*. Nya Argus, N:o 6. 10/3 1917), joiden mukaan Vaasan läänin maaseudun ruotsalaisella asutusalueella syntyneisyys oli pienempi kuin suomalaisella asutusalueella jo aikana, jolloin siihen juuri ei voi olla selityksenä siirtolaisuuden erilaisuus. Asiaa on vaikea tutkia. Väestötilastosta ei saa kaikkia tämmöiseen tutkimukseen välttämättömiä tietoja. Mutta ainakin 1860-luvulla ja aikaisemmin on eroavaisuus aivan pieni ja myöhemmin, jolloin se suurenee, ei eroavaisuuksien raja kulje kielirajoja pitkin. (Vrt. muuten myöhemmänä olevaa esitystä tästä kysymyksestä, johon vielä toisessakin yhteydessä aijon palata).

ENSIMAINEN LUKU.

Suomen siirtolaisuuden suuruus europalaiseen siirtolaisuuteen verraten.

1. Siirtolaisuus valtamerentakaisiin maihin.

Suomen valtameren taakse suuntautuva siirtolaisuus oli aikajaksona ennen sodan alkamista Europan suurimpia.

Europan maat voi niiden valtamerentakaisen siirtolaisuuden esiintymisaikaan ja suuruuteen nähden sodan edellä ryhmittää neljään ryhmään. Nämät ovat:

Maat, joissa valtamerentakainen siirtolaisuus, pitäen silmällä aikaa sodan edellä 19. vuosisadan keskivuosisikymmeneltä lähtien, on ollut:

1) *Jatkuvasti pieni*: Belgia, Ranska, Sveitsi.

2) *Vähentynyt*: Saksa, Alamaat, Englanti.

3) *Jatkuvasti suhteellisen voimakas*: Irlanti, Ruotsi, Norja, Tanska, Portugali.

4) *Viime aikoina voimakkaasti kasvamassa*: Itävalta-Unkari, Italia, Espanja, Venäjä, Suomi.

Pienen siirtolaisuuden maissa on siirtolaisuuden voimakkuus ylipäänsä ollut vähemmän kuin 1000 henkeä (joskus enemmän kuin 1000 henkeä) kutakin miljoonaa asukasta kohti.

Vähentyneen siirtolaisuuden maissa on siirtolaisuus ylen pieni. Väestön maastasiirtymisellä ei näissä maissa enään ole ollut juuri mitään merkitystä.

Jatkuvan, suhteellisesti voimakkaan siirtolaisuuden maissa on siirtolaisia ollut noin 3 000—10 000 henkeen miljoonaa asukasta kohden (Irlannissa vielä enemmän).

Vasta-kohonneissa voimakkaan siirtolaisuuden maissa on siirtolaisuus vasta viimeisinä vuosikymmeninä kasvanut vähintään 3 000 henkeen miljoonaa asukasta kohti ¹⁾. Kaikissa viimemainituissa maissa oli siirtolaisuus erittäin nopeasti paisumassa sodan edellisenä aikana.

Kaksi seikkaa herättävät huomiota verratessa Suomen siirtolaisuutta yleiseuropalaiseen siirtolaisuuteen: 1. Suomen siirtolaisuus on verraten myöhäissyntyinen, ja 2. Suomen siirtolaisuus oli suhteellisesti väkilukuun verraten sodan edellä Europan suurimpia.

Suomen valtamerentakainen siirtolaisuus on myöhäissyntyinen sekä *europalaiseen* siirtolaisuuteen, että epäilemättä myös *skandinavilaiseen* siirtolaisuuteen verraten.

Jo viisivuotiskautena 1816/20 lähti *Europasta* siirtolaisia valtameren taakse vuosittain n. 30 000 henkeä. 1830-luvulla oli vuotuis määrä kasvanut noin 100 000 hengeksi. Vuosisadan keskipaikoilta aina 1880-luvulle saakka lähti Europasta vuosittain noin 350 000 henkeä. 1880-luvusta alkaen, Compound-koneen keksimisen y. m. parannusten jälkeen höyrykoneissa, kasvoi Europan valtamerentakainen siirtolaisuus kasvamistaan. 20. vuosisadan ensimmäisenä viisivuotiskautena oli siirtolaisten vuotuinen määrä jo miljoonan henkeä.

Mitä tulee Suomen siirtolaisuuden myöhäissyntyisyyteen *Skandinaviaan* verraten, on siinä kohden erotus tehtävä

1) Poikkeuksena on Venäjä. Vaikka Venäjän siirtolaisuus absoluutisesti on erittäin suuri, ei sen suhteellinen määrä, tämän maan suunnattomaan väkilukuun verrattaessa kuitenkaan ole suuri.

ensimmäisten siirtymistapausten ja joukkosiirtolaisuuden synnyn välillä.

Norjasta ilmoitetaan ensimmäinen valtamerentakainen siirtolaisuustapaus jo vuodelta 1821. ELENY PERSON-niminen henkilö Stavangerin amtista olisi silloin lähtenyt Amerikkaan¹⁾. Ruotsista olisi ensimmäinen siirtyminen tietojen mukaan tapahtunut vuonna 1841. Siirtyjän nimi oli GUSTAF UNONIUS²⁾. Milloin ensimmäinen siirtyminen Suomesta on tapahtunut, on vaikea sanoa. Amerikassa ilmoitetaan tiedettävän yksityisistä suomalaisista, jotka ehkä merimiehinä Amerikkaan jouduttuaan olisivat sinne jääneet asumaan jo 1830- ja 1850-luvuilla. JÄRNEFELT mainitsee esimerkkinä tämmöisistä vuoden 1830 tienoilla Amerikkaan asettuneista erään WILLIAM LUNDELLIN; vuoden 1850 tienoilta taas GUSTAF WILSONIN³⁾.

Epäilemättä on näissä tapauksissa kyseessä etupäässä tällainen tilapäinen sattuma eikä varsinainen siirtolaisuus.

Joka tapauksessa näyttää siltä kuin olisi syytä tarkistaa tähänastista käsitystä siitä, milloin varsinainen siirtolaisuus

1) *Tabeller vedkommende Folkemaendens Bevaegelse i Aarene 1856—1865*. Udgivne af Departementet for det indre. Christiania 1868/69 C. n:o 1. Siv. LXX.

2) E. H. THÖRNBERG: *Emigrationen*. Social Handbok. På uppdrag av Centralförbundet för socialt arbete under medverkan av flera författare utgiven av G. H. von Koch. Stockholm 1908. Siv. 99.

3) AKSELI JÄRNEFELT: *Suomalaiset Amerikassa*. Helsinki 1899. Siv. 21.

1600-luvulla tapahtuneista siirtymisistä Amerikkaan ks. O. A. HAINARI: *Suomalaiset Amerikassa 1600-luvulla*. Historiallinen Arkisto. Toimittanut Suomen Historiallinen Seura. XX, 2. Helsingissä 1906/1908. Siv. 62/69. Samoin A. O. FREUDENTHAL: *Upplysningar om Nya Sverige*. Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland. IX. Förhandlingar och uppsatser. 3. 1887—1888. Helsingfors, 1888. Siv. 236/—.

Suomessa ensin tunnetusti esiintyi. Suomen puolelta ilmoitetaan tavallisesti ensimmäisten varsinaisten tunnettujen siirtymisten tapahtuneen 1870-luvun tienoilla (1860-luvun lopulla tahi seuraavan vuosikymmenen alussa¹⁾).

Tätä vastaan puhuu pari asianhaaraa. Kaunokirjallisuudessa esiintyy näet ainakin joitakin esimerkkejä, että siirtolaisuusaihetta on täällä käsitelty jo 1850- ja 1860-luvuilla. (Niin esim. TOPELIUKSEN Brita Skrifvars ja KIVEN Leo ja Liina; edellinen nimenomaan Pohjanmaata koskeva²⁾). Tämä viittäisi siihen, että varsinainen siirtyminen täällä olisi jo ollut tunnettu aikaisemmin kuin yleensä otaksutaan.

Mutta vaikka kaikki nämä seikat otetaan huomioon, mitään epäilystä ei ole siitä, että jos myös siirtolaisuuden voimaa pidetään silmällä, Skandinavian niin sanoaksemme joukkosiirtolaisuus on Suomen siirtolaisuutta paljon varhaisempi. T. s. joukkosiirtolaisuutena on Skandinavian siirtolaisuus n. 30 vuotta Suomen siirtolaisuutta vanhempi.

Tämä käy esiin seuraavista luvuista (niin puutteelliset kuin Suomen tiedot varhaisemmilta vuosilta ovatkin):

1) MATTI TARKKANEN: *Siirtolaisuudesta, sen syistä ja seurauksista*. Kansantaloudellisen Yhdistyksen Esitelmiä. Sarja III. 16. Kuopio 1903. Siv. 2. OSKAR GROUNDESTROEM: *Om Emigrationen från Finland*. Ekonomiska Samfundet i Finland. Föredrag och förhandlingar. Band II. Häfte 3. Siv. 93/—. YRJÖ ALANEN: m. t. siv. 11.

2) Tri V. TARKKAINEN, joka on allekirjottaneelle huomauttanut esinmainitusta, on omansa mielipiteenään arvellut, että KIVEN Leon ja Liinan aihe voisi kyllä olla myös kirjallisuudesta saatu.

Siirtolaisten määrä:

	Suomi	Ruotsi	Norja	Tanska
V. 1853/55		7 248 ¹⁾	13 600	1 251
1856/60		3 732	15 800	2 481
1861/65		12 544	23 550	5 245
1866/70		80 576	74 403	12 640
1871/75	225	42 054	45 152	16 338
1876/80	220	60 457	40 244	18 239
1881/85	3 717	147 619	105 704	44 970
1886/90	21 968	179 886	80 984	39 565
1891/95	26 006	141 879	61 017	39 856
1896/1900	33 040	62 634	33 837	12 814
1901/05	81 056	129 746	103 195	36 780
1906/10	77 776	84 295	87 665	36 635
1911/15	50 668	63 367	44 555	35 290

Skandinavian maista on ainoastaan Norjan siirtolaisuus viime aikoina ollut suhteellisesti väkilukuun verraten suurempi kuin Suomen. Viimeisenä sodan edellisenä vuonna, nim. v. 1913, oli sitä vastoin Suomen siirtolaisuus sekä absoluutisesti että suhteellisesti suurempi kuin minkään Skandinavian maan ¹⁾.

Koko Europan maista monessakaan ei valtamerentakainen maastamuutto ole suhteellisesti väkilukuun verraten Suomen siirtolaisuutta suurempi.

Se seikka, että Suomen siirtolaisuus on syntynyt niin myöhään, mutta että se toiselta puolen kymmenkunnan vuotta

¹⁾ Valtamerentakaisiin maihin muutti:

	v. 1913
Suomesta	20 057
Ruotsista	17 224
Norjasta	9 876
Tanskasta	8 846

Statistisk Aarbog 1916. Udgivet af det Statistiske Departement. Danmarks Statistik. København 1916. Siv. 221.

ennen sotaa on suhteellisen voimakas, tekee, että jos koko tähänastinen siirtolaisuus sinänsä otetaan arvosteltavaksi, Suomen siirtolaisuuden tähänastinen voima ylipäänsä on keskinkertaisen suuri. Koko tähänastisesta valtamerentakaisesta siirtolaisuudesta on Suomen siirtolaisuus ylipäänsä alhaisempi kuin Skandinavian maiden. Mutta koko Europan keskimäärää on se korkeampi. Jos nimittäin suhdetta väkilukuun pidetään silmällä. Tämä viimeksimainittu tulos on jotenkin omituinen. Otettakoon näet huomioon, että euroalainen siirtolaisuus on jatkunut aina viime vuosisadan alusta asti.

Suomen tähänastisen valtamerentakaisen siirtolaisuuden kokonaistuloksen heikkomuus skandinavialaiseen väestöliikkeeseen verraten johtaa erinäisiin arveluihin. Voitaisiin päätellä, että meikäläinen siirtolaisuus esiintyy näin pienenä osaksi sen vuoksi, että mannermaasiirtolaisuus (Venäjälle) täältä on ollut suurempi kuin mannermaasiirtyminen Skandinavian maista.

Mitä Ruotsiin tulee, ei tämä otaksuminen pidä paikkaansa. Ruotsista on Europan mannermaihin kaikesta päätäten siirtynyt suhteellisesti yhtä paljon väkeä kuin Suomesta Venäjällekin. Tanskassa sitä vastoin on mannermaasiirtolaisuus varsinkin viimeisinä aikoina ollut aivan mitätön. Sitäpaitsi on tapahtunut maahansiirtymistä naapurimaista Tanskaan. Mutta toiselta puolen on Tanskan valtamerentakainenkin siirtolaisuus pienempi. ¹⁾

Mitä tulee valtamerentakaisen siirtolaisuuden ja kotimaassa maaseudulta kaupunkiin suuntautuvan väestöliikkeen väliseen suhteeseen, voi likimääräisinä tietoina esittää seuraavat luvut.

¹⁾ JENS WARMING: *Haandbog i Danmarks Statistik.* København 1913. Siv. 70/71.

	Siirtolaisuus Suo- mesta valtameren- takaisiin maihin	Väestön maaseu- dultapako kaupun- keihin
Vuosina 1881/85	3 717	19 739
„ 1886/90	21 968	25 245
„ 1891/95	26 006	24 563
„ 1896/1900	33 040	37 487
„ 1901/05	81 056	29 639
„ 1906/10	77 776	33 894
„ 1911/15	50 668	.

Ylläolevat luvut eivät semmoisenaan tarkoin ilmaise väestön maaseudultapaon suuruutta.

Yhteenlaskettuina muodostavat ne suuremman luvun kuin miksi maaseudun väestöpako näiden väestöliikkeiden takia on laskettava. Siirtolaisuuteen sisältyvät myös kaupunkisiirtolaiset, takaisinpalaavia ei ole otettu huomioon. Toiselta puolen muuttotilasto saattaa käsittää saman henkilön uudistuneita muuttoja.¹⁾

2. Mannermaasiirtolaisuus.

a) Siirtymiset Suomesta naapurimaihin ja naapurimaista Suomeen.

Koko 19-vuosisadan virallisissa asiakirjoissa näkee jatkuvasti selostuksia tai ilmoituksia väestöliikkeistä, jotka ovat tapahtuneet Suomesta naapurimaihin ja naapurimaista

¹⁾ S. V. T. VI: 43; siv. 10/11. Tilastossa maaseudun ulosmuuttaneiden enemmisyys ei ole = kaupunkien sisäänmuuttaneiden enemmisyys. Se riippuu osaksi ulkomailta siirtyneistä, osaksi ehkä myös kirkollisen kirjanpidon puutteellisuuksista. (Vrt. esim. erään kirkkoherran tekemiä ilmoituksia: *Vartija*, 1917, 2 vihko, siv. 69). Ylläolevat luvut on tässä saatu jakamalla kahtia erotuksen.

Suomeen. Useimmissa tapauksissa ovat nämät ilmotukset puutteellisia. Aina ei käy ilmi, onko väestösiirtymisiä todella tapahtunut, vai onko luultu väestöliike itse asiassa rajottunut aikomuksiin.

Toisissa tapauksissa taas ei käy päättäminen, ovatko väestösiirtymiset olleet luonteeltaan vain tilapäisiä, lyhytaikaisempia ansioetsintöjä vieraan maan alueella. Milloin tällaista väestösiirtymistä välittömästi on seurannut paluu kotimaahan, eivät ne kuulu varsinaiseen siirtolaisuuden alaan. Ei silloinkaan kun siirtolaisuus käsitetään laeammassa mielessä.

Jo heti Suomen erottua Ruotsista, tuli siirtolaisuuskysymys täällä huomion alaiseksi. Vuonna 1811 esim. antoivat maaherrat lausuntoja väestösiirtymisistä, joita oli huomattu Suomesta tapahtuneen.¹⁾

Vuosilta jälkeen 1813 on allekirjottanut hallituskonseljin ja K. Senaatin pöytäkirjoista ynnä maaherrojen vuotuisista sekä kolme- ja viisivuotiskertomuksista koonnut näitä Suomen naapurimaasiirtolaisuutta valaisevia tietoja. Ainehisto ulottuu siihen asti, jolloin valtamerentakainen siirtolaisuus täällä syntyi.

Esitän seuraavassa otteita näin saadusta ainehistosta. Tiedot saattavat olla vaillinaisia, riippuen niistä vaikeuksista, joita pitempiä ajanjaksoja käsittävällä arkistotutkimuksella meillä on.

Vuonna 1813 oli hallituskonseljissa käsiteltävänä kysymys virolaisista talonpojista, joita ilmoituksen mukaan oli karannut Suomeen. Täällä olivat he asettuneet asumaan varsinkin saaristoseuduille. Viron tilanomistaja-aatelisher-

¹⁾ Näistä lausunnoista vrt. Valtioneuvos DANIELSON-KALMARIN selontekoa Historiallisen Seuran kokouksessa 9/121912. Suomen Historiallisen Seuran Pöytäkirjat 20 p:stä Toukok. 1912—27 p:ään Hultik. 1914. Historiallinen Arkisto. XXIV. Jälkimäinen vihko. Helsinki 1914. Siv. 35.

roille tämmöinen siirtyminen selitettiin haitalliseksi kahdesta syyistä. Se aiheutti maanviljelystyöväen puutetta ja rekryyttien puutetta. Karanneet olivat tavallisesti sotapalvelukseen kelpaavaa väkeä. Tilanomistajille tuli täten vaikeuksia tarpeellisten rekryyttien toimittamisesta. ¹⁾

Suomalaiset viranomaiset, sanottiin edelleen ilmoituksessa, olivat jättäneet nämät karkurit rauhaan, senjälkeen kun ne olivat ilmottautuneet papeille, ja oli heidän isännillään tämän vuoksi vaikea saada heitä takaisin (Uudenmaan saariston virolaisasutusta ovat nämät siirtymiset epäilemättä osaksi olleet perustamassa).

Vuonna 1815 ilmoitettiin taas siirtolaisuudesta. Palvelusrenkien sanottiin luvattomasti muuttavan Ahvenanmaalta Ruotsiin. Hallituskonseljilta tiedusteltiin syitä tähän ilmiöön sekä keinoja sen estämiseksi. Syyksi ilmoitti hallituskonselji rauhan sopimuksessa annetun oikeuden muuttaa toiseen valtakuntaan. Mitä taas tuli luvattomiin muuttoihin, oli konseljin mielestä vaikea Ahvenanmaan laajaan rannikolaan nähden siirtymistä riittävästi valvoa. Tämmöisessä tapauksessa olivat tavanmukaiset valtioiden väliset menetelmät noudatettavat. ²⁾

Vuonna 1816 ilmoitti Heinolan läänin maaherra vuosikertomuksessaan, että aina Suomen yhdistämisen ajasta Venäjän valtakunnan kanssa oli läänistä vuosittain joukko pal-

¹⁾ Vrt. v. t. Kenraalikuvernöörin, Kreivi ARMFELTIN kirjelmää hallituskonseljille Räävelin sotilaskuvernöörin, Holstein-Oldenburgin perintöprinssin Augustin tekemän ilmoituksen johdosta. Ks. *hallituskonseljin talousosaston pöytäkirja 13/5 1813*.

²⁾ Kenraalikuvernööri, Kreivi STEINHEILIN kirjelmä hallituskonseljille Suomen asiain komitean puheenjohtajan, Parooni VON TROILIN ilmoituksen johdosta. *Hallituskonseljin talousosaston pöytäkirja 13/7; 24/8 1815*.

kollisluokkaan kuuluvia miehiä ja naisia muuttanut valtakunnan pääkaupunkiin palvelijoiksi tai käsityöoppiin. Maaherra arveli, että tämmöisestä muuttamisesta oli oleva seurauksena, että kaupunkielinkeinojen harjottajat ja muut läänin asukkaat saivat kärsiä työ- ja palvelusväen puutetta. Ja maaherra viittaa epäsuorasti siihen, että olisi toivottavaa, että ryhdyttäisiin asianmukaisiin lainsäädäntötoimenpiteisiin kysymyksenalaisten muuttojen ehkäisemiseksi. Saman ilmoituksen ja lausunnon uudistaa maaherra seuraavan vuoden kertomuksessa. ¹⁾

Toiseltakin taholta ilmoitettiin v. 1816 Senaatille maastamuutoista. Kenraalikuvernööri STEINHEILIN tietoon oli tullut, että huomattava määrä palvelus- ja muuta väkeä muuttaa Suomesta Venäjälle. Tämä väki ryhtyy siellä palvelukseen ja jää sinne, ilman että sillä on asianmukaisia passeja.

Samalla lailla muuttavat useat henkilöt Venäjältä Suomeen. Tämän yhteydessä viitataan tappioon, joka syntyy sen kautta, että tänkaltaisten henkilöiden verot jäävät makсамatta. Myös ehdotetaan toimenpiteitä siirtymisten ehkäisemiseksi. ²⁾

19-vuosisadan ehkä ensimmäisiä maanjakohuhuja levitettiin vuoden 1817 tienoilla. Tänä vuonna näet ilmoitettiin Senaatille, että rahvasta ja irtainta väkeä maan eri seuduilta muuttaa pois maasta. Ilmotetaan lisäksi, että kun kenraalikuvernööri oli matkustanut Viipurin läänissä, oli useita talonpoikia, torppareita ja loisia, luvultaan 38 henkeä, kaikki kotoisin Iisalmen pitäjämästä, ilmottautunut hänelle, aikoen siirtyä pois maasta. Heillä oli papistolta saamansa todistuk-

¹⁾ Heinolan läänin maaherran kertomus vuosilta 1815 ja 1816. *K. Senaatin talousosaston K. D. 32/214 1816; 19/217 1817*.

²⁾ *K. Senaatin talousosaston pöytäkirja 14/11 1816*. Päätettiin sittemmin m. m. pyytää maaherroilta lausuntoa maastamuutoista.

set ja pyysivät he kenraalikuvernööriltä passia matkansa toteuttamiseksi. Matkan päämääränä oli Puolan kuningaskunta, jonne he aikoivat asettua asumaan. Huhu oli näet ollut liikkeellä, että ne, jotka halusivat muuttaa Puolaan, saisivat siellä tiloja ja vapaavuosia tilojen viljelykseen saattamiseksi.¹⁾

Kuopion läänin maaherralta kysyttiin syitä mainitun huhun syntymiseen. Niinikään kysyttiin, oliko jo ennen sellaisia siirtymisiä tapahtunut. Ilmotuksen johdosta näyttää Senaatti ryhtyneen entistä enemmän kiinnittämään huomiota siirtolaisuuskysymykseen.²⁾

Tämä Puolaansiirtymisaije on merkittävä m. m. sen johdosta, että siihen otti osaa myös PAAVO RUOTSALAINEN. Tästä kerrotaan seuraavaa. „Vuonna 1815 alkoi Paavon kotiseuduilla liikkua huhu, että Puolassa löytyisi paljon erinomaisen viljavaa maata tarjona suomalaisille uutisasukkaille. Paavon mielikuvitus loi noista kertomuksista vielä enemmän, vaikka niitä olivat levitelleet laukkuryssät ja muut yhtä luotettavat henkilöt“. „Paavo tarttui onkeen, möi, varoituksista huolimatta, tilansa ja tavaransa, sekä läksi muutamien muiden seuraamana matkalle. Viipurissa kieltäytyi maaherra kuitenkin passia antamasta. Paavo sairastui, varat loppuivat, miltei nälkään nääntymäisillään

1) «(ett utspridt rykte), det Hans Kejslerliga Majestät wille gynna utflytningar ifrån Landet till Polen och förse dem, som derstädes önskade sig bosätta, med nödige boningsplatser samt biträde wid första anläggningen af hushållet.» *K. Senaatin talousosaston pöytäkirja 2/9 1817.*

2) *K. Senaatin talousosaston pöytäkirja 26/10 1817.* Senaatin talousosaston istunnossa 2/9 1817 kävi ilmi, että Kuopion läänin maaherra oli kuuluttamalla julistanut puheenaolevan huhun perättömäksi. Tällaisille muuttaville oli aluksi, kun ei tunnettu heidän aikomuksiaan, annettu passeja Pietariin, sen jälkeen Viipurin läänin, josta sitten aikoivat siirtyä etemmäksi. Myöhemmin oli kokonaan kieltäydytty passien antamisesta, paitsi siinä tapauksessa, että asetettiin takuu takaisinpalaamisesta.

oli hänen pakko v:na 1817 palata kotiseudulleen⁴. Matkarytystä Paavo aina häpesi, kieltäytyen siitä mitään kertomasta.¹⁾

Vuosi 1818 on huomattava siirtolaisuuskysymyksen historiassa. Silloin lopullisesti valmisteltiin uutta siirtolaisuusasiaa koskevaa asetusta. Asetus ilmestyi vuonna 1819. Monet kohdat tämän lain valmistelun synnyttämässä asiakirjoissa kuvastavat sen ajan käsityksiä siirtolaisuuden syistä, vaikutuksesta, keinoista sen vastustamiseksi j. n. e.

Niin esim. puhutaan „lisääntyvistä, maanviljelykselle ja elinkeinoille haitallisista maastamuutoista Suomessa.“ Samoin mainitaan „alempien kansankerroksien lukuisista siirtymisistä Suomesta Venäjän muihin provinsseihin“. Näitä siirtymisiä, sanotaan, on tapahtunut etenkin „Viipurin, Kymenkartanon ja Turun ja Porin läänistä.“ Kerrotaan, että niiden on jo huomattu vaikuttaneen palkollisten, sekä käsityö-, manufakturi- ja tehdastyöväen puutetta. Siirtymisten arvellaan lisääntyvän. Lausutaan olettamus, että ne vastaisuudessa, niin väestököyhässä maassa kuin Suomi, aikaansaavat mitä haitallisimpia seurauksia maanviljelykselle ja muille elinkeinoille. Ne aiheuttavat tämän kautta välttämättömästi myös Suomen valtiolaitoksen tulojen huomattavaa vähenemistä. „Mitä voimakkaimpiin toimenpiteisiin“, on senvuoksi siirtymisten ehkäisemiseksi ryhdyttävä.²⁾

Sanat „niin väestököyhässä maassa kuin Suomi“ palautuvat senjälkeen melkein stereotypisesti tämän ajan siirto-

1) M. ROSENDAL: *Suomen herännäisyyden historia XIX:llä vuosisadalla.* Ensimmäinen Osa. 1796—1835. Oulussa 1902. Siv. 81. ELIS BERGROTH: *Suomen Kirkko, sen kehitys, sen vaikutus kansaan ja sen suhde valtioon.* Jälkimäinen Osa vuodesta 1686. Porvoossa 1903. Siv. 686

2) Senaatin esittelijän, SVEN NILS HEURLININ mietintö. *Talousosaston pöytäkirja 16/6 1818.*

laisuuskertomuksissa. Näkyy, että 1700-luvun väestökäsitys vielä oli Suomessa vallassaan. MALTHUKSEN *An essay on the principle of population; or, a view of its past and present effects on human happiness* oli, huolimatta kuluneesta 15 vuodesta, sangen pienessä määrässä toistaiseksi päässyt vaikuttamaan suomalaisten mieliin.¹⁾

¹⁾ Tässä kohden on huvittavaa tehdä eräs vertailu. On omituista nähdä, kuinka päinvastaisella tavalla itse MALTHUS, Ruotsissa ja Suomessa v. 1799 tekemänsä matkojen tuloksena, arvosteli ruotsalais-suomalaisia väestöoloja. Arvostelu on, kuten näkyy, n. 20 vuotta aikaisemmalta ajalta.

Kuvattuaan kuinka Ruotsi-Suomen väestönkasvu ei ainoastaan osottanut taipumusta seuraamaan elintarvevarojen kasvamista, vaan vieläpä kohoamaan ajottaisesti niiden yli, jatkoi MALTHUS seuraavaan tapaan:

Huolimatta tästä jatkuvasta ja ilmeisestä taipumuksesta yli oikeiden suhtain kohoavaan väestönkasvuun suuntaa hallitus, kumma kyllä! ja kaikki ne, jotka Ruotsissa harrastavat kansantaloutta, koko huomionsa keinoihin, joilla väestö saataisiin kasvamaan vielä enemmän. CANTZLAER (— MALTHUS tarkoittaa tässä kirjailijaa, jonka teosta «Mémoires pour servir à la connaissance des affaires politiques et économiques du royaume de Suède» hän paljon siteraa, ja jonka tietoja hän Tukholmassa kertoo arvosteltavan hyvin luotettaviksi —) sanoo, että hallitus, joka ei voi saada ulkomaalaisia asettumaan maahan eikä mielensä mukaan lisätä syntymisiä, on, jälkeen vuoden 1748, pyrkinyt lisäämään väestöä kaikilla keinoilla, jotka ovat sen käytettävissä. Oletettakoon nyt, että hallituksella olisi vallassaan saada ulkomaalaisia maahan tai mielinmäärin lisätä syntyneisyyttä, mikä olisi seuraus tämmöisistä toimenpiteistä? Elleivät nuo ulkomaalaiset toisi mukanaan jotain parempaa maanviljelysjärjestelmää, olisi heidän pakko kuolla nälkään tai lisäisi heidän maassaolonsa niiden ruotsalaisten lukua, jotka kuolisivat elämäntarvevarojen puutteesta. Jos taas syntymisten luku kasvaisi, osottavat mielestäni WARGENTININ taulut erittäin selvästi, ettei siitä olisi seurauksena kuin kuolleisuuden lisääntyminen; olisipa mahdollista, että väestö pikemmin vähensisi kuin lisääntyisi... T. R. MALTHUS: *An essay on the principle of popula-*

Edellämainitut sanat uudistuivat jo saman asian käsittelyssä eräässä esittelijäsihteeri WALLENIUKSEN antamassa kirjallisessa lausunnossa.

Mainittu esittelijä sanoo nimittäin, että „niin väestököyhässä maassa kuin Suomi“ ei keiltäkään sen asukkailta pitäisi puuttuman tarpeellista toimeentuloa. Tämän tähden myös syynä valituksiin ja etenkin palvelusväen piiristä satuneihin maastamuuttoihin lienee pidettävä eräänlaista uteliaisuutta. Osittain myös Suomeen verraten korkeimpia palkkoja ja etuisuuksia, jotka palvelusväelle ja työläisille ovat tarjona „Venäjän valtakunnan pääkaupungissa ja ehkä myöskin sen provinseissa.“ Viitataan edelleen Viipurin läänin läheisyyteen Venäjän pääkaupungista. Samoin siihen, että Ruotsin aikana tapahtui vastamuuttoja Suomeen, mutta että sellaista ei ole odotettavissa Venäjältä, jossa maanorjuus ja muut Suomeen nähden erilaiset olot vallitsevat. Venäläinen rahvas muuttaa Suomeen vain lyhyeksi ajaksi. Se palaa sitten taas takaisin, vieden muassaan voitot, mitkä kauppaa tekemällä usein ovat itselleen hankkineet. Maalle he eivät mitään hyötyä tuota.

Ruotsiinmuutoista puhutaan sekä Turun ja Porin läänien; or, a view of its past and present effects on human happiness; with an inquiry into our prospects respecting the future removal or mitigation of the evils which it occasions. In three volumes. Vol I. The fifth edition. London 1817. Siv. 397/98.

MALTHUKSEN johtopäätökset ovat kyllä jonkunverran yksipuolisia. Olihan hän vartavasten matkustanut m. m. Skandinaviaan, saadakseen todistuksia pessimistiselle väestöteorialleen. Mutta edempänä nähdään, että MALTHUS meikäläisistä väestöoloista jo varhain teki eräitä ennakkohavaintoja, jotka myöhemmin kehittyivät kaikkein nähtäviksi.

MALTHUKSEN matkasta eräitä tietoja m. m. YRJÖ HIRN: *Finland i den utländska reseliteraturen under slutet af sjuttonhundratalet*. Skrif- ter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland. XXXVI. Förhandlingar och uppsatser 11. 1897. Helsingfors 1898, Siv. 151/152.

nin maaherran kertomuksessa vuodelta 1822 että myöskin Senaatin talousosaston pöytäkirjassa 21/9 1824.

Turun ja Porin läänin maaherran kertomuksessa sanotaan, että „kun maanviljeleminen pääasiallisesti riippuu siitä, että käytettävien työmiesten määrä on suuri ja sen vähentyminen tuottaisi epäedullisia vaikutuksia maanomistajille“ pitää maaherra tarpeellisenä ilmoittaa siirtymisistä. Vuoden 1822 kuluessa oli usein tapahtunut, että sekä naineita että naimattomia talonpoikaispoikia ja renkejä on luvottomasti lähtenyt Ahvenanmaalta Ruotsin kuningaskuntaan ja jättäneet vaimon ja alaikäisiä lapsia sen seurakunnan vaivaksi ja riskiksi, missä ovat asuneet. Maaherra ilmoitti esittävänsä ilmoituksensa siinä tarkoituksessa, että mahdollisesti ryhdyttäisiin asian vaatimiin toimenpiteisiin.¹⁾

Samoin puhuu Kuopion läänin maaherra vuonna 1821 läänissä vallinneesta kadosta ja sen johdosta tapahtuneista maastamuuttamisista. Muuttaneet eivät ole palanneet takaisin, sanotaan kertomuksessa.²⁾

Vuonna 1825 mainitsee Viipurin läänin maaherra, että läänistä käydään työnansiolla Pietarissa ja Aunuksen kuvernementissä. Onko tässä kysymyksessä myös nimenomaisia maastamuuttoja, on vaikea päättää.³⁾

Samana vuonna ilmoittaa Viipurin läänin maaherra Senaatille eräästä tavallista harvinaisemmasta maahanmuuttoyrityksestä. Joukko *Puolan juutalaisia* oli pyrkinyt asettumaan Suomeen. Maaherra kysyi Senaatilta neu-

1) *Talousoaston K. D. 58/72 1823*. Huomautus, että maanviljelyksessä ensi sijassa on määrävänä työväen *suuri luku*, on merkille pantava. Sen pohjana on aito perintätavallisen maanviljelysaikakauden käsituskanta.

2) *Talousoaston K. D. 27/130 1823*.

3) *Talousoaston K. D. 26/187. 1825*.

voa, miten tämmöistä väestövirtausta, jos juutalaisia alkaisi suuremmassa määrässä tunkeutua maahan, olisi estettävä. Senaatti ei ryhtynyt asiassa mihinkään toimenpiteisiin.¹⁾

Vuonna 1827 annettiin erinäisiä määräyksiä niistä, jotka halusivat Suomesta pysyväisesti muuttaa pois. Määrättiin sen ohessa, että Senaatin tuli antaa tietoja henkilöistä, jotka muutettuaan maasta senjälkeen kuin Suomi yhdistettiin Venäjän valtakuntaan, haluavat taas palata takaisin, joko „rakkaudesta syntymäseutuun tai sen johdosta, että he voimassaolevien traktaattien ja Suomen lakien mukaan, perinnön, lahjakirjan tai muiden sopimusten kautta ovat saaneet oikeuden omaisuuden omistukseen Suomessa.“²⁾

Samana vuonna, 1827, ilmotti kenraalikuvernööri ZAKREWSKY valtiosihteerivirastolta tulleen kirjelmän perusteella Senaatille seuraavaa. Ruotsin ja Norjan kuninkaitten tietoon oli tullut, että suurempi määrä veneitä, joissa oli 10—12 henkeä miehistönä, joka vuosi meriliikkeen alettua oli saapunut Länsipohjaan. Nämät veneissä olleet henkilöt olivat olleet passittomia ja ilmoittaneet haluavansa palata takaisin Pohjanmaalle. Kun tämmöiset yritykset olivat omiansa saamaan aikaan häiriötä, oli Ruotsissa määrätty, ettei sinne saisi astua maihin kukaan, jolla ei ollut asianomaisia todistuksia. Asiasta ilmoitettiin Vaasan ja Oulun läänien maaherroille. Heidät velvoitettiin noudattamaan samanlaista menettelyä Ruotsista Suomeen pyrkivien suhteen, kuin Ruotsissa noudatettiin Ruotsiin pyrkivien suhteen.³⁾

Vuonna 1828 ilmotti Kuopion läänin maaherra siirtymisistä Venäjälle. Näitten siirtymisien kautta, sanotaan, m. m. maanviljelys suureksi osaksi häiriintyy. Se näet me-

1) *Talousoaston pöytäkirja 7/6 1825*.

2) *Talousoaston pöytäkirja 8/5 1827*.

3) *Talousoaston pöytäkirja 7/8 1827*.

nettää ne huomattavat joukot työkykyisiä henkilöitä, jotka vuosittain ovat pakotetut muuttamaan maasta hankkiakseen (Venäjän) rajaprovinsseista työllään välikappaleet kruununmaksujen suorittamiseksi. Ilmotetaan kuitenkin, että mitään suurempaa työvoittoa sillä tavoin ei voida siirtymisistä odottaa. ¹⁾

1830-luvulla uudistuvat samanlaiset eriskummalliset huhut kuin ne olivat, jotka vuosisadan alussa saivat kuopionlääniläisiä pyrkimään Puolaan. Tällä kertaa levisi harhaliike Pohjanmaalla.

Oulun läänin maaherra oli memorialissaan 7/6 1832 ilmottanut Senaatille, että Kalajoen pitäjässä oli syntynyt huhu, jonka sanottiin olleen peräisin Vaasan läänistä. Tämä huhu tiesi, että ne, jotka olivat halukkaat lähtemään Venäjälle, etenkin Riian seuduille, saisivat siellä kustannuksetta talon, elatuksen ja muita etuisuuksia, sekä vapauden kruununmaksuista.

Joukko rahvaan miehiä oli tämän vuoksi anonut passia lähteäkseen vaimoinensa ja lapsinensa mainitulle seudulle. He olivat siinä mielessä myyneet niin hyvin irtaimen kuin kiinteän omaisuutensa.

Maaherra oli koettanut estää mainittuja siirtymisiä. Mutta maaherran sitä asiaa tarkottavalla kuulutuksella ei ollut toivottua vaikutusta. Rahvaan miehiä oli, vaikka heiltä oli kielletty passi, lähtenyt kotiseudultaan, ja oli maaherra senvuoksi katsonut velvollisuudekseen ilmoittaa asiasta Senaatille.

Senaatti muistutti maaherraa asetuksien tarkasta noudattamisesta (etenkin viitaten Kuninkaalliseen asetukseen 18/2 1768, koskeva niitä, jotka luvattomasti lähtevät valtakunnasta, Kuninkaalliseen kuulutukseen 30/5 1781 ja Ku-

¹⁾ *Taloussoston K. D. 35/139 1828.*

ninkaalliseen kirjeeseen 26/6 1804 sekä kiertokirjeeseen kaikille maaherroille passin antamisesta ulkomaille menoa varten). Samalla muistutettiin Vaasan läänin maaherraa, että hänkin, mikäli aihetta siihen on, tarkasti ottaisi huomioon edellämainitut säädökset. ¹⁾

V. 1833 ilmoittaa Kuopion läänin maaherra LARS SACKLÉN, että hätä-ajan johdosta tavallista lukuisampia henkilöitä on muuttanut maasta työnansiolle keisarikunnan puolella oleviin rajamaakuntiin. Samalla sanotaan, että nämä ajoittaiset maastamuutot kuitenkin yleisen turman sattuessa (under en allmän calamité) tuottavat sen kaksinkertaisen edun, että läänin viljankulutus säästyy ja että rahavarat lisääntyvät. Sillä mainitut työmiehet tuovat tavallisesti takaisintullessaan huomattavia säästöjä. ²⁾

Samasta asiasta huomauttaa Kuopion läänin maaherra (ADOLF RAMSAY) myös seuraavana vuonna. Yleisen hädän johdosta on tapahtunut useita ja lukuisia maastamuuttoa Venäjän rajamaakuntiin. Tarkoituksena on ollut työnansion etsiminen lyhyeksi ajaksi. Näin sanotaan maaherran kertomuksessa. Ja maaherra liittyy tähän vielä erään lausunnon, joka on huomiota ansaitseva. Hän sanoo näet, että näitä siirtymisiä „ei suinkaan ole estetty eikä olisi pitänyt estää“. ³⁾

Tämä samoin kuin edellinen lausunto ovat ensimmäiset, joissa allekirjottanut on huomannut siirtolaisuutta esitetävän aikaisemmasta yleisestä mielipiteestä poikkeavassa valossa.

Myös Vaasan läänin maaherra puhuu samana vuonna henkilöistä, jotka, työnansiota etsiäkseen, kadon takia ovat

¹⁾ *Taloussoston pöytäkirja 25/6 1832.*

²⁾ *Taloussoston K. D. 15/209 1833.*

³⁾ *Taloussoston K. D. 24/210 1834.*

olleet pakotetut muuttamaan, muille seuduille.¹⁾ (Oliko tässä tapauksessa kysymys kuitenkin vain muuttamisista muille Suomen paikkakunnille, ei tarkoin käy selville).

Myös seuraavanakin vuonna, v. 1835, molempien pohjoisten läänien, Vaasan ja Oulun läänin maaherrat ilmoittivat siirtyjistä, jotka olivat lähteneet pois kotipaikkakunniltaan.²⁾

Samoin puhuu Kuopion läänin maaherra vuonna 1835 työnansiolle lähtemisistä Venäjän puolelle. Mutta hän viittaa nimenomaan siihen, että lähteneet eivät ole kokonaan jättäneet kotiseutuaan.³⁾

Kaikki nämät siirtymiset ilmoitetaan aiheutuneen vallinneiden katojen johdosta. Oulun läänin maaherra huomauttaa, että osaksi muuttoliikkeitten kautta jo väkiluvun vähenemistä olisi tapahtunut.

Vielä eräitä lausuntoja.

V. 1840 oli Vaasan läänissä „seurauksena niistä kadoista, jotka tätä lääniä monina toisiaan seuranneina vuosina olivat kohdanneet ja tämän kautta syntyneestä raskaasta velkaantumisesta suuri osa läänin maanviljelijöitä ja maalla-asuvia muita työkykyisiä henkilöitä“ siirtynyt toisille seuduille. Oliko pois maastakin muutettu, ei ensinkään mainita. Mutta maanviljelyksen sanotaan muuttoliikkeen johdosta osassa lääniä suuressa määrin kärsineen.⁴⁾

Vuonna 1841 ilmotti Uudenmaan läänin kuvernööri saaneensa tietää, että suurempi lukumäärä Viron asukkaita oli ilman passeja tullut Suomen puolelle ja asettuneet asumaan Helsingin ja Pernajan kihlakunnan ulkosaaristoon.

1) *Taloussosaston K. D. 36/233 1834.*

2) *Taloussosaston K. D. 60/235 1835; 51/261 1835.*

3) *Taloussosaston K. D. 14/209 1835.*

4) *Taloussosaston K. D. 77/266 1840.*

Kuvernööri oli ryhtynyt toimenpiteisiin mainittujen henkilöiden kiinniottamiseksi ja lähettämiseksi takaisin Viroon. Myös kielsi hän tällaisten tulokkaiden vastakaan asettumasta läänin. Kävi kuitenkin ilmi, että useat näistä henkilöistä olivat pitemmän aikaa, jopa 20—30 vuotta asuneet maassa ja tulleet henkikirjoihin ja kirkonkirjoihin merkityiksi. Kuvernööri pyysi sen johdosta Senaatilta neuvoa, miten hänen asiassa tulisi menetellä.¹⁾

Vuonna 1848 puhuu Viipurin läänin kuvernööri köyhän kansan halusta matkustaa Pietariin. Suuri osa on työnansiolla Venäjän kuvernementeissä, varsinkin Inkerissä. Vuosina 1851, 1857 j. n. e. mainitaan samasta asiasta. Väkeä menee Pietariin, missä elättävät itseään kerjuulla j. n. e. Tällaiset henkilöt ovat vastahakoiset hankkimaan itselleen laillista suojelusta, kun ovat tottuneet käymään Venäjän kuvernementeissä.²⁾ Jotenkin tämän sisältöisiä valituksia uudistuu Viipurin läänin kuvernöörin vuosikertomuksissa useina vuosina.

Mikkelin läänin kuvernööri sanoo vuonna 1856, että „viimeisinä aikoina huomattavasti vähentyneet vaellukset työnansiolla Venäjän kuvernementteihin eivät ole vielä lakanneet.“³⁾ Vuonna 1861 ilmoitetaan Kuopion läänistä, että maastamuutot, joita katovuosien johdosta etenkin itäosissa lääniä on tapahtunut,⁴⁾ ovat osaksi aiheuttaneet väestön vähenemistä.

1) *K. Senaatin Taloussosaston pöytäkirja 2/11 1841.*

2) *Taloussosaston K. D. 177/188 1849. Samoin: 14/178 1852; edelleen: 114/205 1857.*

3) *Taloussosaston K. D. 174/252 1856.* Kuvaava on kuvernöörin lisähuomautus, että siirtymiset eivät voi tulla estetyiksi niinkauvan kun seudun tuotanto ei voi täyttää väestön kaikkia elämäntarpeita.

4) *Taloussosaston K. D. 107/203 1861.*

Mikkelin läänissä sanotaan „yleistä hyvinvointia suureksi osaksi haittaavan vuosittain tapahtuvat lukuisat maastamuutot“ työansiolle Venäjän keisarikuntaan ja käymässä oleviin rautatietoihin. Seurauksena tästä on ollut työmiesten puutetta ja suuri työväen palkkain nousu. Niinikään ovat palkollisväessä palkkavaatimukset vuosittain yleensä lisääntyneet.¹⁾

Vuonna 1861 oli kenraalikuvernööri kirjelmällä kehoittanut Senaattia ryhtymään toimenpiteisiin vuoden 1819 maastamuuttolain ajanmukaiseksi korjaamiseksi. Syyksi tähän ilmoitettiin, että maan itäosista viime aikoina oli enemmän kuin ennen irtainta väestöä muuttanut keisarikuntaan, jonne olivat asettuneet ilman säädettyä passia. Mutta v. 1819 lain määräykset olivat näyttäneet liian ankariksi, jotta niitä ei oltu sovellettu. Kenraalikuvernööri ehdotti sen vuoksi, että säädettäisiin lievennettyjä rangaistuksia. Mutta Senaatti oli sitä mieltä, että tässä kysymykseentulevat henkilöt olivat siksi vähävaraista väkeä, ettei niiltä voisi pienempiäkään sakkoja saada. Yleiseen työhön tai vankilaan tuomitseminen taas tuottaisi valtiolle kustannuksia.

Samalla huomauttaa Senaatti niistä syvemmistä syistä, joista siirtolaisuus saa alkunsa. Kysymyksessäoleva epäkohta on aiheutunut erityisistä paikallisista oloista, kunnallishallinnon epätarkotuksenmukaisuudesta y. m. On sen vuoksi tarpeen aikaansaada vastaavia parannuskeinoja: ajanmukaisia säädöksiä kunnallishallinnosta, laillisesta suojeluksesta, maanosittamisoikeuden laajentamisesta y. m. Tähän nähden onkin muutoksia jo pian odotettavissa, mainitsee Senaatti lopuksi.²⁾

1860-luvulla alkavat sitte, kuten on mainittu, ensimmäi-

¹⁾ *Taloussaston K. D. 103/183 1861.*

²⁾ *Taloussaston pöytäkirja 18/3 1862.*

set siirtymiset valtamerien taakse. Katsaus naapurimaa-siirtolaisuutta koskeviin tietoihin voi sen vuoksi päättyä tähän. Ei siksi, ettei naapurimaihin-muuttoja olisi tämän jälkeen tapahtunut. Niitä on kyllä jatkunut (ehkä jonkinverran vähentyneessä määrässä myöhäisimpinä aikoina). Mutta valtamerentakaisen siirtolaisuuden edelläkävijä-ilmiöinä niillä ei enää ole merkitystä.

b) *Mannermaasiirtolaisuuden tulos. Mannermaasiirtolaisuuden ja valtamerentakaisen siirtolaisuuden eroava luonne.*

Kuinka laajat nämät Suomesta naapurimaihin ja naapurimaista Suomeen tapahtuneet muutot olivat siihen aikaan saakka 19 vuosisadan keskivälin jälkeen, jolloin valtamerentakainen siirtolaisuus täällä alkoi, siitä ei ole tilastollisia tietoja. Tiedetään ainoastaan jossain määrin näiden muutto-liikkeiden tulokset: Suomalaisten määrä naapurimaissa, ja vierassyntyisten määrä Suomessa.

Suomalaisiksi (Kvaener) luettuja oli Norjassa vuonna 1855 n. 6 000 henkeä. Suomessa syntyneitä ja Suomesta itsekohtaisesti muuttaneita oli *Norjassa* vuonna 1876 2 709 henkeä.

Viimeisten tietojen mukaan vuodelta 1900 oli Norjassa suomalaisia 7 777 henkeä, niistä etupäässä norjan kieltä puhuvia 2 548.

Ruotsissa oli 1800-luvun keskipaikoilla n. 15 000 suomalaista, mutta Suomessa syntyneitä tuskin 2 000. (Tietojen mukaan vuodelta 1910 oli Suomessa syntyneitä työnansion vuoksi Ruotsiin muuttaneita 5 538 henkeä).¹⁾

¹⁾ Suomalaisten määrä Norjassa ja Ruotsissa ennen varsinaista valtamerentakaista siirtolaisuuskautta oli seuraava:

Kuinka paljon Venäjällä viime vuosisadan keskipoikoilla olisi ollut Suomessa syntyneitä, ei ole varmaa tietoa. Erään ilmoituksen mukaan olisi Pietarin kaupungissa 1860-luvulla ollut n. 15 000 suomalaista.

1900-luvun alussa olisi Venäjällä olevien suomalaisten määrä ollut 50 000, joista 36 000 olisivat olleet merkityt Suomen passitoimiston kirjoihin.¹⁾

Norjassa:		Ruotsissa:	
Suomalaisia (Kvaener)	Suomessa syntyneitä	Suoma- laisia	Suomessa syntyneitä
V. 1845	4 425	V. 1860	15 271
1855	5 992	1870	14 932
1866	7 637	1880	16 976
1875	7 594		2 709

Statistiske Tabeller for Kongeriket Norge. Ottende Raekke, indeholdende Tabeller over Folkemaengden i Norge den 31te December 1845. Christiania 1847, siv. 36. Sama: *Seztende Raekke* (vuodelta 1855), siv. 44/45. *Norges Officielle Statistik utgiven i Aaret 1869 C. No 1. Resultaterne af Folketaellingen i Norge i Januar 1866*, siv. 241/— . Sama (vuodelle 1876), *3:die Hefte*. Kristiania 1881, siv. 350/355.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. A) II. 3. siv. XVIII ja 16/17; *A) XII. 3*, siv. 56/57; *A) XXII. 3*. siv. 28/29.

Ne erittäin pienet luvut Suomen siirtolaisuudesta 1842/51, jotka esitettiin *Finlands Allmänna Tidning*issä vuodelta 1852, ja jotka LJUNGBERG'kin siteeraa, eivät ilmeisesti tarkota siirtolaisuutta varsinaisessa mielessä, vaan ehkä Suomen kansalaisuudesta ja Suomen kansalaisiksi siirtymistä. *Finlands Allmänna Tidning* N:o 268, 17/11 1852.. C. E. LJUNGBERG: *Om Sveriges Befolknings-förhållanden.* (ÅGARDH och LJUNGBERG: *Försök till statsekonomisk statistik öfver Sverige.* Tredje delen Tredje Häftet. Stockholm 1859, siv. 129, muist.)

¹⁾ *Suomen Virallinen Tilasto VI: 34*, siv. 19; *sama VI: 2*, siv. 9. Ks. myös: THAUVON: *Matkamuistelmia Venäjän Lapista.* Kirjallinen Kuukauslehti. 1870. K. E. F. IGNATIUS: *Finlands Geografi.* Helsing-

Suomeen muuttaneista on seuraavia tietoja. Suomessa oli viimeisen väenlaskun mukaan vuodelta 1910 naapurimaissa syntyneitä: Venäjällä syntyneitä 19 100; Ruotsissa syntyneitä 6 233; Norjassa syntyneitä 347 ja Tanskassa syntyneitä 257.

Varsin laaja ei siis valtamerentakaisista siirtolaisuutta aikaisempi ja sen ohessa tapahtunut naapurimaihinnuutto ole ollut. Se on tuskin voimakkaampi kuin vastaava väestöliike Skandinavian maissa. Tämän seikan valaisemisella on merkitystä. Tästä nimittäin nähdään, ettei siirtyminen Suomesta Venäjälle suuruutensa puolesta juuri muodosta minkäänlaista korvausta siitä asianhaarasta, että valtamerentakainen siirtolaisuus viime vuosisadan keskipoikoilla Suomessa oli melkein olematon tai ylen niukka, samaan aikaan kun Skandinavian maissa valtamerentakainen siirtolaisuus oli paisunut erinomaisen suureksi.

Luonteeltaan on naapurimaihinsiirtyminen erotettava Amerikkaan siirtymisestä.

Naapurimaihinsiirtyminen tapahtuu useinmissä tapauksissa lyhytaikaisemmista ja tilapäisemmistä syistä kuin siirtyminen valtamerien taakse. Niinpä osottaa edellinen selonteko riittävän selvästi, että naapurimaat Suomelle ovat olleet jonkinlaisena varaventtilinä katovuosien sattuessa. Työn-

fors, 1881—1890. Siv. 496. OSK. GROUNDSTROEM: *m. t.*, Siv. 90. AUG. HJELT: *Suomensukuisten kansojen väkiluku.* Oma Maa I. Siv. 245.

Suomalaisen muuttoliikkeen laajuuden määrittäminen kohtaa suuria vaikeuksia juuri Venäjään nähden. Jos käyttää tietoja passinottajista, joita tietoja on kyllä 1800-luvun alusta asti, ei ole selvyyttä siitä, missä määrin passinuudistukset ja lyhemmät oleskeluluvat ovat kysymyksessä varsinaisten siirtyjien ohella.

Väenlaskujenkaan pohjalla ei ole helppo siirtolaisuusliikkeen tuloksia määritellä.

hakijoita on katovuosina aina enimmänsiirtynyt lähimaihin ja tämmöisille matkoille on usein jääty kokonaan takaisin palaamatta. ¹⁾

Jos siirtolaisuutta pidetään merkinä maan taloudellisessa ja sosialisessa organisaatiossa olevista häiriöistä, on naapurimaihin siirtymistä, sellaisena kuin se on esiintynyt aikaisemmin 19 vuosisadalla, pidettävä merkinä luonnonsuhteitten aikaansaamasta, pääasiassa *satunnaisista* häiriöistä maan talouselämässä.

Valtamerentakainen siirtolaisuus on kestävämpi, jatkuvampi liike. Naapurimaihin siirtymistä voi pitää luonteeltaan estävänä toimituksena. Katovuosien sattuessa on näet useimmissa tapauksissa ollut kysymyksessä absoluuttinen elatusvarojen puute ²⁾. Valtamerentakainen siirtolaisuus taas tietää ainakin myöhäisemmissä vaiheissaan useimmissa tapauksissa yritystä *parantaa* entistä taloudellista toimeentuloa.

Näillä eroavaisuuksilla on tärkeä merkitys siirtolaisuusilmiön psykologis-yhteiskunnallisia syitä tutkittaessa.

Toisessa suhteessa voi naapurimaasiirtolaisuutta pitää valtamerentakaisen siirtolaisuuden valmistajana. Se voi,

¹⁾ LÖNNROTH esim. kirjoittaa vuoden 1833 katoajalta Kajaanista, että hän oli nähnyt autioina paljon taloja, joitten omistajat olivat menneet Olonetsin läänin. «Minä tapasin muutamia, jotka juuri olivat muuttoreissullansa. Yksi ja toinen niistä möi vähäisetkin talonkappaleensa, joita heillä vielä oli ja lähti matkalle ajatuksella ijäksensä eritä syntymämaaltansa; muutamat aikoivat tulevana keväänä palata Venäjän maalta». R. CALAMNIUS: *Suomussalmen seurakunnan historia*. Oulu 1912. Siv. 100.

Vrt. myös D. SKOGMAN: *Suomalaiset Ruotsissa ja Norjassa*. Suomi. Toimen Jakso. 8 osa. Helsingissä 1870. Siv. 181.

²⁾ T. s. satunnainen absoluuttinen liikkaväestö WAGNERIN mielessä.

tilapäisistä syistä, kuten esim. nälkävuosista aiheutuen, vähitellen totuttaa väestön sellaiseen liikkuvaisuuteen, joka sitten tulee helpottavaksi momentiksi, kun muut edellytykset valtamerentakaiseen siirtolaisuuteen kypsyvät.

TOINEN LUKU.

Siirtolaisuuden syyt.

I. Siirtolaisuuden syistä yleensä. Niiden tutkimisen vaikeus.

Kysymys siirtolaisuuden syistä on näyttäytynyt yhdeksi kansantaloudellisen tutkimuksen vaikeimmista.

Ei niin, ettei olisi keksitty tarpeeksi asioita siirtolaisuuden selvittämiseksi. Päinvastoin. On keksitty liian useita syitä. „On tuskin mahdollista ajatella mitään inhimillisten olentojen toimintaan vaikuttavaa syytä, jolla ei samalla olisi myöskin vaikutusta ihmisten siirtolaisuuteen“, sanoo esim. SADLER. Seurauksena on sitte, mikä nähdään kautta kansantaloudellisen ja muun siirtolaisuuskirjallisuuden, että toisilleen aivan vastakkaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia asioita eri maissa, eri aikoina, eri teoksissa esitetään siirtolaisuuden perustuksena.¹⁾

¹⁾ Suoranaista pääasian kiertämistä on, kun usein selitykseksi esitetään itse selitettävän ilmiötä toisin sanoin lausuttuna. Niin on laita, kun siirtolaisuuden syyksi esitetään esim. «vaellushalua.» Puhutaan germanisten kansain «vaellushalusta» siirtolaisuuden aiheuttajana. Samoin romanisten ja slavilaisten kansain. Mutta mikä kansa yleensä ei olisi joskus vaeltanut! Jos saa uskoa JOHAN ADOLF LINDSTRÖMÄ, ovat suomensukuiset kansat olleet mailman vaellushaluisimpia. LINDSTRÖM kertoo, kuinka Soliman II marssi Wieniin ja hänen amiralinsa, veljekset Dragut ja Barbarossa perustivat ryövärivaltioita Afrikan poh-

Tämmöinen asiantila on kuitenkin heikko kohta kysymyksen tutkimisessa. Asiaa, jota kaikilla syillä selitetään, ei selitetä ollenkaan. Jonkin liikkeen ymmärtämistä ei päästä lähemmäksi, jos sanotaan, että se on seuraus kaikista niistä seikoista, jotka yleensä inhimilliseen toimintaan vaikuttavat.

Tavallisimpia virhelähteitä, joista tämmöinen johtuu, on ensinnäkin se, ettei tehdä erotusta siirtymistapausten *lähimpään aiheuttajain* ja siirtolaisuuden *syiden* välillä. Toisin sanoen: ei eroteta sekundärisiä seikkoja primärisistä. Ei muisteta, että on asioita, jotka tosin määräävät, kuka ensi sijassa siirtyy, mutta eivät sitä, että yleensä siirrytään. Tuloksena on silloin se, mikä mainittiin: mitä kirjavin kudos erilaisia toisilleen vastakkaisia taloudellisia, etnografisia, psykologisia j. n. e. tosiasioita, jotka kukin omalla tahollaan esitetään tämän väestöliikkeen syiksi.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on asettaa Suomen siirtolaisuus yhteyteen vastaavan yleiseurooppalaisen väestöliikkeen kanssa.

Tutkimuksen metodisena lähtökohtana on silloin:

Koetetaan katsoa, minä kansantaloudellisena kehitysjaksona siirtolaisuus eri maissa Euroopassa on esiintynyt.

Näin menettelemällä saadaan ainakin yksi johonkin mää-

joisrannikolle. Ja hän jatkaa: «Nu bör man äfven påminna sig att Turkarne höra till den allmänna Finska stammen, och således ses af det, som uti denna afhandling i största korthet blifvit sagdt om den samma, att Finska folkätter gjort utvandringar från Mellersta Asiens Hög-Länder i norr till Asiens oeh Europas kalla polar-regioner samt i söder till Afrikas brännande sandöknar!» JOHAN ADOLF LINDSTRÖM: *Om finska folkvandringar enligt Grekiska, Romerska och andra källor*. Åbo 1848. Siv. 71. Vrt. myös F. C. HUBER: m. t. siv. 248, 252.

rin yleinen tulos, jonka voi sanoa esiintyvän jonkinlaisella säännönmukaisuudella siirtolaisuuden yhteydessä eri maissa.

Nimittäin: siirtolaisuus esiintyy melkein aina ja joka maassa, mitä aikaan tulee, sinä taloudellis-sosialisena murroskautena, jonka industrialistinen ja kapitalistinen vallankumous aikaansaa vanhassa perintätavallisessa maanviljelysyhteiskunnassa. Voisi siten sanoa, että siirtolaisuuden juuret ensin kehittyvät perintätavallisen maanviljelysyhteiskunnan piirissä. Mutta tämä väestöliike puhkeaa ja pääsee täyteen voimaansa tavallisesti vasta uuden tuotantotavan aikaansaamana murroskautena. Ja se usein häviää tai on melkein tuntematon täysin nykyaikaisissa yhteiskunnissa, joissa industrialistinen ja kapitalistinen kehitys, toisin sanoen tieteellis-teknillinen tuotantojärjestelmä täydellisimmän on murtautunut läpi.¹⁾

¹⁾ Jossain määrin tämä asianlaita käy jo ilmi, jos katsotaan maanviljelyskansantalouden nykyistä merkitystä eri siirtolaisuusmaissa.

Pienen, tai vähentyneen siirtolaisuuden maat:	Maatalousväestön % väestössä	Suhteellisesti suuren tai suurenevan siirtolaisuuden maat:	Maatalousväestön % väestössä
Englanti	n. 10.0	Norja	41.0
Belgia	21.0	Irlanti	43.0
Alamaat	28.3	Tanska	48.2
Sveitsi	30.9	Ruotsi	49.8
Saksa	35.2	Venäjä	58.3
(Ranska	42.7)	Italia	59.4
		Suomi	54.0
		Itävalta-Unkari	n. 65.0

Siirtolaisuus on melkein poikkeuksetta maanviljelysmaa-ilmio. [Taulun laatimisessa käytetty, mitä tulee maatalousväestön (ammattisatovivain) % määrään, seuraavaa lähdettä. *Statistisches Jahrbuch für das*

Seuraavassa katsotaan, missä syy-yhteydessä Suomen siirtolaisuus ja Suomen kansantalouden suuret muutokset 19. vuosisadalla ovat olleet keskenään. Toisin sanoen: missä määrin on havaittavissa yhdyssidettä, jos Suomen kansantaloudellisten ja yhteiskunnallisten olojen kehitystä 19. vuosisadalla ja Suomen siirtolaisuuden syntyä pidetään silmällä.

II. Siirtolaisuuden kansantaloudelliset syyt. Suomen kansantalouden muuttuminen perintätavallisesta maanviljelyskansantaloudesta kapitalistis-industrialistiseksi kansantaloudeksi.

A. Muuttumisen seuraukset: liikaväestökysymys. Absolutisen ja suhteellisen liikaväestön käsitteet.

Koko siirtolaisuuden kansantaloudellisen problemin ydin-kohta, sen päävaikeus on tämä. Millä tavalla on selitettävä siirtolaisuuden yhteys tuotantotavallisen muutoksen kanssa modernissa kansantaloudessa? Miksi esiintyy siirtolaisuus sinä murroskautena, jolloin tapahtuu kansantaloudellinen muutosprosessi, siirtyminen

Deutsche Reich. Herausgegeben vom Kaiserlichen Statistischen Amte. Fünfunddreissigster Jahrgang, 1914. Berlin 1914. Siv. 18*].

Siirtolaisuuden muuttuminen länsieurooppalaisesta itäeurooppalaiseksi väestöilmieksi on ilmeisesti aikayhteydessä niiden olojen muutosten kanssa, joita kapitalismi ja teollisuus, levitessään lännestä itään, aikaansaa alkuperäisessä maanviljelyskansantaloudessa.

KAUTSKY esittää seuraavan tiedon. Vuosina 1901/08 tuli Amerikan Yhdysvaltoihin (maahanmuuttotilaston mukaan):

European maanviljelysmaista 5 740 000 henkeä

« teollisuusmaista 815 000 «

KARL KAUTSKY: *Vermehrung und Entwicklung in Natur und Gesellschaft.* Stuttgart 1910. Siv. 8.

perintätavallisesta maanviljelysyhteiskunnasta industrialistis-kapitalistiseksi yhteiskunnaksi?

Koska siirtolaisuus on väestön poismuuttamista toisesta maasta toiseen, on ensimmäinen kansantaloudellinen syy-päätelmä, johon tavallisesti johdutaan, tämä. Siinä paikkakunnassa, josta siirtolaisuutta tapahtuu, on ollut jonkinlaista liikkaväestöä absolutisesti tai suhteellisesti katsoen.

Ja kansantaloudellinen siirtolaisuuden syiden tutkimus on tosiasiallisesti useimmissa tapauksissa joutunutkin siihen tulokseen, että siirtolaisuuden pääasiallisimpia syitä on liikkaväestö, suhteellinen liikkaväestö sen kansantalouden piirissä, josta väestöä muuttaa.

Mutta kysymys on: miksi liittyy sitten suhteellinen liikkaväestö tuotantotavalliseen murroskauteen? Miksi esiintyy *suhteellinen liikkaväestö* 19. vuosisadan kansantaloudellisena murroskautena?

Ennenkuin voidaan käydä vastaamaan tähän kysymykseen, joka on koko siirtolaiskysymyksen avain, niinhyvin syihin kuin seurauksiin nähden, on tärkein tehtävä selväksi, mitä tarkotetaan absolutisella ja mitä suhteellisella liikkaväestöllä (jos kerran tahdotaan käyttää näitä kansantaloustieteen jonkunverran epäonnistuneita ammattisanoja).

Tämmöinen selvitys on tarpeellinen kahdesta syystä. Ensinnäkin: meikäläisessä taloudellisessa keskustelussa ei tavallisesti tehdä eroa näiden mitä tärkeimpien kansantaloudellisten tilojen välillä. Meikäläisessä kansantaloudellisessa keskustelussa puhutaan tavallisesti vain yleensä liikkaväestöstä. Ja seurauksena on, että johdutaan mitä mahdottomimpiin väitteisiin ja johtopäätöksiin ¹⁾.

¹⁾ Niin esim. kumotaan absolutisen liikkaväestön mahdollisuus siirtolaisuuden syynä, vaikka ainoa, mitä järjestelmällisesti voidaan väittää ja on väitetty siirtolaisuuden syyksi, on suhteellinen liikkaväestö. Samasta syystä,

Mutta puheenaoleva selvitys on tarpeellinen toisestakin syystä. Ulkomaiden kansantaloudellisessa kirjallisuudessa, jossa kuitenkin yleensä erotetaan toisistaan absolutisen ja suhteellisen liikkaväestön käsitteet, on olemassa eri mieliä siitä, kuinka kumpikin eri tila on määriteltävä.

Itse sana „liika“-väestö ilmaisee selvästi epäsuhdetta kahden asian välillä. Toiselta puolen väestön (sekä väestömäärän että väestölaadun) ja toiselta puolen väestön ylläpitämiseksi tarpeellisten elatusvarojen ¹⁾ välillä. Tämä epäsuhte voidaan ajatella suuruuteensa nähden kahden asteisena.

Ehdoton (absolutinen) *liikkaväestö*, ehdoton epäsuhte on inhimillisesti katsoen olemassa jonkun maan väestön ja sen elatusvarojen välillä, jos väestö ei voisi maastaan saada riittävästi elatusvaroja, vaikkakin maassa tuotantotekniikka, vaihdanto (liikenne), asutustoiminta, morali ja yhteiskuntajärjestys ajateltaisiin kehitetyiksi mahdollisimman täydelliseksi. Ehdoton liikkaväestö on siis olemassa, jos on olemassa epäsuhte väestön suuruuden ja maasta parhaimmissa mahdollisissa olosuhteissa irtisaatavien, (potentsiaalisten) elatusvarojen välillä, — edellyttäen vielä, että yhteiskuntajärjestys olisi sellainen, että irtisaatavat elatusvarat mahdollisimman tasaisesti jaettaisiin väestön eri jäsenille.

Samasta käsitteihämmennyksestä johtuu, että usein, varsinkin pohjoismaissa, esitetään todistukseksi liikkaväestön mahdottomuudesta maan harvaa asutusta. WAGNER nimittää tämmöistä käsitystä kansanomaiseksi käsitykseksi. Liikkaväestö on mahdollinen ja se esiintyy jokaisella väentiheysasteella, historiallisesti erittäin harvaanasutuissa maissa useamminkin ja vaikeammanlaatuisena, kuin tiheään asutuissa ja erittäin tiheään asutuissa maissa. Tämä koskee absolutistakin liikkaväestöä (Wagnerin mielisessä). Kts. edempänä!

¹⁾ Elatusvarat käsitettyinä laajimmaasa mielessä.

Suhteellinen liikaväestö esiintyy jo paljon aikaisemmin. Suhteellisen liikaväestön tunnustavat useimmat nykyajan kansantalouden tutkijat olevan olemassa jo silloin, jos jossakin maassa tosiasiallisesti vallitsevissa oloissa, tuotantoteknikan, vaihdannan, asutustoiminnan, moralin ja yhteiskuntajärjestyksen senaikaisella kehityskannalla ollessa väestö tai sen suuret osat eivät saa riittävästi elatusvaroja, ottamalla myös huomioon elämänvaatimusten luonnollisen kasvamisen.¹⁾

WAGNER esim. nimenomaan pitää suhteellisen liikaväestön olevan olemassa m. m. jo oloissa, jotka auttamattomasti merkisevät painostusta väestön tai sen alempien luokkien jo kerran saavuttamaa, sen vaatimaa ja oikeudenmukaisena pidettävää elintasoja vastaan.²⁾

¹⁾ Absolutisen liikaväestön voisi siis toisin sanoen olevan tuloksena ihmisten *lukumäärän* kasvamisesta maan luonnollisten (potentiaalisten) rikkauksien yli. Suhteellisen liikaväestön syntyminen taas olisi seuraus epäsuhteesta, joka aiheutuisi väestön ja sen tarpeiden kasvamisesta toiselta puolen ja inhimillisten laitosten puutteellisuuksista, mikäli niillä on vaikutusta elatusvaroihin, toiselta puolen.

²⁾ ADOLPH WAGNER: *Theoretische Sozialökonomik oder Allgemeine und theoretische Volkswirtschaftslehre*. Grundriss zunächst in prinzipieller Behandlungsweise. Fast völlig neu ausgearbeitete und stark erweiterte Buchhandelsausgabe der vierten Auflage seines akademischen Vorlesungsgrundrisses. Erste Abteilung. Leipzig 1907. Siv. 81/82.

WAGNERin määritelmä varsinkin absolutisesta, mutta jossain määrin myös suhteellisesta liikaväestöstä poikkeaa niistä määritelmistä, jotka ovat esitetyt yllä. Sitävastoin liittyy ylläoleva läheisesti v. SCHMOLLERIN ja v. PHILIPPOVICHIN esityksiin, samoin kuin jossain määrin STOLZMANNIN. Viimemainittu johtaa absolutisen liikaväestön yhteyteen luonnonlakien kanssa, suhteellisen liikaväestön taas yhteyteen sosialisten olojen kanssa. Valaiseva selostus ja vertailu eri liikaväestömääritelmistä tutkimuksessa SIEGFRIED BUDGE: *Das Malthu'sche Bevölkerungsgesetz und die theoretische*

Jos siis sen pohjalla, mitä edellä on esitetty, koetetaan arvostella, missä määrin kansantaloudessa on vallinnut absolutinen tai suhteellinen liikaväestö, ovat seuraavat seikat huomioonotettavat.

Absolutista liikaväestöä ei ole olemassa, jos tuotannon kasvaminen on kyennyt pysymään rinnan kokonaisväestön kvantitatiivisen kasvamisen kanssa. Tekniikka on silloin kyennyt maasta irtisaamaan varallisuushyödykkeitä yhtäsuurena mitassa kuin väestö on kasvanut. Ja teorettinen mahdollisuus on silloin olemassa, että väestön elämän tarpeet tulevat täytetyksi kuten ennen. Tämä kuitenkin kahdella edellytyksellä. Nimittäin: 1. että tuotannon tulokset jaetaan tasan kaikille kansakunnan jäsenille, jolloin kunkin osuus pysyisi yhtä suurena kuin ennen, ja 2. että väestön

Nationalökonomie der letzten Jahrzehnte. Volkswirtschaftliche Abhandlungen der badischen Hochschulen. Neue Folge. Heft. 8. Karlsruhe i. B. 1912. Siv. 145/—.

Osotteena siitä käsittelemisestä, mikä näissä kysymyksissä useimmiten vallitsee, mainittakoon seuraavaa.

Liikaväestön mahdottomuutta Suomessa todistetaan kerta toisensa perästä esim. sillä, että «kuinka voisi liikaväestöä olla maassa, jossa on niin paljon viljelemättömiä, mutta viljelyskelpoisia maita, jotka vain odottavat viljelijäänsä» j. n. e. Tänä todistelu kelpaa kuitenkin vain, kuten edellä esitetystä käy selville, osottamaan absolutisen liikaväestön olemattomuutta Suomessa, mutta ei suhteellisen liikaväestön olemattomuutta. Vallitsevat oikeussäädökset esim. voivat näet vississä määrissä ehkäistä näiden viljelyskelpoisten, mutta viljelemättömien maiden viljelyksenottoa. Nämä oikeussäädökset sitovat yksityisiä, eivätkä ole niiden muutettavissa. Muistettakoon esim. jyrkkä vastarinta Suomen eduskunnassa radikaalisia viljelyspakko-ehdotuksia vastaan yksityisen omistusoikeuden kannalta. On ristiriitaista, tuomitessa siirtolaisuutta, viitata maassa oleviin viljelyskelpoisiin, mutta viljelemättömiin mailiin, jos taas, kun ovat kysymyksessä nämä viljelyskelpoiset, mutta viljelemättömät maat, vedotaan yksityiseen omistusoikeuteen, jonka on suojeltava niitä.

elämänvaatimuksen taso ei kohoaa: Toisin sanoen, että väestön tarpeet jatkuvasti pysyvät samoissa rajoissa kuin ennen.

Mutta: jokainen tietää, että olevissa yhteiskunnissa edellämainitut edellytykset käytännöllisesti eivät ole olemassa. Mitä varallisuuden, tuotannon tulosten jakaantumiseen tulee, ei missään yhteiskunnassa, missä yksityisomistusoikeus vallitsee ja missä täysi kommunismi ei ole voimassa (niinkuin se ei missään yhteiskunnassa ole voimassa), varallisuuden, tuotannon tulosten jakaantuminen tapahdu tasaaisesti jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle. Mitä epätasaisempi taas yksityisomistus on ja mitä harvemmillä henkilöillä se pyrkii keskittymään, mitä enemmän muutamilla yhteiskunnan jäsenillä on niinsanoaksemme yliomaisuutta, sitä suurempi joukko yhteiskunnan jäsenistä saa tyytyä alioomaisuuteen: s. o. vähempään kuin keskimääräiseen oomaisuuteen. Ja juuri tämä yksityisomaisuuden epätasaisuus ja sen mahdollinen kehittyminen yhä suurempaan epätasaisuuteen voisi siis olemassaolevissa yhteiskunnissa saada aikaan suurelle osalle väestöä elintason alenemista, siitä huolimatta, että kansakunnan kokonaistuotanto kasvaa yhtä paljon tai vähän enemmän kuin kokonaisväestö kasvaa.¹⁾

Tähän tulee lisäksi toinen seikka.

Jokaisessa yhteiskunnassa pyrkii, kuten sanottu, väestön elämänvaatimusten taso kohoamaan. Elämänvaatimusten tason kohoaminen on vississä määrässä riippuvainen aikakauden yleisestä kehityksestä, kansanvalistuksen kasvamisesta, j. n. e. Kansantalouden suurempi kehitys eräissä maissa voi aikaansaada elämänvaatimusten tason kohoamispyrkimystä sellaisessakin maassa, missä kansantalous on vähemmän kehittynyt. Määrätyn maan työväenluokan elämänvaatimusten taso voi saada vaikutuksia joko oman maan yläluokalta, jonka elämänvaatimusten taso on korkeampi,

tai saa se vaikutuksia muiden kehittyneimpien maiden työväenluokalta, jonka elämänvaatimusten taso niinkään on korkeampi. On ilman muuta selvää, että tällä asianlaidalla on mitä tärkein merkitys. Se näet saa aikaan sen, että vaikka esim. työväenluokalle tuleva osuus kansantaloudesta pysyisikin pitempinä aikoina muuttumattomana, s. o. yhtä suurena kuin ennen, edelläkuvatun psykologisen kehityksen johdosta, elämänvaatimusten tason kohoamisen johdosta yksityisten osuus kokonaiskansantaloudesta ei enää tunnu riittävältä. Sen psykologinen vaikutus on melkein sama kuin elämäntason laskeutuminen, huolimatta siitä, että elämäntarpeitten tyydytysmahdollisuus absoluutisesti on pysynyt entisen suuruisena.

Kaikkeen tähän nähden voidaan kansantaloudellisen tutkimuksen kannalta pitää, kuten edellä on esitetty, suhteellisen liikaväestön olevan olemassa jo silloin, jos väestön suuret joukot, nimenomaan sen työtätekevä luokka ei enään voi jatkaa toimeentuloansa, alentamatta elämänvaatimustensa tasoa. Tai myös: jos olevat olot ylipäänsä aikaansaavat painostusta suurten joukkojen elämänvaatimusten tason luonnollista kohoamista vastaan.

Ja suhteellinen liikaväestö on näin ollen paljon lähempänä oleva ilmiö kuin absoluuttinen liikaväestö.

Tästä seuraa edelleen, että arvosteltaessa missä määrin kansantaloudessa on vallitsemassa suhteellinen liikaväestö, ei riitä, että yksin väkiluvun ja tuotannon kasvamisen suhde otetaan huomioon. Lisäksi on otettava huomioon myös väestön *laatu*, muutokset väestön (yhteiskunnallisessa) *kokoonpanossa*; niinkään psykologisten seikkojen kehitys. On otettava huomioon toiselta puolen omistusoikeussuhteet ja niiden kehitys tai kehittymättömyys, varallisuuden, tuotannon tuloksien jakaantumisprosessi, yhteiskunnallisen luokka-

jaon muodostuminen; toiselta puolen väestön elämänvaatimuksen tason muuttuminen, väestön taloudellisen ja sosiaalisen kohoamispyrkimyksen kiihtyminen.

Seuraavassa tarkastetaan edellämainittujen seikkojen kehitystä 19. vuosisadan Suomessa. Absolutisen ja suhteellisen liikaväestön todennäköisyys tai epätodennäköisyys Suomessa vastamainitun kehityksen tuloksena käy tarkastelusta samalla ilmi.

B. Absolutisen liikaväestön epätodennäköisyys Suomessa 19. vuosisadalla.

1. Väkiluvun kasvaminen.

Ensimmäinen tehtävä liikaväestöproblemin valaisemisessa on: katsoa 1) kuinka väestö kasvoi ja 2) kuinka tuotanto kasvoi perintätavallisen maanviljelyskauden loppuaikoina.

Ennen on jo mainittu väen lisääntymisen suuresta kiihtymisestä yleensä 19 vuosisadalla. On osotettu, että Euroopan väkiluku 1800-luvulla kasvoi suhteellisesti noin kaksi kertaa niin nopeasti kuin kumpaisenakaan sitä edellisenä vuosisatana. Ei ole ihmettelemistä, että tällainen ennen tuntematon väestön kasvaminen tuntui oudolta 19 vuosisadan ihmisille. Ja tämä vuosisata oli MALTHUKSEN opin kukoistusvuosisata. Joissakin maissa oli tutkijoita, jotka osottivat, että väkiluku oli liian suuri. Sanottiin että ellei siirtolaisuus tulisi avuksi, kansat menisivät perikatoon. Eräs englantilainen kirjailija otti vaivakseen laskea, että Englanti olisi mennyt ainakin 20 kertaa perikatoon, jos englantilaisien tutkijain ennustukset olisivat pitäneet paikkansa.¹⁾

¹⁾ ENGEL: *Wer ist Consument? Wer Producent? Zwei international-statistische Fragen.* Zeitschrift des Königlich Preussischen Statistischen Bureaus. Berlin 1879. Siv. 91.

Mitä Suomeen tulee, on Suomessa väkiluvun kasvamisen tempon kiihtyminen laskelmista päättäen ollut ehkä suurempi kuin Euroopassa keskimäärin.

Laskelmat tässä kohden tapahtuvat erinomaisen epävarmalla pohjalla, mitä nimenomaisesti lukuihin tulee.

Jos otetaan pohjaksi eräät arvioinnit väkiluvun suuruudesta Suomessa aikaisempina vuosisatoina, saataisiin seuraavat tulokset. Laskelmista päättäen olisi Suomen väkiluku lisääntynyt vuosisadan 1550/1650 kuluessa keskimäärin vuotuisesti noin 4 hengellä 1000 asukasta kohti. Seuraavan vuosisadan 1650/1750 kuluessa olisi kasvaminen ollut noin 2 henkeä 1000 asukasta kohti. Mutta perintätavallisen maanviljelyskauden loppuvuosisatana, 1750/1850, jolloin suhteellisesti varmoja tietoja jo on, oli väkiluvun kasvaminen Suomessa kokonaista 10 henkeä 1000 asukasta kohti. Ja sinä tuotantotavallisena murroskautena, joka täällä on vallinnut viime vuosisadan puolivälistä lähtien, on väkiluvun nopea kasvaminen yhä jatkunut: se oli myöhäisimpänä 60 vuotta pitkänä ajanjaksonakin n. 10 henkeä 1000 asukasta kohti.¹⁾

Vuosisadan loppupuoliskolla, kun siirtolaisuus sitte oli aikansa raivonnut, tehtiin päinvastaisia ennustuksia. Vrt. KARL RATHGEN: *Die Auswanderung als weltwirtschaftliches Problem.* Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich. Leipzig, 1906. Zweites Heft. Siv. 92.

¹⁾ Suomen väkiluvun (vuoteen 1751 asti arviolukuja) lisäys olisi ollut:

Vuosisadan	1550/1650	kuluessa	n.	150 000
"	1650/1750	"	"	85 000
"	1750/1850	"	"	1 100 000
60 vuotena	1850/1910	"	"	1 285 000

Laskelmat aikaisemmilta ajoilta ovat, kuten sanottu, mahdollisimman epämääräisiä. Myös on huomattava, että aikaisemmin väestön kasvu oli

Havaitsee helposti, että tämmöisellä jyrkällä nousulla, joka väkiluvun kasvamisessa tapahtuu perintätavallisen maanviljelyskauden viimeisenä vuosisatana 1750/1850, on täytynyt olla mitä suurimmat seuraukset kansantalouden koko rakenteeseen.

Niin paljon kuin voidaankin puhua eri ilmiöiden vuoro-vaikutuksesta kansantaloudellisen elämän alalla, täytyy sanoa, että kysymyksessä olevalla nopealla väkiluvun kasvamisella on täytynyt etupäässä olla suuri vaikutus kaikkien perintätavallisten maanviljelyskauden muotojen muuttumiseen. Sen on täytynyt vaikuttaa tuotantoteknikan, yhteiskuntarakenteen, vanhojen talousihanteitten ja taloushengen kukistumiseksi ja vaihtumiseksi toisiin.

Väkiluvun kasvamiseen kiihtymiseen perintätavallisen maanviljelyksen loppuvuosisatana ja sen jälkeen oli epäilemättä monta syytä. Osaksi hallitus lainsäädännön kautta koetti edistää väkiluvun kasvamista. Torppari- ja mäkitupalaitoksen kehittämällä oli myös tämä tarkotusperä.¹⁾

paljon epäsäännöllisempää. Tasaisemman kasvamiskauden jälkeen tuli aina joku jyrkkä taantumus sodan tai ruttotaudin johdosta.

Eräs 1700-luvun kirjailija huomauttaa tästä aikaisemman väestökasvun sysäyksellisestä luonteesta, sanoessaan: «Knappt hade, under et kært freds lugn, Menigheten börjat ökas; så blef åter den lilla tilväxten på lika sätt (genom krig, hunger och farsot) afskuren». (JOHAN FREDRIC KRYGER, ks. siv. 64).

1) Siitä sanotaan: «at — — bygga Torp, hwarmed ändemålet ej annat är, eller någon tid varit, än at landet måtte blifwa upodlat och Folk-numern ökas; —. Och — — böra alle sådane, så wäl skatte och Frälse- som Krono-Hemmans Torpare ifrån all utskrifning til Ryttare, Knekt- eller Båtsman nu och framdeles vara befriade». Kongl. Maj:ts Bref til samtlet Landshöfdingarne, angående Torps och Nybyggens anläggande på Hemmansägor Den 18 Februarü 1757. *Utdrag utur alla ifrån 1754 års slut utkomne Publique Handlingar, Placater. Förordningar, Resclutioner och Publicationer, Som Riksens Styrsel samt inwärtas Hus-*

Lukuisissa 1700-luvun asetuksissa tulee tämä ajan populaationististen aatteiden mukainen tarkotusperä selvin sanoin ilmilausutuksi. Muutamia esimerkkejä (Harvennukset tekijän).

1747 vuoden talojen halkomisasetuksessa sanottiin:

„I anseende til den brist, som landet på åtskillige ställen lider uppå nödigt arbets-folk, til at bringa Landtbruket i behörigt stånd — — wilKongl. Maj:t — — tillåta, det — — en Hemansklyfning må ske — —. Blifwandes dock en slik klyfning icke tillåten, då den, för hwilken klyfningen åstundas, icke wil tråda i Giftermål. Allmogen må äfwenwäl hemma hos sig behålla sina barn, så många de åstunda, fast än de skulle ofwerskrida det uti tjänste-hions Stadgan utsatte antal. Men där någon icke hafwer egne barn, bör den wara belåten med så många Tjänstehion, som nästberörde Stadga medgifwer.“

1762 vuoden mäkitupalaisasetuksessa puetaan tarkotusperä seuraavaan muotoon:

„Som Kongl. Maj:t, i anseende til den i hela Riket öfwerklagade brist på Folk, ansedt ej litet til Folk-Nummerns ökande skola bidraga, om sådane mått blefwo widtagne, som befordrade tidige Giftermål för folk, hwilke icke hafwa tilfalle at äga egit Jordbruk; Så har Kongl. Maj:t, — — til winnande af et så hälsosamt och nyttigt ändamål, härigenom welat stadga och förordna, som följer“.

Seuraa sitte säädöksiä mäkitupien perustamisesta palkkollisille, „jotka jo ovat naineita tai haluavat mennä avio-

hållning och Författningar i gemen, jämwäl ock Stockholms Stad i synnerhet angå etc. Sjette Delen. Siv. 4590/4591.

Förordning, angående Hemmans klyfning, den 30 Jun. 1747. R. G. MODÉE: Utdrag utur — — Publique Handlingar — —. Tredie Delen. Siv. 2391.

liittoon¹⁾. Määrätään vapaututuksia värväyksestä, manttaali-verosta j. n. e.¹⁾

Vuonna 1770 sanotaan:

„ — — Riksens Ständer — — hafwa — — tillika warit omtänkte på utvägar at vidare föröka denne Landets Rikedom (Folkmängden); Och funnit tidige Giftermåls befordrande och deraf tilkommande Barns upfödande och omwårdnad dertil blifwa de säkraste medel²⁾“.

Lainsäädäntötoimenpiteitten merkitystä kansantaloudellisessa elämässä ei yleensä pidä kuitenkaan arvioida liian suureksi.

Osaksi vaikutti väkiluvun nopeampaa lisääntymistä myös sotien ja nälkävuosien tuhoisuuden väheneminen. Ja vaikutuksensa oli epäilemättä myös parantuneella terveydenhoidolla, uusien viljelyskasvien keksimisellä y. m.

„Med biträde af freden, vaccinen och potäterna har man också i hög grad lyckats stegra folkmängden“ sanoi Wexiön konsistorion preses ESAIAS TEGNER v. 1833 jättäessään konsistorille lausunnon köyhyyden syistä.³⁾

Kuinka suuri merkitys esim. isorokkokuolleisuuden vähenemisellä täytyy olla ollut, osottaa seuraava pieni kuva Tanskasta.⁴⁾

¹⁾ Kongl. Maj:ts Förordning at Jordägare och Hemmansbrukare å Landet måge för gifte Legohjon å sine ägor upbygga Backstufwor och Boningsrum. Den 20 Julii 1762. *Utdrag utur — Publique Handlingar etc.* Sjunde Delen. Siv. 5251.

²⁾ Kongl. Maj:ts Förordning, til befordran af Folkmängdens ökande i Riket. Den 8 Martii, 1770. *Utdrag utur — — Publique Handlingar — — Nionde Delen.* Siv. 260.

³⁾ KNUT WICKSELL: *Om utvandringen, dess betydelse och orsaker.* Den nya tiden. Ny följd I. Stockholm 1882. Siv. 62.

⁴⁾ CALLISEN: *Om Adskillige Gienstande, som bidrage til Folke-Formerelse og Folke-Formindskelse; med Bemaerkninger om Folketaellinger,*

Isorokkoon kuoli Kööpenhaminassa:

Vuosina	1752/1761	2 644	henkeä
„	1762/1771	2 116	„
„	1772/1781	1 550	„
„	1782/1791	2 233	„
„	1792/1801	2 735	„
„	1802/1811	158	„

Rokotuksen alkava vaikutus näkyy viimeisessä luvussa.

Verrattaessa uutta tuotantokautta vanhaan tuotantokautteen ollaan yleensä taipuvaisia halveksimisella arvostelemaan vanhan suoritusvoimaisuutta uuden rinnalla. Tässä tapauksessa ei ole mitään syytä niin tehdä. Täytyy ennemmin ihmetellä sitä suoritustehoa, jota eri maiden ja myös Suomen kansantalous osotti perintätavallisen maanviljelyskauden viimeisenä vuosisatana. Taloudellisen toimeentulon toteuttaminen ilman suoranaisia katastrofeja väestönlisäykselle, joka lähinnä edelliseen vuosisataan verraten oli moninkertaisesti suurempi, on tavallaan pidettävä arvotuksellisenä sen ajan tuotanto-oloihin nähden. Tosin: tehtävä kävi lopulta ylivoimaiseksi. Mitä lähemmäksi saavutaan viime vuosisadan keskiväliä ja loppuvuosikymmeniä, sitä selvempiä merkkejä alkaa näkyä kansantaloudessa kypsyvistä ristiriidoista.

Ristiriitojen syy ei ollut kuitenkaan yksistään väkiluvun entiseen verraten suhteettoman nopeassa lisääntymisessä. Väkiluvun nopeampi lisääntyminen ei yksistään ratkaise liikaväestön, ei absolutisen eikä suhteellisen, syntymistä. Minkä vuoksi ei? Ensinnäkin senvuoksi, että jossain määrin pitää paikkansa vanha paljon kiistelty väite, että jokai-
og Aegteskabs-Föde- og Döde-Lister Meest med Hensyn til de danske Stater. Det kongelige Danske Videnskabernes-Selskabs Skriver For 1811 og 1812. Siette Deels Andet Hæfte. Kiöbenhavn 1818. Siv. 213.

sen uuden ihmisen kanssa, joka syntyy, syntyy vain yksi suu, mutta kaksi kättä.

Kysymys muodostuu sentähden seuraavaksi: missä määrin teknikka, niinhyvin perintätavallisen maanviljelyskansantalouden, kuin tuotantotavallisen murroskauden teknikka on kyennyt maan ainevaroista esillesaamaan toimeentulo-työdykkeitä yhä kiihkeämmin lisääntyvän väestömäärän tyydyttämiseksi.¹⁾

¹⁾ Vertausta suusta ja käsistä käytti m. m. WARGENTIN jo v. 1758. Hän sanoi: «Den gamla inrotade tankan, at flera minnar snarare töma vishuset, vil ej gärna lemna rum åt en annan med sund eftertanka och förfarenhet enligare, at flera händer ännu mycket snarare fylla det». [JOHAN FREDRIC KRYGER: *Tal Om Folkbristens Orsaker, Verkan och Hjelp; Hållit för Kongl. Vetenskaps Akademien vid Praesidii Nedläggande Den 10 Maji, år 1758*]. *Svar Gifvit på Kongl. Vetensk. Academiens Väggar af Dess Secreterare PEHR WARGENTIN*. Stockholm 1758. Siv. 40.

Kirjassaan *Edistys ja köyhyys* HENRY GEORGE polemiseeraa voimakkaasti JOHN STUART MILLIÄ vastaan, joka oli käyttänyt ylläolevaa vertausta. MILL oli mielipiteenään lausunut, ettei auta sanoa, että kaikki suut, jotka väkiluvun lisääntyessä saatetaan maailmaan, tuovat mukanaan myös parin vastaavaa kättä. Uudet suut vaativat yhtä paljon ravintoa kuin vanhatkin, mutta kädet eivät voikaan tuottaa yhtä paljon kuin ennen. GEORGE väittää tätä vastaan seuraavasti: «Kaiken tuon minä epään. Väitän asianlaidan olevan juuri päinvastaisen. — — Väitän, että ne uudet suut, joita väen lisääntyminen saattaa maailmaan ja jotka eivät tarvitse enempää ravintoa kuin vanhat, tuovat mukanaan siihen myöskin kädet, jotka luonnonomaisista syistä voivat tuottaa enemmän kuin vanhat.» HENRY GEORGE: *Edistys ja köyhyys*. Tutkimus syistä kasvavan rikkauden ohella enentyvään köyhtymiseen ja taloudellisiin ahdinkoihin. Parannuskeino. Suomentanut Arvid Järnefelt. Tekijän muotokuvalla. Helsingissä, 1906. Siv. 134.

2. Tuotannon kasvaminen. Uuden teknikan synty.

Ilmeistä on, että se väkiluvun kasvamisen suuri lisäys, joka tapahtui perintätavallisen maanviljelyskauden viimeisenä vuosisatana 1750/1850, ei tapahtunut niin paljon viljelysteknikan, tuotantoteknikan kehittymisen varassa kuin viljelysten laajentamisen varassa.

Mutta viljelysalan laajentamiseen perustuvalla tuotannon lisäämisellä on määrätty rajansa. Mitä laajemmalle viljelyksen rajoja ulotetaan, „sitä useammin kohtaa, — kuten eräs ruotsalainen kirjottaja sanoo, — kuokka vuoren seinän, sitä useammin saapuu aura suon reunaan“.

Teknikan kehityksellä ja siitä riippuvalla tuotannon kasvamisella tulee näin ollen liikaväestön syntymiskysymyksen selvittelyssä olemaan suuri merkitys.

Kysyttäköön siis: Minkälainen oli maanviljelysteknikan kanta Suomessa viime vuosisadalla?

Mitä vallallaoleviin *viljelysjärjestelmiin* tulee, sanotaan siinä „Yhteenvedossa kuvernöörin viisivuotiskertomuksista“, jonka Väliaikainen tilastollinen virasto julkaisi vuosilta 1861—1865 seuraavaa:

„Kaksi- ja kolmilohkoinen viljelys on yhä edelleen yleisenä tapana maassa, jonka ohessa ikivanhaa kaskiviljelyä, joka kuitenkin nyt puheena olevalla aikakaudella ylimalkaan on ollut vähenemässä, vielä harjotetaan vähemmin viljavilla seuduilla — —“. „Ne maatilat, joissa on ruvettu toimellisempiin pellonviljelystapoihin ynnä niitynviljelyn kanssa, ovat enimmäkseen herrassäätysten omia“.¹⁾

¹⁾ *Suomenmaan Virallinen Tilasto II*. Yhteenvedo kuvernöörin viisivuotiskertomuksista vuosilta 1861—1865. Helsingissä, 1868, siv. 2.

1880- ja 1890-luvuilta on seuraavia tietoja. Silloin oli niiden maan kuntien luku, joissa yleisin viljelystapa oli:

Viimeksi mainittu lausunto saa tukea myös muista lähteistä. Allekirjottanut on niiden 124 maanomistajan joukossa, joiden luona valtioagronomi FORSBERG vuosina 1878—1883 tilauksesta kävi neuvomassa uusia viljelystapoja y. m., havainnut vain 9 talonpoikaismaanviljelijää. Muut 115 olivat kenraaleja, kreivejä, paroneja, salaneuvoksia, presidenttejä, ministerivaltiosihteereitä, ruukinpatroneja, vapaa-herrattaria, valtioneuvoksettaria j. n. e. ¹⁾

Tiedot teknikan kannasta saavat erityisen valaistuksensa, kun ajatellaan, että ne ovat ajalta, jolloin väkiluku vuosisadan verran jo mitä nopeimmin oli kasvanut.

	Kaksi- tai kolmijako- viljelys	Nelijako-, vuoro- tai koppeliviljelys (sekä osittain 2- ja 3-jakoviljelys)
V. 1880	393	55
1885	398	68
1890	326	139
1895	256	208

S. V. T. II: 4, siv. 16; 5, siv. 29; 6, siv. 31; 7, siv. 32. Edelläolevan virallisen tilaston jakoperusteiden arvostelusta J. E. SUNILA: *Pelto-
viljelysjärjestelmät Hattulan kunnassa*. Maanviljelystaloudellinen tutkimus. Hämeenlinna 1907. Siv. 8/—.

¹⁾ *Kejserliga Finska Hushållningssällskapetets Handlingar för åren 1878—1883*. Andra häftet. Bilagor. Åbo, 1884. Siv. 18, 35/36, 55 74/75, 88, 105.

Eräs maalaiselämän kuvaaja on kertonut 1860-luvulta, kuinka suurta huomiota ensimmäisen karjakon, karjanhoidon-neuvojan, saapuminen eräiseen Itä-Suomen maalaiskylään herätti. Etäältä saavuttiin katsomaan ihmettä, kun «lehmät pantiin kouluun». Yhtä suurta huomiota herätti ensimmäinen paikkakunnalle saapunut kynnön neuvoja. V. ULRIK VIIK, joka «ajoi rautaisella siippiauralla ensimmäiset opetusvaot Putson kiviperäisillä pelloilla». Hänen seuraajiaan kutsuttiin «kyntöviikeiksi». OLLI KOISTINEN: *Piirteitä nurmekselaisen maamiehen elämästä 19:n neljällä vuosisadalla*. Pohjois-Karjalan Maanviljelysseuran Julkaisuja VI. Joensuussa 1912. Siv. 95/—.

Jos edelleen katsotaan, mikä merkitys kahdella nykyajan maanviljelyksen loistosaa-*vuotuksella: konekulttuurilla ja apulantakulttuurilla* oli 1860-luvun maataloudessa, näyttäytyvät sitä koskevat tiedot sangen kuvaavilta.

Tilaston mukaan oli „Maanviljelyskalujen ja -koneiden vapriikeja“ Suomessa 1860-luvun alussa 1 kpl. Työntekijöitä oli tässä „vapriikissa“ esim. v. 1861 12 henkeä ja teosten arvo nousi 8 620 markkaan. ¹⁾ Tietysti saattoi olla muitakin tehtaita, joissa myös valmistettiin maanviljelyskoneita. Toiselta puolen ei edes edellämainittu kokonaistuotantomäärä nähtävästi tullut yksin maanviljelyskoneiden osalle. ²⁾

Koneita ja kaluja tuotiin niinikään ulkomailta. Vuonna 1857 tuotiin niitä 2 100 markan arvosta; v. 1861 11 470 markan arvosta. Kymmenvuotiskautena 1856/65 tuotiin maanviljelyskoneita ja -kaluja keskimäärin n. 6 000 markan arvosta vuosittain j. n. e. Mutta maanviljelyskoneita vietiin myös pois maasta. Kymmenvuotiskautena 1856/65 vietiin

¹⁾ *Suomenmaan Virallinen Tilasto II*. Helsingissä, 1868 siv. XVIII.

²⁾ 1880-luvulta saadaan tietää erityisesti maanviljelyskoneiden tuontimäärät. Kauppatilastossa silloin maanviljelyskalut ja koneet lyhyen ajan eritellään erikseen. Kauppatilaston mukaan tuotiin v. 1885 erilaisia maatalouskaluja ja -koneita seuraavalla tavalla.

	Tuontiarvo mk.
Auroja, äkeitä y. m. s.	95 900
Niittokoneita	42 700
Kylvökoneita	2 400
Puutarhakoneita	455
Puimakoneita	35 840
Muita koneita	83 212
Maanviljelyskaluja ja -koneita ylt.	260 507
Meijerikaluja, kaikenlaisia	49 283

S. V. T. I: 8; siv. 62/64.

niitä keskimäärin 3 226 markan arvosta. Jos yllämainittujen lukujen pohjalla laskisi koneiden käytön Suomen 1860-luvun maanviljelyksessä, ei tulokseksi tulisi montakaan penniä jokaista Suomen talollismaanviljelijää kohti.

Yhtä alkuasteella kuin konekultturi, oli guano-kultturi, apulantatalous.

Guanoa, joka, paitsi luuvalmisteita, oli ainoa varsinainen keinotekoinen apulannoitusaine, joka 1860-luvun kauppatilastossa mainitaan, tuotiin 1860-luvulla muutamina vuosina 1 000 à 2 000 markan arvosta vuosittain. Toisina vuosina enemmän. Eräänä vuonna kokonaista 23 000 markan arvosta. Keskimäärin kymmenvuotiskautena 1856/65 oli guanon tuonti 7 468 markkaa vuodessa. Muita keinotekoisia lannoitusaineita kuin guanoa (ja luuvalmisteita) ei, kuten sanottu, tilastossa ollenkaan mainita.

Katsellessa näitä lukuja nykyajan silmillä, ovat ne kuin olisivat ne otetut jostain meidän päiviemme talonpoikais-talon kirjanpidosta. Niin pieniä ne ovat.

Mutta asia oli aivan luonnollinen. Perintätavallisen maanviljelyskauden apulantatalous oli kuusenhavutaloutta. Ymmärtää hyvin MEURMANIN lausunnon 1850-luvulta, kun hän sanoo: „Ett folk, som under sju af årets månader nästan uteslutande sysselsätter sig med att släpa granris och ved, skall man förgäfvets sträfva att bringa till något anmärkningsvärdt välstånd“. 1)

Tiedetään, millaisiksi asiat tästä alusta nykyään ovat kehittyneet.

1) MEURMANIN vastaus Keisarillisen Suomen Talousseuran kyselyyn maatalousoloista 1850-luvulla. *Kejsertliga Finska Hushållnings-Sällskapetets underdåniga utlåtande, angående åtgärder till befrämjande af finska landbruket och dess binäringar, med dertill hörande bilagor.* Helsingfors 1857.

Maatalouskoneiden ja -kalujen tuonti on 2 000—6 000 markan vuotuisesta tuonnista 1860-luvulla kohonnut lähes 4 miljonan markan vuotuiseksi tuonniksi meidän päivinämmme.

Keinotekkoisten lannoitusaineiden tuonti on kasvanut muutamien tuhansien markkojen vuotuisesta tuonnista yli 4 miljonan markan vuotuiseksi tuonniksi. 1)

1) Maatalouskalujen ja -koneiden sekä keinotekkoisten lannoitusaineiden tuonti Suomeen oli seuraava.

	Koneita ja kaluja:		Apulannoitusaineita:	
	Maanviljelys- 1 000 mk	Meijeri- 1 000 mk	Guanoa, fosfateja y. m. 1 000 mk	Luujuanhoja 1 000 mk
V. 1857	2	.	9	10
1860	15	.	9	13
1865	9	.	2	10
1870	15	.	0	3
1875	106	.	62	3
1880	308	.	75	0
1885	261	49	65	153
1890	406	158	270	132
1895	352	904	477	272
1900	1 288	379	793	758
1905	1 470	1 162	671	1 085
1910	1 729	1 162	1 502	1 584
1913	2 473	1 226	2 444	2 053

Tilastosta ei käy selville, onko maanviljelyskaluihin 1880-luvulle asti luettu myös meijerikoneet. Mutta luultavasti niin on laita. Erityistä otsaketta ei ole jälkimäisiä varten. Apulannoitusaineista oli 1850- ja 1860-luvuilla erikseen mainittu vain guano; luujuuhojen lukuihin ylempänä sisältyi 1880-luvulle asti yleensä luut ja luuvalmisteet. Metodisesti oikein menetelmä olisi tietävästi ollut laskea viisivuotiskausien keskimäärät koko ajanjaksolta. Tässä on se näyttänyt tarpeettomalta. Luvut ovat ilman sitäkin kylliksi puhuvia. Taulu tehty kamppatilaston vuosikertomusten pohjalla vuosilta 1857/1913. *B. F. O. S.: I, I. — S. V. T.: I, 222 ja I. A. 23/33.*

Samalla aikaa on kansantaloudessa tapahtunut suuri tuotannon erikoistuminen. Maataloudella ei enään ole yhtä vallitsevaa osuutta kansantaloudellisessa tuotantoelämässä kuin ennen. Muiden tuotantohaarojen merkitys on absolutisesti ja suhteellisesti kasvanut. Ja nämä muut tuotantohaarat ovat sellaisia, joissa uuden ajan teknikka paljon suuremmassa määrässä kuin maataloudessa on kotonaan.

Mutta industrialismin ja kapitalismin aste on Suomen kansantaloudessa kuitenkin vielä verrattomasti heikompi, kuin missään Skandinavian maassa. Teknillis-tieteellinen tuotantomuoto on toistaiseksi varsin vaillinaisesti päässyt tunkeutumaan koko maatalouden piiriin.

Sitä paitsi: uuden teknikan esiintuleminen kansantaloudessa ei ensi asteessaan helpota, vaan päinvastoin usein vaikeuttaa kansantaloudellisia ristiriitoja. Murroskausi synnyttää oloja, jotka avustavat ajoittaisen suhteellisen liika-väestön esiintymistä. Niistä myöhemmin enemmän.

Katsottakoon sen sijaan seuraavassa, mikä on ollut tulos Suomessa edelläesitetystä teknikan kannasta 19. vuosisadan jälkipuoliskolla, väkiluvun nopeasti kasvaessa. Toisin sanoen: millä tavalla on tuotannon kehitys onnistunut pysymään rinnan kasvavan väestön kanssa? Minkälaiseksi on muodostunut väkiluvun kasvamisen ja tuotannon kehityksen keskinäinen tulosuhde?

Sitä ennen taustaksi eräitä numeroita *kansallisomaisuuden kasvamisesta väkilukuun verraten* muutamissa Europan maissa. Tiedot kansallisomaisuuden arvon kehityksestä ja väkiluvun kehityksestä eivät tosin anna suoranaista vastausta esilläolevaan kysymykseen.¹⁾ Mutta ne ovat kuitenkin

¹⁾ Tilasto kansallisomaisuuden kasvamisesta ei anna vastausta kysymykseen, kuinka kansallisvarallisuus on kasvanut. On tehtävä ero näiden käsitteiden välillä.

valaisevia. Sillä ne viittaavat siihen, että vaikka teknikan kehitys on ollutkin puutteellinen, on perintätavallisen maanviljelyskauden aikana useissa maissa todennäköisesti kuitenkin kyetty tuottamaan elämäntarvevaroja samassa määrässä kuin kokonaisväestön lukumääräinen voima on kasvanut.

Isosta Britanniaasta ovat m. m. seuraavat tiedot.

Vuonna 1800 arvostelivat BECK ja PULTENEY Ison Britannian kansallisomaisuuden 1 800 miljoonaksi punnaksi. Vuonna 1893 oli tämä omaisuus GIFFENIN laskelman mukaan kohonnut 10 400 miljoonaksi punnaksi. Puheenaolevan ajanjakson kuluessa olisi siis kansallisomaisuus kohonnut enemmän kuin 5 kertaiseksi. Väkiluku oli samana aikana kohonnut vain vähän enemmän kuin kaksinkertaiseksi. Jokaista asukasta kohti tuleva osuus kansallisomaisuudesta oli näin ollen suuresti kasvanut Isossa Britanniaassa.¹⁾

Samaa osoittavat laskelmat Ranskasta. GIRARDININ arvioinnin mukaan oli Ranskan yksityisomaisuus vuonna 1853 125 miljardia frangia. Noin 30 vuotta myöhemmin oli sama

Kansallisomaisuuden arvon kasvamisesta ei ole pidettävä merkitsevänä sitä, että samalla kasvaisi kansan kyky elättää ihmisiä, s. o. kansan varallisuus. Kansa tulee rikkaammaksi ja teoreettisesti katsoen kykeneväksi ylläpitämään enemmän väestöä ainoastaan, jos sen hallussa olevat esinehyödykkeet, elatusvarat, lisääntyvät. Ei sen kautta, että sen omaisuuden rahassa laskettu arvo kasvaa. Esinehyödykkeiden hinta saattaa kohota ja sen kautta nostaa kansallisomaisuuden arvoa, vaikkei esinehyödykkeiden määrä kasvaisikaan. Nämä huomautukset ovat otettavat varteen edempinä seuraavia tietoja arvosteltaessa. Vrt. muuten GOTTIEB SCHNAPPER-ARNDT: *Sozialstatistik*. (Vorlesungen über Bevölkerungslehre Wirtschafts- und Moralstatistik). Ein Lesebuch für Gebildete insbesondere für Studierende hrsg. von Dr. Leon Zeitlin. Leipzig 1908. Siv. 297.

¹⁾ F. X. VON NEUMANN-SPALLART: *Übersichten der Weltwirtschaft*. Jahrgang 1885—1889 mit Ergänzungen teilweise bis 1895 von Dr. Franz von Juraschek. Berlin, Siv. XVIII/—.

omaisuus VACHER'N, AMELININ, MONYN ja DE FOWILLEN laskelmien mukaan 225—260 miljardia frangia. Yksityisomaisuus oli siis tänä aikana kasvanut kaksinkertaiseksi. Kun väkiluku tänä aikana oli kasvanut tuskin 1/10:lla, on selvää, että laskelmat Ranskastakin viittaavat siihen, että jos yksityisomaisuus idealisesti jaettaisiin tasan jokaiselle, kunkin kansalaisen omaisuusosuus kysymyksessä olevana ajanjaksona Ranskassa olisi kasvanut.

Saksasta on laskelmia aikaisemmilta ajoilta väestön tuloista. SOETBEERIN mukaan olivat Preussin väestön tulot vuonna 1872 arvosteltavat n. 7 miljardiksi, vuonna 1890 10 miljardiksi. Väkiluvun kasvaminen ei ollut yhtä suuri. Kun jokaista asukasta kohti tuloja Preussissa vuonna 1872 oli 293 Rmk., oli jokaisen asukkaan keskimääräinen tulo vuonna 1890 342 Smk. Saksissa oli BÖHMERTIN laskelman mukaan kutakin asukasta kohti tuleva tulo v. 1879 327 Rmk., vuonna 1890 427 Rmk.

Tanskassa lasketaan jokaisen asukkaan osuuden kansallisuusomaisuudesta 1800-luvun alusta 1890-luvulle saakka kasvaneen toisen verran suuremmaksi.

Ruotsin kansallisuusomaisuuden ovat laskeneet: eräs nime-

GOLDSTEIN esittää seuraavat luvut Isosta Britanniasta.

Kansallisuusomaisuus kutakin asukasta kohti

	puntaa
V. 1800	167
1845	143
1865	200
1875	260
1880-luvun lopussa	270

J. GOLDSTEIN: *Berufsgliederung und Reichtum*. Untersuchungen über den Einfluss der Veränderungen in der Berufsgliederung auf Reichtum und Staatsmacht. Stuttgart 1897. Siv. 100.

tön tilastotieteilijä vuonna 1876, senjälkeen FAHLBECK, SIDENBLADH, FLODSTROM y. m.

Ruotsalaisten laskelmien tulokset ovat seuraavat:

Ruotsin kansallisuusomaisuuden suuruus oli: 1)

	Laskelman tekijä	Kansallisuusomaisuus	
		abs. kruunua	asukasta kohti kruunua
V. 1876	Nimetön kirjailija	4 500 000 000	1 023
1885	P. Fahlbeck	6 542 300 000	1 397
1898		8 998 700 000	1 777
1908	Puolustuskomitea	13 456 700 000	2 478

Suomen kansallisuusomaisuudesta ei ole eri ajanjaksoilta sillä tavoin suoritettu laskelmia, että niitä voitaisiin toisiinsa verrata. Ne laskelmat, jotka Suomesta ovat, kohdistuvat niin lähekkäisiin vuosiin, että mitään kehitystä niistä ei voida saada ilmi. Laskelmat sitäpaitsi osaksi riippuvat toisistaan. 1890-luvulla laskettiin Suomen yksityisomaisuuden raha-arvo n. 2^{1/2} miljardiksi; joku vuosi myöhemmin 5 miljardiksi. (Jokaista asukasta kohti tuli jälkimäisen laskelman mukaan (O. AUTERE) yksityisomaisuutta n. 1800 markkaa).

Mutta Suomesta voidaan esittää tietoja, jotka suoranaissemmin kuin kansallisuusomaisuutta koskevat numerot osottavat nyt esilläolevaa kysymystä. Nimittäin kansantalouden tulosta väkiluvun kasvamiseen verraten.

Tällaisia tietoja ovat ne numerot, jotka osottavat esim. viljellyn maan, sadon ja karjakannan kasvamista väkiluvun lisääntyessä.

1) V. NEUMANN-SPALLART: *m. l.* siv. XXIV. GUSTAV SUNDBÄRG: *Allmänna ekonomiska data rörande Sverige*. Öfersikter och jämförelser. Emigrationsutredningen. Bilaga XIII. Stockholm, 1912. Siv. 17.

Pellon-alassa tapahtui Suomessa ja Ruotsissa vuosisadan kuluessa tietojen mukaan seuraavia muutoksia. ¹⁾

Peltoa:

	Suomi		Ruotsi	
	Kaik- kiaan	Kutakin 100 asukasta kohti	Kaik- kiaan	Kutakin 100 asukasta kohti
	ha	ha	ha	ha
19. vuosisadan alussa	455 153	42	820 000	34
20. " "	1 568 072	57	3 685 000	67

Pellon-alan kasvamista vastaa ainakin Suomessa niittyalan väheneminen. Vuonna „1813“ oli niittymaata Suomessa tietojen mukaan 1 608 720 hehtaaria, mutta vuonna 1901 vain 1 281 232 hehtaaria. Tällä seikalla ei kuitenkaan ole nyt kysymyksessäolevassa suhteessa mainittavaa merkitystä. Luonnollista on, että osa pellostä, joka on raivattu, on juuri ollut vanhaa niittymaata, josta niittymaan väheneminen tavallaan on aiheutunut.

Samaten kuin pellon-alaa koskevat luvut, ovat sato-tiedotkin vuosisadan alulta epävarmat. Verrattakoon kuitenkin niitä tietoja, joita on saatavissa.

Kaikkiä neljän tärkeimmän viljalajin yhteinen sato vuoden 1805 Suomessa oli 191 kiloa kutakin asukasta kohti. ²⁾

¹⁾ Pellon-alaa koskevat aikaisemmat tiedot ovat hyvin epävarmat. Suomesta ne ovat saadut vanhempien mittausten perusteella, jotka ovat toimeenpannut eri vuosina, mutta joiden keskivuodeksi on määritelty 1813. Ruotsia koskevat tiedot ovat vuodelta 1805. Tiedot 1900-luvun alusta kohdistuvat Suomessa vuoteen 1901 (HANNES GEBHARD), Ruotsissa vuoteen 1909. *Suomenmaan Virallinen Tilasto III*. Aineita Suomen maanviljelys-tilastoon. GUSTAV SUNDBÄRG: *Allmänna ekonomiska data rörande Sverige*. Siv. 31.

²⁾ Tämä luku, joka tietysti on likimääräinen, on saatu erinäisten laskutoimitusten kautta NICANDERIN (taulukaitoksen) tietojen pohjalla vuodelta 1805. NICANDER ilmoittaa nimittäin tynnyreissä eri viljalajien kylvö-

Vuoden 1910 Suomessa korjattiin kutakin maan asukasta kohti 248 kiloa ruista, vehnää, ohraa ja kauraa yhteisesti. Satomäärä oli siis 1900-luvulla asukasta kohti suurempi kuin vuosisata aikaisemmin. Ja muistettavaa on, että väestöstä suhteellisesti vähäisempi määrä kuin ennen toimi maanviljelyksen alalla.

Ruotsissa oli 1800-luvun alussa neljän tärkeimmän viljalajin yhteinen satomäärä asukasta kohti 231 kiloa. Siis hyvän joukon enemmän kuin Suomessa. 1900-luvun alussa oli satomäärä kutakin asukasta kohti kasvanut 410 kilogrammaan. ¹⁾

Karjakannasta on seuraavia tietoja.

Karjakannan lisääntyminen vuosisadan kuluessa ei näytä yhtä edullista kuvaa kuin sadon lisääntyminen. Tuntuu siltä, että karjakanta olisi lisääntynyt vain samassa määrässä kuin maanviljelysväestökin on lisääntynyt. Mutta se ei ole lisääntynyt yhtä paljon kuin koko väestö, s. o. maanviljelysväestö ynnä teollisuus-, kauppa- ja liikenneväestö y. m. yhteensä.

Jos karjakanta muutetaan lehmäluvuiksi sillä tavalla, että $\frac{1}{2}$ hevosta, 2 nuoreen karjaan kuuluvaa ja 8 lamasta pannaan vastaamaan yhtä nautaa, oli tällä tavalla saatuja idealinautoja, eli „nautayksikköjä“, Suomessa kutakin 100 asukasta kohti vuonna 1805-90. Vuonna 1870 määrät valtakunnan, myös Suomen, lääneistä sekä [erikseen kullekin viljalajille ja läänille] muunnosluvut, joilla on kerrattava kylvö, jotta sato saadaan ilmi. Kg:iksi edelleen muuttamalla, saadaan ylläolevat nykyajan tietoihin verrattavat luvut.

HENRIK NICANDER: *Om Svenska Tabell-Werket, åren 1801—1805. Utsäde, Skörd, Öppen jord, Kreatur*. Kongl. Vetenskaps Academiens Nya Handlingar, Tom. XXX. För År 1809. Siv. 115/—.

¹⁾ GUSTAV SUNDBÄRG: *Allmänna ekonomiska data rörande Sverige*. Siv. 34. Tiedot ovat ajanjaksojen 1801/20 ja 1901/10 keskimääräisiä lukuja.

oli suhde melkein sama; nautayksikköjä kutakin 100 asukasta kohti oli silloin 86. Vuonna 1905 oli näiden määrä alentunut 71:een.

Ruotsissa oli vuonna 1805 ihmeteltävän sama luku kuin Suomessakin nautayksikköjä väestöä kohti. Nimittäin 91 kutakin 100 asukasta kohti. Vuonna 1909 oli tämä luku kuitenkin alentunut 67:een. Kun otetaan huomioon, että maanviljelysväestön prosenttimäärä samana aikana on vähentynyt pääasiassa samassa määrässä kuin karjan luku koko väestöön verraten, voi siis sanoa, että karjakanta Ruotsissa ja osittain aikaisemmin Suomessa maataloutta harjottavan väestöön verraten on todennäköisesti jotenkin kohdallaan.¹⁾

Kaikki edelläesitetyt tosiasiat viittaavat siihen tulokseen, josta edellä jo mainittiin. Nim.: maataloudellinen tuotantoelämä on kyennyt kehittymään rinnan väestön lukumääräisen kasvamisen kanssa. Tekniikka on niin hyvin perintätavallisena maanviljelysaikana kuin tuotantotavallisena murroskautena kyennyt luomaan niin paljon varallisuutta kuin kokonaisväestökin kvantitativisesti on kasvanut. Toisin sanoen: maassa ei ole ollut absolutista liikaväestöä.²⁾

Seuraavassa tutkitaan, kuinka on niiden seikkojen kehityksen laita ollut, joista suhteellisen liikaväestön todennäköisyys tai epätodennäköisyys käy ilmi?

¹⁾ Suomen tiedot vuodelta 1805 NICANDERIN tietojen pohjalla lasketut. Ks. *Om Svenska Tabell-Werket åren 1801—1805*. Siv. 115/—. Ruotsin numerot olen laskenut SUNDBÄRGIN tietojen mukaan.

²⁾ Nykypäivien Italiasta väitetään päinvastaista. CHIO sanoo, että Italian varallisuudenkasvu ei seuraa Italian ripeätä ja keskeytymätöntä väestökasvua. P. CHIO: *L'Émigration Italienne*. Journal des Économistes. Revue mensuelle de la science économique et de la statistique. Soixante-quatrième année. Paris 1906. Siv. 324.

C. Suhteellisen liikaväestön todennäköisyys Suomessa 19. vuosisadalla.

1. Uuden yhteiskuntaluokan synty. Varallisuuden jakaantumisen epätasaistuminen.

Ensimmäinen tekijä, jolla on merkitystä tarkastettaessa erityisesti *suhteellisen liikaväestön* mahdollisuutta Suomen kansantaloudessa 19. vuosisadalla, on, kuten edellä on mainittu, yhteiskunnan luokkakokoonpanon muuttuminen ja siihen todennäköisesti liittyvä varallisuudenjakaantumisen epätasaistuminen. Historialliseen kehitykseen perustuva yhteiskunnan jakaantuminen luokkiin, muutokset luokkien väkirikkaudessa toisiinsa nähden ja siihen liittyvä varallisuuden epätasaistuminen voi näet aikaansaada sen, että määrättyihin yhteiskuntaluokkiin kohdistuva suhteellinen liikaväestöisyys voi esiintyä jo silloinkin, vaikka elatusneuvojen kokonaismäärä kasvaisi yhtänopeasti tai nopeammin kuin väestön kokonaismäärä kasvaa.

Suoranaisia tietoja varallisuuden jakaantumisesta eri yhteiskuntaluokille ja sen kehityksestä on Suomesta yhtä vähän kuin juuri muistakaan maista olemassa. Mutta jossain määrin käy kysymyksessäoleva asianlaita ilmi niistä tiedoista, jotka osottavat, millä tavalla maassa on muodostunut väestön yhteiskunnallinen luokkakajo, millä tavalla eri yhteiskunnallisten luokkien lukumääräsuhde toisiinsa verraten on muuttunut.

Huomattavin ilmiö, joka tässä suhteessa Suomessa 19. vuosisadalla on tapahtunut, on ollut epäitsenäisen maalaisväestön verrattoman suuri lukumääräinen kasvaminen itsenäisten rinnalla. 19. vuosisata on ollut uuden yhteiskuntaluokan, vapaan, tuotantovälikappaleita omistamattoman työväenluokan nopean kasvamisen vuosisata. Se on ollut Suomen

tilattoman väestön ja tilattoman maalaisproletariatın synnyn vuosisata.

Suomen tilattoman väestön ja maalaisproletariatın syntymisellä on oma omituinen historiansa. Sen ensimmäinen esiintyminen tapahtui oikeastaan jo puolentoista vuosisataa sitte. Ja tavallansa tapahtui se ruotsalais-suomalaisen valtiollan helmassa.

Valtiovalta laati 1700-luvun keskikaikoilla ja loppupuoliskolla lukuisia asetuksia ja sääntöjä, joiden tarkotuksena oli väkiluvun kasvamisen edistäminen. Valtiovalta kehoitti torppien, uutistalojen ja mäkitupien perustamiseen, myöntäen niiden omistajille, usein ehdolla mennä avioliittoon, erityisiä etuja, kuten vapauden ulosteosta, vuosi- ja sotapalveluksesta.

Suomalainen maalaisyhteiskunta oli siihen asti ollut pääasiassa talollisyhteiskunta. Yhteiskuntaluokat, jotka tänä päivänä ovat talollisluokan alapuolella, torppari-, mäkitupalais- ja loisloukka, olivat siihen aikaan melkein olemattomat. Kun nykyajan huolena on, että isäntien luku kasvaa liian vähän tilattomiin verraten, oli sen ajan huolen aiheena usein se, että isäntien luku maaseudulla kasvoi liian nopeasti, nopeammin kuin heidän kanssaan työskentelevien palkollisten, torpparien ja mäkitupalaisten.

1700-luvun keskikaikoilla valitettiin vielä sitä puutetta, että talollisluokan alapuolella ei ollut tarpeeksi lukuisaa työväenluokkaa, jota monella taholla katsottiin maanviljelyksen työsystemille suoranaisesti välttämättömäksi.

Eräs 1700-luvun kirjottaja kuvaa Hushällnings-Journalissa asemaa seuraavalla tavalla:

„Svenska Bonden hålles före bebo 80 000 hela Mantal. Han utgör oss egenteligen alt hwad Landtman är, och deltager här i flere Näringar än hos någon annan Nation. Han idkar

Jordbruk i alla dess mångfaldiga Grenar, är ofta Handtwerkare, Soldat eller Soldats-wärfware, Skatte-betalare åt många Husbönder, och ändteligen Dagswerkare på flere ställen. — — Wi tage för afgjort, at mera Näringsklyfning och Frihet wore högstnödig. — —

Dessutom bör Bonden, som nu utgör, utom et litet antal Torpare och Legofolk, den lägsta Class af Folkhopen, hafwa en Class af Arbetsfolk under sig. I Ängland är efter DAVENANTS uträkning:

40 000 bättre Bönder.

120 000 sämre Bönder eller Copy Holders.

364 000 Dagswerks-hjon.

400 000 Backstugu-hjon.

Härmed menas alt Hushäll, en ansenlig skilnad emot Svenska Landtfolkets antal och inrättning, nemligen: Bönder, få däremot svarande Torpare, och aldeles intet Dagswerks-Karlar, utom några Backstugu-hjon eller snarare Tiggare^a.¹⁾

Vuosisata jälkeenpäin oli tuo luokka syntynyt. Puute oli tullut poistetuksi. Ja paljon suuremmassa määrässä kuin kukaan olisi voinut aavistaa. Suomalainen maaseutu

¹⁾ *Ahandling om Sokne-Torpare och Dagswerks-Karlars inrättning och nödvändighet.* Hushällnings Journal, För October. 1777. Siv. 502/504.

V. 1701 oli Keuruulla tilattoman väestön suhde tilalliseen kuin 16: 19. AKSEL WARÉN: *Keuruun pitäjän historia.* Helsingissä, 1890. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. 47 Osa. Pitäjänkertomuksia V. Siv. 14.

Erotus on suuri, jos vertaa tätä suhdetta nykypäivinä vallitsevaan.

Huomiota ansaitsee, että kun nykyään kuvataan Englannin maalaisoloja yhteiskunnallisesti varottavina esimerkkeinä, kuvattiin niitä 18-luvulla seurattavina esimerkkeinä.

oli täyttynyt täyttymistään yhteiskunnallisesti epäitsenäisistä väestöaineksista. Osa tästä väestöaineksesta, kuten maatorppariluokka, oli kyllä taloudellisesti puolittain itsenäinen. Mutta oikeudellisesti ja yhteiskunnallisesti oli hän epäitsenäinen.

Toisen osan muodostivat varsinainen maalaisköyhälistö, maalaisproletariaatti, jonka eräät kerrokset elivät suoraan toimeentulominimin alimmilla rajoilla.

Omituinen ilmiö nähtiin silloin. Tämä tilaton väestö ja maalaisköyhälistö, joka vuosisata aikaisemmin tavallaan oli syntynyt valtiovallan helmalapsena, jonka syntysanat valtiolta tavallaan oli lausunut, tuli vuosisata myöhemmin tämän saman valtiovallan surunlapseksi. 19. vuosisadan alkupuoliskolta alkaa se intensiivinen irtolais-, sittemmin torpparilainsäädännön kausi, joka sen jälkeen keskeymättä on kestänyt tähän päivään asti. Sen jälkeen on tuskin ollut sitä vuosikymmentä, jolloin näiden yhteiskuntaluokkien tilaa tarkottava reformilainsäädäntö ei olisi ollut päiväjärjestyksessä.¹⁾

Muutos yleisessä mielipiteessä ei herätä ihmetystä, jos katsotaan, minkälainen sosiaalinen väestökehitys, numerollisesti määriteltynä, maassa vuosisadan kolmena ensi neljänneksenä oli tapahtunut.

Se näkyy muutamista luvuista, jotka seuraavassa esitetään.

Suomen väkiluku oli 1700-luvun keskipoikoilla n. 1/2 miljoonaa. Vuosisata jälkeempään yli 1 1/2 miljoonaa. Vuosisadan kuluessa oli siis Suomessa, paitsi aikaisempaa väestöä, kaksi kertaa niin suuri uusi väestö tullut lisää kuin maassa oli ollut v. 1750.

¹⁾ Vrt. K. J. STÅHLBERG. *Irtolaisuus Suomen lain mukaan*. Helsingissä, 1893. Siv. 21/—.

Ja koko tämän melkoisen väestön lisäkasvun oli nyt ollut sovittauduttava vanhan maalais- ja maanviljelysyhteiskunnan sosialisiin puitteisiin.

On selvää, että tällainen suuri lisäaines ei voinut vanhan talollisyhteiskunnan piirissä saavuttaa itselleen suhteellisesti yhtä paljon itsenäisiä asemia kuin vanhan yhteiskunnan silloisilla jäsenillä oli ollut. Ja seurauksena oli, että suuren tuotantovälineitä omistamattoman tai tuotantovälineitä vuokraavan yhteiskuntaluokan täytyi syntyä. Tällaisen yhteiskuntaluokan täytyi kasvaa sitä enemmän, mitä enemmän väkiluku lisääntyi.

Jos yksistensä otetaan huomioon ammattitoimintaan osaaottava väestö, näyttäytyi epäitsenäisen väestöosan kasvaminen Suomen maaseudulla viime vuosisadalla ennen siirtolaisuuden syntymistä seuraavalla tavalla.

Maataviljelevästä väestöstä oli v. 1815 412 431 sellaisia henkilöitä, jotka olivat ammatissatoimivia, siis poisluettuina vaimot, alaikäiset lapset, vanhukset y. m.

60 vuoden aikana, siis vuoteen 1875, tämä ammatissa-toimiva maanviljelysväestö lisääntyi n. 270 000 hengellä. Mutta talollisluokka kasvoi ainoastaan 15 000 hengellä. Muu väestö siis n. 255 000 hengellä. Tästä muusta väestöstä kasvoi torppariluokka 27 000 hengellä, siis kaksi kertaa niin suurella määrällä kuin talollisluokka.

Mäkitupalais- ja loisluokka kasvoi n. 85 000 hengellä, siis lähes 6 kertaa niin suurella määrällä kuin talollisluokka. (Loput olivat palkollisia ja talolisten ja työväen täysikasvuisia lapsia).

Nämät numerot paremmin kuin mikään muu kuvaavat, mikä valtava yhteiskunnallinen muutosprosessi viime vuosisadalla tapahtui. Ja tämä prosessi ei suinkaan pysähtynyt vielä 1870-luvulla. Se jatkui, mikäli tiedoista voi päätätä.

ainakin 1890-luvulle. Siis aikaan asti, jolloin siirtolaisuus täällä paisuu siihen voimaan, mikä sillä viimeisinä aikoina on ollut.

Mikä oli edellämaitun väestökehityksen seuraus eri yhteiskuntaluokkien keskinäiseen lukumääräsuhteeseen. Muutokset tässä kohden käyvät ilmi allaolevasta.

Seuraavissa tauluissa tarkastetaan maanviljelysväestön yhteiskunnallista kehitystä kahdella tavalla.

Ensimmäisessä tauluosassa (I) ovat maatorpparit luetut työläisluokkaan; jälkimmäisessä (II) ovat ne yhdistetyt talollisluokan kanssa yhdeksi.

(Ks. taulua seuraavalla sivulla!).

Lausuttuna suhdeluvuissa oli Suomen maaseudun maanviljelysväestön yhteiskunnallisten luokkien kehitys seuraava (ks. muistutuksia siv. 83!):

	I.		II.	
	Talallisuusluokka %	Työläis- ja maatorppariluokka %	Talallis- ja maatorppariluokka %	Työläisluokka %
V. 1815	20.0	80.0	27.5	72.5
1820	19.3	80.7	26.9	73.1
1825	18.9	81.1	27.2	72.8
1830	18.7	81.3	27.6	72.4
1835	18.1	81.9	26.9	73.1
1840	17.3	82.7	25.8	74.2
1845	16.4	83.6	24.7	75.3
1850	15.8	84.2	24.2	75.8
1855	15.9	84.1	25.7	74.3
1860	15.5	84.5	25.5	74.5
1865	15.1	84.9	24.8	75.2
1870	14.9	85.1	23.7	76.3
1875	14.4	85.6	23.1	76.9
1890	14.9	85.1	22.9	77.1
1910	15.9	84.1	23.0	77.0

Suomen maanviljelysväestön eri yhteiskunnallisten luokkien kasvaminen vuosina 1815/1910.¹⁾ (Maaseutu).

V.	I. Maatorpparit laskettuina työläisim.		II. Maatorpparit yhdistettyinä talollisiin.	
	Talallisuusluokka	Työläis- ja maatorppariluokka ²⁾	Talallis- ja maatorppariluokka	Työläisluokka ²⁾
1815	82 521	329 910	113 522	298 909
1820	86 304	361 604	120 403	327 505
1825	87 453	374 173	125 569	336 057
1830	91 220	395 392	134 442	352 170
1835	91 181	413 648	136 047	368 782
1840	91 331	437 556	136 526	392 361
1845	93 184	474 197	140 354	427 027
1850	93 214	495 259	142 679	445 794
1855	95 019	501 686	153 433	443 272
1860	95 366	521 572	157 230	459 708
1865	97 894	549 894	160 896	486 892
1870	95 241	544 710	151 838	488 113
1875	98 259	582 833	157 158	523 934
1890	119 401	680 599	183 300	616 700
1910	142 087	752 691	205 450	689 328
				412 431
				447 908
				461 626
				486 612
				504 829
				528 887
				567 381
				588 473
				596 705
				616 938
				647 788
				639 951
				681 092
				800 000
				894 778

¹⁾ Numeroista vuosilta 1815/75 ks. tutkimustani *Suomen ammattisatoimica eäestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/75*. I. Siv. 234/— . Lavut tarkottavat ammattisatoimivia (niihin eivät siis sisälly alaikäiset lapset, vaimot y. m. s.) Vuosien 1890 ja 1910 numerot ovat osaksi arvioimain perusteella saadut; näiden vuosien ammattitilastot ovat nim. laaditut edellisten vuosien tilastosta poikkeavilla perusteilla.

²⁾ Tähän ovat luetut myös tilallisuusluokan kotonaolevat, ammatissa avustavat lapset.

Tauluissa sivulla 82/83 on työläisluokkaan kummassakin tapauksessa luettu myös palkolliset ja maanviljelysväestön kotonaolevat täysikasvuiset lapset, jotka ottavat osaa maataloustöihin. Jos nämä nuoret henkilöt, palkolliset ja kotonaolevat lapset, jotka oikeastaan kuuluvat talollisten y. m. perheisiin, jätetään syrjään, saadaan likimääräisesti nähdä, millä tavalla maanviljelysväestön vanhempi, perheitä muodostava osa jakaantuu sosialisiin luokkiin.

Vertailu koskee nimittäin silloin talollisia, maatorppareita, mäkitupalaisia, loisia y. m. Ja tulos on seuraava.

Vuonna 1815 muodosti talollisluokka, näin käsitettynä, Suomen maanviljelysväestössä n. 56 %. Talollisluokka oli siis vielä 1800-luvun alussa todennäköisesti enemmistöä Suomen maaseutuyhteiskunnan perheitä muodostavasta väestöstä.

Siirtolaisuuskauden Suomesta alkaessa, vuonna 1875, oli talollisluokan osuus Suomen maanviljelysväestössä vähentynyt 36 %:iin samalla aikaa kuin lois-, mäkitupalais- ja maatorppariluokan osuus oli 44 %:sta kasvanut 64 %:iin. Vuosina 1890 ja 1910 oli talollisluokan suhteellinen väestömäärä todennäköisesti noin 30 %.

Tämmöiset olivat numeroissa lausuttuna ne muutokset, jotka Suomen maaseutuoloissa eri yhteiskuntaluokkien keskinäisessä lukumääräsuhteissa viime vuosisadalla tapahtuivat.

Rinnakkais-ilmiö tälle Suomen yhteiskunnalliselle väestökehitykselle tavataan Skandinavian maissa.

Skandinavian maiden maaseudulla tapahtui numeroista päättäen 19. vuosisadan ensi puoliskolla samallinen sosiaalinen väestökehitys, kuin Suomessakin. Epäitsenäinen väestöluokka, nim. maanvuokraaja- ja varsinainen työläisluokka kasvoi paljon nopeammin kuin itsenäinen talollisluokka. Talollis- ja muu itsenäinen väestö tuli täten muodostamaan

yhä vähenevän, työläisluokka yhä kasvavan osan maaseudun kokonaisväestöstä.

Norjassa kasvoivat epäitsenäiset sosiaaliset luokat, eli työväki, nopeammin kuin muut maaseudun väestöluokat aina 1850-luvulle saakka.¹⁾

Samalla lailla kuin Norjassa oli asianlaita Ruotsissa.

Ruotsin maanviljelysväestön piirissä kasvoi työväenluokan määrä nopeammin kuin talollisluokan niinkään aina 1850-luvun tienoille. Tämä näkyy allaolevasta taulusta. Siinä on erikseen huomattava työläisluokan sangen nopea paisuminen 1840-luvulta lähtien, siis aikana juuri ennen valtamerentakaisen siirtolaisuuden syntymistä.

Ruotsin maanviljelysväestön yhteiskuntaluokat, jos yksin miespuoliset ammatissatoimivat otetaan huomioon:

	Talollisluokka	Työläisluokka
V. 1815	223 041	318 631
1820	223 875	344 923
1825	218 562	356 162
1830	218 795	375 658
1835	223 372	402 599
1840	216 575	478 973
1845	217 779	525 295
1850	221 201	551 146
1870	241 857	571 375
1880	256 804	576 004
1890	264 754	535 769
1900	271 494	523 497

Tanskan väestökehityksestä on hiukan poikkeavia käsitteitä lausuttu (FALBE-HANSEN).¹⁾ Mutta uusin Tanskankin

¹⁾ V. FALBE-HANSEN OG WILL. SCHARLING: *Danmarks Statistik*. Kjøbenhavn 1885/91.

tilasto näyttäisi osoittavan, että myös Tanskassa asianlaita on ollut sama kuin Norjassa ja Ruotsissa.

Kaikissa näissä maissa oli siis yhteiskunnallinen väestökehitys maaseudulla viime vuosisadan puoliväliin saakka samanlainen kuin Suomessa. Työväenluokka kasvoi paljon nopeammin kuin maaseudun itsenäiset väestöluokat.

Näin oli laita 1850/70-luvuille saakka. Mutta tämän jälkeen tapahtui kaikissa Skandinavian maissa aivan ilmeisesti vastakkainen kehitys. Työväenluokka alkaa näissä maissa suhteellisesti, usein absolutisestikin vähetä. Itsenäisen luokka päinvastoin suhteellisesti kasvaa.¹⁾

Ainoastaan Suomessa tämmöistä käännettä ei vielä tapahdu. Ei ainakaan vuoteen 1875 asti eikä kaikesta päät-

¹⁾ Skandinavian maiden yhteiskunnallisesta väestökehityksestä 19. vuosisadalla ks. O. K. KILPI: *Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/75. I.* Helsingissä 1913. Siv. 149/—.
J. FROST: *Die innere Kolonisation in den skandinavischen Ländern.* Berlin 1914.

Norjasta sanoo nimenomaan KIAER: „Medens saaledes den samlede jordbrugsbefolkning er gaaet tilbage — fra 1865 til 1890 saavel absolut som relativt —, fortjener det at fremhaeves, at antallet af selveiere ikke alene har udgjort en stadig stigende andel af vor jorddyrkende landbefolkning, men endog absolut er gaaet frem ved hver folketaelling paa samme tid som baade leilaendinger og forpagtere samt husmaend og ligesaa tjenestefolk paa landet siden 1855 er gaaet sterkt tilbage i antal.“ A. TH. KIAER: *Det norske folks hovederhverv 1801 samt 1865—1900.* Statsekonomisk Tidsskrift, 1904. Siv. 266.

KIAER ei tässä ole ottanut huomioon vapaita irtonaisia työläisiä päiväpalkkalaisia y. m. Mutta kaikissa tapauksissa näyttää kehitystai-pumus sellaiselta kuin edellä on mainittu.

Tanskasta ks. m. m. A. H. HOLLMANN: *Die Bevölkerungsbewegungen in Dänemark und ihr Zusammenhang mit der Entwicklung der dänischen Landwirtschaft.* Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, III. Folge. 30. Band. Jena 1905.

täen vielä seuraavanakaan vuosikymmenenä. Sillä väenlaskut, jotka täällä keskenään samanlaisin perustein ovat toimitetut v. 1880 ja 1890, osottavat toisiinsa verrattuna samanlaisen työväenluokan suhteellisesti nopeamman kasvamisen kuin ennen vuotta 1875.

Kysyttäköön nyt:

1. Mistä johtui Suomen ja Skandinavian maiden keskenään samanlainen kehitys (maaseutuväestön yhteiskunnallinen epäitsenäistyminen) 1800-luvun alkupuoliskolla? Ja:

2. Mistä johtui Suomen ja Skandinavian maiden erillainen yhteiskunnallinen väestökehitys jälkeen 1850/70-lukujen? (Työväenluokan jatkuva suhteellinen kasvaminen Suomessa; työväenluokan kasvamisen pysähtyminen ja taantuminen Skandinavian maaseudulla).

Edelliseen kohtaan on ylempänä, mitä tulee Suomeen, jo jonkun verran kosketeltu. Eräs tärkeä seikka vielä esitettäköön.

Väestön yhteiskunnallinen epäitsenäistymisprosessi on useissa maissa tapahtunut väkivaltaisesti. Sen aiheuttajana usein on ollut ei-taloudellinen mahti, lainsäädäntö, jonka seurauksena on ollut talonpoikain ja muiden pikkutuotannonharjottajain väkivaltainen erottaminen maastaan tai tuotantovälineistään.

Toisissa maissa — ja niin on asianlaita epäilemättä pääasiassa ollut Skandinavian maissa ja Suomessa — on tämän väestön epäitsenäistymisprosessi tapahtunut vapaammin, ikäänkuin automatisesti.

Sen on yksinkertaisesti aiheuttanut toiselta puolen väkiluvun nopea kasvaminen. Toiselta puolen ne esteet, jotka ovat hidastuttaneet itsenäisen väestöluokan yhtä nopeaa lisääntymistä. Näistä esteistä ovat mainittavat suku-

oikeuslainsäädäntö, tapa jättää tilat jakamattomina perinnöksi yhdelle; elinkeinovapauden rajoitukset y. m. ¹⁾

Ilman pitemmittä selityksittäkin on selvää, kuinka suuri merkitys talojen yksinperimysjärjestelmällä jo kansantapana on omistavien ja omistamattomien luokkien keskinäisen suhteen muodostumiselle. Omistavien ja omistamattomien luokkien välinen vastakohtaisuus siirretään tässä omistavien luokkien perheisiin. Kun yksi ainoa lapsi saa perinnönjättäjän talon, joutuvat muut, mikäli eivät voi muuttaa maasta tai siirtyä toisiin elinkeinoihin, ilman muuta yhteiskunnan alempiin kerroksiin. Usein suoraan muuttuvat proletäreiksi. ²⁾

¹⁾ Ks. m. m. *Komitébetänkande, från komitén för frågan om förbättrande af den lösa befolkningens i Kuopio län tillstånd.* Helsingfors, 1884. Siv. 31/32.

Kuinka välttämättömänä tuloksena mainitunlaatuisen automattisen epäitsenäistymiskelityksen väestön kasvaessa täytyy olla, osoittaa CARLSSONIN viittaus, että esim. Pirkkalassa talojen luku 200 vuotta on pysynyt melkein samana. WILH. CARLSSON: *Historiallinen ja maantieteellinen kertomus Pirkkalan pitäjistä.* Helsingissä 1869. Pitäjäänkertomuksia I. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. 47. Osa. Siv. 72.

²⁾ Vrt. m. m. ANTON MENDER: *Das bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen.* Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik. Tübingen, 1890. Siv. 57/—.

Kansantavoista Suomessa taloja perinnöksi jätettäessä, talojen yhdistämisistä oston kautta j. n. e. ks. esim. seuraavia esityksiä sarjajulkaisussa *Tutkimuksia Suomen maalais-oloista*: AKSEL WARÉN (Kuortaneen kihlakunta) siv. 13, 15, 49; K. A. KARLSTEDT y. m. (Tammelan ja Hauhon kihlakunnat) siv. 2/3, 5/6; O. W. WADENSTJERNA y. m. (Laukaan voutikunta) siv. 3, 9/10; J. H. ILVONEN (Kuopion läänin Karjalan osa paitsi Kaavin pitäjää), siv. 4, 11/—; AKSEL LILIUS (Kuopion lääni) siv. 5; A. G. TAMMELANDER y. m. (Lappeen kihlakunta) siv. 1, 5; KAARLE TAVELA (Ruoveden ja Pirkkalan kihlakunnat) siv. 2; 9/—; F. WESTERLING (Lounais-Suomi) siv. 2; 6/—; THEODOR FORSELL (Uudenmaan läänin itäinen puoli) siv. 6/7; MATTI NIEMELÄ (Kemin kihlakunta)

Tämä sosialinen alaspäinvirta, nämä omistavien luokkien niin sanoaksemme syntymästään työväenluokkaan predestineratut jälkeläiset muodostavat toisen niistä kahdesta siv. 4/5, 11/—; K. O. LAURIN (Oulun ja Salosten kihlakunnat) siv. 2, 8; FREDR. ODENVALL (Haapajärven kihlakunta) siv. 1, 4; NILS GROTENFELT y. m. (Mikkelin läänin Savon-puoleinen osa) siv. 3, 7/—.

Missä määrässä Suomessa itsenäisiin luokkiin kuuluvien jälkeläisiä painuu alempiin luokkiin, siitä ei ole suoranaisia tietoja. AKSEL LILIUS (LISTO) mainitsee, että hän Kuopion läänissä työmiesperheissä toimittamainsa tiedustelujen kautta sai selville, että «aviopuolisot näissä perheissä tai heidän esivanhempansa ovat joko talosta tai torpasta kotoisin». AKSEL LILIUS: *Tilattoman väen oloista Kuopion läänissä.* Helsingissä, 1888. Siv. 13.

Samoin kertoo RELANDER (REIJO-WAARA):

«Useat huonekuntaiset ovat entisiä velkaantumisen kautta hävinneitä pikku talojen omistajia, jotka asuvat jonkun talon autioksi jääneen, ränstyneen asumuksen kamarissa tahi torpassa — —». KONR. RELANDER: *Terveyshoidollisia tutkimuksia Haapajärven piirilääkäripöydästä.* I. Terveyyteen vaikuttavien olosuhteiden ja tapojen ynnä yleisen terveyskannan valaisemiseksi Haapaveden kunnassa. Akademinen väitöskirja. Kuopio 1892. Siv. 43.

Tanskasta on nimenomaista tilastoa tehty. Tulos eräistä tutkimuksesta on seuraava.

Faderens Livsstilling:	Egen Livsstilling:		
	Gaardmand	Husmand	Daglejer
Gaardmand	986	348	39
Husmand	93	856	129
Daglejer	6	58	177
Haandv., Handel	38	91	32
Immat. Erhverv	11	11	4
	Tilsammen 1 134	1 364	381

JENS WARMING: *Haandbog i Danmarks Statistik.* København 1913. Siv. 200.

Nämät tanskalaiset numerot osottavat jotenkin huomattavaa sosialista alaspäinvaipunnista, sosialista degradatsiota. Vrt. myös MICHAEL KOEFOED og HARALD WESTERGAARD: *Grundrids af Danmarks Statistik.* København 1898. Siv. 37 y. m.

päälähteestä, joista omistamattomien luokkien yhä kasvava määrä saa lisäaineksensa.

Toisen päävirran, joskin pienemmän, muodostavat ne omistavien luokkien jäsenet, jotka kaikenlaisten epäsuotuisien kohtalojen johdosta menettävät jo saavuttamansa itsenäisen aseman ja painuvat alempaan sosiaaliseen kerrokseen.

Mitä Suomen ja Skandinavian maiden yhteiskunnallisen väestökehityksen erilaisuuteen jälkeen 1850/70-lukujen tulee, on siitä huomattava seuraavaa:

Väestön yhteiskunnallisen epäitsenäistymisprosessin pyhäytyminen Skandinaviassa ja sen jatkuminen Suomessa ei ainakaan pääasiassa voi riippua itsenäisen luokan, talollisluokan, erilaisista kasvamis-suhteista näissä maissa. Ei se myöskään johdu kokonaisväkiluvun erilaisesta kasvamisesta näissä maissa 1850-luvun jälkeen.

Vaan aivan ratkaiseva merkitys näyttää tässä kohden olleen niillä suurilla väestösiirtymisillä, jotka ovat olleet seurauksena kapitalistis-industrialistisen tuotantotavan valtaanpääsystä modernissa yhteiskunnissa.

Näistä mainittakoon: muutto kaupunkiin, teollisuuden sekä valtamerentakaisiin maihin.

Kaikki nämät väestöliikkeet tapahtuivat Skandinaviassa, kuten ennen on osotettu, paljon voimakkaampina, kuin Suomessa. Ja siellä niiden alku tapahtui jo 1840/50-luvuilla. Suurin osa näistä kansanjoukoista, joita kaupungit, teollisuus ja valtamerentakainen siirtolaisuus tällä tavalla veivät pois Skandinavian maaseudulta, jäivät Suomessa paljon kauvemaksi aikaa maaseudulle riippumaan maanviljelyksen varassa ja luomaan sen laajan tilattoman väestön, josta sitten on aiheutunut suurin yhteiskunnallinen kysymyksemme.

Lyhyesti sanoen on asema siis ollut seuraava: sama yhteiskunnallinen väestökehitys, joka Skandinaviassa vallitsi siirtolaisuudentakaisena aikana, vallitsi myös Suomessa siirtolaisuudentakaisena aikana. Skandinaviassa päättyi se väestön maaseudulta-pakoon, väestösiirtymisiin maaseudulta kaupunkiin, teollisuuteen ja valtamerentakaisiin maihin. Aina-kin Ruotsissa on ennen näitä suuria maaseudun väestöliikkeitä sanottu vallinneen jonkinlaisen suhteellisen liikaväestön Ruotsin maaseudun piirissä. 1860-luvulla sanotaan Ruotsin maaseudun olleen ylikansoituksen rajalla, „kyllästetty väestöstä“.

Samaa esitetään Norjasta. Ja huomattavaa on, että vaikka Norjan siirtolaisuus 19. vuosisadan keskivälistä alkaen on jatkunut paljon voimakkaampana kuin Ruotsin ja Suomen, vielä nykyäänkin Norjassa siirtolaisuuden syinä esitetään myös suhteellista liikaväestöä.¹⁾

Mutta onko edelläkuvattu maaseutuväestön sosiaalinen differentsoituminen, epäitsenäisen väestökerroksen suuri kasvaminen itsenäisiin verraten samalla ollut merkki varallisuuden jaon epätasaistumisesta Suomen maaseudulla?

Kuten tämän luvun alussa mainittiin, suoranaista tilastoon perustuvaa vastausta tähän kysymykseen ei voida antaa. Mutta todennäköisyyden mukaan täytyy vastauksen tähän kysymykseen olla myönteinen.

¹⁾ Vrt. esim. v. 1909 tapahtunutta keskustelua Norjan Kansantaloudellisessa yhdistyksessä. Tohtori BALCHEN mainitsi, että on vielä paljon niitä Norjassa, jotka arvelevat, että Norja on liikaväestöinen ja että on parempi, että osa menee Amerikkaan. Kalastuksen tarkastaja WALLEM sanoi: «Erfaring viste daglig, at her var overflod paa folk til omtrent alle slags poster». Pyrkijöitä ilmestyy ylenmäärin, olipa sitte kysymyksessä konttoristin paikka, nimismiehen toimi tai ministerisalkku. JOHAN E. MELLBYE: *Utvandringen*. Statsøkonomisk Tidsskrift. Kristiania 1910. Siv. 131, 140.

Ainakin tuntuisi, että vähempituloisten määrä kyseessäolevana ajanjaksona ylempituloisiin verraten olisi kasvanut. Ja seuraavasta taulusta näyttää ilmenevän, että juuri äärimmäisten luokkien kasvaminen olisi ollut suurin. Tähän tulokseen näet tullaan, jos tarkastetaan maaseudun eri yhteiskuntaluokkien keskituloja tämän vuosisadan alussa (v. 1903) ja verrataan kuinka nämä eri yhteiskuntaluokat viime vuosisadan kolmena ensimmäisenä neljänneksenä kasvoivat väkiluvultaan.¹⁾

Tällä tavalla saatu taulu on seuraava:

	Lukumäärä		Lisääntyminen
	(ammatissatoimivia)		%:eissa
	v. 1815	1875	v. 1815/75:
<i>Porvarisluokka:</i>			
Tehdasteollisuuden ja kaupan itsenäiset; virkamiehet (keskivuositulot v. 1903 4 743 Smk.)	2 109	3 321	57
Tehdasteollisuuden ja maanviljelyksen ylemmät apulaiset, virkailijat (kunnan, valtion) [keskitulot 1 413 Smk.]....	1 389	2 094	51
<i>Talollisluokka:</i>			
(Keskimääräiset tulot vuosittain 1 372 Smk.)	82 173	97 525	19
<i>Työläisluokka:</i>			
Käsityöläiset (keskim. vuositulot 684 Smk.)	4 619	10 355	124
Teollisuuden, liikenteen y. m. ja maanviljelyksen työväki ynnä maatorpparit ²⁾ (keskim. tulot vuosittain 552 Smk.)	370 655	647 309	75

Toisen huomion voi edelläolevan taulun johdosta tehdä.

¹⁾ Keskivuosituloja laskiessani on pohjana ollut: EDVARD GYLLING: *Väestö-, invaliditeetti- ja tulosuhteet Tuusulan, Humppilan, Kymän, Rääsälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903*. I. Teksti. Tilastollinen tutkimus. Invaliditeettivakuutuskomitean julkaisu II. Helsingissä, 1907. Siv. 92.

²⁾ Ynnä (talollistenkin) kotonaolevat ammatissa avustavat lapset.

Ne ainekset yhteiskunnassa, ylä- ja alakerrokset, jotka enimmäin (51—124 %:lla) ovat kasvaneet, ovat yhteiskunnan sosialisesti, taloudellisesti, psykologisesti liikkuvimpia.

Ne ovat yhtäältä: yrittäjät, teollisuuden, kaupan ja liikenteen itsenäiset, kansantalouden viikinkiluonteet, puhuaksemme WOLFIN sanoilla.¹⁾ Toisaalta tuotantovälikappaleita omistamattomat työläiset, ja pikkukäsityöläiset.

Mutta vähimmin kaikista (n. 19 %:lla) on keskiluokka lisääntynyt, yhteiskunnan taloudellisesti, sosialisesti ja psykologisesti kiintein ja konservativisin aines, talolliset, — kaikki nuo, jotka „paterna rura bobus exercent suis“.

Sikäli kun oletetaan, että vastakäsitelty seikka, varallisuuden jaon epätasaistuminen, sosialinen differentsoituminen on ollut vaikuttavana tekijänä siirtolaisuuden syntyemisessä, nähdään edellisestä, että se Skandinavian maissa, perintätavallisen maanviljelysteknikan vallitessa, jo aikaisin vei sosialisesti kestävämpiin maalaisoloihin. Se on jo n. 1860-luvulla johtunut sellaiseen tulokseen, maaseudun voimakkaaseen väestöpurkaukseen, johon Suomen oloissa tulitiin 50 vuotta myöhemmin.

Silloin myöskin selviää, miksi ei ole niin paljon ihmeteltävää, että Suomessa siirtolaisuus vihdoin on alkanut, kuin ennemmin sitä, että se vasta niin myöhään kuin tällä vuosisadalla varsinaisesti on alkanut.

2. Uuden taloushengen synty. Kapitalistisen ajan talousihminen ja hänen sielunsa.

Edellisessä on käsitelty ensimmäistä syytä, joka voi johtaa sosialisesti kestävämpiin oloihin, vaikka väestön koko-

¹⁾ JULIUS WOLF: *Die Volkswirtschaft der Gegenwart und Zukunft*. Leipzig, 1912.

naismäärä ei kasvaisikaan nopeammin kuin kokonaisvarallisuuden määrä, kuin kansan elatusvarat kasvavat. Semmoisena syynä voivat näet olla muutokset väestön sisäisessä sosialisessa rakenteessa. Syntyy uusi tuotantovälineitä omistamaton luokka, jonka kautta väestön sosialinen rakenne, itsenäisten ja epäitsenäisten suhde toisiinsa muuttuu. Sen kautta myös varallisuuden, elatusvarojen jakaantuminen väestössä saattaa muodostua epätasaisemmaksi.

Tässä osastossa käsitellään toista tällaista tapausta, joka voi johtaa samanlaiseen seuraukseen. Tämä toinen tapaus on seuraava: väestön psykologinen omalaatuisuus muuttuu. Väestön elämänvaatimusten taso kohoaa, syntyy uusi „taloushenki.“ Tämäkin, voi olla syynä „suhteelliseen liikkäväestöön“, sosialisesti kestävämpiin oloihin, vaikka väestön kokonaisuus ei kasvaisikaan nopeammin kuin varallisuus tai elatusneuvot kasvavat.

Seuraavassa tarkastetaan tätä tekijää ja sen merkitystä viime ja tämän vuosisadan talouskehitykseen.

Kun ajattelee niitä suuria muutoksia, joita tietää siirtymisen perintätavallisesta maanviljelysyhteiskunnasta kapitalistiseksi maanviljelys-, teollisuus- ja kauppayhteiskunnaksi, joutuu ehdottomasti kysymykseen, onko ja minkälaisia muutoksia tapahtunut myös kapitalistisen ajan ihmisen sielussa, jos sitä verrataan perintätavallisen maanviljelysyhteiskunnan ihmisen sieluun.

Tässä kohden on tärkeätä etenkin koettaa saada tietää, millä tavalla on kehittynyt väestön elämänvaatimusten taso, väestön taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaatimukset. Onko ajateltavissa, että väestön elämänvaatimusten taso esim. Suomessa 19. vuosisadalla on kasvanut? Onko ajateltavissa, että väestön pyrkimys taloudelliseen ja sosialiseen kohoamiseen on tullut kiihkeämmäksi kuin aikaisem-

min? Tai onko todennäköisempää, että muiden seikkojen yhteiskunnassa muuttuessa ihmisten psykologinen omalaatuisuus, heidän tarpeensa ja idealinsa olisivat pysyneet samoina kuin ennen. Kun muistellaan kaikkia niitä suuria muutoksia, jotka ovat liittyneet vanhan perintätavallisen maanviljelysyhteiskunnan muodostumiseen industrialistiskapitalistiseksi yhteiskunnaksi, on vaikea ajatella viimeksi mainittua vaihtoehtoa.

On vaikea ajatella, että kaikki ne suuret muutokset, jotka vaikuttivat tämän vanhan yhteiskunnan väistymistä: väestön kasvamisen uusi suunnaton kiihtyminen, uusi teknikka, uudet ammatit, uusi yhteiskunnallinen luokkajako, olisivat voineet tapahtua, ja kuitenkin itse tämän muuttuneen yhteiskunnan kannattaja, ihminen ja hänen sisimpänsä olisivat jääneet muuttumatta.

Tieteessä, kuten useasti, on esitetty eriäviä käsityksiä.

On puolustettu sitä ajatusta, että taloudellisen ja sosialisen kohoamispyrkimyksen suuri intensiteetti on jotain vain nykyajan kapitalistiselle talousjärjestelmälle erityisesti leimaa antavaa. On kuvattu, kuinka tämä pyrkimys — alempana olevien halu päästä kohoamaan yhteiskunnan korkeimpiin kerroksiin, — nykyaikana vaikuttaa erityisellä voimalla ja laajalla alalla. Aikaisemmin ei näin ollut laita. Yleinen toivomus päästä maailmassa korkealle oli muutamien poikkeuksin rajotettu haluun parantaa tilaansa omassa luokassaan ja siinä asemassa, jonka elämässä oli saanut. Ainoastaan häviävän mitätön osa ajatteli päästä ylempään luokkaan, kaikkein vähimmin ylimpään. Tämä asianlaita on nyt muuttumassa.¹⁾

¹⁾ PONTUS FAHLBECK: *Les classes sociales*. Bulletin de l'Institut international de statistique. Tome XVIII. Ire Livraison. Paris, 1909. Siv. 203. SAMA: *De sociala klasserna*. Statsvetenskaplig Tidskrift. Lund 1909. Siv. 275/—.

Toiselta puolen on tätä ajatusta, ainakin näin ehdottomassa muodossa esitettyinä, vastustettu. L'Institut international de statistique'n Parisin kokouksessa vuonna 1909 asettui esim. LEVASSEUR tälle vastustavalle kannalle. Arvos-televan käsityksensä tueksi esitti LEVASSEUR otteen eräästä ranskalaisesta kansleri d'Aguesseau'n nuhdepuheesta vuodelta 1698. Tässä nuhdepuheessa mainittu kansleri valittaa sen vuosisadan ihmisten suurta pyrkiväisyyttä ja oloihinsa tyytymättömyyttä. Kaikissa ammateissa oli havaittavana le-votonta liikettä. Jokainen halusi päästä siksi, mitä hän ei ollut, eikä kukaan pysyä sinä, mikä hän oli.¹⁾

LEVASSEURIN kritikistä on sanottava, että se ainakin tässä yhteydessä oli riittämättömästi perusteltu. Yksinäiset historialliset esimerkit eivät vielä paljon merkitse.

Sitäpaitsi LEVASSEUR'kään ei kiellä itse pääasiaa: nyky-ajan taloudellis-sosialisen kohoamispyrkimyksen entiseen verraten suurempaa intensiteettiä.

Kaikissa tapauksissa: sitten puolen vuosisataa on seu-raava asianlaita tuskin enää kiellettävissä. Itse tapahtu-massa olevan modernin taloudellisen ja yhteiskunnallisen muutosprosessin olemuksessa on tekijöitä, jotka suoranai-sesti joukkoilmiönä aikaansaavat nykyaikaisen kiihtyneen kohoamishalun ylempiin ja ylimpiin taloudellisiin ja sociali-siin aseisiin.

Näinä tekijöinä ovat ennen muita mainittavat:

1. aikaisemmille talouskausille ominaisen yh-teiskunnallisen fatalismin ja traditsiona-lismin väistyminen; ja

¹⁾ Bulletin de l'Institut international de statistique. Tome XVIII. Ire Livraison. Paris 1909. Siv. 123/—.

2. aikaisemmille talouskausille ominaisen talou-dellisen fatalismin ja traditsionalismin väis-tyminen nykyajan teknillis-tieteellisen, indu-strialistis-kapitalistisen tuotantojärjestelmän valtaamasta yhteiskunnasta.

Yhteiskunnallisen fatalismin häviäminen merkitsee nyky-ajan kapitalistisen tuotantojärjestyksen piirissä tapahtunutta emansipatsiota, vapautumista siitä käsityksestä, että yhteis-kunnallinen arvojärjestys, ihmisten yhteiskunnallinen eri-arvoisuus, säätyynkuuluvaisuus on jotain muuttumatonta. Että sillä on perustuksensa jumalallisessa säädännössä. Että se on jotain kerta kaikkiaan määrättyä, johon ihmisten on alistuttava. Tämän käsityksen väistymistä, ihmisten yhteis-kunnallisten arvosuhteiden jumalaanperustuvaisuuskäsityk-sen hälvemistä, voidaan toisinnimittää myös uskonnon eliminerautumisprosessiksi yhteiskunnallisen järjestyksen piiristä.

Taloudellisen fatalismin häviäminen nykyajan kapita-listisessa yhteiskunnassa merkitsee vapautumista siitä luon-nonkansoilla ja vanhalla perintätavallisella maanviljelysaika-kaudellakin esiintyvistä ajatuksesta, että jumala on taloudel-lisen elämän tärkein liikkeellepaneva voima. Se tietää va-pautumista käsityksestä, että muutokset vanhoihin oloihin taloudellisen elämän alalla uusien tuotantotapojen, uuden teknikan ja sen edistysten hyväksennyttäminen on jotain uskonnovastaista. Vielä myöhäisimmiltä ajoilta tunnettua on, että henkilöitä, jotka ensimmäisinä ryhtyvät toteuttamaan jotain uusia teknillisiä ja tieteellisiä menettelytapoja, toi-meenpanemaan ennentuntemattomia taloudellisia uudistuk-sia, vanhojen perintätavallisten maanviljelyskauden idealien kannalta usein aluksi kohdellaan jonkinlaisella heidän mo-

raliinsa kohdistuvalla epäluulolla, ahneina ja epäkristillisinä ihmisinä.

Taloudellisen fatalismin väistyminen merkitsee ihmisen, hänen oman voimansa, järjen ja teknikan astumista uskomusten sijaan. Se merkitsee ihmisen suvereniksi, ihmisen jumalaksitulemisprosessia, ihmisen kaikkivoivaksi tai melkein-kaikkivoivaksitulemisprosessia taloudellisen elämän alalla. Se merkitsee taloudellisen ratsionalismin astumista vanhan perintätavallisen ja teokratian, jumalavaltaisen talouskäsitelmän sijaan.

Taloudellisen fatalismin häviämistä voi näin ollen myös sanoa uskonnon syrjäytymisprosessiksi taloudellisen elämän piiristä.

Seuraavassa esitettäköön muutama sana lisäksi näistä kysymyksen kummastakin, sekä yhteiskunnallisesta että taloudellisesta puolesta.

Ihmisten *yhteiskunnallinen* eriarvoisuus oli lähinnä aikaisempina aikoina säätyeriarvoisuutta. Ihmisten yhteiskunnallinen eriarvoisuus perustui säätyerilaisuuteen. Ja säätyerilaisuus oli jotakin pysyväistä, jotakin, jonka rajojen ulkopuolelle yksityisen oli melkein mahdotonta pyrkiä. Nämät rajat olivat osaksi jo laeissa suoranaisesti säädetty. Osaksi olivat säätyrajat kansan aikaisimmassa mielikuvituksessa jumalalliseen järjestelmään perustuvia. Yleensä yhteiskunnallisen eriarvoisuuden jumalallinen tai myyttillinen perusta kansantajunnassa kuvastuu esim. taruista, jotka kertovat, millä tavalla eri kansat ovat ajatelleet yhteiskuntaluokkien syntyä. Muistetaan kastijaon synnyn selitys hindulaisilla. Muistetaan, kuinka hindulaisen legendan mukaan Brahma ei ollut luonut ainoastaan yhtä ihmistä, vaan kolme erilaista ihmistä. Kuinka ylin sääty tahi kasti oli syntynyt

Brahman päästä, keskimäinen hänen käsistään, alin hänen jaloistaan j. n. e.

Mutta myös pohjoismaalaiset jumalaistarut esittävät luokkajaon synnyn jumalaperäisenä.

Tunnettu on eräs Eddan myyttillinen runoelma. Siinä kerrotaan, kuinka ihmisten yhteiskunnallinen eriarvoisuus sai alkunsa niin että *Heimdallr*, aasa-jumala, matkusti ympäri maata *Rigr*in nimellisenä ja kävi kolmessa erilaisessa huoneessa. Ensimmäinen huone, jossa hän kävi, oli likainen ja epämiellyttävä. Siellä *Rigr* viipyi kolme päivää. Ja käynnin tuloksena oli orjien suvun esikoinen. Sen kaikkien lasten nimet ilmaisivat heidän vastenmielisiä ominaisuuksiaan. Toisessa huoneessa synnytti *Anna* vapaitten miesten esikoinen. Ja hänestä ja hänen lapsistaan kasvoi *Karli*en, vapaitten miesten, suku. Kolmannessa huoneessa syntyi *Jarl* ja tämän pojista tulivat maailman *Jarlit*, jotka harjoittivat jaloimpia toimia.¹⁾

Tietysti on myöhäisempi aika vapautunut tällaisista vanhan luokkajaotuksen jumalaanperustuvaisuuskäsityksistä. Niin on tietysti tapahtunut jo ennen kapitalistisen talousjärjestelmän valtaansaapääsyä. Varsinkin valistuneimpiin väestökerroksiin nähden on näin laita. Kehitys on ollut yhtämittaista jatkuvaa irtautumisprosessia sellaisista alkuperäisistä käsityksistä. Mutta vasta kun säätyjaotus sellaisenaan kukistuu, kun lainsäädäntö lakkaa antamasta tukea ihmisten säätyeroavaisuuksille, kun oikeudellinen tasa-arvoisuus eri maissa pääsee valtaan, sanalla sanoen vasta uudenaikaisen demokratian läpimurtautuessa alkavat ratkaisevalla tavalla poistua ne esteet, jotka vanha säätylaitos

¹⁾ J. J. NORDSTRÖM: *Bidrag till den svenska samhälls-författningens historia; Efter de äldre Lagarne till sednare hälften af sjuttonde seklet. Första Afdelningen. Helsingfors 1839. Siv. 96.*

asetti suurten joukkojen taloudelliselle ja sosialiselle kohoamispyrkimykselle.

DUMONT on sattuvalla tavalla kuvannut sitä kiihkeätä kohoamispyrkimistä, joka säätylaitoksen häviön ja demokraatian vallallepääsyn jälkeen on lyönyt leimansa nykyaikaisen talouskauden ihmisiin. Tämä kohoamispyrkimys — hän nimittää sitä „sosialiseksi kapillariteetiksi“ — tietää seuraavaa. „Jokainen ihminen pyrkii kohoamaan yhteiskunnan alemmista toimista niihin, jotka ovat ylempänä. Erehdyttömän ja kohtalokkaan vaistonsa johtamana jokainen sosialinen molekyyli ponnistautuu kaikella käytettävissään olevalla tarmolla, saatuaan kerran toimeentulonsa vakiinnutetuksi ja välittämättä vertaisistansa muuta kuin päästäkseen heistä edelle, kohoamaan keskeytymättä onnellista ihanetta kohti, joka heitä viehättää ja vetää luoksensa niin kuin öljy kohoaa ylös lampun sydäntä pitkin. Mitä hehkuvampi ja palavampi liekki on, sitä kuumeisempi on tämä sosialinen kapillariteetti.“¹⁾

Samaan tulokseen, esikapitalistisen ajan ihmisen ja kapitalistisen ajan talousihmisen psyken erilaisuuteen johtavat myös useat muutkin tutkimukset. Esikapitalistisen ajan taloudellista ja sosialista suhteellista liikkumattomuutta, kiinteyttä, stabiliteettiä, vastaa kapitalistisen ajan taloudellinen ja sosialinen irtautuminen, mobiliserautuminen, levoton virtaus ja pyrkimys ylöspäin. Tämän mukaisesti on myös kapitalistisen ajan talousihmisen taloudellinen ja sosialinen ihanne toinen kuin esikapitalistisen ajan. Jyrkästi säätyrajoihin sidotun esikapitalistisen ajan ihmisen ihanteena oli taloudellisen ja sosialisen asemansa säilyttäminen. Toisin sanoen: se oli enemmän passivinen asemansa säilyttämis-

¹⁾ E. MAUREL: *De la dépopulation de la France. Étude sur la natalité.* Paris 1896. Siv. 214/—.

kuin aktiivinen ulos- ja ylös-säädystä-pyrkimishalu. „Rajaton, määrätön ponnistelu voiton saavuttamiseksi oli koko tuona (vanhempana) aikana useimmista taloussubjekteista jotakin sopimatonta, jotakin epäkristillistä.“¹⁾ Sen ajan ihanteena oli etupäässä „säädynmukaisen“, „riittävän“, „kunniallisen“ toimeentulon ihanne; sen sijasta tulee kapitalistisessa yhteiskunnassa nopean rikastumisen, nopean taloudellisen ja sosialisen kohoamisen ihanne. Sen sijaan, että säädynmukaisen, riittävän toimeentulon turvaaminen on luonteeltaan ikäänkuin torjuva, puolustava, sen sijaan, että sen silmiinpistävämpänä piirteenä on taloudellisen ja sosialisen alaspäinvaipumisen estäminen, taloudellisen ja sosialisen status quo'n säilyttäminen itselleen ja jälkeläisilleen, on kapitalistisen talousihmisen ideali luonteeltaan aktiivisempi. Sen pääpyrintönä on uusien asemien vallottaminen niin lyhyessä ajassa kuin suinkin.

Tunnettu on tutkimus, joka on osottanut, että nykyajan kapitalistisen talouskauden tienraivaajat, juutalaiset, kaikkein ensimmäisinä esiintyivät tuon vanhan kunniallisen, säädynmukaisen, riittävän toimeentulon idealin pahimpina häiritsijöinä. He ovat ensimmäisinä asettaneet tunnustähdeksensä nopean rikastumisen idealin. He ovat ensimmäisiä, jotka ovat sen vieneet läpi, ja keinoilla ja välikappaleilla, jotka vanhan perintätavallisen maanviljelyskauden ihanteiden kannalta ovat näyttäneet hyvin suuressa määrässä vierailta ja epäkristillisiltä.²⁾

¹⁾ WERNER SOMBART: *Die Juden und das Wirtschaftsleben.* Siebentes Tausend. Leipzig 1911. Siv. 142.

²⁾ «Öjeblikkelig og tit gjentagen Omsætning af Skillingen er Sjelen i deres (Jødernes) Drift, og de speculere ikke saa meget paa Handelsforhold i det Store, som paa Dagens eller Timens Conjunctur, og langt mere paa Mennesket end paa Tingene. I naesten utrolig, og allene

Koko se syvä viha, joka eri maissa syntyy juutalaisia ja heidän afarimetodejaan vastaan, oli ehkä perimmältä pohjaltaan johtunut siitä häikäilemättömyydestä, jolla juutalaiset kaikkialla pyrkivät särkemään vanhat „kunnialliset“ talousperiaatteet, asettaaksensa niiden sijaan uuden, nopeisiin taloudellisiin ja sosialisiin saavutuksiin tähtäävän toimintaohjeen.¹⁾

ved deres indbyrdes Forstaaelse med hinanden og en fra Barndommen af erhvervet Faerdighet, begribelig Grad vide de at forskaffe sig hvad de søge, ved at overløbe den, der ellers ikke vilde sælge, og at skaffe sig Afsætning, ved at søge og friste Kjøbere, hvor disse ej af sig selv tilbyde sig. De vente ej Sælgeren, de oppebie ej Kjøberen; med utraetelig Virksomhed forstaae de at forskaffe sig dem begge, naar det gjelder*. «Hos Jøden finder enhver Ting, som kan gjøres i Penge, sikker Afsætning, ligesom han ogsaa sikkrest veed, at anskaffe, hvad enhver traenger til*. «Aedle Metaller og Penge, eller deres Repraesentativer er det isaer, de tragte efter, vel vidende, at, hvo som er i Besiddelse deraf, er i Besiddelse af Varer, naar og saa tit han vil — —»

C. F. v. SCHMIDT-PHISELDEK: *Om Jøderne, betragtede som Gjaester, Indbyggere, og Borgere i Christne Stater*. Det kongelige Danske Videnskabernes-Selskabs Skrifter for Aar 1809, 1810, 1811 og 1812. Sjette Bind. Kiøbenhavn 1818. Siette Deels første Hæfte. Siv. 206/207.

1) Omien säätyvaltiopäiviemme keskusteluista muutamia esimerkkejä, jotka tässä subteessa ovat kuvaavia:

«Jag tvekar icke att erkänna att det är medvetandet om det ofantligt stora företräde i afseende å intelligens och andlig spänstighet, som i alla tider varit för Guds utvalda folk kännetecknande, som i främsta rummet gör att jag och helt säkert mången med mig helt enkelt icke skulle våga bereda det judiska folket fritt tillträde till vårt land.» (Vapaah. VON WILLEBRAND Ritaristossa ja Aatelissa v. 1897.)

Juutalaisten tuottama onnettomuus, joka ei ole olemassa vain fantasiassa vaan todellisuudessa, «niinkuin tunnettu, on siinä, että juutalaiset erinomaisella tavalla osaavat muita kansalaisia käyttää aineelliseksi hyödykseen.» (Prof. FORSMAN Pappissäädyssä.) «Juutalaiset pyytävät himoisesti kansojen omaisuutta.» (Kirkkoherra PÄIVÄRINTA samassa sää-

Juutalaisten jälkeen tulee heidän uusi taloudellis-sosiaalinen periaattinsa yleiskapitalistiseksi periaattiksi.

Sitä mukaa kuin väkiluvun kasvamisen kiihtyminen ja sen luoma uusi yhteiskunnallinen luokka luovat edellytyksen vanhan säätyjäkoisen yhteiskunnan murtumiselle, sitä mukaa kun taloudellinen rationalismi alkaa voittaa jansijaa taloudellisen teokratian sijaan, sitä mukaa irtautuvat myöskin kapitalistisen kauden ihmiset taloudellis-sosiaalisissa katsantokannoissaan vanhan säätyjäkoisen yhteiskunnan kahleista. Tapahtuu vapautumisprosessi vanhan säätyjäkoisen yhteiskunnan uskonnollisiveellisistä käsityksistä. Ihmisen yhteiskunnallisen eriarvoisuuden jumalaanperustavaisuuskäsitys hälvenee. Uskonto niinsanoaksemme detroniserautuu yhteiskunnallisten suhteitten piirissä. Säätyasema ja sosialiset arvot, joihin yhteiskunnan jäsenet olivat olleet sidottuina vahvimmillä siteillä, joihin he niin sanoaksemme olivat syntymästään predestineratut, nämät säätyasemat eli yhteiskunta-arvot tulevat kapitalistisen ajan yhteiskun-

dyssä). «Kansasäädyt tahtovat vastoin Talonpoikaissäädyn käsitystä ja kykyä antaa meille uusia kansalaisia ja uusia tulokkaita, joita me emme kykene elämän taistelussa vastustamaan.» (Edsmies OITTIMEN Talonpoikaissäädyssä). «Juutalainen, kun hän pääsee tilaisuuteen, käyttää kaikkia mahdollisia keinoja nylkeäksensä mahdollista omaisuutta puolelleen. Siinä toimessa juutalaiset ovatkin erittäin kätöviä. Missä ikänä siis on niin tapahtunut, että juutalaisia on ilmestynyt, siellä kansa kärsii ja kituu juutalaisten kiskurien käsissä.» (Ed. PÖYSTI). «He ovat, niinkuin sanotaan, affäärikansa, joka ei ole näin köyhässä maassa (kuin Suomi) terveellinen (!) (Ed. RIIHMÄKI). J. n. e. *Protokoll förda hos Finlands Ridderskap och Adel vid Landtdagen år 1897*. Tredje häftet. Helsingfors, 1897. Siv. 1381. *Suomen Pappissäädyn pöytäkirjat valtiopäiviltä v. 1897*. Kolmas osa. Helsingissä, 1897. Siv. 1646; 1851. *Suomen Talonpoikaissäädyn keskustelupöytäkirjat 1897 suoden valtiopäivillä*. Toimen osa. Helsingissä 1897. Siv. 1368; 1521. (Harvennus minun.)

nassa kilpailun, personallisen kilpailun, esineeksi. Koko yhteiskunnan säätyrakenne mobiliserautuu. Yhteiskunnallisen kudoksen kiinteys häipyä pois.

Tämä on luokkataistelun syntymishetki modernissa yhteiskunnassa. Tällä asteella alkaa se kiihkeä taloudellinen ja sosialinen pyrkiminen, joka on ominainen kapitalistisen ajan yhteiskunnalle.

Mutta on eräs seikka, joka herättää mielenkiintoa tässä kapitalistisen ajan yhteiskunnan ihmisten kiihtyneessä ponnistelussa korkeampiin taloudellisiin ja sosialisiin aseisiin.

Nimittäin: tältä kiihtyneeltä taloudelliselta ja sosialiselta pyrkimykseltä, taloudelliselta ja sosialiselta kapillari-teetilta puuttuu suureksi osaksi realista pohjaa.

Niinkuin paljon muuta kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen keskuudessa on arpapeliä, niin on myös alempien luokkien kohoamismahdollisuus ylimpiin sosialisiin luokkiin suuressa määrässä arpapeliä. Työväeltä sellaisenaan, sen suurlta joukoilta itse asiassa esim. puuttuu kapitalistisen tuotantotavan valtaamassa yhteiskunnassa mahdollisuudet luokastanousuun. Se puuttuu melkein yhtä täydellisesti kuin ennen perintätavallisen maanviljelysaikakaudenkin yhteiskunnassa.

Tämä on niin käsitettävä, että kapitalistisessa yhteiskunnassa on kyllä olemassa teoreettinen mahdollisuus yksityisillä henkilöillä taloudellisesti ja sosialisesti kohoamaan. Mutta käytännössä tämä mahdollisuus rajottuu poikkeustapauksiin. Alemmilta luokilta yleensä tämmöistä mahdollisuutta puuttuu. Työväestö kokonaisuudessaan, työväen suuret joukot sellaisinaan, *en masse*, ovat luokkaansa sidotut.

Pääasiassa tämä johtuu siitä, että alempien luokkien suhteellinen kvantitatiivinen osuus ei kapitalistisenkaan ajan

yhteiskunnassa osota taipumusta vähenemään. Usein päinvastoin.

Virtaus luokkien välillä ylös ja alas voi kyllä olla suurempi kuin ennen. Mutta lukumääräinen suhde pysyy yhtä epäedullisena näille luokille kuin esikapitalistisenakin aikana. Ja tämä on kaikessa pääasiassa ratkaisevaa. Sen sijaan näet vain kun sääty-yhteiskunnassa alemmat säädyt tulivat yhteiskunnalliseen kohtaloonsa sidotuksi lainsäädännön kautta, perintätavallisten ja uskonnollisten käsitysten kautta, heidät luokkana kapitalistisen ajan yhteiskunnassa yhteiskunnalliseen asemaansa sitovat ne lait, jotka johtuvat itse kapitalistisen tuotantojärjestelmän olemuksesta.

Kaksi seikkaa on tässä kohden kuitenkin huomioonotettava.

Ensiksi: On eräs tekijä, joka vaikuttaa, että voi tapahtua luokkakiertoa alemmista yhteiskuntaluokista ylempiin, vaikka eri luokkien väkiluku toisiinsa nähden pysyy muuttumattomana. Tämä tekijä on: yläluokkien alaluokkiin verraten pienempi luonnollinen lisääntyminen (= syntyisyyssyyljäämä kuolleisiin nähden). Voipa tämä yläluokkien suhteellisesti pienempi hedelmällisyys kapitalisena aikana vaikutuksiltaan olla vielä tuntuvampi kuin esikapitalistisena aikana. Toiseksi: Tällä asianlaidalla, että muutamat yksityiset kapitalistisessa yhteiskunnassa siis pääsevät taloudellisesti ja sosialisesti kohoamaan (näiden kohonneiden sijaan sitten kyllä usein suureksi osaksi täyttävät ainekset, jotka ylempistä luokista siirtyvät alempiin, joko suoranaisten sosialisen degradatsion kautta samassa polvessa tai jälkeläisten kautta seuraavassa) — tällä asianlaidalla on eräs kapitalistiselle tuotantojärjestelmälle varsin edullinen puolensa.

Näillä taloudellisilla ja sosialisilla ylenemistapauksilla

on nim. kapitalistisen tuotantotavan olemassa-ololle määrätty, niin sanoaksemme reklamiarvo.

Kapitalistisen ajan suoma teoreettinen mahdollisuus yksityisille poikkeustapauksissa taloudellisesti ja sosialisesti ylenemään, on riittävä pitämään miljoonia jännityksessä. Se on riittävä pitämään miljoonia sen onnen tavoittelussa, joka jokaiselle voi sattua. Se on riittävä synnyttämään ja pitämään pystyssä sen taloudellisen ja sosialisen ponnistelun, joka on ominainen kapitalistiselle ajalle. „Ennen oltiin kolmesataa vuotta joko linnanherrana tai pellavankutojana, nyt voi jokainen pellavankutoja jonakin päivänä olla linnanherrana“ (FONTANE).

Vähemmän silloin merkitsee, että tämä päämaali, johon niin kiivaasti pyritään, jota niin kiihkeästi tavoitellaan, todellisuuspohjaltaan useimmissa tapauksissa on vain kiiltokuva. Että se on fata morgana; kesä, joka ei koskaan tullut. Tämä kiiltokuva on kuitenkin olemassa. Ja se on ratkaiseva.

Kansantaloustieteessä on edelläkuvattua psykologista ilmiötä, miljonien kiihtynyttä taloudellista ja sosialista kohoamispyrkimystä totuttu esittämään kapitalistisen talousjärjestelmän kaikkein arvokkaimmaksi pystyssäpitäväksi voimaksi. Ja epäilemättä se sellainen voima onkin. Se näkyy jo seuraavasta. Jokainen populärirykännäilijä, joka taloudellisista asioista ei enempää tiedä kuin hän tieteellisestä intuitsiostakaan enempää tietää, kykenee kuitenkin melkoisella helpoudella todistamaan mahdottomaksi sosialistisen tulevaisuudenvaltion, koska siinä edellytyksiä yllä kuvattunlaiseen taloudelliseen ja sosialiseen ylenemispyrkimiseen ei ole olemassa.

Toinen, itse *taloudellisen* elämän alalla tapahtunut muutos, josta on ollut seurauksena edellytysten syntyminen ta-

loudelliselle ja sosialiselle kohoamispyrkimykselle, on aikaisemmin mainittu. Se on: *taloudellinen* ratsionalismi, järkipärisyyden läpimurtautuminen taloudellis-tuotannollisen elämän alalla kapitalistisesti järjestetyssä yhteiskunnassa.

Tämä tietää toisin sanoen sen passivisen, jumalasta ja korkeimmasta voimasta riippuvaisuustunteen häviötä, josta on esimerkkejä varsinkin luonnonkansojen talouselämässä. Mutta hyvin suuressä määrässä vielä myös perintätavallisessa maanviljelysyhteiskunnassa.

Näyttää siltä, että mitä lähempänä luonnontilaa kansat yleensä ovat, sitä suurempi merkitys uskonnollisilla käsityksillä on heidän toimissaan. Puhtaasti taloudellisissa toimitissaankin. On omituista ajatella, mihinkä määrään saakka luonnonkansoilla taloudelliset asiat olivat uskonnollisiin käsityksiin kietoutuneet. Laajat ja monimutkaiset menot pantiin toimeen, kun oli kysymyksessä joko hedelmällisten saateiden saaminen, metsänriistan ja kalansaaliin pyydystämisen. Tai sitten jumalien lepyttäminen, kun enteet taloudellisen elämän onnistumiseen nähden tuntuivat uhkaavilta.

Näin siis maanviljelykseen ja karjanhoitoon, kuin metsästykseen, kalastukseen y. m. nähden on jumala luonnonkansoilla tärkein taloudellisen elämän liikkeellepaneva voima.

Tämä on tietysti ilmausta äärimmäisesti alkuperäisestä kannasta. Mutta väärin olisi päätellä, ettei jätettä tämänkaltaisten ajatusten perussuunnasta, tämänkaltaisesta taloudellisesta irratsionalismista, taloudellisesta resignatsiosta olisi säilynyt vielä kauvas meidän päiviimme saakka. Varsinkin on niin laita perintätavallisen maanviljelysyhteiskunnan piirissä.

19. vuosisadan talonpoikaismaanviljelijä kaivaa kyllä ojia, puolta syvempiä ojia kuin ennen. Mutta hänen sielunsa on jumalavaltaisen talousaikakauden sielu.

„Men af Herren väntade han växten“,

sanoo runoilija sen parilla sanalla.

On ilmeistä, että edellä kuvatussa ilmapiirissä, korkeimista voimista riippuvaisuustunteen ilmakehässä ihmisen oman voiman, oman initsiativin, yritteliäisyyden, teknikan huomattavampi kehitys ehkäistyy. „On ikäänkuin rupeaisi ihmisneuvoilla korjailemaan asioita, jotka riippuvat yksin Jumalasta.“

Ylipäänsä voi päätellä, että teknikan kehityksen, ihmisen oman luovan voiman ilmaisuna, varsinkin pää-asteis- saan on ensin täytynyt tuntua luonteeltaan joltakin uskonnonvastaiselta.

Kone, jonka ihminen keksii palvelukseensa luonnonvoimia johtaaksensa ja hyväkseen käyttääksensä on jo jonkunlainen ihmisen vapaudenhengen ilmaus. Se on askel ensimmäiseen ihmisen itsenäiseksi julistautumiseen, ensimmäinen askel järjen voittoon luonnon yli.

Tässä kohdin on mielenkiintoista verrata käsityksiä teknikan kehityksen uskonnonvastaisuudesta muutamilla luonnonkansoilla.

Paimentolaiset esim. pitävät usein vieläkin maan muokkaamista syntinä. Eräiden mongoliheimojen käsityksen mukaan maa on niin pyhä, ettei sitä voi haavoittaa eikä kaivaa. Giljakki sanoo: „ken maata ryhtyy kaivamaan, se kuolee pian“. J. n. e. ¹⁾

¹⁾ UNO HOLMBERG: *Jumalauskon alkuperä*. Helsingissä 1916. Siv. 66.

Nykyaikana levittävät henkivakuutusyhtiöt erityistä kirjallisuutta, jolla todistetaan henkivakuutuksen vaarattomuutta uskonnolliselta kannalta. «Mistä — — aiheutuu tuo epäily henkensä vakuuttamiseen nähden, jota sanotaan vielä paljon löytyvän kristillisissä piireissä? Sen voi aivan hyvin ymmärtää. Jo tuo sanontatapa „henkensä vakuuttaminen“ on hie- man kammottava sen mielestä, joka tietää elämänsä päivien määrän ole-

Vähitellen tällaiset alkuperäiset käsitykset muuttuvat. Uskomukset väistyvät järjen tieltä. Mutta kauvan ja sitkeästi varsinkin vanhan kansan keskuudessa, säilyy jätteitä entisistä käsityksistä. Vitkaan tapahtuu se sielullinen muutos, jota kapitalistinen aikakausi tietää. ¹⁾

Uudenaikaisen teknillis-tieteellisen talousjärjestelmän ilmakehä merkitsee uskonnon syrjäytymisprosessia taloudellisen tuotantoelämän piiristä. Se on ihmisen tulemista taloudellisen elämän keskipisteeksi: resignatsioon syrjäytymistä ratsionalistisen pyrkiväisyyden tieltä.

van Herran käsissä. On ikäänkuin rupeaisi ihmisneuvoilla korjailemaan asioita, jotka riippuvat yksin Jumalasta. WILH. MALMIVAARA: *Henkivakuutus Jumalan sanan valossa*. Helsinki 1914. Siv. 8. (Harvennus minun).

¹⁾ Onko edes erällä (puritanismin ja juutalaisuuden ratkaisevilla erikoisuuksilla ollut suoranaista merkitystä kapitalismin syntyessä, vaiko vain välillisesti, vähimmän vastustuksen lain kautta, ei tässä voi tulla käsittelynalaiseksi. Huomautettakoon kuitenkin MAX WEBERIN tutkimuksista puritanismin ja SOMBARTIN tutkimuksista juutalaisen uskonnon vaikutuksesta kapitalismin syntyyn.

Ylipäänsä näyttäisi siltä, että SOMBARTIN tutkimuksen esine on antanut tilaisuuden päästä vakuuttavampiin tuloksiin kuin WEBERIN. SOMBART voi johtaa eräät tärkeät tekijät juutalaisen uskonnon kapitalismia suosivista omituisuuksista taaksepäin ainakin aikaan saakka, jolloin kapitalismi alkuaan syntyi (niin epämääräiseksi kuin tämä aikamomentti SOMBARTILLA jääkin). WEBERIN taas on myöntäminen kapitalistisia talousmuotoja esiintyneen jo puritanismin takaisena aikana. Niinikään myöntää WEBER itse kapitalistisen hengen edustajien nykyään astuvan esiin useammin joko kirkkoa vihaavista tai ainakin uskonnollisesti välinpitämättömistä kuin uskonnollisista piireistä. Päätulokseksi WEBERIN tutkimuksesta näyttäisi jäävän seuraava. Kapitalismin synnylle suotuisana piirteenä puritanismissa olisi askeettisen puritanismin ammatti-idea. Tämä vaatii elämän toimintojen ankaraa ratsionalistamista, kiinteäksi systeemiksi puristamista, metodillisuutta. Erällä kirjailijoilla liittyy tähän suvaitsevaisuus tuottavaisuuden silmälläpitämistä kohtaan

Teollisuus-, kauppa- ja liikenneammatit ovat ne, joissa inhimillinen teknikka, konekultturi, inhimillinen järki täydellisempänä ja aikaisimmin murtautuu läpi. Ja teollisuus-, kauppa- ja liikenneammatit ovat inhimillisistä ammateista suhteellisesti jumalattomimmat.

Mutta sitä mukaa kuin maanviljelys omistaa omaksensa uudenajan teknikan, uudenajan tuotantotavalliset apuneuvot, sitä mukaa muuttuu maanviljelyskin perintätavallisesta, jumalavaltaisesta ammatista maailmallismieliseksi, järkiperaiseksi, ratsionalistiseksi ammatiksi. Sitä mukaa menettää se vanhan maineensa kaikista uskonnollisimpana ammattina. Se menettää maineensa sellaisena ammattina, jossa ihminen, korkeimmista voimista tuntien itsensä alinomaisesti riippu-

ammatissa ja ammattivalinnassa, samoin vaatimus varallisuuden käyttämisestä tuottavaan tarkotukseen ja päinvastoin kielto sen käyttämisestä yksityisiin nautintotarkotuksiin. Suotuisat edellytykset kapitalien muodostumiselle syntyisivät täten.

Paitsi lukuisia todisteluja vastustavia seikkoja, joita tekijä osittain itse ottaa huomioon, herättää epäilystä se merkitys, joka tällä tavalla annetaan persoonalliselle säästäväisyysmomentille kapitalien kasaantumisen tekijänä. Säästäväisyyden merkitystä kapitaliakkumulatiossa ei ole liioiteltava. Sillä voi olla suhteellisen pieni kantavuus, myös tutkijain mielestä, joihin ei vaikuta MARXIN pureva iva porvarillisen kansantaloustieteen kapitalismin syntyä selittävistä säästäväisyysteorioista. Teoriat uskonnon vaikutuksesta kapitalismiin ottavat myös elikä liian vähän lukuun teknikan kehityksen osuuden kapitalismin synnyssä. Ja kiinnittämällä huomiota uskonnon sulautumiselle yleensä edistykseen, myös taloudelliseen edistykseen, voidaan pitää epäiltävänä, onko erityisesti puritanismin ja juutalaisuudenkaan vaikutus ollut suoranaisesti vaiko vain, kuten sanottu, välillisesti kapitalismia edistävä.

SOMBART: *Die Juden und das Wirtschaftsleben*. Siv. 225/—. MAX WEBER: *Die protestantische Ethik und der «Geist» des Kapitalismus*. Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik. Zwanzigster Band. Tübingen 1905. Siv. 1/54. Einundzwanzigster Band. Tübingen. Siv. 1/110.

vaksi, vähitellen on talttunut alistuvaiseksi, kaiken suhteen resignerautuvaksi väestöaineeksi. Tunnettuahan on, miten kaikkien aikain valtiomiehet ovat korkeimpien voimien riippuvaisuudessa talttunutta, perintätavallisen talouskauden maataviljelevää väestöä pitäneet mailman luotettavimpana kansanaineksena. Sen keskuudessa, päinvastoin kuin kaupunkilaisammattien harjottajain, kaikenlaiset nullistavat virtaukset eivät juuri ole odotettavissa.

Tämä käsitys maataviljelevän väestön merkityksestä resignatsion ylläpitäjänä yhteiskunnassa alkaa kapitalistisena aikana yhä vähemmän pitää paikkansa. Rajahinnoista riitelevä kapitalistisen ajan maanviljelijä on sielulliselta kokoonpanoltaan jo kokonaan toinen kuin esikapitalistisen, perintätavallisen maanviljelyskauden maanviljelijä.

Ensimmäisessä maanviljelijässä, joka vetää tuomaskuonaksikin pellolle tai ostaa puimakoneen maillensa, on jo jotain Prometheus-henkeä, jumalankieltäjänhenkeä. Taloudellisissa asioissa uskoo hän keinotekoisin lannoitusaineisiinsa, karjanjalostusyhdistyksiinsä y. m. enemmän kuin juuri miinkään muuhun.

Mutta kysyttäköön: millä tavalla tämä taloudellisen elämän perinnäisistä käsityksistä vapautumisen, taloudellisen ratsionalismin valtaantäpääsy on aiheuttajana nykyajan kiihtyneelle taloudelliselle ja sosiaaliselle kapillarietille?

Vastaus on selvä. Niinkauvan kuin ihminen taloudellisen elämän alalla ei tunne itseään herraksi, on hänen toimintamääränsä passivisempi kuin aktiivinen.

Vasta väkiluvun nopean kasvamisen seurauksena oleva pakko teknilliseen edistykseen, järkiperaisuuden voittokulku luo edellytykset mainitulle kiihkeälle kohoamisvoimalle. Se luo pohjan sille uudelle psykologialle, jonka kavaavin ilme-

nemismuoto kapitalistisen ajan talousihminen on, levottomine, koskaan tyytymättömine pyrkimyksineen taloudellisia ja sosialisia päämaaleja kohti.

Kolmen kehitysjakson kautta muuttuu perintätavallinen maanviljelysyhteiskunta teknillis-tieteellisen talouskauden kapitalistis-industrialistiseksi yhteiskunnaksi.

Väkiluvun uusi äärimäisen nopea kasvaminen usein on ensimmäisenä numeronatässä kehityskausien sarjassa. Tämä väkiluvun kasvamisen kiihtynyt paine tuo mukansa perintätavallisen yhteiskunnan piiriin tuotannon lisäämisen, teknillisen kehityksen tarpeellisuuden idean. Suunnattomasti kasvaneen väestön tosiasia aikaansaa näet ristiriidan perintätavallisen maanviljelyskauden kehittymättömän tuotantoteknikan kanssa. Tämä on perintätavallisen maanviljelyskauden häviämisen ensimmäinen vaihe.¹⁾

Mutta teknikan vallankumouksen jälkeen, jonka edustajana on uudenaikainen insinööri- ja tiedemiestyypin höyryturbiineen ja kivihiiliterveineen, höyrypuimakoneineen ja tuomaskuonasäkkeineen, tulee yhteiskunnallisen tyytymättömyyden edustaja. Hän koettaa sovittaa yhteiskunnallisen jakotoiminnan, tuotannon tulosten, varallisuuden jakaantumistoiminnan sopusointuun uuden tuotannon kasvamisen tosiasian kanssa.

Varallisuuden jakoprosessi ei näet tavallisesti edisty samassa määrässä nopeasti, rationally, järkipäisesti kuin uuden tuotannon kokonaistulokset teknikan saavutusten johdosta suurenevat. Ja tänä aikana, jolloin porvarillisessa kansantaloustieteessä tavallisesti vallitsee liberalistinen oppi taloudellisine ja sosialisine *laissez-faire*-politiikkoineen,

¹⁾ Vrt. tässä kohden esim. JAN ST. LEWINSKI: *Die Ursachen der industriellen Revolution in Belgien*. Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. Tübingen 1910. Siv. 259.

tänä aikana valmistuu yhteiskunnan piirissä maaperä sosiaalisen kansanjohtajan ilmestymiselle taivaanrannalle. Ja sosiaalinen kansanjohtaja ilmestyy. Aina käy kuitenkin teknikan kehityksen, tuotannollisen kehityksen huipistuminen sosiaalisen tyytymättömyyden huipistumisen edellä. AF URSININ ja VALPPAAN henkiset isät ovat FINLAYSON ja WAHREN y. m.

3. Suoranaisia todistuksia: maalaistyöväen palkkojen kehitys.

Se todistelu, joka edellisessä on esitetty, on ollut luonteeltaan etupäässä deduserava. On tuotu ilmi seikat, joiden täytyy katsoa vaikuttaneen suhteellisen liikaväestön syntymistä Suomen kansantaloudessa.

Täydennykseksi sille, mitä edellä näin on esitetty, tulee vielä katsoa, missä määrin on olemassa suoranaisia merkkejä suhteellisesta liikaväestöstä Suomessa viime vuosisadan loppupuoliskolla.

Tämmöisinä todistuksina näyttää kaksi asiaa olevan mainittavat. Ensimmäinen niistä on maalaistyöväen palkkojen kehitys 1800-luvulla. Tai tarkemmin sanoen: maanviljelystyöväen palkkojen nimellinen paikallaan pysyminen tai vähäinen nousu perintätavallisen maanviljelyskauden viimeisenä puolivuosisatana.

Toisena on mainittava suoranaiset kuvaukset tilattoman väestön suuresta määrästä 19. vuosisadalla, sen huonosta toimeentulosta, alhaisesta elämäntasosta, sosialisesta toivotomuudesta y. m.

Mitä ensimmäiseen kohtaan tulee, nimittäin maanviljelystyöväen palkkoihin, on niiden suhteen huomattava seuraavaa.

Tiedot maanviljelystyöväen palkoista ovat aikaisemmilta ajoilta Suomessa, kuten useimmissa muissakin maissa, erin-

omaisen puutteelliset. Ainoat tiedot, joihin Suomessa tässä kohden täytyy turvautua, ovat ne ilmoitukset työväen palkkasuhteista, jotka esiintyvät maaherrojen ja küvernöörien hallitukselle lähettämässä veronhintaluetteloissa.

Näiden tietojen lähempi tarkastus osottaa kuitenkin, että niitä vaivaavat eräät vajavaisuudet. Palkkamääriä esim. näissä veronhintaluetteloissa on suhteellisesti harvoin muutettu. Useimmiten ovat ne myös ilmoitetut samoiksi kaikissa lääneissä. Tällaiset muistutukset ovat tietojen luotettavuutta arvosteltaessa jotenkin raskauttavat. Mutta toiselta puolen on otettava huomioon, että tässä on kysymys keskipalkoista suurilla alueilla. Edelleen, että niissä yksinkertaisissa, liikkumattomissa oloissa, jotka Suomen maaseudulla suurimpana osana viime vuosisataa vallitsivat, huomattavampia muutoksia työväen palkoissa lyhyinä aikajaksoina tuskin tapahtui. Ja vasta kun muutokset kävivät varsin tuntuviksi, näyttää veronhintaluetteloihin alennuksia tai korotuksia tehdyn.

Ottamalla tämän kaiken huomioon, täytyy kaikesta huolimatta näille veronhintatiedoille, kun asioita katsotaan pitkien aikajaksojen kannalta, antaa määrätty arvo. Niin on etenkin laita, jos se kuva, mikä verohintaluettelon tiedoista saadaan, suurin piirtein käy yhteen niiden muiden tosiasiaiden kanssa, jotka palkkojen suuruuteen vaikuttavat. Samoin ulkomaisten tietojen kanssa.

Seuraamalla verohintaluetteloja vuosi vuodelta ja lääni lääniltä, on allekirjottanut laatinut seuraavan yleistaulun Suomen maalaisväestön palkkojen kehityksestä 19. vuosisadalla ja sen jälkeen.

Suomen maataloudessa oli:

	Miehen (viisiv.-kauden keskim.) päiväpalkka, mk.
V. 1816/20	1: 03
1821/25	1: 21
1826/30	1: 20
1831/35	1: 20
1836/40	1: 17
1841/45	1: 04
1846/50	1: 04
1851/55	1: 04
1856/60 ¹⁾	1: 40
1861/65 ¹⁾	1: 44
1866/70	1: 24
1871/75	1: 20
1876/80	1: 29
1881/85	1: 40
1886/90	1: 41
1891/95	1: 54
1896/1900	2: 13
1901/05	2: 27
1906/10	2: 77

Suomen maalaistyöväestön palkat olisivat siis perintätavallisen maanviljelyskansantalouden vallitessa alkaen vuosisadan alusta asti aina siihen aikaan saakka vuosisadan lopulla, jolloin teollisuuteen, kaupunkiin ja Amerikkaan siirtyminen täällä tulee vaikuttavammaksi, ainoastaan hyvin

¹⁾ Huomiota herättää palkkain jyrkkä nousu vuosina 1856/65. Missä määrin siihen olisi ehkä vaikuttanut muodolliset seikat, on vaikea sanoa. Eräs TIKKANEN lausunto vuodelta 1859 todistaa kuitenkin, että palkkojen nousu tähän aikaan olisi ollut tunnettu ilmiö. T. luuli sen johtuneen vuoden 1852 laillista suojelusta koskevasta asetuksesta. Miten, jättää hän mainitsematta. PAAVO TIKKANEN: *Väki-tuon ja Asukas-vaiheiden suhteita Suomessa*. Yliopistollinen väitöskirja. Helsingissä, 1859. Siv. 53.

vähässä määrässä nimellisestikään kohonneet. Erityisesti herättää mielenkiintoa, että 1820- ja 1870-luvuilla, siis puolen vuosisadan ajan ennen kapitalistis-industrialistisen kehityksen läpimurtautumista olisivat palkat nimellisesti pysyneet aivan samoina. Mutta rahan arvon voi näin pitkänä ajanjaksona ajatella alentuneen. Toiselta puolen olisi elämänvaatimusten tason yleensä tietysti pitänyt kohota.¹⁾ Tämän

1) Jos verrataan maataloustyöväen palkkoja rukiiden hintaan 1820- ja 1870-luvuilla, havaitaan, että työväen päiväpalkalla 1870-luvulla olisi, jos lähteiden tiedot ovat oikeat, saanut vähemmän rukiita kuin 1820-luvulla. Työväen keskipalkka 1820-luvulla oli näet tietojen mukaan 1 mk. 20 p., rukiiden hinta tynnyriltä Suomessa 18 mk. 79 piä. 1870-luvulla olivat vastaavat luvut: 1 mk. 25 piä (työväen päiväpalkka) ja 23 mk. 32 piä (rukiiden hinta tynnyriltä). Rukiiden hinnasta Suomessa ks. BÉLA FÖLDES: *Die Getreidepreise im 19. Jahrhundert*. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. III. Folge. 29. Band. Siv. 510/11.

Siirtolaisuuden merkityksestä palkkojen nousuun nähden vuosisadan lopulla ks. KARL WILLGREN: *Arbetareklassens ekonomiska framåtskridande i Finland under de senaste decennierna*. Ekonomiska Samfundet i Finland. Föredrag och förhandlingar. Femte Bandet. Helsingfors 1909. III. Siv. 46/—.

v. TYSZKA esittää Ranskan oloista erään taulun, jonka mukaan rahan arvo l. ostokykyisyys Ranskassa 1820-luvulta 1870-luvulle olisi vähentynyt n. 30 %:lla.

Taulu esitettynä indexi-luvuissa on seuraava: (vuoden 1900 määrit = 100).

	Palkat	Elintarvekustannukset (tarpeet edellytettynä muuttumattomiksi)	Palkkain ostokyky eli realipalkka
1810	41.0	74.0	55.5
1820	43.0	80.0	53.5
1830	45.0	83.5	54.0
1840	48.0	84.5	57.0
1850	51.0	85.5	59.5
1860	60.0	95.5	63.0
1870	71.0	103.0	69.0

johdosta ei voida tulla mihinkään muuhun johtopäätökseen kuin siihen, että jonkinlaista työvoiman ylitarjontaa todella on ollut vallitsemassa perintätavallisen maanviljelyskauden loppuajanjaksona, lähinnä siis ennen viime vuosisadan loppua.

Suurin piirtein on tämä maalaistyöväestön palkkojen kehitys sopusuunnassa sen yhteiskunnallisen väestökehityksen kanssa, joka edelläosotettiin Suomessa vallinneen.

Edellä osotettiin, että Suomessa samoin kuin Skandinavian maissa 1800-luvun alkupuoliskolla, väkiluvun nopean kasvamisen johdosta, vallitsi itsenäisten paikkojen vähemmän lisääntyessä epäitsenäisen väestö-osan suhteellinen kasvaminen, väestö-osan, joka toimeentuloa etsiessään oli pakotettu jäämään tai siirtymään työtätekevän kansanluokan riveihin.

Skandinavian maissa tämä kehitys vuosisadan keskivälin tienoissa joutui käännekohtaan. Silloin nimittäin, jolloin muuttoliikkeet kaupunkiin, teollisuuteen ja Amerikkaan paisuivat erinomaisen suuriksi. Suomessa sitävastoin vanha kehitys jatkui, kuten ennen osotettiin, aina 1890-luvulle.

1880	82.0	110.0	74.5
1890	92.0	103.0	89.5
1900	100.0	100.0	100.0
1910	110.0	104.0	106.0

Rahan arvon alenemiseen viittaa keskimäinen sarakke. Tekijä arvelee, että vaikka palkkain nousu Ranskassa on siis ollut suurempi kuin elintarvekustannukset (elintarpeet ajateltuina samoiksi kuin ennen), todellisuudessa ei elintason nousua juuri ole sielläkään voinut tapahtua. Talouselämä on perinpohjin muuttunut ja tarpeita tullut lisää, joita täytyy pitää yhtä välttämättöminä kuin aikaisemmat harvalukuisemmat välttämättömät tarpeet olivat. CARL VON TYSZKA: *Löhne und Lebenskosten in Westeuropa im 19. Jahrhundert* (Frankreich, England, Spanien, Belgien). Nebst einem Anhang: Lebenskosten deutscher und westeuropäischer Arbeiter früher und jetzt. Schriften des Vereins für Sozialpolitik. 145. Band. Dritter Teil. München und Leipzig 1914. Siv. 64/65.

Maalaistyöväen palkkasuhteitten kehitys perintätavallisenä maanviljelysaikakautena on näin ollen täysin yhdenmukainen sen kehityksen kanssa, joka Suomessa tapahtui väestön yhteiskunnallisten luokkien kasvamisessa toistensa suhteen. ¹⁾

¹⁾ Mikäli muista maista 19. vuosisadalta palkkatietoja on olemassa, osottavat ne seuraavaa.

Ruotsissa oli suvipäiväpalkka, miespuolisen työväen, maataloudessa keskimäärin

Vv. 1866/70	1: 15 kr.
“ 1871/75	1: 82 “
“ 1876/80	1: 62 “
“ 1881/85	1: 55 “
“ 1886/90	1: 58 “
“ 1891/95	1: 78 “
“ 1896/1900	2: 05 “
“ 1901/05	2: 21 “
“ 1906/10	2: 58 “

Saksasta mainitaan, että 19. vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla palkat vain vähän muuttuivat. Palkkain nousu 1850/65 taas kohosi tuskin enemmän kuin elämän kallistuminen. Ensimmäinen merkittävä ja yleinen kohoaminen tapahtui Saksassa 1865/75, jonka jälkeen tuli pieni taantumisen ja uusi kohoaminen vuonna 1900. FISCHER ilmoittaa, että palkat viimeisinä 30 vuotena (ennen 1894) olisivat nousseet 103%.

Tanskasta ilmoittaa WARMING vakinaisen työmiehen vuosipalkaksi omassa ruuassaan seuraavat määrät: Vuosina 1802/07 229 kruunua, vuosina 1830/39 143 kruunua, vuosina 1840/49 220 kruunua. 1800-luvun alkupuoliskolla eivät maalaistyöväen palkat Tanskassakaan juuri kohonneet. Osaksi vaikutti tähän Tanskan maanviljelyksen äärimmäisen vaikea kriisi-aika 1820-luvulla. Palkat silloin nopeasti alenivat. Vasta vuosisadan keskipoikoilta palkat huomattavasti kasvoivat. Vuonna 1871 ilmoitettiin työmiehen vuosipalkaksi 349 kruunua; v. 1905 593 kruunua. Palkkojen nousu ei ole todellisuudessa kuitenkaan ollut juuri näin suuri. Sillä aikaisemmin esiintyi palkan ohessa erinäisiä antimia, joita käsitettiin osittain lahjaksi, osittain palkkioksi.

Eräs omituinen ristiriitaisuus tulee päivänvaloon, jos verrataan sitä tulosta, jonka tilastotiedot antavat työväen palkkojen kehityksestä, niihin aikalaisten lausuntoihin maanviljelyöväen palkoista, joita tapaa viime vuosisadan komi-

Isobritannian (Englannin, Skotlannin, Irlannin) maataloustyöväen palkkain kehityksestä 19. vuosisadalla on olemassa seuraavia indeksilukuja.

Maatyöläisten palkat olivat (vuoden 1892 palkka edellytettynä = 100) seuraavat:

V. 1810	67
1820	60
1830	54
1840	55
1850	58
1860	78
1870	88
1880	100
1890	99
1895	100

Isosabritanniassa tapahtui siis nimellisesti palkkain huononeminen 19. vuosisadan alkupuoliskolla. Todellisuudessa tämä palkkain aleneminen saa kuitenkin Isosabritanniassa toisen valon. v. TYSZKA, jolta ylläolevat luvut ovat, huomauttaa erityisellä painolla siitä, että Isosabritanniassa elinkustannukset ovat siinä määrässä huojistuneet, että tämä palkkain huononeminen jää illusoriseksi, jopa todennäköisesti muuttuu kohoamiseksi.

Samalla aikaa näet kuin palkan indeksiluku aleni 1810/50 67:stä 58:aan, aleni elinkustannusten indeksi-luku 276:sta 159:ään, (elinkustannukset ajateltuina 1896/1900 = 100).

Tämä elinkustannusten huojistuminen on v. TYSZKAN mukaan erityinen englantilainen ilmiö; Saksassa esim. on aivan jyrkkä päinvastainen asianlaite vallinnut.

Tiedot Ranskasta näyttäisivät osottavan, että maanviljelystyöväen palkat siellä olisivat nousseet myös 19. vuosisadan alkupuoliskolla.

Ranskassa olisi de FOVILLEN mukaan maanviljelystyömiehen palkka v. 1813 ollut 1:05 frangia; v. 1840 1:30, ja v. 1852 1:42 frangia. 1880-

teain mietinnöissä y. m. taloudellisessa kirjallisuudessa. Varsinkin maanviljelystä koskevassa taloudellisessa kirjallisuudessa. Näistä lausunnoista saisi nimittäin niitä pintapuolisesti tutkimalla aivan vastakkaisen käsityksen maanviljelystyöväen palkkasuhteitten kehityksestä kuin mitä tilasto tarjoo.

On nimittäin vaikeata löytää vuosikymmentä, jolta ei olisi esitetty valituksia siitä, kuinka maanviljelystyöväen palkat yhä ovat kohonneet entisestään. Nämät valitukset ovat kuitenkin suurella varovaisuudella otettavat vastaan.

Ensinnäkin puhuu niitä vastaan se, että ne samaten kuin valitukset metsien loppumisesta, ovat aivan liian jatkuvasti kuuluneet päiväjärjestykseen, ovat aivan liiaksi

luvulla olisi keskimääräinen maanviljelystyömiesten palkka ollut yli 2 frangia.

Ylempanä siv. 116, 1. muistutuksessa olevan taulun mukaan olisivat päiväpalkat Ranskassa vuodesta 1810 vuoteen 1910 kohonneet lähes 200 %:lla; vuosina 1810/1870 yli 50 %:lla.

GUSTAV SUNDBÄRG: *Allmänna ekonomiska data rörande Sverige*; (laskettu siv. 22 olevan taulun mukaan).

LUDVIG BERNHARD: *Lohn und Lohnungsmethoden*. HWSW. Siv. 512/13.

GUSTAV FISCHER: *Die sociale Bedeutung der Maschinen in der Landwirtschaft*. Staats- und socialwissenschaftliche Forschungen. Herausgegeben von GUSTAV SCHMOLLER. Band 20. Leipzig, 1902. Siv. 37.

JENS WARMING: *Haandbog i Danmarks Statistik*. København 1913. Siv. 221. J. H. PALME: *De hårda tiderna*. En statistisk undersökning. Stockholm 1895. Siv. 91/—.

V. TYSZKA: *m. t.* siv. 64, 74, 273/—.

PAUL LEROY-BEAULIEU. *Traité théorique et pratique d'Économie politique*. Paris 1906. Quatrième édition. Tome deuxième. Siv. 305.

Vrt. myös F. X. VON NEUMANN-SPALLART ja FRANZ VON JURASCHKEK. *Übersichten der Weltwirtschaft*. Berlin. Jahrgang 1885—1889. Siv. LX/—.

seisova ilmiö perintätavallisen maanviljelysaikakauden historiassa.

Toiseksi tekee niiden luotettavuuden arveluttavaksi se varsin omituinen seikka, että ne 19. vuosisadalla esiintyvät rinnan toisenlaisten valitusten kanssa, jotka asiallisesti ovat niiden kanssa ristiriitaiset. Tällä tarkotetaan tässä valituksia tilattoman väestön suuresta kasvamisesta 19. vuosisadalla.

Asiallisestihan nämät kaksi ilmiötä ovat suuressä määrin vastakkaisia, eivätkä ne taloudellisessa elämässä voi esiintyä rinnan.

Sillä jos kerran tilattoman väestön kasvaminen siinä määrässä, että se herättää jatkuvia valituksia, tietää välttämättömästi työväen ylitarjontaa, on työväen palkkojen kohoamisen jatkuva kohoaminen semmoissa oloissa kansantaloudellisten lakien vastaista. („Työtarjonnan ylenpalttisuus ja työpalkan runsaus ovat keskenään ristiriitaisia asioita“ sanoi jo aikoinaan MALTHUS).

Tähän näennäiseen ristiriitaan on kuitenkin kaksi selitystä olemassa.

Ensimmäinen johtuu itse sen perintätavallisen maanviljelystuotannon olemuksesta, joka viime vuosisadalla Suomessa vallitsi.

Perintätavallisen maanviljelystuotantomuodon ihanteena ei etupäässä ole tuotannon kohottaminen. Sen idealina ei ole uusien parannettujen menettelytapojen keksiminen ja mahdollisimman suuren bruttotuoton saavuttaminen ennen kaikkea.

On itsestään selvää, että tällöisen tuotantotavan vallitessa tuotantokustannusten merkitys, mikäli ne pyrkivät kohoamaan, kasvaa äärimäisen suureksi. Toisin sanoen: milloin tuotanto ei kohoa, on välttämätöntä, että myös-

kään tuotantokustannukset eivät kohoaa. Kun työväen palkat perintätavallisessa maanviljelyksessä muodostavat huomattavan osan tuotantokustannuksista, on tämän johdosta ymmärrettävissä se äärimäinen huoli, se tuskallinen jännittyneisyys, jolla perintätavallisen maanviljelyskauden aikana seurataan ja suorastaan ollaan pakotetut seuraamaan kaikkia ilmiöitä, joitten peljätään aikaansaavan työväenpalkkojen kohoamista.

Työväenpalkkojen pysyttäminen pääasiallisesti ennallaan muodostuu näin ollen perintätavallisen maanviljelystuotannon kuninkaanajatukseksi. Se on perintätavallisen maanviljelystalouden A ja O.

Tästä niinikään on edelleen ymmärrettävissä se hermostuneisuus, jolla maanviljelysetujen kannalta viime vuosisadan loppupuoliskolla (ja usein vielä nykyäänkin) suhtaudutaan teollisuuden edistymiseen. Koska teollisuus 19. vuosisadalla kykeni maksamaan korkeampia palkkoja kuin perintätavallinen maanviljelys, herätti se maanviljelyksen piirissä epäsuopeaa mielialaa teollisuutta kohtaan.

Tämä on toinen puoli asiasta. Toinen on seuraava. Kuinka on sitte ymmärrettävä päinvastainen valitus: valitus tilattoman väestön suuresta kasvamisesta 19. vuosisadalla? Tämmöisistäkin valituksista on kuten tunnettu, jatkuvasti esimerkkejä olemassa viime vuosisadalta.

Maanviljelijäin etujen kannalta katsoen näyttäisi siltä kuin ei pitäisi olla mitään syytä valittaa maanviljelystyöväestön liian suurta kasvamista, tai sen liika suurta määrää. Mitä enemmän työntarjontaa on, sitä halvempi tavallisesti myös työn hinta on.

Mutta toiselta puolen tiesi tämä tilattoman väestön

suuri kasvaminen myös köyhäinhoitokustannusten lisääntymistä.¹⁾

Aikaisemmin muodostivat varsinaisten köyhäinhoitolaitten pääjoukon luultavasti etupäässä vain ruumiillisesti tai henkisesti enemmän tai vähemmän vialliset väestöainekset.

Tilattoman väestön kasvaessa muodostuu siihen todennäköisesti yhä enemmän aineksia tämän luokan työkykyisistä alemmista kerroksista. Tähän viittaavat seuraavat tiedot.

Köyhien ja avustettavain prosenttimäärä oli 1800-luvun viime vuosikymmeniin asti yhä kohoamassa. Vuonna 1815 oli Suomen maalaiskunnissa köyhien ja yleisistä varoista avustettavien henkilöiden määrä kokonaisväestöstä 1.3 %. Vuonna 1875 oli tämä prosenttimäärä kohonnut 2.5:een.

Tämä ehkä oli perussy, joka teki, että voitiin esittää näitä keskenään vastakkaisia valituksia. Nimittäin: työläisluokan liian suuresta lukumäärästä, sen liika suuresta kasvamisesta toiselta puolen ja työväen palkkojen korkeudesta ja kohoamisesta toiselta puolen. Ja voi melkein nähdä, että milloin toinen tai toinen näkökohta kulloinkin tuntuu enemmän painavan vaa'assa, s. o. joko ylen suuresta työläisjoukosta koituva etu palkkojen pysyessä alhaisina tai samasta liika suuresta työläisjoukosta koituva haitta lisääntyneitten köyhäinhoitokustannusten johdosta, sikäli myös valitusten painopiste soluu jompaankumpaan näistä vastakkaisista väitteistä.

Joskus voivat nämät keskenään vastakkaiset näkökan-

¹⁾ MATTI NIEMELÄ: *Maalais-oloista Kemän kihlakunnassa*. Siv. 15: Varsinaisen ansion aika eli kesän-aika on lyhyt. Silloin usea ei kerkeä ansaita tai säästää isolle perheelle varoja pitkäksi talveksi, jolloin usein työstä on puutetta. Sen vuoksi syystä ja syyttä käännyttiään lauseella: „ei ole työtä“, vaivashoitoon ja sen täytyypi auttaa.

nat johtaa päältä katsoen niinkin kummalliseen tulokseen kuin Kuopion läänin irtolaiskomitean mietinnössä. Siinä näet, samassa mietinnössä, valitetaan maalaistyöväestön liian suurta määrää että sen riittämättömyyttä.

Komitea sanoo nimittäin mietintönsä 68 sivulla: „Puheella mahdollisesta liikaväestöstä ei lopuksi ole ollenkaan perustetta Suomen oloihin nähden, missä maanviljelystä ja elinkeinoja yleensä vaivaa juuri käsivarsien puute“.

Ja heti myöhemmin, sivulla 85, sanoo komitea: „Maanviljelys, johon suurimman osan väestöstä on toimeentulonsa saavuttamiseksi turvaututtava, ei voi kautta vuoden antaa työtä ja varmaa toimeentuloa kaikille niille, joiden voimia se kiireellisimpänä aikana tarvitsee, ja käsiteollisuuden yleisempi harjottaminen voisi tilattomille sekä pienemmille maanviljelijöille taata tarpeellisen lisäyksen heidän toimeentuloissaan, estää heidän toimeentuloaan, mistä on haitallisia seurauksia, sekä totuttaa heitä vakinaiseen, hyödylliseen työhön“.

Myös aikaisemmin, sivulla 5, esittää komitea, kuinka 4/5:lla Suomen väestöä maanviljelys on pääelinkeino, ja kuinka siten tilattomat, jotka elävät yksistänsä päivän kerrassaan kättensä työllä, ovat itsensä ja perheenjäsentensä hengissäpitämiseksi pakotetut siihen tuloon, joka niille on tarjona satunnaisina työapulaisina maanviljelijällä. Edelleen kuvaa komitea, kuinka he helposti joutuvat mitä suurimpaan kurjuuteen, kun toimeentulo katon kautta tai muista syistä jää tulematta. Ja edelleen osotetaan, kuinka raskaaksi kuntien köyhäinhoidon tämän asianlaidan tähden täytyy muodostua.

Edelläolevassa ristiriitaisuudessa on jossain määrin selitettävänä seikkana maanviljelyksen työtarpeen sesonkiluonne. Mutta ristiriitaisuutta on kuitenkin olemassa. Ensin puhu-

taan, että myöskin „elinkeinoilla“ (joilla tietysti ymmärretään ensisijassa teollisuutta ja kauppaa) on „käsivarsien“ puute. Ja seuraavassa kehoitetaan kartuttamaan elinkeinoja, jotta saataisiin apua väestön toimeentuloon ja työnpuutteeseen.

Samallaisia, osaksi vielä selvempiä ristiriitaisuuksia kohtaa aikalaisten lausunnoissa koko viime vuosisadan jälkipuoliskon. Edelläoleva esimerkki on tuotu julki sen asianlaidan selvittämiseksi, että rinnan lausuntojen ohella, jotka mahdollisimman selvästi kuvaavat suhteellisen liikaväestön olemassaoloa Suomessa, esiintyy lausuntoja, jotka näyttävät viittaavan päinvastaiseen. Nimittäin lausuntoja työvoimain puutteesta ja palkkojen korkeudesta.

Jälkimäisten ei tule antaa johtaa harhaan.

Joka tapauksessa: käsiteltäessä kriittisesti aikalaisten lausuntoja, jotka pintapuolisesti katsoen näyttäisivät johtavan vastakkaiseen tulokseen kuin mitä tilasto osottaa Suomen maalaistyöväestön palkoista, ei ole riittävää syytä luopua käsityksestä, että tilaston antama kuva kuitenkin pääpiirteissään on oikea.

Seuraavassa siirrytään muutamiin suoranaisiin tiedonantoihin, jotka tukevat sitä käsitystä, mitä edellä on esitetty maalaisoloista viime vuosisadan jälkipuoliskolla.

4. Suoranaisia todistuksia: aikalaisten kuvaukset.

On ainakin kolme eri puolta, jotka aikalaisten lausunnoissa, mikäli ne koskevat tilatonta väestöä, usein uudistuvat.

Nämät ovat:

1. Valitukset tilattoman väestön, omistamattomien luokkien suuresta väkirikkaudesta ja

kasvamisesta. Sitä usein suoranaisesti nimitetään liikaväestöksi.

2. Kuvaukset talollisluokan haluttomuudesta ja vaikeudesta elättää varsinaista tilatonta väestöä (= suppeammassa mielessä, s. o. lois- ja mäkitupalaisluokkaa) muuna kuin sesonkiaikana. Tästä on seurauksena tämän väestön lyhyt ansionaika, jolloin on hankittava koko vuoden toimeentulo ja usein tavallista suurempaa palkkaa vastaan. Muita elinkeinolähteitä tällä väestöllä vain harvoin on turvana.
3. Kuvaukset, jotka oikeuttavat päättämään eräänlaisen tilattoman väestön alemman kerroksen, varsinaisen köyhäläisyyden syntymisen: kuvaukset sen kurjasta tilasta, sen alhaisesta elämäntasosta, sen toimintatarmon ja tulevaisuuden toivon herpautumisesta.

Muutamia esimerkkejä mainituista lausunnoista esitetään alempana.

On ennen jo huomautettu siitä muutoksesta, joka yleisessä mielipiteessä tapahtui tilattoman väestön arvostelemisessa. Jos nimittäin verrataan keskenään käsitystä, joka vallitsi 1700-luvun loppupuoliskolla ja sen jälkeen noin 1830-luvulta lähtien.

Ensi kerran omistettiin Ruotsin taululaitoksen viisivuotiskertomuksissa viisivuotiskautena 1826/30 erityinen huomio loisten ja mäkitupalaisien lisääntymiselle. Seuraavassa viisivuotiskertomuksessa se jo nimenomaan esitetään levottomuutta herättävänä ilmiönä.

Suomessa oli, mikäli olen havainnut, ensimmäiset maaherrain kertomukset, joissa nimenomaan valitettiin mäki-

tupalais- ja irtolaisväestön lukuisuutta, 1830-luvun katoajoilta.

Vaasan läänin maaherra puhuu niin hyvin vuoden 1830 kuin 1836 kertomuksessa suuresta uutisviljelijä-, torppari- ja loisväestöstä. Kuopion läänin maaherra mainitsee vuoden 1831 kertomuksessaan, että suuria lois- ja mäkitupalaisjoukkoja vaimoineen ja lapsineen kerjäten kiertää ympäri lääninä kaikkiin suuntiin. Samantapaisia valituksia on Kuopion läänistä myös vuodelta 1832, Oulun läänistä vuodelta 1831.

Myöhemmän ajan kertomuksissa tulevat nämät valitukset melkein seisoviksi ilmiöiksi. 1840- ja 1850-luvuilla enää harvoin tapaa sitä pohjoisten läänien kuvernöörinkertomusta, joissa näitä valituksia ei esiintyisi. Ne tulevat siihen määrään päiväjärjestykseen, että kuvernöörit eivät joskus katso olevan syytä muuttaa lähinnä edellisen kertomuksen sanamuotoa joutuessaan puhumaan tästä aineesta.

Oulun läänin kuvernööri lausuu 1840-luvulla seuraavaan tapaan: Tilaton väestö on erittäin suuri ja sen muodostavat niin sanotut mäkitupalaiset ja loiset, jotka nauttivat suojelusta talollisilta. Tämä ihmisluokka elää yli talven oman käden varassa ja talollisraivas käyttää sitä ainoastaan suvisin ja kiireellisimpänä työaikana palkkaa vastaan, joka usein vastaa ja joskus nousee yli koko vuoden tavallista. Tilallisilta osittain puuttuu halua, osittain välikappaleita elättää tätä väestöä yli talven sitä vähäntuottavaa työtä vastaan, jota se silloin saattaa toimittaa.

Suurin osa yllämainituista mäkitupalaisista ja loisista — jatkaa kuvernööri edelleen — on nainut, ja on niillä monia, sangen useasti kokonainen parvi lapsia, joita tämä luokka monasti ei jaksa elättää ja ylläpitää. Tästä on seurauksena, että lapset jäävät talollisrahaan kuormaksi. Kenin

kihlakunnassa on tilaton väestö väkilukuun verraten suurin ja siitä selittyy myös syy siihen, että saman kihlakunnan asukkailla on suhteellisesti kolme kertaa enemmän köyhiä elätettävänä kuin millään muulla seudulla läänissä.

Vähän myöhemmin sanoo sama kuvernööri, että kun puheenalaiset työläiset aina ovat naineita ja niillä sängen usein on lukuisa lapsijoukko, niin että suven työnansion on mahdotonta riittää perheen elatukseen koko vuoden ympäri, vaikka suurinta säästäväisyyttä noudatettaisiin, mikä ei aina ole laita, niin on talonmistaja pakotettu myös talvella, kun työnansiota puuttuu, elättämään tätä työläisväestöä osittain välittömästi, osittain välillisesti köyhänhoitohallituksen kautta.

Edelleen myöhemmin sama kuvernööri puhuu „ympärileviävästä proletariatista“. Hän mainitsee, että tilaton väestö on paha maalle, ei ainoastaan katsoen siihen avustukseen, jonka kiinteästi asuvat ovat pakotetut tälle väestölle antamaan yli ansaittujen työpalkkojen, vaan ehkä vielä enemmän sen kautta, että tämän luokan lapset useimmiten saavat niin huolimattoman ja siveellisessä suhteessa aivan väärään johtavan kasvatuksen, että suurin osa niistä tulee huonoiksi ihmisiksi. Ajattele mattomimmin kuin muut menevät he naimisiin ja ylläpitävät ja lisäävät siten vahingollista proletariluokkaa.

Oulun läänin talousseura mainitsee 1850-luvulla Keisarilliselle Suomen Talousseuralle antamassaan lausunnossa toimenpiteistä, joihin olisi ryhdyttävä, jotta saataisiin rajoitetuksi ja jos mahdollista kokonaan hävitetyksi „maalle erittäin rasittava, ja kuten on pelättävissä, tulevaisuudessa turmiota tuottava lois- ja mäkitupalaisväestö“.

Ilmajoen Maanmiesseura puhuu lois- ja mäkitupalais-

järjestelmästä, joka Vaasan läänissä „rajattomuuteen asti“ on päässyt voimaan.

Eräs yksityinen lausunnonantaja sanoo niinikään Keisarilliselle Suomen Talousseuralle jätetyssä lausunnossa, että loisia oli niin paljon, että jokaisessa läänissä kaupunkeja niillä voitaisiin kansoittaa.

Maanviljelyksen sesonkityön tarve nähtävästi, kuten lausunnosta käy ilmi, vaikuttaa sen, että maanviljelykseltä puuttuu työvoimia samalla aikaa kun pitäjät ovat täynnä työkykyistä, mutta enimmäkseen toimetonta ja taidotonta kansaa. Nämät väestöainekset ovat usein verollekirjotetut varattomien talonpoikien kirjoihin. Talonpojat ottavat ne viikoksi tai kahdeksi päivätyöhön. Muun osan vuotta täytyy näiden niinsanottujen „renkien“ käydä työtä hakemassa. Varakkaammat maanomistajat maksavat työmiehilleen enemmän työaikana suuremman palkan kuin vuoden ympäri elättävät heitä ja heidän perhettään.

Erinomaisen huomattava lausunto, jossa samalla näytetään tavallista selkeämpi käsitys suhteellisen ja absoluuttisen liikaväestön eroavaisuudesta, esiintyy eräässä memoriaalissa, jonka F. V. EDELSVÄRD K. S. Talousseuralle antoi 1850-luvulla. Loisten lisääntyminen, sanoo hän, näyttää osottavan, ettei maanviljelys nykyisessä tilassaan voi käyttää kaikkea sitä väkeä, joka nousee ja kasvaa, vaatien elatustansa. Tällä ei ole sanottu, ettei maanviljelyksemme muulla tavoin järjestettynä voisi olla tilaisuudessa elättämään moninkertaisesti suuremman väestön, kuin mitä sen palveluksessa nyt on. Arveli, että maanviljelyksen ja teollisuuden kehitys vastaisuudessa tuli kykeneväksi tarjoamaan työtä puheenaolevalle, osittain todella työttömälle, osittain laiskalle kansanlaokalle.

Tilattoman väestön työttömyyden syistä antaa N. L.

ARPPE varsin huomattavan lausunnon. Hän sanoo: Matkustavat säätyhenkilöt, jotka tulevat Etelä-Suomesta, kiinnittävät usein huomiotansa Karjalan rahvaan työskentelyn puutteeseen vissinä aikana vuotta. Tämä on seuraus maa-seudun teollisuuden vähäisestä kehityksestä ja kohtaa syytös etupäässä ei-omistavaa rahvaan osaa, eli n. s. loisia. Niillä tavallisesti ei ole hevosta eivätkä siis edes voi toimia rahtimatkoissa. Puheenaolevat henkilöt ovat saaneet talonomistajalta vuokratortteerin määrättyä työsuoritusta vastaan, samoin sopimusta vastaan työskennellä erityisestä maksusta, kun semmoisen työn tarve talonpojalle sattuu.

Mutta syksyn lyhyinä päivinä, silloin kun talonväki toimittaa ajojaan ja muita kotitöitään, on loinen ilman työtä. Tämä on luultavasti antanut pinnalliselle tutkijalle aiheen väitteeseen, että proletarit tyrannisoisivat omistavaa rahvasta. Usein kuulee myös matkustajan tuumivan, että rahvas Karjalassa olisi laiskaa, vaikkakin tarkkaava helposti saattaa havaita, että useissa tapauksissa ainoastaan työnansion puute on aikaansaanut tämän toimettomuuden määrättyinä aikoina.

Myös Keisarillisen Suomen Talousseuran omasta lausunnosta 1850-luvulta käy ilmi ylempänä mainittu käsitys. Nimittäin: käsitys suuresti lisääntyneestä maanviljelyksellisestä väestöstä, jolle maanviljelys ei voi antaa työn-ansiota kuin korkeintaan yhtenä vuodenaikana. Talousseura ehdottaa, että tälle väestölle niiksi ajoiksi vuotta, jolloin maanviljelijä sitä ei voi elättää, koetettaisiin saada tilaisuutta käsityöteollisuuden harjoittamiseen. Sillä tavalla järjestyisi asia sekä maanviljelijäin että juuri puheenaolevien omistamattomien väestöluokkien eduksi, jotka kasvavan lukuisuutensa ja samassa määrässä lisääntyvän elatus-

neuvojen puutteen kautta muodostuvat yhteiskunnan huoleksi, vaatien ensi kädessä yhteiskunnan avunantoa ja huolenpitoa.

Mitä näiden maalaisväestön luokkien hyväksi lähinnä olisi tehtävä, — jatketaan lausunnossa —, olisi juuri uusien toimeentulomahdollisuuksien aukaiseminen. Ainoastaan tällä tavalla voitaisiin ehkäistä se köyhyys, toimeettomuus ja siiveellinen turmelus, jonka vaikutuksille ne nyt ovat alttiina. ¹⁾

Tilattomasta väestöstä puhuessaan sanoo J. H. ILVONEN, että tämän väestön lukumäärä viimeisinä vuosikymmeninä on tulvaveden vauhdilla paisunut ja näyttää käyvän yli äyräittänsä. Hän kuvaa irtolaisia, kuinka ne asuvat tupien nurkissa, kulkevat ympäri ja kokoovat elatusta; nuorena naimisiin meneminen on yleistä. Usein otetaan kuulutusrahat lainaksi ja kuuliaistarpeet velaksi. Pitkittä mutkitta on tullut aviopari, joka on tyhjä kuin taivaan linnut, tietämättä missä on koto ja mitä huomenna syödään. ¹⁾

AKSEL LILJUS (LISTO) mainitsee niinikään Kuopion läänistä, että tilaton väestö valittaa talvisin saavansa olla työttömänä. Usein saa se tehdä velkaa suven työnansion varalta. Ja silloin on tyydyttävä semmoiseen palkkaan kuin suvaitaan maksaa.

Talolliset puolestaan väittävät, että talvisin, jolloin päivien lyhyiden vuoksi ei voi paljon maksaa, ei saa työläisiä. Elleivät nämät nimittäin saa mielestään riittävää palkkaa, makaavat he kotona joutilaina. Vaivaishoito tulee myös kalliiksi. Kirjottajan käsitys on, että tässä ei ole vaivaishoitomiehillä syytä, vaan syy on tilattoman väestön

¹⁾ J. H. ILVONEN: Maataloudellisista oloista Kuopion läänin Karjalan osassa päitse Kaavin pitäjää. Siv. 1/—.

vuosi vuodelta lisääntyvässä luvussa ja siitä johtuvassa työnpuutteessa.¹⁾

On turhaa pitemmälti jatkaa näitä kertomuksia. 1880-luvulta etenkin niitä kirjallisuudessa tapaa viljalti. Kaikissa suurissa piirteissään käyvät ne myös sisällykseltään yhteen.

Puheenaolevat kuvaukset ovat oikeastaan niiden numeroiden kertovassa muodossa esiintyvä toistaminen, joita ylempänä on esitetty Suomen maaseutuväen yhteiskunnallisten luokkien kehityksestä 19. vuosisadalla. Ne tuovat ilmi, mitkä suoranaiset seuraukset olivat siitä asiantilasta, että väkiluvun kasvaminen perintätavallisen maanviljelyskauden loppussa saavutti niin paljon suuremman nopeuden kuin tämän maanviljelyksen piirissä itsenäisiä paikkoja oli tarjolla, tai kuin näillä tilattomilla muiden elinkeinojen piirissä oli tilaisuutta sosiaaliseen kohoamiseen. Niin kauvan kun teollisuus sekä kaupunkiin ja Amerikkaan muutto, sillä tavalla kuin Skandinaviassa oli laita, eivät vieneet pois näitä epäitsenäisiä väestöjoukkoja, niin kauvan oli tapahtuneen väestökehityksen suoranaisten seurauksena se suhteellisen liikaväestöilmion alkukärjistyminen.²⁾ josta edelläolevat kuvaukset ovat todistuksena.

Maanviljelyksellisen (suhteellisen) liikaväestön muodostuminen maaseudulle 19. vuosisadalla ei, kuten ennen on huomautettu, ollut yksin Suomelle ominainen ilmiö. Samanlainen väestöilmiö esiintyi useissa muissakin Euroopan maissa. Erotus on vain siinä, että kun se Suomessa esiintyi vasta vuosisadan loppupuoliskolla, se useissa muissa

¹⁾ AKSEL LILJUS: *Tilattoman väen oloista Kuopion läänissä*. Helsingissä 1888. Siv. 16/—.

²⁾ Myöhempänä aikana tulee elämänvaatimusten tason kohoaminen merkittävimmäksi liikaväestöilmion ylläpitäjäksi.

maissa esiintyi jo vuosisadan alkupuoliskolla tai keskivaiheilla.¹⁾

Suomessa voivat yleiset taloudelliset olot vain hitaasti tulla avuksi maassa muodostuneeseen asiintilaan. Kansanluonne, osaksi kielisuhteet tekivät nähtävästi alussa esteitä sen siirtolaisilmion leviämiseksi Suomeen, mikä Skandinavian maissa jo oli vallalla. Vain siellä niissä, kuten läntisillä ruotsinkielisillä rannikkoseuduilla, edellytykset tässä suhteessa olivat suurimmat, voi tämän varaventtilin vaikutus vähitellen ruveta näkymään.

Mitä sitten kaupunkiin ja teollisuuteen siirtymiseen tulee, on tunnettua, kuinka hitaasti Suomessa kypsyivät edellytykset näitten elinkeinojen vaurastumiselle. Teollisuus- ja kaupunkielinkeinojen kohoaminen huomattaviksi elinkeinoiksi maanviljelyksen rinnalle vaikutti kyllä sittemmin kerran tapahduttuaan kuin punainen vaate siihen asti muuttumattomiin ja rauhallisiin maalaisoloihin. Toiselta puolen: Teollisuuden korkeampi teknikka ja sen mahdolliseksi tekemät korkeammat palkat herättivät jonkunlaista tyytymättömyyttä perintätavallisen maanviljelyskauden talollisyhteiskunnassa. Perintätavalliseen teknikkaan tottunut talollismaanomistaja, jonka tuotanto ei ollut kohonnut, ei tietysti ollut samalla tavalla kykenevä maksamaan korkeampia palkkoja kuin teollisuus- ja kaupunkielinkeinojen harjottajat.

Mutta toiselta puolen merkitsi näiden uusien elinkeinojen esiintyminen uusia näköaloja myös perintätavallisen maanviljelyskauden työläisväestölle. Puheenaolevien elinkeinojen kasvava esiintyminen oli tälle väestöainekselle merkinä siitä, että elämäntason kohoaminen uuden ammattiosiasian kautta oli mahdollinen. Jokainen maaseudulta

¹⁾ Vrt. WERNER SOMBART: *Der moderne Kapitalismus*. Zweiter Band. Leipzig 1902. Siv. 146/—.

kotoisin oleva, kotiseudullaan pistäytyvä kaupunkilaissuutari tai -tehdastyömies, kaupunkilaispukimineen, kaupunkilaiskäytöksineen ja -kokemuksineen oli samalla kuin ilmestys uudesta maailmasta, uudesta ympäristöstä, elävä reklami sen „maaseutuväsymyksen“ syntymiseksi täällä, joka aikoja siten muualla oli syntynyt.

Kuitenkin vain osalle työväenluokkaa.

Niistä aikalaisten lausunnoista, joita edellä on esitelty, käy päättelemisen, että Suomessa muuan uusi ilmiö oli vähitellen kypsynyt työläisyhteiskunnan piirissä. Tilattoman väestön kasvamisen tapahtuessa oli vähitellen kypsynyt se yhteiskunnallinen differentioitumisprosessi, jota tietää eräänlaisen ilmeisesti alimman kerroksen muodostuminen epäitsenäisen työläisväestön keskuudessa.

Tämän osan muodostaa se tilattoman väestön aines, johon perintätavallisen maanviljelysyhteiskunnan sosialinen toivottomuus on lyönyt syvimät jälkensä. Se on se osa, jossa pyrkimystä sosialiseen luokkanousuun ei enään juuri ole olemassa.

Toinen osa, suurempi osa sitävastoin mukautuu uusiin oloihin. Se on tämä väestöaines, jonka piirissä uusien mahdollisuuksien avautuessa taloudellinen ja sosialinen kohoamispyrkimys syntyy. Tämän väestön jälkeläiset, niihin lisättyinä määrättyt sitä lähellä olevat itsenäisetkin väestöainekset, talollisten pojat, tyttäret y. m. ovat ne, jotka siirtyvät kaupunkiin, teollisuuteen, Amerikkaan. Näiden aineiden elämänvaatimusten kohoamisen kautta jatkuu vanhassa perintätavallisen maanviljelysyhteiskunnan väestössä, senkin jälkeen kun väestön poismuuttojen kautta jonkinlainen mekaninen huoajennus on tapahtunut, se ristiriita väestön elämänvaatimusten ja elämäntarpeitten tyydytysmahdollisuuksien välillä, josta viimeistä edellisessä luvussa oli puhe.

Näin on laita senkin jälkeen kun 19. vuosisadalla valinnut epäitsenäisen väestön suhteellinen kasvaminen itseinäisen rinnalla, todennäköisesti n. 1890-luvulta lähtien, Suomessa pysähtyy.

III. Siirtolaisuus pohjalaisena problemina.

A. Pohjalaisten lisääntyminen.

Edellä on koetettu osottaa, että siirtolaisuuden yleisenä edellytyksenä on ristiriita, joka syntyy väestökehityksen — tässä on otettava huomioon sekä väestön lukumäärän kehitys ja väestön sosialisen kokoonpanon muuttuminen että sen elämänvaatimusten tason muuttuminen — ja elintarvevarojen kasvamisen välillä.

On koetettu osottaa, että siirtolaisuudelle otolliset olot syntyvät, milloin kehitys johtaa epäsuhteeseen toiselta puolen väestön elämäntarvevarojen, toiselta puolen väestön itsensä lukumäärän välillä, ottamalla huomioon muutokset väestön sosialisessa kokoonpanossa ja elämänvaatimusten tasossa.

Jos tahdottaisiin selittää, miksi siirtolaisuuden paikallinen esiintyminen Suomessa on tapahtunut etupäässä Pohjanmaalla, näyttäisi edellisestä välttämättömyydellä seuraavan, että epäsuhteen väestökehityksen ja elintarvevarojen kasvamisen välillä jyrkimmin olisi täytynyt esiintyä Pohjanmaalla.

Niin voi olla laita, mutta niin ei kuitenkaan tarvitse olla asianlaidan.

Vaikka siirtolaisuuden syvimänä tekijänä onkin se yleinen painostus, joka muodostuu edellämäinuituista vastakohtaisuuksista kansantalouksissa, voi siirtolaisuuden paikallinen esiintyminen kuitenkin riippua toisarvoisista teki-

joista. Eri seutujen laita on tässä samoin kuin eri yksilöitten. Usein aivan vähäpätöiset asiat, kuten esim. riitaisuudet perheoloissa, avioliittokysymykset ja muut sellaiset voivat määrätä sen, kuka etupäässä joutuu siirtyneeksi. Ja kuitenkin pääteltäisiin harhaan, jos luultaisiin (niinkuin usein tehdään), että tällaiset seikat, jotka ovat yleisinhimillisiä ilmiöitä, olisivat siirtolaisuuden varsinaisina syinä. Avioliitto- ja perhe riitaisuuksia sattuu joka maassa. Mutta ei joka maassa silti ole siirtolaisuutta.

Välttämättömyyttä siirtolaisuuden paikallisen esiintymisen syitten selvittämiseen on liioiteltu. Tärkeämpää kuin tämä, on niitten yleisten edellytysten tunteminen, joitten vallitessa siirtolaisuus jossakin maassa syntyy. Ja että se mitä edellä on esitetty näistä yleisistä edellytyksistä Suomeen nähden pitää paikkansa, ei ole epäilystä.

Siirtolaisuuden paikallista esiintymistä ensiksi Pohjois-Suomessa riittäisi kyllä todennäköisesti jo yksinensä paljon selittämään se asianhaara, josta jo johdannossa huomautettiin. Nimittäin: pohjanmaalaisten aikaisempi vilkas merenkulku Pohjanlahden toiselle puolen, heidän kieliyhteytensä Ruotsin kanssa ja sitä kautta välitetty tutustuminen Ruotsissa jo silloin erinomaisen voimakkaaseen valtamerentakaiseen siirtolaisuuteen.

Mutta katsottakoon tämän lisäksi asiaa vielä myös niiden yleisempien seikkojen valossa, joiden kannalta siirtolaisuutta tässä tutkimuksessa tutkitaan. Nimittäin: missä määrin Pohjanmaalla erityisesti olisi ollut vallitsemassa tavallista jyrkempi epäsuhte väestön lukumäärän ja laadun muuttumisen välillä toiselta puolen ja väestön laajemmassa mielessä käsitettyjen elämäntarpeitten tyydytysmahdollisuuksien kasvamisen välillä toiselta puolen.

Siitä mitä ylempänä koko maasta puheen ollen jo on

esitetty, huomattiin, että kolme seikkaa pääasiassa ovat määrääviä suhteellisen liikaväestön syntymiselle tai ei-syntymiselle kansantaloudessa.

Nimittäin: 1. väestön lukumääräinen, kvantitatiivinen kasvaminen. 2. Elämäntarpeitten tyydytysmahdollisuuksien kehitys. Viimemainitussa suhteessa on tärkeä merkitys, paitsi tuotannon kasvamisella, omistusoikeussuhteitten muutoksilla. (Maanviljelyksen alalla esim. maanomistusten suurempi tai vähempi taipuvaisuus jakaantumaan verrattuna väkiluvun kasvamiseen). Vihdoin 3. on määräävänä tekijänä vielä väestön kvaliteetti, joka näyttäytyy sen elämäntarpeitten tasossa, sen pyrkimisessä taloudelliseen ja sosiaaliseen kohoamiseen.

Mitä väkiluvun kasvamiseen tulee, ovat Pohjanmaan läänit suurimpana osana koko viime vuosisataa olleet koko Suomen kaikkein hedelmällisimpiä väestön lisääntymisen puolesta.

Pohjanmaa, nimenomaan Vaasan lääni, ei ole ollut ainoastaan valtameren taakse suuntautuvan väestövirtauksen tyyssija.

Pohjanmaa on viime vuosisadalla myös ollut kaikenlaisten ambuleraivien laivanrakentajain, kirvesmiesten ja työnhakijain kotimaa.

Ilmotusten mukaan on pohjalaisia jo ennen valtamerentakaisen siirtolaisuuden valtaan pääsyä kulkenut ympäri maata, toimenansa työnansion haku.

Toisellakin tavalla tämä Pohjanmaan väestön fyysillinen vitaliteetti, elinvoima, tulee viljelyshistoriassamme näkyviin. Vaasanlänniläiset ovat useimmissa tapauksissa suuremmilla määrillä kuin heidän väkilukuunsa y. m. nähden olisi odotettavissa, ottaneet osaa Suomen suurimpien kaupunkien kansoittamiseen.

Tilasto osottaa, että niistä 381 hengestä, jotka tuhatta asukasta kohti Helsingissä v. 1890 olivat kotoisin muista Suomen lääneistä kuin Uudeltamaalta, oli vaasanlääniläisten osuus suurin hämeenlääniläisten jälkeen.

Tampereen kansoittajista oli samana vuonna kustakin 1 000 asukkaasta 25 uudenmaanlääniläisiä, 7 henkeä viipurinlääniläisiä, 8 henkeä mikkelinlääniläisiä, samoin 8 kuopionlääniläisiä, 6 oulunlääniläisiä, mutta 63 vaasanlääniläisiä.

Porin kansoittajista, jos omaa läänii ei oteta lukuun, oli viipurin-, mikkelin-, kuopion- ja oulunlääniläisiä kutakin noin 2—3 henkeä tuhatta asukasta kohti; uudenmaan- ja hämeenlääniläisiä kumpiakkin 14, mutta vaasanlääniläisiä 47.

Vaasanläänille etäisen Viipurin kansoittajista oli v. 1870 sekä uudenmaan- että mikkelinlääniläisiä 62, kuopionlääniläisiä 59, turun- ja porinlääniläisiä 30, hämeenlääniläisiä 23, vaasanlääniläisiä 46.¹⁾

¹⁾ S. V. T. VI: 20. Ensimmäinen vihko. Siv. 20/25.

Tilastollisesti on Pohjanmaan merkitys väestöluovuttajana maan muihin osiin aikaisemmilta ajoilta vain puutteellisesti valaistavissa. Tilastotietoja maan seurakuntiin sisään- ja seurakunnista ulosmuuttaneista on taaksepäin vain vuoteen 1878 asti (kaupunkiseurakunnista on lukuja aikaisemmiltakin ajoilta). Jos seurataan näitä tietoja taaksepäin, havaitaan, että Vaasan läänistä poismuuttaneitten ylijäämä sisäänmuuttaneisiin verraten pysyy jotenkin kohdallaan 1880-luvulla. Useissa muissa lääneissä tämä ylijäämä oli huomattavasti vähäisempi aikaisempina vuosina. Vv. 1881/90 oli Vaasan läänin nettoväestöluovutus absoluutisesti verrattomasti suurempi kuin muissa lääneissä. Suhteellisesti väkilukuun verraten oli se silloin melkein tasaväkinen Kuopion ja Mikkelin väestöluovutuksen kanssa. Mutta huomioonottaen suunnan, voi analogiapäätelmällä pitää täysin todenmukaisena, että Vaasan läänin väestöluovutus muihin kotimaankin osiin myös aikaisempaa aikana, siis ennen valtameren-takaista siirtolaisuutta, suhteellisesti oli maan huomattavimpia.

Minkäläinen oli numerollisesti lausuttuna, pohjalaisen väestönkasvu lähinnä ennen tätä väestön yltarjontaa, tätä väestöluovutusta maan muihin osiin ja valtameren taakse? ¹⁾

Kun koko Suomen väkiluku ajanjaksona 1840/65, siis sinä neljännesvuosisatana, joka edelsi siirtolaisuusaikakautta, kasvoi keskimäärin 28 %:lla, kasvoi Vaasan läänin väestö 48 %:lla ja Oulun läänin väestö 43 %:lla.

Ja tämä Vaasan (ja Oulun) läänien suuri väkiluvun kasvaminen muuhun Suomeen verraten ei rajoitu yksin lähinnä siirtolaisuuskauten takaiseen aikaan. Se on peräisin ainakin jo 19. vuosisadan ensi vuosikymmeniltä, vieläpä 18. vuosisadalta. Kymmenvuotiskauden 1818/27 syntyneisyyskartalla esiintyvät korkeimpina syntyneisyysseutuina kaikessa pääasiassa samat pohjoiset osat maata, jotka tänä päivänä ovat kaikkein voimakkaimman siirtolaisuuden pesäpaikkoina. ¹⁾

¹⁾ Eri läänien prosenttimäärät olivat:

Väkiluvun kasvaminen ajanjaksona 1840/65.

Uudenmaan lääni	14.5 %	vuoden 1840 väestöstä
Turun ja Porin	25.9	
Hämeen	24.1	
Viipurin	12.2	
Mikkelin	20.2	
Kuopion	35.1	
Vaasan	47.8	
Oulun	43.2	

Koko maa 27.5 % vuoden 1840 väestöstä

²⁾ Tämä asia saa todistuksensa myös vertaamalla esim. luterilaisen maaseutuväestön kasvamisprosessia eri läänialueilla (luvut ovat siten otettuina täysin verrannollisia). Väenkasvu oli vv. 1815-75:

Uudenmaan lääni	29.8 %
Turun ja Porin	60.5
Hämeen	53.1

18. vuosisadalta taas on m. m. seuraavia tietoja. Taulukomissionin kertomuksessa vuodelta 1761 sanotaan: „Kronobergs län, Savolax och Österbottn öfverträffar medeltalet med 3 procent flere gifta. Likaså är afwelsamheten i desse landsorter större än den vanlige. — — Uti Österbottn äro giftermälen frugtsammast af alla, aldenstund der födas 180 flere barn af 100 hionelag.¹⁾”

Ja samaa kuin vastaesitetty lausunto todistavat myös eräät taulukomissionin tiedot 18. ja 19. vuosisadan vaihteesta.²⁾

Viipurin	lääni	36.9	%
Mikkelin	“	49.3	“
Kuopion	“	82.9	“
Vaasan	“	125.5	“
Oulun	“	99.5	“

O. K. KILPI: *Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/75*. I. Siv. 193.

¹⁾ Tabellkommissionens underdånige Relation af år 1761. AUG. HJELT: *De första officiella relationerna om Svenska tabellverket åren 1749—1757*. Några bidrag till den svensk-finska befolkningsstatistikens historia. Helsingfors 1899. Siv. 89. Harvennus minun.

²⁾ NICANDERIN esittämien tietojen mukaan oli kuolleiden suhde syntyneisiin vuosina 1795/1801 seuraava (kuolleet = 100):

Kuopion lääni	100: 198
Oulun “	100: 172
Vaasan “	100: 166
Heinolan “	100: 162
Turun “	100: 155
Hämeen “	100: 153

Ruotsin valtakunnan muut läänit seurasivat vasta näiden jälkeen. HENRIK NICANDER: *Födde och Döde i Sverige och Finland åren 1796 — och 1803*. Kongl. Vetenskaps Academiens Nya Handlingar. 1805. Siv. 140.

Tähän aikaan olisi Kuopion läänin luonnollinen väestönkasvu siis edellisen mukaan ollut vielä suurempi kuin pohjoisten läänien.

Mielenkiintoista olisi tutkia, mitkä seikat ovat olleet syinä tähän pohjalaisen väestön suureen lisääntymiseen ja hedelmällisyyteen.

Vanhemmassa kirjallisuudessa olen tavannut vain yhden selityskokeen. Tämä selitys esiintyy Ruotsin Taulukomissionin kertomuksessa vuodelta 1761.¹⁾ Sen mukaan olisi pohjalaisten aikaisempaan suureen hedelmällisyyteen syynä:

1. landets sträckning ut efter Bottniska wiken, som gör at landtmannen har god afsättning på spannemål i de frodige åren, och lätt undsättning så wäl genom städerna som ifrån öfre landet i de hårda åren — —;

2. at mäst i alla Skiärgårdssocknar söder om Gamla Carleby stad, är den oseden — — införd, at mödrarna sielwa ej gifwa sina barn di — —;

3. at folket är muntert — —.

O. M. REUTER, luonnontutkijana, on viitannut erääseen luonnontieteelliseen hypoteesiin, joka voisi selittää myös pohjalaisten aikaisempaa suurta fyysillistä vitaliteettia. Selitys on mielenkiintoinen. REUTERIN päätelmä on seuraava. Naisten osanotosta maanviljelystöihin on seurauksena ollut että pikkulapset usein jätetään ilman äidin hoitoa. Ne saavat siten kuolla suurin määräin, niin että muutamissa osissa Vaasan lääniä aikoinaan puolet kuolleista olivat lapsia, jotka eivät olleet täyttäneet 1. ikävuotta. Tästä laiminlyönnistä oli seurauksena, että ainoastaan vahvimmat elivät yli lapsuusvuosien. Ja tämä asianlaita olisi sitte taas tavaltaan vaikuttanut nykyisen väestörodun kunnokkaisuuteen (duktighet).²⁾

¹⁾ AUG. HJELT: *De första officiella relationerna om Svenska tabellverket*. Siv. 89.

²⁾ O. M. REUTER: *Finland i ord och bild, dess natur, folk och kultur*. Stockholm, 1901. Siv. 848.

Mitä kirjottajan premisseihin tulee, täytyy sanoa, että ne ovat kyllä tosiasiajn mukaiset. Monet kuvaukset ainakin jo 18. vuosisadalta todistavat, että lapsia ravittiin lehmänmaidolla, että hoito muutenkin oli puutteellinen ja että lasten kuolleisuus oli suuri.

Tämä käy m. m. ilmi siitä Laihian pitäjänkuvauksesta, jonka on tehnyt EPHRAIM OTTO RUNEBERG.

Siinä sanotaan:

Oseder i Socknen äro

- 1:o brännvinets missbruk, hvaraf ej allenast med äldrigt folk, utan jämväl ynglingar ofta tagit så stora styrkdrickar, at benen på en gång svigtat och hälsan efterhand blifvit förtärd.
- 2:o At de späda barnen ej få di modersmjölken utan upfödas med kall och oftast surnad ko-mjolk uti nappen, är en onaturlig och högst-skadelig ovana i större delen af Korsholms Län.
- 3:o At omättelig badande med späda barn och gammalt folk är kommit i bruk — — är en osed emot folkets förökelse.
- 4:o Et missbruk är ock det, at qvinfolken sköta åkern och manfolken syslösätas med skadeliga binäringar. Hvaraf dessa oseder upkommit, och huru de igenom vissa anstalter blifvit lika som nödvändige, är ej rum at anföra i et utdrag.¹⁾

¹⁾ EPHRAIM OTTO RUNEBERG: *Beskrifning öfver Lajhela Socken i Österbotten*. Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar För År 1758. Siv. 135/—, Harvonnus tämän tutkimuksen tekijän. 18. vuosisadan väestöidealien mukaisesti kirjottaja näyttää olevan huolissaan väestön kasva-

Mutta mitä niihin johtopäätöksiin tulee, joita näitten seikkojen pohjalla voitaisiin tehdä, alkaa epäily. Oletettakoon, että hyväksytään hypotesi väestörodun kunnokkaisuudesta suuren lapsikuolleisuuden johdosta. Mutta varmaa ei ole, voidaanko tästä fyysillisestä kunnokkaisuudesta katsoa seurauksena johtuvan sen pohjalaisen väestön fyysillisen omalaatuisuuden, joka aikaisempina aikoina on näytettyynyt tämän väestön suuressa hedelmällisyydessä ja lisääntymiskyvyssä.¹⁾

misen riittäväisyydestä. Tämän kasvamisen olisi kuitenkin pitänyt Pohjanmaalla, kuten edellä on nähty, olla varsin tyydyttävä.

BARANOFFSKI esittää syyksi epäkohtaan imettää lapset lehmän maidolla Vaasan läänissä, seuraavan: (tapaj johtuu siitä asianlaidasta, että äidit usein tulevat raskaiksi jo ennenkuin ovat ehtineet vieroittaa viimeksi syntyneen.) S. I. BARANOFFSKI: *Folkmängds-förhållanden i Finland*. Helsingfors 1850. Siv. 23.

¹⁾ Pohjalaisen väestön laatua tavallaan tukee myös asevelvollisuus-tarkastuksessa hyljättyjen pieni %-määrä pohjoisissa lääneissä.

Asevelvollisuuskutsunnoissa hyljättyjen % oli

	Maassa keskimäärin	Vaasan läänissä	Oulun läänissä
V. 1885	45.49	34.23	40.70
1886	47.29	34.08	38.18
1887	45.78	36.51	35.17
1888	47.38	36.92	35.77
1889	45.50	30.43	35.00
1890	47.34	28.72	37.90

G. WINTER: *Redogörelse öfver helso- och sjukvården vid finska militären under år — —*. Finsk Militär Tidskrift 1886/1891.

Pohjoisten läänien %-määrät olisivat todellisuudessa olevat jonkun verran suuremmat. Poissaolteiden % ehkä siirtolaisuuden johdosta, on tavallisesti näet ollut suurempi näissä lääneissä kuin muissa lääneissä. Ja tämä seikka jonkun verran alentaa ylläolevien %-määriä pohjoisissa lääneissä. Mutta kokonaan se ei eroavaisuutta selitä.

Tähän epäilykseen antaa lisää aihetta se tosiasia, että paikkakunnallisiin väenlisäyksen eroavaisuuksiin on kansantaloustieteen tähän asti ylipäänsä hyvin vaikeasti onnistunut keksiä tyydyttävää selitystä.

Muutammat esimerkit osottavat sitä.

Yleensä ovat syntyneisyyden (vast. hedelmällisyyden, väkiluvun lisääntymisen) paikallisen erilaisuuden syyt väestöopin kaikkein vaikeimmin ratkaistavia. Niihin on annettu aivan päinvastaisia selityksiä. Riittämättömään tilastoaineistoon perustuen on liian aikaisin tehty yleispäätelmiä. Seu-

Eräs toinen piirre, joka ehkä kuitenkin enemmän on todistuksena jonkinlaisesta psyyllisestä kuin fyysisestä ominaisuudesta, on itsemurhien suhteellisesti pieni määrä pohjalaisilla.

Itsemurhaajia oli miljonasta asukkaasta

	Vv. 1841/60	1861/90
Uudenmaan läänissä	85.3	71.8
Turun ja Porin "	49.1	37.5
Hämeen "	62.2	48.7
Viipurin "	33.9	40.6
Mikkelin "	44.0	48.7
Kuopion "	37.7	32.5
Vaasan "	23.4	22.2
Oulun "	37.9	25.6

WESTERLUND on koettanut osaksi selittää tätä pohjoisten läänien (etenkin Vaasan l.) huomattavan pientä itsemurhamäärää näennäiseksi. Ennen 1880-lukua perustuivat tiedot obduksiopöytäkirjoihin, jolloin ainoastaan kussakin läänissä tapahtuneet itsemurhat tulivat tilastoon. Kun pohjalaisia suhteellisesti paljon oleskelee ulkopuolella omaa läänii, arvelee WESTERLUND heidän 0/0-määränsä alhaisuuden siitä osaksi aiheutuvan. F. W. WESTERLUND: *Självmorden i Finland 1861—1895*. Statistisk sammanställning. Bidrag till kännedom af Finlands Natur och Folk. Utgifna af Finska Vetenskaps-Societeten. Femtiondeåttonde Häftet. Helsingfors 1900. Siv. 189/191.

Tämä seikka ei kuitenkaan todennäköisesti ole riittävä kokonaan selittämään eroavaisuutta.

raus on ollut, että myöhäisempi tutkija on, usein niinkään riittämättömään aineistoon perustuen voinut esittää aivan päinvastaisia tuloksia.

Muutammat esimerkit valaiskoot edelläsanoitua.¹⁾

¹⁾ Ks. m. m. BERTILLOX: *Mouvements de la population dans les divers états de l'Europe et notamment en France*. Leurs relations et leurs causes. Annales de démographie internationale. Paris 1877. Siv. 41.

SAMA: *Études nouvelles sur la population*. Journal de la société de statistique de Paris. Dix-huitième année (1877), siv. 204. G. CAUDERLIER: *Les lois de la population et leur application à la Belgique*. Bruxelles 1899, siv. 165/—. E. LEVASSEUR: *La population française*. Tome troisième. Paris 1892, siv. 176.

Stand und Bewegung der Bevölkerung des Deutschen Reichs und fremder Staaten in den Jahren 1841 bis 1886. Statistik des Deutschen Reichs. Neue Folge. Band 44. Berlin 1892, siv. 56*. *Die Volkszahl der Deutschen Staaten nach den Zählungen seit 1816*. Monatshefte zur Statistik des Deutschen Reichs für das Jahr 1879. Juli-Heft. Band XXXVII. Heft 7 der St. d. D. R. Berlin 1879, siv. 19/20. FRIEDRICH PRINZING: *Handbuch der medizinischen Statistik*. Jena 1906, siv. 17/—. SAMA: *Das Bevölkerungsgesetz*. Allgemeines Statistisches Archiv. Sechster Band. Zweiter Halbband. Tübingen 1904, siv. 19. SAMA: *Bevölkerungstheoretische Probleme*. Zeitschrift für Sozialwissenschaft. Berlin 1907, siv. 40. SAMA: *Die eheliche Fruchtbarkeit in Deutschland*. Zeitschrift für Sozialwissenschaft. Berlin 1901. Siv. 92/94. K. OLDENBERG: *Ueber den Rückgang der Geburten- und Sterbeziffer*. Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik. Tübingen 1911. 33 Band, siv. 426. A. FRHR. VON FIRCKS: *Die wichtigsten Thatsachen aus dem Gebiete der Geburten, Sterbefälle und Eheschliessungen in Preussen*. Zeitschr. des K. Preuss. Stat. Bureaus. Berlin 1878, siv. 364. JULIUS WOLF: *Die Fruchtbarkeit der Ehen auf dem Lande im deutschen Reich*. Zeitschrift für Sozialwissenschaft. Berlin 1898, siv. 796/97. SAMA: *Ein neuer Gegner des Malthus*. Zeitschrift für Sozialwissenschaft. Berlin, 1901. Siv. 284. GUSTAV RÜMELIN: *Die Bevölkerungslehre*. Schönberg'in Handbuch I, siv. 1219.

KARL WILLGREN: *Statistikens grunder II. Befolkningsstatistik*. Helsingfors 1907, siv. 155/56. WILHELM SCHALLMAYER: *Sozialistische*

On esim. esitetty, että maanomistuksen pirstautuminen vähentää syntyneisyyttä, ja päinvastoin, että pienviljelys ei vähennä syntyneisyyttä. On esitetty, että etupäässä maanviljelys lisää syntyneisyyttä, ja että etupäässä teollisuus lisää syntyneisyyttä. Rotueroavaisuuksia on esitetty syntyneisyyden paikallisten erilaisuuksien syynä. On esitetty, että erilainen maaperähedelmällisyys on määräävä syntyneisyydelle, ja että jo olemassa oleva väestön tiheys on määräävä syntyneisyydelle. M. m. Ruotsissa on lausuttu oletamus, että Ruotsin demografisesti erilaiset alueet (pohjois-, itä- ja länsi-Ruotsi) osittain riippuisivat asukkaiden rodun erilaisuudesta. BERTILLON on syntyneisyyteen vaikuttavana tekijänä esittänyt helposti saatavana tai tarjona olevan tuottavan työn määrän. WOHLIN on Ruotsin numerojen pohjalla, allekirjottanut Suomen tietojen pohjalla huomannut väkiluvun erilaisen lisääntymisen suurin piirtein käyneen rinnan 19. vuosisadalla tapahtuneen väestön yhteiskunnallisen kehityksen kanssa. Tämä sillä tavalla, että väkiluvun kasvaminen on ollut yleensä suurempi siellä, missä itsenäiset väestöluokat ovat enemmän kasvaneet. Mutta kumpi näistä ilmiöistä on primärinen, kumpi sekundärinen, sitäkään ei voida sanoa.

Tässä vain pieni valikoima suuresta määrästä selityksiä, jotka koettavat valaista väestön kasvamisen paikallisen eroavaisuuden syitä.

Entwicklungs- und Bevölkerungslehre. Zeitschrift für Sozialwissenschaft. Berlin, 1911. Siv. 517/18. C. BÖRZOW: Bodenbeschaffenheit und Bevölkerung in Preussen. Zeitschrift des Königlich Preussischen statistischen Bureaus. Einundzwanzigster Jahrgang. Berlin, 1881. Siv. 287/—. JACQUES BERTILLON. artikkeli: *Finlande*. (Extrait du Dictionnaire Encyclopédique des Sciences Médicales publié sous la direction du Dr A. Dechambre). Siv. 295. J. V. TALLQVIST: *Recherches statistiques sur la tendance à une moindre fécondité des mariages*. Helsingfors 1886.

Olisi turhaa, kunnes nämät asiat ovat tarkemmin tulleet tutkituiksi, lisätä jo ennestään monia selityksiä vielä yhdellä, valintaopillisella selityksellä.

Mutta syykysymys ei tässä yhteydessä olekaan pääseikka. Pääseikka on itse tosiasia: Pohjanmaan väenlisäyksen voimakkuus sinä ajanjaksona, jolloin siirtolaisuuden edellytykset täällä kypsyivät.

Ja tämä johtaa seuraavaan kysymykseen.

Onko luultavaa, että Vaasan läänin huomattavan suuri väestön kasvaminen jo sinänsä pääasiassa selittäisi suhteellisen liikaväestön esiintymistä tavallista voimakkaampana Vaasan läänissä? ¹⁾

Vastaus tähän kysymykseen saataisiin vertaamalla väkiluvun kasvamista elämäntarpeitten tyydyttämismahdollisuuksien s. o. varallisuuden kasvamiseen.

Mutta tässä kohden on huomattava, että pätevää täysin sitovaa tilastollista selvitystä on vaikea saada. Pitää paikkansa vanha totuus, että tilasto usein vaikenee, milloin sitä paraiten tarvittaisiin.

Vastausta on mahdotonta saada etenkin jos on kysymyksessä varallisuuden kasvaminen yleensä.

Sitävastoin osottaisi tilasto maataloustuotannon kasvamisesta, mikäli tietoihin voidaan luottaa, että Vaasan läänissä maanviljelystuotanto todennäköisesti on kasvanut ainakin yhtä paljon enemmän muihin lääneihin verraten kuin väkilukukin on enemmän kasvanut muihin lääneihin verraten.

¹⁾ SNELLMAN viittaa tähän väkiluvun nopeaan kasvamiseen Pohjanmaalla ja lisää, että untisviljelykset siellä eivät kasva yhtä paljon kuin väkiluku kasvaa. Elleivät manufakturit ja käsityöt tule avuksi, täytyy väestön siirtyä pois. J. V. SNELLMAN: *Några anmärkningar angående land och folk i Österbotten*. Samlade arbeten, IX. Siv. 350/351.

Kun viljellyn maan (pellon ja niityn sekä pelto- ja niittymaan) ala 19. vuosisadan kuluessa koko Suomessa kasvoi n. 38 %:lla, kasvoi se Vaasan läänissä n. 80 %:lla. Kun pellon-ala samaan aikaan koko maassa kasvoi keskimäärin 224 %, kasvoi se Vaasan läänissä 660 %. Eri seutujen väkiluvun kasvamisen välillä ei erotus ollut näin suuri.

Tätä vastaan voidaan varsinkin kaksi asiaa huomauttaa. Nimittäin ensiksi, että maanviljelystuotannon suuruuden kasvaminen ei riipu yksistensä viljellyn maan tai pellon alan kasvamisesta. Toiseksi on muiden tuotantohaarojen kuin maanviljelyksen kehitys maan muissa lääneissä ollut ilmeisesti paljon suurempi kuin Vaasan läänissä.¹⁾ Epäilyksenalaiseksi kuitenkin jää, onko edellähuomautettu asianlaita sittenkään kumottavissa.

Mutta oletusta Vaasan läänin mahdollisesta tavallista jyrkemmästä suhteellisen liikaväestön ilmiöstä, joka selittäisi siirtolaisuuden, ei voida todistaa myöskään varallisuuden jakaantumista, tuotannon tulosten jakaantumista koskevilla tosiasioilla. Ainakin maaomaisuuden jakaantumisen kehitys on Vaasan läänissä ollut nopeampi kuin

¹⁾ Teollisuusväestön suhteellinen määrä oli v. 1865

Uudenmaan	länissä	10.61	%	koko	väestöstä
Turun ja Porin	«	8.28	«	«	«
Hämeen	«	6.79	«	«	«
Viipurin	«	3.16	«	«	«
Mikkelin	«	3.63	«	«	«
Kuopion	«	3.43	«	«	«
Vaasan	«	2.39	«	«	«
Oulun	«	1.66	«	«	«

Koko maa 4.92 % koko väestöstä

Suomen Väestö Joulukuun 31 p. 1865. S. V. T. VI: 1. Siv. 36/37.

Teollisuusväestöä oli tähän aikaan siirtolaisuuslääneissä suhteellisesti kaikkein vähimmän.

muussa Suomessa. Tämä tulee valaisevalla tavalla ilmi, jos Vaasan läänin talollisten luvun kasvamisesta epäitsenäiseen väestöön nähden verrataan vastaavaan kehitykseen maan muissa osissa.

Vaasan läänissä on ajanjaksona 1815/75 talollisten luku kasvanut noin 11 000:sta 18 000:een. Etelä-Suomen lääneissä ei talollisten luku ole ollenkaan kasvanut, vaan vähentynyt. Vaasan läänissä on tosin väestön kokonaismäärä myös enimmänsä kasvanut. Mutta sittenkään ei itsenäisten talollisten prosenttimäärä väestössä ole Pohjanmaalla alentunut niin paljon kuin etelä-Suomessa.

Tuotannon tulosten jakaantumisen epätasaistuminen, joka myös määrättyillä edellytyksillä voi vaikuttaa suhteellisen liikaväestön syntymiseen, ei Vaasan läänissä, mikäli se käy ilmi maanomistuksen kehityksestä, ole ollut suurempi kuin muualla Suomessa.

B. Pohjalaisten luonne.

Toisella tavalla voi edelläesitetty väestön lukumäärän aikaisempi erittäin nopea kasvaminen olla yhteydessä siirtolaisuusilmiön kanssa. Tämä pohjalaisen väestön suuri fyysillinen elinvoima saattaa olla vississä määrässä yhteydessä myös eräänlaisen psyyllisen elinvoiman kanssa pohjalaisessa kansanhengessä.¹⁾

¹⁾ Pohjalaisen kansanluonteen erikoispiirteistä todistaa m. m. se, että tämä kansanluonne suurena määränä aina on ollut omiaan kiinnittämään kaikenlaisten matkustajain, kirjeenvaihtajain y. m. huomiota. Muutama tilapäinen esimerkki (K. DOXNERIN mukaan):

Några reseintyck från Sydösterbotten — —. Folkdrägter — —. Allmogehem — —. Folklynnnet i dessa socknar. Sågar — —.

(—ek. Morgonbladet 1884 n. 85).

Tämän tutkimuksen kannalta ovat seuraavat seikat huomioonotettavat.

On ajateltavissa, että väestö siellä missä sosiaaliset vastakohdat, kuten esim. herraskartanoalueella, kauvan ovat olleet erittäin jyrkät, missä maaseudun sosiaalinen rakenne pitkän ajan on pysynyt melkein muuttumattomana, missä sosiaalisten nousujen tapahtuminen sen vuoksi ei ole ollut mahdollista, missä tämän johdosta alistuvaisuus taloudellissosiaaliseen kohtaloonsa, fatalismi, epäitsenäisen väestöluokan keskuudessa on vallitsemassa, on ajateltavissa, että väestö täl-

Utdrag ur ett bref från en kosack-officer — — Om österbottningens välvilja och karaktär — —

(K. N. Helsingfors Tidningar 1855 n. 59).

Pohjalaisten luonne.

(Kaimo, Vaasan Lehti 1883 n. 77).

Muistelmia matkalta Pohjanmaalle. (Maan laatu. Kansan luonto. Siirtolaisuus. Maanviljelys. Meijeriä).

(Savon Viikkolehti 1886 n. 274).

Något från Österbotten. (Framåtskridande och bildning. Österbottningens karaktär).

(Vasabladet 1859 n. 28).

Resentryck från Österbotten I (Om fördomen mot österbottningen. Naturen. Befolkningens skaplygne).

(Helsingfors Dagblad 1872 n. 6).

Folkseder och folklygne i Österbotten.

(J. E. W. Hufvudstadsbladet 1880 n. 73 B, 90 B, 110 B, 154).

Vanhoja matkamustelmia. (Karjalaisten käsitys Pohjanmaasta ja sen kansasta).

Vaasan Lehti 1886 n. 99.

Bref från Österbotten. (Folklygnet. Folkseder).

(X. Åbo Underrättelser 1888 n. 332).

laisissa oloissa myös passivisemmin suhtautuu elämäntason alenemishuokaan. ¹⁾

Toisin on sitä vastoin ehkä laita alueilla, missä olot tässä suhteessa ovat eriäviä. Missä siis sosiaaliset vastakohdat ovat olleet vähemmän jyrkät, missä agrarirakenne, kuten Pohjanmaalla, on ollut demokratinen ja missä sosiaalinen itsetunto ja vapaudenrakkaus erittäin voimakkaina esiintyvät.

On todennäköistä, että kansan luonne jälkimäisessä tapauksessa on herkempi taloudellisen ja sosiaalisen kohoamisyrkimyksen syntymiselle. Ehkä myös herkemmin reageraa sitä painetta vastaan, minkä väkiluvun kasvaminen aikaansaa elämäntarpeitten tyydytysmahdollisuuksiin verraten. ²⁾

Jos tämän yhteydessä palautetaan mieleen, mitä pohjalaisten kansanluonteesta esim. kirjallisuudessa on esitetty, on yksimielisyys eräässä kohden täydellinen. Nimittäin: yksimielisyys siinä, että pohjalaisessa kansanluonteessa juuri

¹⁾ Vrt. JAAKKO FORSMAN: *Mistä syystä sosialismi levisi Suomen maalaisväestön keskuuteen?* Mietteitä. Helsingissä 1912. Siv. 15/—.

²⁾ Valaisevan vertailukohdan tarjoo tässä SUNDBÄRGIN lausunto Taalain vastaavanlaisista oloista. Hän sanoo: Vilha herrojen ja talonpoikain välillä ei liene missään ollut niin vahva kuin Taalainmaassa. Ja kuitenkin on Taalainmaa «vapauden pesäpaikka maan päällä». Siellä ei ole ollut torppareita eikä muonamiehiä; kaikki ovat olleet vapaita maanomistajia. Mutta nämä maanomistajat ovat olleet pikkumaanomistajia ja ne ovat asettuneet taisteluun — hillittömään taisteluun — «herroja» vastaan. GUSTAV SUNDBÄRG: *Tankar i utvandringsfrågan*. Stockholm 1913. Siv. 207.

STRINDBERG kertoo eräässä kuvauksessa matkastaan Taalain maassa: «Jag åkte på kärra en hel förmiddag mellan Mora och Rättvik, en hel förmiddag, och mötte tre människor. Dalkarln som körde, visste inte hvem Engellbreckt och Gustaf Vasa var. kallade stararna för sparfyvar och ville icke svara på tilltal, ehuru jag titulerade honom Ni och han kallade mig Du .

nämä ominaisuudet, voimakas sosiaalinen itsetunto, itseensä-luottavaisuus ja vapaudenrakkaus erittäin suurella mitassa astuvat esiin.

Pohjalaisten niin sanoaksemme psyyllinen siirtolaisuus-mahdollisuus on jo yllämainittujen ominaisuuksien kautta suurempi kuin Suomen muiden seutujen väestön.

Mutta tähän tulee lisäksi eräs ominaisuus pohjalaisten kansanluonteesta: jonkinlainen sielullinen voimainmisyys, cyclopismi. Sen lisäksi eräänlainen omiainen ristiriitaisuus, vastakohtaisuuksiin taipuvaisuus.

Pohjalaisissa on voimakkaan temperamentin väkeä, viimeisen askeleen ottajia; he ovat usein rekordikansaa niin hyvässä kuin pahassa.

Onko mainittavissa juuri montakaan voimakasta sivistyksellistä tai uskonnollista tai sosialista liikettä Suomessa, jonka juuret eivät huomattavalla tavalla olisi kiinni pohjalaisessa maaperässä?

Ajateltaisiin suomalaisuuden liikettä, jonka huomattavat tienraivaajat ovat olleet pohjalaisia. Tai nuorisoseuraliikettä, maalaisliittolaisuutta y. m. Tai yksityisiä persoonallisuksia. Paljon kertoo jo yksin sellainen henkilöllisyys kuin AUGUST MAXIMILIAN MYHRBERGIN, tämän raahelaisen Akropoliin-puolustajan, y. m. Tuskin on ollut monta maassamme esiintynyttä uskonnollista suuntaa tai harhasuuntaa, jonka tyysija ei olisi ollut Pohjanmaalla tai myös Pohjanmaalla.

Mitä taas tulee ominaisuuksien vastakohtaisuuteen, on siitakin kuvaavia esimerkkiä olemassa.

Kuinka ovat selitettävissä esim. sellainen pitkälle ulottuvan elämänhalun ja sen ilmaisumuotojen negatio, kieltäminen, kuten pietismissä ja pitkälle menevä elämänhalun

ja sen ilmaisumuotojen myöntäminen, kuten puukkojunkariudessa.

Pohjalaisten keskuudesta ovat maalle nousseet useat kulttuurihistoriamme tunnetuimmista voimakkaimmista persoonallisuuksista. Mutta pohjalaisia ovat olleet myös useat rikoshistoriamme tunnetuimmat henkilöt.

Muutamat kirjailijat ovat huomauttaneet eräistä konservativisista piirteistä pohjalaisessa kansanluonteesta. Mutta ilmeisesti on pohjalaisessa kansanluonteesta myös aivan vastakkaiset ominaisuudet tavattavissa. Pohjalaisissa on ennen kaikkea syntyperäisiä oppositioiden kannattajia, lahkolaisia, vallitsevan suunnan vastavaikuttajia.¹⁾

1) Sellaisessa virtauksessa kuin maalaisliittolaisuudessa esiintyy toisaalta suurta teknikkaystävällisyyttä, toisaalta nurjamielisyyttä teknillisen kehityksen välttämättömiä seurauksia kohtaan; toisaalta huomattavan valpasta sosialista radikalismia, toisaalta merkittävän individualistista yksityistaloudellista herännäisyyttä.

Eräs kirjottaja kuvaa, kuinka pohjalaiselle kansanluonteelle ominainen vastakkaisuus esiintyy m. m. seuraavassa: den yttre människans frimodighet, störvulnhet och styrka i förening med den inre människans religiöst färgade gemyt, en av dessa underbara antinomier, som i folksjälen uppgå i enheter av högre rang. K. ROB. V. WIKMAN: *Österbottnens svenskar*. Svenskt i Finland. Ställning och strävanden. Helsingfors 1914. Siv. 81.

Vrt. myös seuraavaa lausuntoa: Fredrik Cygnacius yttrade en gång, vid hvilket tillfälle minnes förf. nu icke, att han alltid, när han tänkte på österbottniska afdelningen, päminste sig lifligt det ställe hos Cornelius Nepos, der denne i sin Alcibiades tecknar den atenska karakteren och den atenska folkgunstens vansklighet. Liksom atenarne kunde österbottningarne med ungdomshjertats hela öfversvallande glöd bära sin gunstling på händerna, för att kort derefter af någon jemförelsevis ringa anledning åter vara beredd att stöta honom ifrån sig. Den ädle annärkaren — — — behagade i denna annärkta ombytlighet se ingenting

Vihdoin: kuinka on lopuksi laita sosialismin? Eikö sosialismissäkin ole pohjalaista verta mukana. Suomalaisen sosialismin useiden johtajien kautta on meikäläinen sosialismi kiinni Pohjanmaassa. Ei niin, että sosialismi kansanliikkeenä Pohjanmaalla olisi erityisemmin saanut jalansijaa. Sosialistinen kansanliike on aina mitä suurimmassa määrässä riippuvainen ulkonaisista edellytyksistä: väestön sosialisesta kokoonpanosta. Ja tässä kohden puuttuu socialidemokratiseilta kansanliikkeeltä Pohjanmaalla laajempaa pohjaa. Mutta socialidemokratisen kansanjohtajan esiintyminen sitä vastoin ei ole riippuvainen ulkonaisista edellytyksistä. väestön yhteiskuntaluokallisesta kokoonpanosta.

Edellisessä on kuvattu muutamia pohjalaisen kansan-

annat än ett bevis på deras intelligens och själsflighet. deras atenska 'själstyeke' — —.

Har det österbottniska „gnabbet“ oftast antagit blott alltför väldiga proportioner, så har, till försoning deraf, den österbottniska kärleken också efteråt, liksom tillföre, antagit lika ovanliga proportioner. L. L. L.: *Minnen från skolan och universitetet*. Skizzer. Med 5 illustrationer. Stockholm 1877. Siv. 329/330.

C. G. ESTLANDER (*En resa i Österbotten*. Finsk Tidskrift för vitterhet, vetenskap, konst och politik. Helsingfors, 1904. Förra Halfåret. Tom LVI. Siv. 78) esittää katkelmana eräästä matkakuvauksesta allaolevan piirteen.

Lapsen kainostelevasta katseesta aiheutuu matkustaja mietelmään: «Ehkä on tässä jo lapsen luonteessa kipenä siitä kaiken sen vieroksumisesta, joka ei ole heidän (pohjalaisten) omasta maasta peräisin; senlaista irserakkautta yleensä tapaa pohjalaisella kansakunnalla.» J. n. c.

Vrt. myös KARL EMIL FERD. IGNATIUS: *Bidrag till Södra Österbottens äldre historia*. Akademisk Afhandling som med den vidtberömda Historisk-Filologiska Fakultetens samtycke och under inseende af Fredrik Cygnæus. Filos. Magister, Hist.-Fil. Doktor, Professor i Estotiken och Nyare Litteraturen. Riddare af K. K. St. Stanislaw Ordens andra klass, till offentlig granskning framställes af . . . Helsingfors 1861. Siv. 75/— y. n.

luonteeseen piirteitä, joitten kautta, vaikkakaan ne eivät yksin selitä, kuitenkin voivat tehdä ymmärrettävämmäksi siirtolaisuuden pohjalaisena väestöliikkeenä.

Mutta edellisessä on kuvattu asiaa etupäässä siltä kannalta, mitkä seikat ikäänkuin ovat omiaan helpottamaan pohjalaisen siirtolaisen lähtöä *kotimaastaan*.

Tähän tulee lisäksi toinen asian puoli.

Nimittäin: mitkä seikat *niissä uusissa oloissa*, jotka ovat tarjolla valtameren toisella puolella, ovat ehkä omiaan pohjalaisia tai juuri pohjalaisia erityisellä voimalla vetämään luoksensa.

Tämän asian luulen paraiten saavan valaistusta allaolevista lausunnoista. Niissä asetetaan rinnan

1. pohjalaisen kansanluonteen niin sanoaksemme sosialinen kansalaisihanne ja
2. kuvaukset työläisluokan yhteiskunnallisesta asemasta Amerikassa.

Lausuntoja pohjalaisesta sosialihanteesta.

Työläisluokan sosialisesta asemasta Amerikassa.

«Såväl den svenska som den finska österbottningen äger något frimodigt, öppet, redbart och energiskt i lynnet, hvilket blifvit mera rörligt och själfständigt än andra finnars. Han är det finska folkets adel, utrustad med dess rikaste anlag. — —

Utvandrad till södra Finland, igenkännes österbottningen genast på sin trygga hållning och sitt obesvärade väsende —. Kvinnan i Österbotten är raskare än annorstädes i landet och förrättar utarbete, plöjer, dikar och står hö. alldeles såsom mannen. — — —

O. M. REUTER 1)

Ken kerrankin vain ohimennen on tehnyt havaintoja amerikkalaisen työmiehen tai työnaisen elämäntavasta tehtaan tai työpaikan ulkopuolella, on ensi silmäyksellä havainnut, että kysymyksessä on olemukseltaan kokonaan toisellaan suku kuin meillä. Näimme jo kuinka siististi ja kuosikkaasti puettuina työmiehet ja etenkin työnaiset menivät työpaikkaansa. Kadulla ovat he «kansalaisia» käytökseltään, *working-gentlemen* ja *working-ladies*. Puhtaasti ulkopuolisesti puuttuu heiltä se erityisluokan leima (*Stigma*), josta tuntee melkein kaikki

1) O. M. REUTER: m. t. siv. 847/848.

Man känner genast igen en Amerikafarare på att han aldrig lyftar på hatten för herremannen. I det afseendet skulle österbottningen icke behöfva inhemta någonting, ty han är, såvidt jag vet, vår mest själfständiga och frimodiga allmogeman. Om någon del af vårt folk har klart för sig att bonden är minst lika god som herren, så är det österbottningen redan innan han far till Amerika; för den skull behöfver han således icke resa dit.

Vapaaherra v. WILLEBRANDT. 1)

«Af det tidigare sagda framgår min åsigt angående de förhållanden, hvilka hos österbottningen fostrat ett oberoende och en själf tillräcklighet, som hos honom är mera framstående än hos invånarna i öfriga landskap. — — han känner sitt oberoende och därför icke finner sig för bunden att krusa för någon. Han har intet annat att begära än att få lefva omolesterad, och kommer det därpå an, eger han det färdigaste mod, att värja sig mot allt intrång, detta visar sig i allmogens förhållande inbördes och mot herremännen. Orter gifves väl ännu, der kaplaner aktas jänngod med biskopen, länsmanen med landshöfdingen och kanske ännu något för mer. Men öfverhufvud må så väl prest som länsman i

europalaiset työlläiset. Myös käytöksessä, katseessa, keskustelun tavassa erottantuu amerikkalaisesta työmies jyrkästi europalaisesta. Hän kantaa päänsä korkealla, astuu joustavin askelin ja on ihmeissään vapaa ja iloinen kuin kuka porvari tahansa. Hänen olomuksensa ei ole painetun ja poljetun.

— — — Kumarteleminen ja ryömiminen «korkeampien luokkien» edessä, mikä Euroopassa on niin epämieluisista, on kokonaan tuntematon täällä. Kenenkään tarjoilijan, kenenkään raitiotiekonduktöörin, kenenkään poliisin päähän ei pistäisi osottaa erilaista käytöstä, olipa hänen edessään «tavallinen» työmies tai Pennsylvanian kuvernööri. Tämä on omiaan vahvistamaan niin hyvin sen selkärankaa, joka näin kohtelee, kuin senkin, jota kohtelu koskee, jos hän kuuluu köyhempään luokkaan.

Koko julkisella elämällä on demokratisempi leima. Työmiestä ei joka askeleella pakoteta huomaamaan, että hän kuuluu alempaan luokkaan. — — Myöskin säätyylpeys on Yhdysvalloissa vähemmän levinnyt kuin vallankin meillä.

— — — (Amerikassa) voi omantunnontarkka kansalainen hyvän osan elämästään käyttää vaaleihin. (Ohiossa esim.) on jokaisen kansalaisen keskimäärin vuotuisesti otettava osaa 22. vaaliin».

WERNER SOMBART. 2)

1) Lausunto Ritaristossa ja Aatelissa v:n 1891 valtiopäivillä. *Protokoll förda hos Finlands Ridderskap och Adel vid Landtdagen år 1891*. Första häftet. Helsingfors 1891. Siv. 422.

2) WERNER SOMBART: *Studien zur Entwicklungsgeschichte des nord-amerikanischen Proletariats*. Archiv für Sozialwissenschaft und Sozial-

deras förhållande till allmogen se till, hvad deras frid tillhörer».

J. V. SNELLMAN. 1)

«Vapaana tilallisena ollen ikimuistoisista ajoista, on Pohjanmaan ruotsalainen synnyttänsä demokraatti ja arka vapaudestaan».

«Gemensam för hela Österbottens allmoge är denna inneboende stolthet och själfständighet, hvilken någongång, uttalad på ett råare sätt, får utseende af öfvermod och i berusningens ögonblick alltför ofta därtill urartar. Måhända herrör denna egenhet däraf, att österbottningen från åldriga tider själf varit herre öfver sin jord».

Z. TOPELIUS. 3)

«Derhemmaa (i Finland) förblir man i de omgifningar i hvilka man är född, der finnas herrar och simpelt folk. Och simpelt folk kunna aldrig bli annat än simpelt folk. Här (i Amerika) äro alla lika goda och hvem som helst kan bli biskop eller president. Blott man är en aldrig så litet karl, puffar man sig fram till de bästa platser».

ALEXANDRA GRIPENBERG
(erään siirtolaisen kertomuksesta.) 2)

«Esimerkkinä palvelustyttöjen elintavoista Amerikassa mainittakoon, että kerran ajaessani maantietä muutaman kaupungin läheisyydessä Ohiossa tuli kaksi hienosti puettua naista polkupyörillään ajaen vastaan, jotka tuttavallisesti tervehdivät suomalaista kyyditsijääni. Kysyessäni, kutka nuo neitokset olivat, ilmoitti nämä heidän olleen suomalaisia palvelustyttöjä lähikaupungista, jotka viettivät vapaapäivänsä sporttailemisella». — — —

Kaksi vakavaa pohjalaista (Jurvalta, Ilmajoelta) pyysivät minua murkinalle ja veivät «ravintolaan, joka nähtävästi oli kaupungin hienoimpia. — — Komeassa salissa oli ennen meitä aterioimassa moniaita

politik. Einundzwanzigster Band. Tübingen, 1905. Siv. 312/13; 598/599. Vrt. myös esim. GEORG VON SKAL: *Das amerikanische Volk*. Berlin, 1908. Siv. 14, 83, 101 y. m.

1) J. V. SNELLMAN: *Några anmärkingar angående land och folk i Österbotten*. siv. 345.

2) ALEXANDRA GRIPENBERG: *Ett halfår i Nya Verlden*. Strödda resebilder från Förenta Staterna. Helsingfors 1889. Siv. 218.

3) Z. TOPELIUS: *Suomen Kansa*. Suomi 19:nneellä vuosisadalla. Suomalaisen kirjallisuuden, taiteilijain esittämä sanoin ja kuvin. Toinen tarkistettu painos. Helsingissä 1898. SAMM: *Om Österbotten*, siv. 21.

muuta seuroja herroja ja naisia, jotka pukimista päättäen kuuluivat kaupungin hienoimpiin piireihin. Nähdessäni tämän en voinut muuta luulla, kuin että suomalaiset oppaani olivat paikasta erehtyneet.

Mutta eipä niinkään! He eivät osoittaneet vähintäkään hämmästystä tai ujoutta, vaan liikkuiivat varmasti ja arkailematta hienossa ympäristössä. Eivätkä muut ruokavieraat — — näyttäneet ondoksuvan yksinkertaisten työmiesten saapumista saliin. Uteliaisuudella sitte odotin — —, mitenkä hieno palvelijatar käyttäytyisi heitä kohtaan. Mutta mitään erotusta — — en voinut huomata; hän oli aivan yhtä kolttelias ja huomaavainen heitä kuin muita palvellessaan. — — Tämäkin pikkutapaus näyttää, että Amerikka todella on tasa-arvoisuuden maa.

ARTHUR HJELT.¹⁾

Aikaisemmin jo viitattiin siihen, että pohjalainen kansanluonne jossain määrässä on tulos aikaisemmista kansantaloudellis-sosialisista oloista. Eräaseen tällaiseen tekijään viitattakoon tässä tarkemmin.

Pohjalaisten sosialista itsetuntoa, heidän vapaudenrakauttansa, henkistä liikkuvaisuuttansa on tavallisesti kuvattu kaukaisten historiallisten olojen synnyttämäksi. Pohjalaiset eivät ole olleet kartanoherruuden alaisia. Läänitykset Pohjanmaalla peruutettiin pian. Pohjanmaalaiset ovat olleet vapautetut linnaleiristä, heillä oli oikeus itse puolustaa maatansa j. n. e.

¹⁾ ARTHUR HJELT: *Amerikan suomalaisia tervehtimässä*. Muistoja ja havaintoja kesäiseltä matkalta. Teologisk Tidskrift. Teologinen Aikauskirja. Kuudes vuosikerta. 1901. Helsingissä 1902. Siv. 573. Seitsemäs vuosikerta 1902. Helsingissä 1903. Siv. 110/111.

Mutta myös pohjalaisten myöhemmässä agrarikehityksessä on piirteitä, jotka erottavat Pohjanmaan muusta Suomesta. Ja ne ovat myös voineet muodostaa pohjalaisten luonnetta siihen suuntaan kuin yllä on esitetty.

Eteläsuomalainen maalaisyhteiskunta on suurimman osan 19. vuosisataa ollut sosialisesti kovettunut määrättyihin yhteiskunnallisiin kaavoihinsa. Toisella puolen on ollut kiinteä kartanoherrain ja talonpoikaisaristokratisten maanviljelijäin luokka, joka lukumääräisesti on ollut lähemmäs vuosisadan ajan jotenkin paikallaan pysyvä. Jo yksistänsä generatsiovaihdon kautta ovat vapaaksi tulleet kartanomistaja- tai talollispaikat voineet tulla enemmän kuin täytetyiksi.

Toisella puolella on ollut muu väestö.

Uudenmaan läänissä on talonpaikkojen luku vähentynyt vuosina 1815/75, siis aikana ennen siirtolaisuutta, 6 949:stä 5 918:aan.

Turun ja Porin läänistä on talonpaikkojen luku vähentynyt samana 60 vuotiskautena 10 625:stä 10 373:een.

Hämeen läänissä 7 891:stä 7 040:een.

Luokkakierto maalaistyömiehestä maalaisisännäksi tai maalaisisännän pojasta maalaisisännäksi on eteläisissä läänissä ollut rajotettu.

Pohjanmaahan nähden on kuva toisellinen. Koko agrarirakenteen luonne on pohjoisissa lääneissä sosialisessa suhteessa paljon muuttlevampi, paljon liikkuvaisempi kuin etelä-Suomessa.

Pohjanmaalla on väkiluku paljon kasvanut ja työväestö sen mukaisesti paljon kasvanut. Mutta siellä on myös uusia talonpaikkoja alituisesti tullut lisää. Sosialinen maalaisrakenne on siellä muodostunut vapaammaksi. Vaasan läänissä on ajanjaksona 1815/75 talonpaikkojen luku kasvanut

11098:stä 18126:een. Kokonaista 7000 uutta talonpaikkaa on siis täällä 60-vuotiskauden kuluessa tullut lisää.

Oulun läänissä on talonpaikkojen luku samassa ajassa kasvanut 7745:stä 12523:een. Huomattava kasvaminen siis täälläkin.¹⁾

Tämä uusien talonpaikkojen syntyminen, joka näin on tapahtunut, on täällä voinut ylläpitää uskoa sosiaalisesti itsenäisen aseman saavuttamisen mahdollisuuteen. Se on luonut liikkuvammat rajat maalaisyhteiskuntarakenteen luokkatosiasialle. Tilattomalla väestöllä ja talollisten jälkeläisillä on ollut silmien edessä esimerkki sosiaalisesta kiertokulusta ja sen mahdollisuudesta. Teoretinen mahdollisuus itsenäisen talon omistajaksi pääsemiseen on suoranaisesti voinut olla kiihottimena sellaisen pääoman hankkimiseksi siirtolaisuuden kautta, joka käytännöllisesti on tällaisen aseman saavuttamisen välttämätön ehto.

Edelleen on pari muuta näkökohtaa mainittava, jotka Pohjanmaan siirtolaisuuskysymyksen arvostelemiseksi ovat tärkeät.

Nimittäin:

1) Taloudellisen riski-momentin suurempi uhka pohjalaisessa maanviljelyksessä kuin muualla Suomessa.

2) Maanviljelystyön ja sen mukaisesti myös maanviljelystyöansion sesonkiluonteen erityinen merkitys Pohjanmaalla.

Taloudellisella risiko-momentilla on kahdella tavalla tavallista suurempi merkitys Pohjanmaalla. Ensin maantieteellisesti katsottuna: hallan mahdollisuudet Pohjanmaalla ovat paljon suuremmat kuin muualla Suomessa. Toiseksi

¹⁾ O. K. KILPI: *Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhtiskunnalliset luokat vuosina 1815/1875*. I. Siv. 188/—.

agrarihistoriallisista syistä. Pohjanmaa on, kuten jo ennen on sanottu, talonpoikaistalojen maa. Kapitalivoimakkuus, joka vississä määrässä voisi tasottaa hallavuosien kohtalokkaisuutta, ei Pohjanmaalla senvuoksi todennäköisesti ainakaan ennen siirtolaisuusaikoja ole ollut yhtä suuri kuin etelä-Suomen seuduilla.

Mitä taas tulee maanviljelystyön sesonkiluontoisuuteen, on esim. SNELLMAN huomauttanut, että tällä olisi aivan erikoisen suuri merkitys Pohjanmaalla. Kaikista niistä valituksista, joita viime vuosisadan jälkipuoliskolla tavallisesti on esitetty maalaisoloista, ei mikään ole toistunut niin usein ja niin räikein värein kuvattuna kuin tämä. S. o.: valitus niistä haitoista, joita maanviljelystyön sesonkiluonteisuus tuottaa työvoimien oikealle käyttämiselle, työvoimataloudelle. Tämä maanviljelystyön sesonkiluonteisuus tekee, milloin muita elinkeinoja ei tarpeeksi ole suhteita tasottamassa, että työväestö, jota kiireellisempänä aikana tarvittaisiin enemmän kuin on saatavissa, toisina aikoina vuodessa kärsii työnpuutetta.

Pohjanmaalla olisi tällä asialla erityinen merkitys senvuoksi, että maanviljelys siellä maastamuuton kehittyessä on ollut yksinomaisemmin väestön elinkeinona kuin useimmissa paikoin muualla Suomessa. Toiseksi on kesä-aika, jolloin kiireellisimmät työt tehdään, Pohjanmaalla lyhyempi kuin muualla Suomessa. Ja tästä olisi seurauksena, että työn kysynnän ja työn tarjonnan välinen ristiriita eri vuodenaikoina Pohjanmaalla kärjistyy enemmän kuin muualla Suomessa.¹⁾

Mutta ylipäänsä näitä selityksiä, jotka yllä on esitetty pohjalaisen siirtolaisuuden ymmärtämiseksi, ei ole väärin

¹⁾ Vrt. bl. m. J. V. SNELLMAN: *Några anmärkingar angående land och folk i Österbotten*. Samlade Arbeten IX. Siv. 351.

tulkittava. Useimmat niistä eivät ole lopullisia selityksiä, ne ovat pikemmin vain hypotesejä. Niiden tarkoituksena ei ole lausua, ettei siirtolaisuus vastaisuudessa, kunnes sen edellytykset Suomen talous- ja sosialirakenteesta poistuvat, voisi maan muunkin kuin pohjalaisen väestön keskuudessa saada voimakasta jalansijaa, joskaan ei ehkä yhtä ratkaisevaa kuin tämä väestöliike toistaiseksi Pohjanmaalla on saanut.

KOLMAS LUKU.

Siirtolaisuuden kansantaloudelliset seuraukset.

I. Rahakysymys. Siirtolaisuuden kautta maasta menevät ja maahan tulevat rahat.

Siirtolaisuuden seurauksia kansantaloudelliselta kannalta arvosteltaessa pidetään tavallisesti lähtökohtana useampia näkökohtia. Ensimmäisenä niistä on mainittava rahakysymys. T. s. kysymys siitä, kuinka suuri on maan voitto tai tappio niistä suoranaisista rahojen siirroista oman maan ja vieraan kansantalouden välillä, joita siirtolaisuuden kautta tapahtuu. Tällaisina rahojen siirtoina ovat mainittavat m. m. siirtolaisten matkustukseen täältä Amerikkaan ja Amerikasta tänne käytetyt rahat, siirtolaisten täältä mukanaan viemät ja takaisin palaavien siirtolaisten Amerikasta mukanaan tuomat rahat. Niinikään siirtolaisten Amerikasta kotimaahan lähettämät varat.

Näiden meno- ja tulopuolta edustavien erien arvioimisessa on kaksi erilaista todisteluyritystä havaittavissa.

Ensimmäinen väittää, että siirtolaisuuden kautta maalle tuleva rahallinen korvaus, mahdollinen rahallinen saldo kotimaan hyväksi, ei kykene korvaamaan sitä tappiota, joka työvoiman menetyksen kautta maalle siirtolaisuudesta aiheu-

tuu. „Se raha, minkä osa siirtolaisista lähettää tänne, ei vastaa liiketenkään sen työn arvoa, joka olisi isänmaan hyväksi tehty, ellei tätä siirtolaisuustulvaa olisi olemassa“ sanoi piispa JOHANSSON vuoden 1891 valtiopäivillä.¹⁾ Rahaallinen tulos on „häviävän pieni työvoimamenetykseen katsoen“ arveli niinkään professori DONNER samoilla valtiopäivillä.²⁾ Ja ritaristossa ja aatelistossa vakuutti hra A. ANTELL, että siirtolaisuuden edut eivät likimainkaan vastaa vahinkoja. Tänne lähetetyt rahat eivät likimainkaan korvaa työvoiman menetystä.³⁾

Tässä tutkimuksessa ei ole ryhdyttävä todistamaan todeksi tai vääräksi näitä nyt esitettyjä väitteitä. Oikeihin tuloksiin päästäkseen olisi ensin toiselta puolen tiedettävä, kuinka suuri siirtolaisten kautta maan hyväksi tuleva rahasaldo on. Toiselta puolen olisi saatava tietää, kuinka suuri on maan siirtolaisuuden kautta menettämän työvoiman rahaallinen arvo.

Mitä edelliseen erään tulee, on syytä luulla, että meillä aikaisemmin siirtolaisten maahan lähettämistä rahoista oli varsin puutteelliset tiedot. Arvioinnit olivat useasti aivan liian alhaiset.

Mitä taas siirtolaisuuden aiheuttaman työvoimanmenetyksen raha-arvoon tulee, on siinä kohdin tärkeä seikka huomattava. On tehtävä selväksi ero työvoiman arvon välillä, jos tämä arvo määritellään n. s. irrallista menetelmää käyttäen, s. o.: ottamatta huomioon kansantalouden

1) Suomen Pappissäädyn pöytäkirjat valtiopäiviltä v. 1891. Ensimmäinen vihko. Helsingissä, 1892. siv. 78.

2) Suomen Pappissäädyn pöytäkirjat valtiopäiviltä v. 1891. Ensimmäinen vihko. Helsingissä, 1892. siv. 337.

3) Protokoll förda hos Finlands Ridderskap och Adel vid Landtdagen år 1891. Första häftet. Helsingfors 1891. Siv. 417.

kunkin aikaista tilaa, taikka jos sitä arvostellaan siltä kannalta, mikä merkitys tällä työvoimamäärällä olisi oman maan kansantaloudellisen tuotantoelämän yhteydessä sen samanaikaisella kannalla ollessaan. On selvää, että milloin esim. kansantaloudessa suhteellinen liikkaväestö olisi vallitsemassa, tullaan näiden eri menetelmien kautta aivan erilaisiin tuloksiin. Kun tämä seikka myöhemmin tulee toisessa yhteydessä käsittelyalaiseksi, voidaan vastauksen antaminen tähän kohtaan siirtää edemmäksi.

Sitävastoin on syytä jo tässä osottaa vääräksi toinen paljon pitemmälle tähtäävä väite.

Koetetaan näet tehdä uskottavaksi, että mitään varsinnaista jäännöstä ei ollenkaan muodostuisi siirtolaisuuden kautta tapahtuvista rahasiirroista. Siirtolaisten maahan lähettämät ja mukanaan tuomat varat riittäisivät, sanotaan, korvaamaan vain sen suoranaisten rahamäärän, joka aikoinaan on kulunut siirtolaisten matkapiletteihin ja heidän mukanaan viemiinsä rahoihin.

Tämä on erehdys. Ja tämä erehdys riippuu toisaalta siitä, että aina viime aikoihin saakka on ollut varsin väärä käsitys siirtolaisten tänne lähettämien ja mukanaan tuomien rahamäärien suuruudesta. Toisaalta johtuu se siitä, että omalta maalta hukkaan menneiksi siirtolaisten matkakuluiksi on väärin laskettu varoja, jotka eivät ole peräisin omasta maasta tai jotka eivät siirry pois oman maan kansantaloudesta.

Mitä siirtolaisten kotimaahan lähettämien rahojen määrään tulee, arvosteltiin tämä määrä 1890-luvun alussa noin 5—7 miljoonaksi markaksi. Vrt. vapaaherra VON WILLENBRANDTIN ja hra PIPPINGSKJÖLDIN lausuntoja 1891 vuoden valtiopäivillä. Arvostelman pohjana näyttää olleen tieto, että yli 2 miljoonaa markkaa vuosittain näihin aikoihin oli

tullut maahan yksin kahden Vaasan läänissä olevan pankin välityksellä. ¹⁾

Vaasan läänin kuvernööri arvosteli vähän myöhemmin niinikään parin pankin ja erään newyorkilaisen yhtiön tietojen perusteella Vaasan lääniin 1890/92 tulleen vuosittain n. 4 300 000—5 300 000 markkaa. ²⁾

Siirtolaisten lukumäärä oli tähän aikaan n. 5 000—6 000 henkeä vuosittain. Mutta vaikka siirtolaisten määrä sittemmin vuosi vuodelta melkein jatkuvasti on kasvanut, vaikka se tällä vuosisadalla useimmiten on ollut 15 000—20 000 henkeä, on tuo vanha arvostelu siirtolaisten kotiin lähettämien varojen määrästä yleisessä tietoisuudessa jäänyt pysyväiseksi aina viimeaikaan saakka. Vielä vuonna 1910 tie-noilla mainittiin 5—6 miljoonaa markkaa täksi summaksi. ³⁾

Omaa Maata varten tekemäni laskelmien nojalla tuli tämän kirjottaja samoihin aikoihin siihen tulokseen, että siirtolaisten kotimaahan lähettämät varat olivat arvosteltavat n. 3—4 kertaa tavallisesti oletettua määrää suuremmaksi, eli n. 20 miljoonaksi markaksi.

Myöhemmin on K. V. HOPPU m. m. pankeista saamiensa nimenomaisten tietojen pohjalla määrännyt siirtolaisilta koti-maahan tulevat varat. Tämän tähänastisista täsmällisimmän ilmotuksen mukaan oli niiden määrä ⁴⁾

¹⁾ *Protokoll förda hos Finlands Ridderskap och Adel vid Landt-dagen år 1891.* Första häftet. Helsingfors 1891. Siv. 421 ja 425.

²⁾ O. K. KILPI: *Suomen siirtolaisuudesta.* Oma Maa, V. siv. 706.

³⁾ Vrt. m. m. W. S.: *Siirtolaisuuskysymys.* Helsingin Sanomat N:o 67. 24/3 1910.

⁴⁾ K. V. HOPPU: *Siirtolaisuuden merkitys maallemme.* Yhteiskunta-taloudellinen Aikakauskirja, N:o 1. 1915. siv. 27.

Kysymystä on valaistu myös amerikkalaisten lähteitten perusteella. Asiantuntemuksella tekemiensä laskelmien pohjalla tuli tri P. KORPISAARI näiden lähteiden pohjalla tulokseen, että Suomi saisi Amerikassa olevilta

v. 1909	Smk.	17 486 000
1910	„	21 911 000
1911	„	23 722 000
1912	„	21 410 000
1913	„	24 800 000

Yhteensä vv. 1909/13 Smk. 109 329 000

Vuotuisin keskimäärin „ „ 21 866 000

Jos ottaa huomioon, että siirtolaisten maahan lähettämien varain määräksi aikaisemmin arvioitiin vain 5—7 miljoonaa markkaa, saattaa ymmärtää arvelut, että tämä summa jo menisi maalta hukkaan yksin siirtolaisten pilettrahoina.

Tähän tulevat lisäksi eräät virheellisyydet itse päätelmämenettelyssä.

Pilettihintoja arvosteltaessa usein ei oteta huomioon, että melkein kaikki siirtolaiset suorittavat alkumatkansa suomalaisilla laivoilla. ¹⁾

siirtolaisiltaan taloudellisen hyvän ajan vallitessa vuosittain n. 15 milj. mk. Huonoina aikoina olisi summa useita miljonaa pienempi. Ks. P. K.: *Siirtolaisten rahalahetykset kotimaahan.* Kauppalehti. Suomen Liikemies-ten Äänenkannattaja. 13. vuosikerta. N:o 43. 1911. siv. 640.

Määrän pienemmyys suomalaisiin laskelmiin verraten näyttää ilmeisesti johtuvan siitä, että joku osa Suomeen lähetettyjä varoja tavalla tai toisella ei tule näkyviin amerikkalaisiin lähteisiin perustuvassa tilastossa.

¹⁾ Suomesta lähti suomalaisia siirtolaisia:

	Kaikkiaan virallisen tilaston mukaan (passin ottaneita)	Höyrylaivayhtiöitten tietojen mukaan lähti suomalaisilla laivoilla
1910	19 007	19 571
1911	9 372	9 945
1912	10 724	11 447
1913	20 057	21 370
1914	6 474	5 786

Jälkimäisten numeroiden suuremmuus joinakin vuosina riippuu tietoi-
lähteiden erilaisuudesta. *Suomen Tilastollinen Vuosikirja*, 1915. Siv. 114/115.

Toinen seikka, jota usein ei oteta huomioon¹⁾, on se, että kolmannes, joskus melkein puolet matkalipuista ovat lähetetyt tänne Amerikasta ja ovat siis ostetut siellä ansaituilla varoilla.²⁾ Matkalippujen kautta tuleva tappio jää näin ollen paljon pienemmäksi kuin tavallisesti oletetaan. Amerikassa ostettujen lippujen Suomen Höyrylaiva-Osakeyhtiölle jäävät osuudet vielä vähentävät tätä nettotappiota.

Eräs asianlaita voisi kuitenkin jonkunverran näitä laskelelmiä muuttaa.

Edellisessä on ollut puhetta vain siirtolaisten kotimaahan lähettämistä varoista. On vielä otettava huomioon siirtolaisten kotimaahan mukanaan tuomat rahat. Edelleen heidän kotimaastaan mukanaan viemät rahat. Mutta vaikka näistä eristä ei ole tietoa ja vaikka menevien siirtolaisten määrä on suurempi kuin palaavien, ei ole mitään epäilystä siitä, että tulevien siirtolaisten mukanaan tuomat rahat kyllä riittävät peittämään viedyt rahat.

Suomesta ei ole tietoja Amerikasta palanneiden siirtolaisten omaisuussuhteista. Yleisiä lausuntoja kyllä on sieltä täältä. Pohjanmaalta ilmoitetaan useita tapauksia, jolloin Amerikasta on ansaittu niin paljon rahojta, että kotimaassa on voitu ostaa talo. Toiset taas ovat Amerikassa jonkun

¹⁾ Vrt. esim. W. S.: m. k.

²⁾ Viime vuosina on tämä suhde virallisen tilaston mukaan ollut seuraavanlainen. Siirtolaisten luku, joilla oli

	Suomesta ostettu matkalippu	Amerikasta ostettu matkalippu
1910	13 943	5 628
1911	6 568	3 377
1912	7 911	3 536
1913	15 637	5 733
1914	3 744	2 042

aikaa ollessaan voineet koota rahaa velkojen maksuksi kotimaassa. REUTER sanoo: Kun siirtolaiset tavallisesti ovat reippaita, käytännöllisiä ja työteliäitä, käy niiden Amerikassa usein hyvin. Ne lähettävät usein tuhansia markkoja vaimoilleen ja lapsilleen, tulevat kotiin pariksi vuodeksi, palaavat takaisin Amerikkaan ja kokoovat siellä lyhyessä ajassa kauniin omaisuuden.¹⁾ Päinvastaisiakin lausuntoja myös näkee. Niin esim., että velka Amerikan matkan johdosta on kasvanut y. m.).

Ruotsin siirtolaisuustutkimuksista otettakoon tähän valai-

Pääasiallinen toimi Amerikassa	Ollut vuosia Amerikassa	Kotiin tuottu pääoma, kruunua	Pääasiallinen toimi Amerikassa	Ollut vuosia Amerikassa	Kotiin tuottu pääoma, kruunua
1. Yövärtija	20	30 000	14. Osterinkalastaja	7	3 000
2. Mekanikko	17	10 000	15. Merimies	10	10 000
3. Puuseppä	17	5 000	16. Farmari	5	6 000
4. Osterinkalastaja	20	20 000	17. Esimies rautatiellä	7	8 000
5. Sahatyömies	10	10 000	18. Puuseppä	5	6 000
6. Puuseppä	10	5 000	19. Sähkötyömies	15	10 000
7. Farmari	13	5 000	20. Puuseppä	10	10 000
8. Metsätyöläinen	15	6 000	21. Rakennusmestari	?	75 000
9. Kaivostyömies	7	5 000	22. Muurari	20	20 000
10. Farmari	52	75 000	23. Sahatyömies	8	3 200
11. Sa	10	6 000	24. Kaivostyömies	5	5 000
12. Puuseppä	5	6 000	25. Tehtaalainen	10	5 000
13. Farmari	5	6 000	26. Farmari	20	50 000

¹⁾ O. M. REUTER: m. t. siv. 875. Vrt. myös YRJÖ ALANEN: m. t. siv. 27/—.

²⁾ Pääomat tässä taulussa eivät ilmoituksen mukaan ole ainakaan liian korkeiksi merkityt. HELGE NELSON: *Oland. Emigrationsutredningens bygdeundersökningar*. Stockholm 1909.

seva taulu, jossa ilmotetaan Algutsrumin pitäjässä Ölanissa asuvien Amerikassa olleiden varallisuussuhteista seuraavaa.

(Ks. taulua siv. 169).

Kaiken edellisen johdosta voidaan huoleti sanoa, että Amerikasta kotimaan hyväksi tulevasta rahoista melkoinen määrä jää todella kotimaan hyväksi. Nämät nettovarot ovat hyvinkin huomattavat. Kokonaan toinen asia on, että tämä rahakysymys siirtolaisuuden seurauksena ei ole läheskään siirtolaisuusproblemin tärkein. Voivatko nämä siirtolaisilta tulevat varat kyetä korvaamaan työvoimanmenetystä, siihen ei saada vastausta arvostelemalla näitä työvoimia irrallaan. Siihen vastaus saadaan vasta arvosteltaessa siirtolaisuuden käsittämiä työvoimia sen merkityksen kannalta, joka niillä olisi kotimaan samanaikaisten kansantalouselämän yhteydessä.

II. Väestökysymys. Siirtolaisuus maan väestönkasvun vähentäjänä.

Siirtolaisuuden kansantaloudellisia seurauksia arvosteltaessa voidaan toisena lähtökohtana mainita väestökysymys. Tältä kannalta huomautetaan, että siirtolaisuus ylipäättänsä ehkäisee maan väestönkasvua. Ja tätä pidetään epäedullisena varsinkin kansalliselta, mutta välillisesti myös kansantaloudelliselta kannalta.

Maan väestönkasvun hidastumista voidaan nimittäin pitää vastakkaisena itsensä säilytyksen, vast. kansallisen mah- tavuuden ihanteille. Ajatus on seuraava. Mitä vähemmän joku kansakunta toisten kansakuntien rinnalla kykenee lukumääräisesti kasvamaan, sitä vähemmän sillä, niinkuin asi- at kansojen kesken ovat, ylipäättäen, suurin piirtein katsoen, on ulkonaisia ehtoja pystyssä pysymään kansakuntien kilpailussa.

Tätä siirtolaisuuden merkitystä väestönkasvun vähentäjänä voidaan puolestaan tarkastaa kahdella tavalla. Ensinnä: millä tavalla Suomen väestönkasvu viimeisinä aikoina, jol- loin siirtolaisuus täällä on kohonnut huippuunsa, on suh- tautunut ympäristökansain väkiluvun lisääntymiseen.

Jos Suomen väestönkasvua verrataan luonnonsuhteitten ja historiallisten olojen puolesta lähimpänä olevien Skandi- navian kansojen väestönkasvuun, käy ilmi seuraavaa. Suo- men väestönkasvu on jotenkin hyvin kyennyt pysymään Skandinavian väestönkasvun tasalla.

Niinhyvin viime vuosisadan alku- kuin loppupuoliskolla oli Suomen väkiluvun kasvaminen niin suuri, että ainoas- taan yhdessä Skandinavian maista tämä oli vielä suurempi kuin Suomessa (Vuosisadan alkupuoliskolla oli se Suomeen verraten suurempi Norjassa, vuosisadan jälkipuoliskolla Tans- kassa). Voi sanoa, että viime vuosisadalla Suomen väki- luvun kasvaminen ylipäänsä oli Skandinavian väkiluvun kasvamisesta suurempi tai ainakin sen tasalla.

Tämä asianlaita ei vielä tälläkään vuosisadalla näytä muuttuneen. Tälläkin vuosisadalla, niin pitkälle kuin väki- luvun tietoja on, oli Suomen väestön kasvaminen, huoli- matta siitä, että siirtolaisuus täällä on ollut korkeimmillaan, todennäköisesti suurempi kuin kahden Skandinavian kansan, nimittäin Ruotsin ja Norjan. Sitä vastoin se oli ehkä pie- nempi kuin Tanskan.

Mutta väitteet tältä ajanjaksolta ovat tehtävät varovai- semmin kuin aikaisemmalta ajalta. On otettava huomioon, että Suomen väestötilaston laatu vaikeuttaa aivan täsmäl- listen numeroiden saamista. On nim. vaikeaa Suomen väestö- tilastosta eri aikoina erottaa ne henkilöt, jotka ovat siirtyneet pois maasta, mutta eivät ole samalla muuttaneet pois maan kirkonkirjoista. Ja väestötilasto perustuu kirkonkirjoihin.

Jos Venäjän väestöoloja verrataan Suomen väestöoloihin, muuttuu vertaus epäilemättä Suomelle epäedulliseksi. Venäjän väestönkasvu on viime vuosisadalla ilmeisesti ollut suurempi kuin Suomen. Kuinka tällä vuosisadalla asianlaita on, on vaikeaa varmasti sanoa. Mutta syytä on olettaa, että sama suhde yhä vallitsee. Varmempi selvitys saadaan vasta senjälkeen kun todellinen väenlasku Venäjällä uudestaan pannaan toimeen.

Mutta myös toisella tavalla voidaan valaista siirtolaisuuden väestökysymystä. Voidaan nim. katsoa missä suhteessa siirtolaisuuden aiheuttama väestötappio on oman maan väestön luonnolliseen lisääntymiseen verrattuna. S. o. syntyneitten ylijäämään kuolleista.

Viimeisenä kymmenvuotiskautena ennen sotaa, nim. 1904/13, läksi Suomesta siirtolaisia keskimäärin vuosittain 14 631. Mutta takaisin palasi niin paljon, että jäännös meneviä keskimäärin vuotuisesti oli vain 7 562. Tällainen on nettosiirtolaisuuden suuruus. Samana aikana oli väestön luonnollinen lisääntyminen 39 390 henkeä vuosittain. Näemme täten, että siirtolaisuuden takia maan väen lisääntyminen on ollut noin viidenneksen pienempi kuin se muuten olisi ollut. Tämä merkitsee toisin sanoen, että siirtolaisuus on maasta vienyt $\frac{1}{5}$ siitä määrästä, jolla maan väestö syntyneisyyden ylijäämän takia vuosittain olisi lisääntynyt.

Tietysti tämä siirtolaisuuden aiheuttama leikkaus maan luonnolliseen väestönkasvuun on eri suuri eri paikoissa.

Usein on koetettu todistaa, että maan suurimmassa siirtolaisuuslänissä, Vaasan länissä, siirtolaisuus jo nielisi koko väestön luonnollisen kasvun, vieläpä enemmänkin. Tämöistä asianlaitaa ei vielä kuitenkaan vallitse. Missä numerot sellaista osottavat, riippuu se kahdesta seikasta. Ensiksi siitä, että tavallisesti tällaisia vertailuja tehdessä ei

oteta huomioon takaisin palaavia siirtolaisia. Mutta kuitenkin vain nettosiirtolaisuus tässä olisi otettava huomioon.

Toiseksi päästään semmoiseen tulokseen siten, että verrataan numeroita väärin. Verrataan toisiinsa luonnollisen väenkasvun prosenttimäärää, joka on saatu siten, että luonnollinen väenlisäys on verrattu kokonaisväestöön, siirtolaisuuden prosenttimäärään. Silloin ei oteta lukuun, että Suomen luonnollisen väenlisäyksen tiedot eivät ylipäätään sisällä Amerikassa olevien suomalaisten lapsia. Mutta kokonaisväestössä kirkonkirjojen mukaisesti tavallisesti ovat melkein kaikki Amerikkaan menneet. Tällä tavalla tulee luonnollisen väestönkasvun prosenttimäärä keinotekoisesti pienemmäksi kuin se todellisuudessa olisi, kuin se olisi jos vain *maassa olevaan väestöön* maassa olevan väestön luonnollinen lisääntyminen verrattaisiin.

Ja edelläesitetyn menettelyn kautta tulee vertailu antamaan tulokseksi, että siirtolaisuus usein olisi suurempi Vaasan länissä kuin luonnollinen väestön kasvu.¹⁾

¹⁾ Luonnollisen väenlisäyksen ja nettosiirtolaisuuden suhde oli allamainittuina vuosina seuraava.

Vuosina 1904/13:

	Koko maa	Vaasan lääni
Kaikkiaan siirtyneitä:	146 308	63 541
Takaisin palanneita:	70 688	30 541 (arviolta)
Nettosiirtolaisuus	75 620	33 000 (arviolta)
Luonnollinen väenlisäys	393 907	54 271

Menneiden siirtolaisten määrä perustuu viralliseen tilastoon; takaisin palanneiden määrä on laskettu höyrylaivayhtiöitten tietojen nojalla.

Yllämainittu siirtolaisten jääminen Suomen kirkonkirjoihin ja sen kautta väestötilastoon johtaa ulkomaalaiset joskus harhapäätelmiin. CONRAD esim. huulee, että Suomeen ulkomailta 1891/1900 on muuttanut enemmän väkeä kuin Suomesta ulkomaille. — — — Vrt. J. CONRAD: *Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie*. Viertes Teil. Statistik. I. Teil: Die Geschichte und Theorie der Statistik. Die Bevölkerungsstatistik. Dritte ergänzte Auflage. Jena 1910. Siv. 200.

Mutta koko tällä kysymyksellä paikallisesta väestönlisäyksestä ei nyt kysymyksessä olevassa suhteessa ole merkitystä. Ratkaisevaa on koko maan väestönkasvu.

Vaasan läänin väenlisääntyminen oli 19. vuosisadan loppuvuosikymmeneen saakka normalimäärää suurempi. Huolimatta myöhemmin tapahtuneesta hidastumisesta, on, jos koko 19. vuosisata otetaan huomioon, Vaasan läänin maaseudun väestönkasvu pysynyt koko maan maaseudun keskimäärän tasalla.¹⁾

Mutta, kuten sanottu, mitä koko maan väestön lisääntymiseen tulee, ei se Suomessa vielä ole ollut skandinaviaalisen väestönlisääntymisen keskimäärää alhaisempi.

¹⁾ Suomen paikkakunnallinen väestönkasvun historia on mitä mieltäkiinnittävin. Ajanjaksona 1815/75 väestönkasvu tapahtui epätasaistumisen merkeissä. Maksimin saavutti Vaasan lääni 125 prosentilla, minimin Uudenmaan lääni 29,8 prosentilla. Mutta tätä suurta differentsoitumista seurasi tasottava kehitys 19. vuosisadan lopulla ja tämän vuosisadan alulla. Kun oli päästy vuoteen 1910, oli aikaisemman ajanjakson epätasaistuminen taas paljon tasaantunut. Väestönkasvu koko ajalta vuodesta 1815 vuoteen 1910 on vähemmän erilainen kuin ajanjaksona 1815/1875.

Tänä asianlaita näkyy seuraavasta (vuonna 1910 käytetty länäolevaa väestöä koskevia tietoja).

Maasentuväestön lisääntyminen oli:

	Ajanjaksona 1815/75	Ajanjaksona 1815/1910
	%	%
Uudenmaan lääni	29.8	88.3
Turun ja Porin ..	60.5	128.9
Hämeen ..	53.1	124.7
Viipurin ..	51.8	151.7
Mikkelin ..	49.3	70.8
Kuopion ..	89.0	148.4
Vaasan ..	125.5	193.5
Oulun ..	99.5	199.1
Koko maaseutu	69.0	138.9

III. Tuotantokysymys. Siirtolaisuus maan tuotannollisten väestöainesten vähentäjänä.

1. Työvoimanmenetyksen irrallinen arviointi. Ihmisen arvo kansantaloudelle, huomioonottamatta kansantalouden samanaikaista tilaa.

Siirtolaisuutta arvostellaan myös tuotannolliselta kannalta. Siirtolaisuus, sanotaan, vähentää maan tuotannollisia väestöaineksia. Näiden tuotannollisten väestöainesten merkityksen ilmisaamiseksi noudatetaan tavallisesti kaksi aivan vastakkaista arvostelumenetelmää.

Ensimmäinen näistä arvostelumenetelmistä on seuraava. Siirtolaisuuden aiheuttama työvoiman menetys arvioidaan irrallisesti, ottamatta huomioon kansantalouden samanaikaista tilaa. Päättellään, että koska niin ja niin monta *työkykyistä ihmistä* siirtyy pois kansantalouden piiristä, menettää kansantalous niin ja niin monen työkykyisen ihmisen täysipainoisen *työn*. Määritellään siis työkykyisen ihmisen yksikköarvo. Sitte lasketaan siirtolaiset lukumäärältään ja yksinkertaisen kertolaskun kautta on maan tappio siirtolaisuudesta saatu numeroissa valaistuksi.

Ihmisen taloudellisen arvon irrallisella rahassa laskeamisella on vanhat juuret.

Jo EPHRAIM OTTO RUNEBERG aikanaan menetteli näin — „ehuru“ — kuten hän itse sanoi — „människan kan ej af människor värderas“.

RUNEBERG laati kolme erilaista taulua, joiden oli määrä esittää maataviljelevän ihmisen arvoa eri kannoilta. Ensimmäinen käsitti jonkinlaisen, kuten hän sanoi, maataviljelevän ihmisen kruunuarvon, toinen veroarvon ja kolmas hänen nimittämänsä poliittisen arvon (jonka lähinnä kai piti vastata

kansantaloudellista arvoa. Ihmisen poliittista arvoa osoittaa seuraava RUNEBERGIN taulu.

	Politiskt värde	
	Ränta	Kapital
En Människa öfverhufvud	36 ³⁹ / ₅₂ (Daler)	612 ⁶ / ₁₃ (Daler)
En gift do	73 ¹ / ₂ ..	1 224 ¹² / ₁₃ ..
En arbetare öfverhufvud	71.73 ..	1 195.49 ..
En gift do	143.46 ..	2 390.99 ..

Niinkuin taulusta näkyy, RUNEBERG ei ottanut huomioon vain ihmisen (poliittista j. n. e.) arvoa ylipäänsä. Hän määritteli erikseen vielä naiseen ihmisen arvon, erotukseksi keskimääräisen ihmisen arvosta, naiseen työmiehen arvon erotukseksi keskimääräisen työmiehen arvosta ylipäänsä.

Mutta hän meni vieläkin pitemmälle. Kun työläisen arvoksi ylipäänsä ilmoitettiin 1 195.49 taalaria, tarkotettiin sillä, kuten kävi ilmi, 18 vuotta täyttäneitä työläistä. 18 vuotta täyttämättömien työläisten poliittinen arvo laskettiin seuraavalla tavalla.

15 vuotiaan	työläisen poliittinen arvo	998.s taalaria
10	746.3 ..
5	557.6 ..
Kehdossa olevan	416.7 .. ¹⁾

¹⁾ EPHRAIM OTTO RUNEBERG: *Försök Til en Politisk Värdering på Land och Folk, i anledning af Laihela Socken.* Kongl. Vetenskaps-Academiens Handlingar. Stockholm. 1759. Siv. 187/—. RUNEBERG sanoo: «Således om en yngling är vid 18:de året i Politiskt värde uppsatt till 1 195 Dal. måste han vid det 15:de värderas til 998.s, vid det 10:de til 746.s, vid det 5:te til 557.6 och medan han ligger i vaggan til 416.7 Daler».

Laihian väestötappioista 65 vuoden aikana esim. saa kirjoittaja siten näiden keksimänsä poliittisten arvojen nojalla seuraavan laskelman. Laihiasta 65 vuoden kuluessa muuttaneita oli 4 479 ihmistä, s. o. 1 742 nainutta à 2 391 taalaria, yhteensä 4 165 122 taalaria; 2 737 naimatonta ihmistä à 1 195 taalaria, yhteensä 3 270 715 taalaria, joten tappion suuruus on kaikkiaan 7 435 837 taalaria.

COLQUHOUN arvosteli v. 1812 länsi-intialaisen orjan 1 122 Rmk:n arvoiseksi. (Sitä ennen oli orja maksanut 1 020 markkaa, mutta orjaintuontikiellon astuttua voimaan nousi hinta).

A. N. KIAERIN mukaan maksaa yksilö, kunnes hän on ennättänyt saavuttaa puolustuskyvyn, nykyajan yhteiskunnalle 3 000 kruunua. JANNASCHIN arvioinnin mukaan edustaa kukin siirtolainen maalleen keskimääräistä kapitaliarvoa 7 200 kruunua.¹⁾

Kuten näkyy, on ihmisten arvoa irrallisesti määrättäessä kahta eri tapaa käytetty. Toinen tavoittelee jonkinlaista kansantaloudellista kustannusarviota. Lähtökohtana pidetään sitä rahallista menoa, joka maalle on koitunut nuoren henkilön elättämisestä, ennenkuin hän on täyttänyt määrätyn ikävuoden tuotantokykyisyyden kynnyksellä.

Toiselta puolen pidetään lähtökohtana jonkinlaista nettovoittoa, mikä maalle työmiehen suorittamasta työstä vuotuisesti olisi laskettavissa. Ihmisen yksikköarvo olisi siis tämän vuotuisen nettotulon perusteella yksinkertaisen kapitalisoinnin avulla saatavissa. (Silloin ilman muuta edellytetään, että työmiehellä täysin tuottavaa työtä on ollut riittävästi).

¹⁾ E. H. THÖRNBERG: *Emigrationen.* Social Handbok. På uppdrag av Centralförbundet för Socialt Arbete under medverkan av flera författare utgiven af G. H. von KOCH. Stockholm. 1908. Siv. 103.

Tämä yksikköarvosta. Mitä taas arvosteltujen henkilöiden lukumäärän määräämiseen tulee, on selvää, ettei tässä tapauksessa ole otettava huomioon siirtyvien kokonaislukua. On selvää, että jos käytetään viimeksimainittua menetelmää, kysymykseen tulevat etupäässä vain kansantaloudellisesti tuottavat ainekset siirtolaisissa, n. s. ammattissatoimivat.

On huvittavaa katsoa, kuinka suuri osa tavallisena siirtolaisvuonna maasta ratkaisevasti poistuneista on sellaisia, joihin tämä yksikköarvo viimeksimainittua menetelmää käyttäen on sovellettavissa.

Vuonna 1913 lähti Suomesta 20 057 siirtolaista. Mutta vain 12 487 oli heistä 20/40-ikäisiä. Toisin sanoen nämä olivat siinä iässä, joka tavallisesti leimataan tuotannollisen työn kukoistussijäksi. Näistä 12 487 hengestä oli sitäpaitsi vielä tuhatkunta naispuolisia naineita henkilöitä. Näitä ei tavallisesti lasketa tuotantotyöhön kansantaloudellisessa mielessä osaaottavaksi. Näinollen kaikkiaan vuonna 1913 n. 11 000 täysiarvoista työvoimayksilöä siirtyi maasta. Siis kokonais-siirtolaisuudesta oli tämä määrä vähän enemmän kuin puolet.

Mutta on vielä otettava huomioon palaavat siirtolaiset. Jos näiden määrä vähennetään, vähenee samassa niiden työkykyisten henkilöiden luku, joiden työvoima maalta lopullisesti siirtyy pois. 20 000:sta vuoden kuluessa lähteneistä saattaa täten n. 8 000 olla sellaisia työkykyisiä henkilöitä, joihin ennenmainittu yksikköarvo on sovellettava. (Lisäksi on tietysti laskettava joku erä vajaarvoisien tuotantoyksilöiden varalta.)

Mutta kaikkeen edellisanottuun nähden on muistettava, että koko tämä menettelytapa laskea siirtolaisuuden kautta aiheutuva työvoimamenetys irrallaan, ottamatta huomioon kansantalouden samanaikaista tilaa, on metodisesti arvelut-

tava. Se johtaa ristiriitaisuuksiin. Tämä asianlaita käy esiin seuraavasta.

2. Työvoimanmenetyksen arviointi, ottamalla huomioon kansantalouden samanaikainen tila.

Työvoimanmenetyksen irrallinen arvioiminen perustuu siihen oletukseen, että kansantaloudellinen tuotanto kaikissa oloissa vähenee aina samassa määrässä kuin ihmisiä muuttaa pois kansantalouden piiristä. Tai, jos vastakohta, maahanmuuttoa tapahtuu, että kansantaloudellinen tuotanto taas lisääntyy samassa määrässä kuin ihmisiä siirtyy kansantalouden piiriin. Tämä on kuitenkin vastoin kaikkia tosiasioita. Kansantaloudellinen tuotanto riippuu myös kansantalouden organisatiosta, tuotantotekniikan kannasta, väestön elämänvaatimusten tasosta y. m. Toisessa maassa kykenee samalukuinen väestö irtisaamaan elatusvaroja monenkertaisesti enemmän kuin samanlukuinen väestö toisessa maassa. Tämä silloinkin, vaikka nämä maat luonnollisten edellytystensä puolesta olisivat tasaväkisiä.

Edellytys kansantalouden tuottavaisuuden vähentymisestä samassa määrässä kuin väestöä muuttaa pois tai lisääntymisestä samassa määrässä kuin poismuuttoa ei tapahdu tai päinvastoin tapahtuu sisäänmuuttoa, tämä edellytys on tosi vain seuraavissa olosuhteissa. Se on tosi kansantalouden piirissä, jossa seuraavat olot vallitsevat.

jos kansantaloudessa, josta siirtyminen tapahtuu, työvoima ylipäänsä on ratsionalisesti ja produktiivisesti tullut käytetyksi;

jos maan viljelemättömät, mutta viljelyskelpoiset maat ja muut tuotantolähteet ovat väestön lisääntyessä helposti viljelyksenalaisiksi saatavissa;

jos tuotantoteknikka ylipäänsä on aikansa saavutusten tasalla, ja

jos maan kansantalous näiden seikkain ynnä järkiperäisen talous- ja sosialipolitiikan johdosta voi täyttää johonkin määrin samoja vaatimuksia väestön ja varsinkin sen „alempien“ luokkien elämän tasoon nähden kuin yleensä asianlaita on niissä kansantalouksissa, jotka esiintyvät kilpailijoina maan työvoimista ja tuotteiden markkinoista.

Jos tämmöisissä oloissa siirtolaisuutta tapahtuisi, olisi näiden edellytysten vallitessa epäilemättä metodisesti moitteetonta johtaa päähuomio itse siirtymiseen, pitää sitä kaiken pahan alkuna, etsiä syy siirtolaisuuteen siirtyvien huonoissa luonteenominaisuuksissa ja isänmaanrakkauden puutteessa. Ja ennen kaikkea: rahassa arvioida siirtyneiden työvoimanarvo suoritetusta työstä tavanmukaisesti maksettujen käypähintojen perusteella ja pitää tällä tavalla saatua summaa kansantalouden tappiona.

Mutta erilainen on asia, kun siirtolaisuutta syntyy kansantalouksista, joissa olot näissä kaikissa suhteissa ovat hyvin paljon toisin. Silloin ei ole metodisesti oikein kiinnittää päähuomio itse siirtymiseen. Vaan päähuomio on silloin kiinnitettävä niihin seikkoihin kansantalouden organisatsiossa, jotka estävät maan väestökykyisyyttä ja tosiasiassa ovat siirtymisen syinä.

Tästä johtuu myös, että työvoimanmenetystä, joka tapahtuu talousteknillisesti ja sosialisesti takapajulla olevissa kansantalouksissa, on arvosteltava toisin kuin kansantalouksissa, jotka kaikissa näissä suhteissa ovat ajan edistyksen tasalla. (Edellisessä tapauksessa on kysymys etupäässä jonkinlaisesta näennäisestä, potentsialisesta työvoimanmenetyksestä, jälkimmäisessä tapauksessa faktillisesta, realisesta työvoimanmenetyksestä).

Kuinka on Suomen kansantaloudessa näissä suhteissa ollut laita?

Kaikki mitä Suomen kansantalouden tilasta 19. vuosisadan jälkipuoliskolta tiedetään, osottaa, että maan työvoima tänä ajanjaksona ei ole suinkaan tullut täysin ratsionalisesti, produktiivisesti käytetyksi.

Toisin sanoen: maan kansantaloudellinen organisatio, talous- ja sosialipoliittinen kehitys on ollut sellainen, että se työvoima, minkä suuri väestön kasvu tällä ajalla on luonut, on ohjautunut tuotannon kannalta epäratsionaliseen suuntaan.

Tarkastus, joka suoritettiin edellä, siv. 81, osotti, että Suomessa 19. vuosisadalla enemmän ovat lisääntyneet ne väestöainekset, jotka ovat sellaisten viljelys- tai työmuotojen kannattajia, jotka tuotannollisesti niin sanoaksemme ovat olleet ala-arvoisimmat.

Sanottu tilastollisen vertailun perusteella saatu tulos saa vahvistusta myös, jos palautetaan mieliin niitä aikalaisten lausuntoja, jotka koskevat kysymyksessä olevia väestöluokkia. Näitä lausuntoja on sekä ajalta ennen siirtolaisuuden alkamista että sen jälkeiseltä ajalta. Ne koskevat aivan erityisesti juuri viimeainittujen epäitsenäisten väestöluokkien nopeata kasvamista, niiden epäproduktivisuutta y. m.

SNELLMAN puhui esim., kuinka „suuri ja joka päivä kasvava määrä loisia ja mäkitupalaisia käyttää ainoastaan muutamia päiviä vuodessa maanviljelykseen. Ne elävät enemmän aikansa kuin liljat maassa mitään kylvämättä ja mitään niittämättä“. ¹⁾

Oulun läänin kuvernööri kuvasi, kuinka tilallisilta osittain puuttuu halua osittain välikappaleita elättää suurta

¹⁾ J. V. SNELLMAN: *Om fördeelen att i Finland hellre uppmuntra handteck än fabriker.* Samlade Arbeten III. Siv. 433.

mäkitupalais- ja loisloukkaa yli talven sitä vähän tuottavaa työtä vastaan, jota se silloin saattaa toimittaa.

Ennenmainittu EDELSVÄRD huomautti 1850-luvulla, kuten jo on mainittu, ettei „maanviljelys nykyisessä tilassaan voi käyttää kaikkea sitä väkeä, joka nousee ja kasvaa, vaatien elatustansa“.

Itse Keisarillinen Suomen Talousseura puhui viime vuosisadan keskipoikailla tilattomasta väestöluokasta, „somm genom sitt tillväxande antal och i samma mån stigande näringslöshet både utgöra föremål för samhällets bekymmer och mest äro i behof af dess omvårdnad och omtänka. Hvad i första hand för dessa klasser af landtmanna-befolkningen borde göras, är att för dem öppna nya bergningsutvägar; ty endast på det sättet kan det armod, den sysslöshet och det sedeförderf afledas, åt hvars olycksaliga verkningar de nu äro öfverlemnade“.¹⁾

Edelläolevat lausunnot ovat ajalta, jolloin siirtolaisuus täältä vielä ei ollut alkanut. Niissä kuvastui siis käsitys työvoimanmenetyksen merkityksestä Suomessa juuri siirtolaisuuden kynnyksellä.

Mutta samanlaisia lausuntoja jatkuu viime vuosisadan jälkipuoliskollakin.

Siirtolaisuuden vasta juuri alkaessa, 1870-luvun lopulla, pidetyssä yleisessä maanviljelyskokouksessa esim. eräs puhuja perusteli ajatusta, että olisi mietittävä keinoja, joiden kautta maanviljelijä ei tulisi pakotetuksi „yksin elättämään irtainta kansaa, jolle hän ei voi antaa alati hyötyisää työtekoa“. Puhuja puolsi käsitöiden levittämistä, jonka kautta maanviljelijällä „on läheisyydessään oleva kuluttajia eikä

¹⁾ *Kejsersliga Finska Hushållnings-Sällskapet underdaniga utlåtande, angående åtgärder till befrämjande af finska landtbruket och dess binäringar, med dertill hörande bilagor.* Helsingfors, 1857. Siv. 23.

kilpailijoita. Maanviljelys on voipa työskennellä paremmilla kaluilla, sittenkuin halpa työ, joka toisin sanoen ei ole muuta kuin halvat, arvottomat ihmiset, on lakannut olemasta“.¹⁾

Kuopion läänin irtaimen väestön komitean käsitys „usein epäsuopeilla silmillä, ajottain pelollakin katsotun ja välttämättömänä pahana käsitetyn tilattoman väestön“ tuottavaisuudesta käy ilmi seuraavasta lausunnosta. Komitean mielestä tämän väestön ominaisuutena on „denna häglöshet och brist på förutseende, som bekymra sig knappast om den närmaste framtiden, denna liknöjdhet i arbetet och likgiltighet för om det utfaller väl eller illa samt denna oförmåga af initiativ och obenägenhet för all sträfvan efter något bättre, hvilka alla egenskaper i allmänhet gjort sig märkbara hos nämnda klass och ofta, i synnerhet vid tillstöt af olyckor, ledt till elände hos densamma“.²⁾

On huomattava, että tällaisia lausuntoja on samalta ajalta, jolloin jo rahassa arvioidaan sitä tappiota, jonka maan kansantalouden tuottavaisuuden kannalta kärsii siirtolaisuuden aiheuttaman työvoimanmenetyksen kautta.³⁾

Tällainen ristiriita on kuitenkin täysin ymmärrettävissä.

Se on yksi niistä monista ristiriitaisuuksista, jotka syntyvät kahden tuotantjärjestelmän raja-aikoina, syntyvät

¹⁾ *Kertomus Seisemännestä yleisestä Suomen Maanviljelys-kokouksesta Helsingissä 30 ja 31 p:nä Elokuuta sekä 1, 2 ja 3 p:nä Syyskuuta v. 1876.* Helsingissä, 1877. Siv. 49/50.

²⁾ *Komite betänkande, från komitén för frågan om förbättrande af den lösa befolkningens i Kuopio län tillstånd.* Helsingfors, 1884. Siv. 45.

³⁾ Vrt. esim. seuraavia lähteitä. *Protokoll förda hos Finlands Ridderskap och Adel vid Landtdagen år 1891.* Första häftet. Helsingfors 1891. Siv. 416. (A. ANTELLIN lausunto). *Suomen Pappissäädyn pöytäkirjat caltiopäiviltä v. 1891.* Ensimmäinen vihko. Helsingissä 1892. Siv. 337. (Prof. DONNERIN lausunto). Lukuisia muita mainitsematta.

perintätavallisen maanviljelyskansantalouden piirissä, kun se joutuu kosketukseen uusien kilpailevien tuotantomuotojen ja kansantalouksien kanssa. (Ennen on jo esitetty muutamia esimerkkejä siitä. Niin esim. kuinka samalla aikaa moititaan tilattoman väestön tuskastuttavan suurta lukumäärää ja maataloustyöväen puutetta; köyhäinhoitomenojen kasvamista sen johdosta, että tilattomia suistuu avustettavien joukkoon; toiselta puolelta maataloustyöväen palkkojen kohtuutonta kohoamista; valitetaan samalla aikaa tilattoman väestön suurta määrää ja siirtolaisuuden aiheuttamaa työvoimanmenetystä j. n. e. Kaikki siis asioita, jotka ovat keskenään ristiriitaisia).

Perintätavallinen maanviljelyskansantalous ei olemukseltaan ole kilpailutaloutta. Se ei ole konkurrenssitaloutta nykyaikaisessa mielessä. Se viihtyy paraiten hiljaisissa idyllimäisissä maaseutuoloissa, jossa se saa olla vapaana kaikista häiritsevistä vaikutuksista, „soluta omni fenore“.

Ja kaikki käy tälle talousmuodolle hyvin. Nimittäin: niin kauan kuin tämmöisissä alkuperäisissä oloissa tavallisesti hyvin runsas väestön lisääntyminen huolehtii tarpeellisen suuresta määrästä avustavia työvoimia. Samaten niin kauan kuin maanviljelystuotteet menekkiinsä ja hintoihinsa nähden eivät joudu maailman markkinain äkkyrkkien vaihtelujen alaisiksi.

Mutta asia muuttuu toiseksi heti kun perintätavallinen maanviljelystalous joutuu kilpailevien talousmuotojen vaikutusten piiriin. Näinä kilpailevina talouksina voivat esiintyä joko 1. tuotantoteknillisesti korkeammalla olevat elinkeinohaarat omassa maassa, (kuten teollisuus, kauppa ja liikenne) tai 2. luonnonsuhteittensa ja yhteiskunnallisen järjestyksensä puolesta määrätyltä kannalta katsoen edullisemmissä oloissa olevat vieraat kansantaloudet (kuten Amerikka).

Amerikan merkityksestä kilpailijana työvoimanmarkkinoilla lausuttiin Talonpoikaissäädystä v. 1891. „Joka tuntee Pohjoismaiden oloja, tietää kyllä, mikä on syynä Amerikkaan muuttamiseen. Niin kauan kuin Suomi ei voi maksaa työmiehille sellaisia palkkoja kuin Amerikka, jossa palkat ovat kolme, neljä kertaa niin suuret kuin meillä, niin kauan ei myöskään Amerikkaan siirtyminen meillä lakkaa“.

Tämä ilmotus Suomen ja Amerikan palkkojen suhteesta lähenee SOMBARTIN huomioita vastaavasta eroavaisuudesta Saksan ja Amerikan palkkojen välillä. SOMBARTIN mukaan työpalkat Yhdysvalloissa ovat 2—3 kertaa niin suuret kuin Saksassa.

Mutta tulee ottaa myös huomioon elämän kalleus. Tavallinen puhe siitä, kuinka 1 dollari vastaisi vain 1 markkaa, ei SOMBARTIN mukaan kuitenkaan yleensä pidä paikkaansa. Korkeintaan pitää se paikkansa ylimpiin luokkiin nähden. (Ylellisyys Amerikassa näet on suhteellisesti kalliimpaa).

SOMBART arvelee, että Amerikassa
20 000 dollarin tuloilla eletään kuin 20 000 Saks. mkn tuloilla
10 000 „ „ „ „ 15 000 „ „ „

Mutta köyhälistöllä dollari sitävastoin = 3—4 Saks. mk.
Mitä taas tulee teollisuuteen maatalouden työvoiman kilpailijana, esitettäköön seuraavat tiedot palkkojen erilaisuudesta (vuoden 1903 enquêtin mukaan, käsittävä 5 kuntaa).¹⁾

¹⁾ Suomen Talonpoikaissäädyn Keskustelupöytäkirjat Valtiopäivillä vuonna 1891. Toinen vihko. Kuopio 1891. Siv. 561. WERNER SOMBART: Studien zur Entwicklungsgeschichte des nordamerikanischen Proletariats. Siv. 568/569. EDVARD GYLLING: Väestö-, invaliditeetti- ja tulosuhteet Tuusulan, Humppilan, Kymmin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903. Siv. 93/94. KARL RŮŽIČKA: Allotments und Small Holdings in England. Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung. Wien und Leipzig 1910. Siv. 137/—.

	Miehen keskimääräinen vuositulo
Maatyömiehillä	466 Smk
Palkollisilla	424 "
Kotona olevilla perheenjäsenillä	264 "
Työmiehillä kaupan ja teollisuuden alalla (maaseudulla)	739 "

Vieraiden kansantalouksien ja vieraiden elinkeinohaarain puolelta tapahtuva kilpailu voi edelleen tapahtua joko vain yhdeltä rintamalta. Nimittäin: kilpailuna perintätavallisen maanviljelyskansantalouden työvoimista. Tai toiselta rintamalta, nim. kilpailuna perintätavallisen maanviljelyskansantalouden tuotteiden markkinoista. Tai sitten tapahtuu kilpailu näiltä molemmilta rintamilta yhtäaikaa, tai melkein yhtäaikaa, kuten kävi viime vuosisadan loppupuoliskolla.²⁾

Tämmöisissä oloissa on luonnollista, että jompikumpi tapahtuu.

Perintätavallinen maanviljelyskansantalous joko ottaa täysin mukautuaksensa, tuotantoteknillisesti ja sosiaalisesti toisin järejestyäksensä kilpailukykyisyyden periaatteen pohjalle.

²⁾ Viljanhinnan laskemis- ja työpalkkojen kohoamistendenssi viime vuosisadan jälkipuoliskolla näkyy seuraavista verolintamääristä:

Vuosina	Rukiiden keski- hinta hehta Smk	Miehen päivätöypalkka keskimäärin Smk
	1871/75	14: 34
1876/80	13: 95	1: 29
1881/85	14: 12	1: 40
1886/90	10: 11	1: 41
1891/95	13: 14	1: 54
1896/1900	11: 39	2: 13

Tai: tottumuksen voima, jonkunlainen inertisian laki tekee, että reaktio, ainakin ensimmäinen vaikutus, jonka perintätavallinen maanviljelyskansantalous saa siirtolaisuudesta ei ole tällainen. Vaan ensimmäinen vaikutus on useinkin ylimalkainen katkeruus olevia oloja vastaan, siihen yhtyneenä siirtymisen ja siirtyvien ankara moraalinen tuomitseminen.

Edellisestä käy ilmi se metodinen virhe, joka siirtolaisuuden syitten ja sen seurausten tutkimisessa on jotenkin yleinen.

Todistetaan esim. liikaväestön olemassaolo mahdottomaksi, vaikka itse asiassa todistetaankin vain absoluutisen liikaväestön olemassaolo mahdottomaksi. Huomioon otetaan usein vain väestön suhde maan luonnollisiin varoihin ja edellytyksiin. Mutta jätetään huomioonottamatta kulloinkin olemassa oleva kansantaloudellis-sosiaalinen tila, tuotantoteknikan puutteellisuus, erinäiset omistusoikeuden asettamat rajotukset, väestön elämänvaatimusten tason kasvaminen y. m., jotka ovat suhteellisen liikaväestön tekijöinä.

Siirtolaisuuden seurausten arvostelemisessa tehdään tavallisesti samantapainen metodinen virhe. Huomio kiinnitetään usein vain itse siirtymiseen ja siirtyvien henkilöiden aiheuttamaan työvoimanmenetykseen. Mutta jätetään ottamatta huomioon kansantalouden samanaikainen tila ja siinä piilevät tosiasialliset syyt, jotka ovat tämän menetyksen aiheena ja määrättyissä oloissa puolustavat sitä.

NELJÄS LUKU.

Loppukatsaus. Siirtolaisuuden vähenemisen tai sen loppumisen edellytykset.

1. Teknillis-tieteellinen kansantalous.

Siirtolaisuuden syiden ja seurausten tutkimisen jälkeen on tutkittava, millä edellytyksillä voi ajatella siirtolaisuuden vähenevän tai kokonaan loppuvan.

Tietysti voi tässä kohden esittää vain yleisiä johtopäätöksiä. Ja tällöisenä yleisenä johtopäätöksenä voi mainita: edellytyksenä siirtolaisuuden vähenemiselle tai loppumiselle on epäilemättä kansantalous, joka tuotantoteknillisesti ja sosiaalisesti, mikäli mahdollista, on niiden kansantalouksien tasalla, jotka kilpailevat maan työvoimista.

Tässä kohden on kokemus parhaana todistajana. Siirtolaisuus on todella vähentynyt aivan mitättömäksi tai kokonaan loppunut kansantalouksista, jotka tuotantoteknillisesti ja sosiaalisesti osottavat aikakauden korkeita saavutuksia. Tämä merkitsee toisin sanoen: siirtolaisuus on vähentynyt tai loppunut, missä industrialistis-kapitalistinen tai teknillis-tieteellinen tuotantomuoto¹⁾ täydellisimmin on työntänyt

¹⁾ Teknillis-tieteellinen tuotantotapa on ehkä paras nimitys uusimman ajan kehittyneelle, rationally taloudelle. Tälle ei ole yksistään industrialistinen kehitys leimaa antavana, vaan ratkaisevana on myös, että teknillis-tieteellinen tuotantotapa on vallannut pääasiassa koko kansantalouden, myöskin maatalouden. (Vrt. esim. Tanskaa, jolla on myös Skandinavian pienin siirtolaisuus).

tieltään vanhan perintätavallisen maanviljelyskansantalouden ja joissa sosialipoliittinen toiminta niinkään on ajan kehityksen tasalla.

Jossain määrin käy tämä esiin jo seuraavasta vertailusta. Siinä esitetään mikä yhdysside on olemassa teollisuus-, kauppaa- ja liikenneväestön yleisyyden ja siirtolaisuuden suuruuden välillä eri maissa.¹⁾

Teollisuus-, kauppaa- ja liikenneväestön % oli koko ammatissatoimivasta väestöstä:

Pienen tai vähenneen siirtolaisuuden maissa	Voimakkaan tai kasvaneen siirtolaisuuden maissa
Englannissa 70.3 %	Norjassa 41.7 %
Sveitsissä 57.9 ..	Tanskassa 37.0 ..
Belgiassa 53.3 ..	Irlannissa 32.7 ..
Alamaissa 52.8 ..	Italiassa 31.9 ..
Saksassa 52.4 ..	Ruotsissa 28.4 ..
Ranskassa 46.0 ..	Venäjällä 25.0 ..
	Itävalta-Unkarissa n. 23.0 ..
	Suomessa 19.7 ..

Ylläluetelluista 14 Euroopan maasta oli Suomessa teollisuus-, kauppaa ja liikenneväestön suhteellinen osuus väestössä kaikkein pienin.

Eräitä lisätietoja Suomen kansantalouden suhteesta muihin maihin, mitä tulee industrialistis-kapitalistisen ja teknillis-tieteellisen tuotantotavan valtaanpääsyyn.

¹⁾ Ulkomaisten ja Venäjän tietojen lähde: *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*. Berlin 1914. Siv. 18°. Suomen %-määrästä ks. *Suomen väkiluku 31 p:nä Joulukuuta 1910*. S. V. T. VI, 47. II Nide. Siv. 36. Eri maiden %-määrät ovat jonkun verran eri vuosilta, nimittäin Englannin vuodelta 1911, Sveitsin 1900, Belgian 1900, Alamaiden 1909, Saksan 1907, Ranskan 1906, Norjan 1900, Tanskan 1901, Irlannin 1911, Italian 1901, Ruotsin 1900, Venäjän 1897, Itävalta-Unkarin 1900, Suomen 1910.

(Vaikkea on tietysti sanoa, minkälaiseksi Suomen kansantalouden kilpailukykyisyys muihin kansantalouksiin verraten muodostuu sodan jälkeen. Lisääntyykö se vai vähenekö se. Näinollen on pysyttävä siinä asian tilassa, joka vallitsi lähimpinä vuosina ennen sotaa).

Industrialismin myöhäistä esiintymistä Suomessa valaisee jonkun verran seuraava asianlaita.

Sama teollisuusväestön prosenttimäärä, joka Suomessa oli v. 1910, oli Ruotsissa todennäköisesti 1860-luvulla; Norjassa ehkä n. 1840/50-luvuilla; Tanskassa luultavasti jo 18. vuosisadalla.

Sama kaupunkiväestön prosenttimäärä, joka Suomen väestössä oli v. 1910, oli Ruotsissa jo 1870-luvulla, Norjassa 1860-luvulla, Tanskassa ennen vuotta 1800.¹⁾

Suomen teollisuuden tuotantoarvo tuskin on puoltakaan Ruotsin teollisuuden tuotantoarvosta, vaikka väkiluvun eroavaisuus otetaan huomioon.²⁾

¹⁾ Vertailun pohjana käytetty m. m. seuraavia ruotsalaisia, norjalaisia ja tanskalaisia lähteitä:

NILS WOHLIN: *Den jordbruksökande befolkningen i Sverige 1751—1900. Statistisk-demografisk studie på grundval af de svenska yrkesräkningarna.* Stockholm 1909. Siv. 4.

A. TH. KLÆR: *Det norske folks hovederhverv 1801 samt 1865—1900.* Statsøkonomisk Tidsskrift, 1904. Siv. 272. *Befolkningsforholdene i Danmark i det 19. Aarhundrede.* Statistisk Tabelværk. Femte Række, Litra A Nr. 5. København 1905. Siv. 162.

A. H. HOLLMANN: *Die Bevölkerungsbewegungen in Dänemark und ihr Zusammenhang mit der Entwicklung der dänischen Landwirtschaft.* Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. III. F. 30. Band. Jena 1905. Siv. 335. *Statistisk Aarbok for Kongeriget Norge.* 31ste Aar-gang, 1911.

²⁾ O. K. KILPI: *Suomalaisen kansantuonteen taipuvaisuus nyky-aikaiseen industrialismiin ja kapitalismiin.* Aika 1915. N:o 2, siv. 75.

Mitä maataloutteen tulee, on eräässä edellisessä luvussa kosketeltu sitä edistystä voimaperäisempiä viljelystapoja kohti, joka myös Suomen maataloudessa viime vuosisadan keskivälin jälkeen on tapahtunut.

Seuraavassa esitetään muutamia viittauksia, jotka osoittavat, missä määrässä tulokset Suomessa tuotannolliselta kannalta ovat tyydyttävät.

Vlitirehtööri R. GRIPENBERG ON v. 1915 tässä kohden esittänyt eräitä laskelmia. Hän on laskenut, että „jos koko maan maanviljelys saataisiin yhtä tuottavaksi kuin koulutilojen, niin ei leipäviljaa tarvitsisi tuoda maahan“. Yhden vuoden sato lisääntyisi niin, että sen arvo vuoden 1915 hintojen mukaan kohoaisi 157 miljonalla markalla. Sen lisäksi „ne 45 milj. markkaa, jotka nyt menevät ulkomaille hienommista jauhoista ja ryyneistä voitaisiin korvata niillä — 110,9 milj. markalla, mitkä lisätyn karjanhoidon tuotteet tuottaisivat.“¹⁾

Mitä tämä laskelma todistaa Suomen maatalouden nykyisestä tilasta, on ilman muuta selvää.

Edelläesitetty tulos on sitä huomattavampi, jos sitä vertaa siinä lisävalaistuksessa, joka saadaan eräästä prof. RINDELLIN tekemästä laskelmasta.

Eriässä norjalaisessa tutkimuksessa sanotaan Suomen teollisuudesta vuosisadan vaihteessa: (Maanviljelysväestön lukuisuudesta) johtuu yhteydessä kaupunkiväestön vähäisyyden kanssa, että muut elinkeinohaarat ovat sängen vähäpätöiset ja teollisuus ei kohoa edes siihen 0/0-määrään, mikä sillä lasketaan olevan Norjan ja Ruotsin maalaisseuduissa, nimittäin vast. 15,7 ja 13,7.

Folketaellinger og befolkningsforhold. En statistisk-økonomisk studie. Statsøkonomisk Tidsskrift 1900. Kristiania 1901. Siv. 229.

¹⁾ R. GRIPENBERG: *Maamme viljanviljelyksen ehdotettu lisääminen.* Maanviljelyshallituksen Tiedonantoja N:o CIV. Helsingissä 1915. Siv. 8.

Prof. RINDELLIN mukaan on nykyisessä Suomen maataloudessa käyttämättä jäävä, maataloudelta hukkaan mennyt typpimäärä maassa vuotuisesti saatavana olevassa eläinlannassa niin suuri, että se olisi riittävä tarvittavan ulkomaisen leipäviljan tuottamiseen. Vain 20 miljoonaa markkaa tarvittaisiin sen lisäksi ulkomaalta ostettavien keino-kekoisten lannoitusaineitten maksuun, jotta viime vuosina arvottiin huomattavan suureksi paisunut viljan tuonti ulkomailta kävisi tarpeettomaksi.¹⁾

Jos nämät laskelmat pitävät paikkansa, merkitsevat ne että teknillisesti takapajulla olevat tuotantomuodot maan nykyisillä viljelysalueilla siinä määrässä vielä ovat vallitsevana, että jo yksistensä modernisemmilla tuotantotavoilla aikaansaataisiin suuria tuloksia. Maanviljelystuotannon lisääntyminen olisi niin suuri, että se enemmän kuin riittävästi korvaisi jo rauhan aikana arvoltaan n. 100 miljoonan markan suuruisen viljatarvarain tuonnin ulkovalloista.

Johdonmukaisesti edelläesitetyn kanssa onkin ylitirehtööri GRIPENBERGIN ohjelmana senvuoksi vain paremman maanviljelysopetuksen aikaansaaminen.²⁾ „Vastaukseni kysymykseen viljanviljelyksen lisäämisestä kuuluu siis: Säilytämme sama suhde viljelyskasvien kesken kuin ennenkin, mutta pankaamme täytäntöön „yleinen oppipakko“ tuleville maanviljelijöille“. Ja hän huomauttaa: „Maassamme on 250—300 tuhatta maanviljelijää, niihin luettuina torpparit ja vielä pienempienkin maa-alueiden omistajat ja — on olemassa paikkakuntia Suomessa, joissa ainoastaan 0.5—0.7 % maa-

1) ARTHUR RINDELL: *Sädesproduktionen i Finland och grundvillkoret för dess ökande*. Helsingfors 1917. Siv. 57.

2) R. GRIPENBERG: *m. t.* siv. 37. Vrt. myös: J. E. SUNILA: *Ajan tehtäviä maataloudessa*. Porvoossa 1916.

miehistä on läpikäynyt maanviljelyskoulun tai omistaa vastaavat tiedot.“¹⁾

Liitettäköön tähän vielä pari taulua. Niistä näkyy: ensimmäisestä taulusta, kuinka suuri on vehnän ja rukiin satotulos 1 ha:lta eri maissa. Ja toisesta, kuinka satotulos eri maissa suhtautuu teollisuus- ja kaupunkikulttuurin leviämiseen, maanviljelyksen taholta kun usein asetutaan epäluuloiselle kannalle kaupunki- ja teollisuuskulttuurin lisääntymiseen nähden. Tietysti on huomioon otettava eri maiden luonnollinen hedelmällisyys satotuloksien suuruuteen vaikuttavana tekijänä. Mutta silmiinpistävä on kuitenkin eräänlainen yhteys, joka vallitsee maanviljelyksen raakatuoton suuruuden ja teollisen ja kaupunkikehityksen välillä. Taulut ovat seuraavat:

Eri maiden satotulos ha:lta²⁾:

	Sadon suuruus kultakin 1 ha:lta 100 kgoja	
	Vehnän	Rukiin
Espanja	7.7	6.1
Venäjä (europ., incl. Pohj. Kaukasia)	9.1	8.5
Serbia	10.7	8.7

1) R. GRIPENBERG: *m. t.* siv. 35. FREDERIKSEN lausuu Suomen maanviljelyksen tilasta vuosisadan vaihteessa seuraavaa. Koko järkipäinen maanviljelys on täällä suhteellisen uusi. Suomessa olivat pitkät ajat vain rannikot ja muutamien jokien suistot johonkin määrin tiheästi asutut ja vasta nyt ollaan toimeenpanemassa muutamia tärkeimpiä parannuksia, jotka Tanskassa toimeenpantiin 18. vuosisadan lopussa. 19. vuosisadan alussa tai ainakin keskiajoilla. — — Vielä ei kokonaistulos Suomen maanviljelyksestä ole varsin suuri. N. C. FREDERIKSEN: *Finske Landboforhold*. Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri. Utgifven af Letterstedtska föreningen. Stockholm 1901. Siv. 285/—.

2) *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*. 1914. Berlin 1914. Siv. 21*. CARL BALLOD: *Grundriss der Statistik enthaltend Bevölkerungs-, Wirtschafts-, Finanz- und Handels-Statistik*. Berlin 1913. Siv. 75/—. Tiedot ovat vuosilta lähinnä ennen sotaa.

	Sadon suuruus kultakin	
	1 hehta	
	100 kg:oja	
	Vehnän	Rukiin
<i>Suomi</i>	10.9	9.9
Bulgaria	11.8	10.3
Italia	12.2	11.4
Unkari	12.8	11.9
Ranska	13.8	10.3
Rumania	14.1	10.5
Itävalta	15.0	14.6
<i>Tanska</i>	17.3	9.5
<i>Norja</i>	17.6	16.3
<i>Ruotsi</i>	20.9	14.6
Sveitsi	22.0	19.2
Alamaat	24.6	17.4
Englanti ja Wales	21.0	.
Saksa	23.6	19.1
Belgia	26.0	20.6

Maanviljelyksen satotulos maanviljelysmaissa
ja teollisuusmaissa:

Maat, joissa vehnän sato hehta oli 100 kg:oja:	Kaupunkiväes-	Teollisuusväes-
	tön osuus koko väestöstä	tön osuus koko väestöstä
7—12	%	%
Espanja	35.0	.
Venäjä	13.8	17.9
Serbia	18.4	.
Suomi	13.8	14.0
Bulgaria	19.8	.
Italia	54.5	24.5
Unkari	¹⁾ 25.8	13.6

¹⁾ Yhteinen %-määrä Itävalle ja Unkarille. *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*. 1914. Berlin 1914. Siv. 18°.

13—20

Ranska	41.3	31.7
Rumania	19.2	.
Itävalta	25.8	23.3
Tanska	40.3	25.2
Norja	28.5	27.7
Ruotsi	27.2	20.9

21—26

Sveitsi	33.1	44.9
Alamaat	60.0	34.6
Suurbritannia ja Irlanti	68.2	44.1
Saksa	47.2	40.0
Belgia	60.0	41.6

Teollisuuden ja maatalouden ohella ansaitsevat mitä suurimmassa määrässä huomiota Suomen kauppalaivaston ja meriliikenteen kehitys, jos niitä muihin maihin verrataan.

Suomen ulkomaisen kauppavaihdon suuruus verrattuna Venäjän ja Skandinavian maiden kauppavaihdon suuruuteen esitetään seuraavassa taulukossa.

Siinä olevat luvut eivät ilman muuta suoranaisesti osota eri kansantalouksien heikkoutta tai vahvuutta, industrialistis-kapitalistisen kehityksen astetta j. n. e. Tuonti esim. siltä osalta, joka tarkoittaa asukkaiden kulutustarpeitten tyydyttämistä, voi olla suurempi kehittymättömissä kansantalouksissa, joiden oma tuotanto ei ole riittävän suorituskykyinen.

Eri mieliä on lausuttu missä määrin viennin suuruus suorastaan osottaisi eri kansantalouksien kehittyneisyyttä. Ei ole aivan varmaa, lisääkö kehittynyt talous kaikissa oloissa ulkomaista vientikauppaa. ¹⁾ Mutta kaikissa tapauksissa ovat

¹⁾ Kansantaloudellisessa kirjallisuudessa ovat herättäneet melkoista huomiota SOMBARTIN viittaukset, että undenaikaisessa kansantaloudessa vienti muodostaisi yhä vähenevän osuuden maan kokonaistuotannosta.

allaolevat luvut kuitenkin kuvaavia maista, jotka taloudellisilta oloiltaan ja maantieteellisesti ovat lähimpänä toisiaan.

Koko kauppavaihdon raha-arvo kutakin asukasta kohti oli seuraavissa maissa. ¹⁾

	v. 1913 kruunua
Tanskassa	563
* Norjassa	387
Ruotsissa	298
Venäjällä	41
Suomessa	205

Suomen kansantalouden Skandinaviaan verraten suhteellisesti pienempää osanottoa „maailmantalouteen“ todistavat myös seuraavat luvut, jotka koskevat Suomen ulkomaista laivaliikennettä.

Ulkovaltoihin lähteneitten ja ulkovalloista tulleitten aivojen yhteinen kantavuus, rek.-tonnia, kutakin 1 000 asukasta kohti oli seuraava:

	Lähteneitä ja saapuneita laivoja ulkomaisessa me- renkulussa yhteensä 1 000 asuk. kohti v. 1913
Tanskassa	6 604
Norjassa	4 686
Ruotsissa	4 882
Venäjällä	199
Suomessa	1 708

WERNER SOMBART: *Die deutsche Volkswirtschaft im neunzehnten Jahrhundert*. Volksausgabe: Neuntes bis sechzehntes Tausend. Erschienen 1913. Siv. 368/—. Päävastaisesta käsityksestä ks. m. m. SIGMUND SCHILDER: *Entwicklungstendenzen der Weltwirtschaft*. Erster Band: Planmässige Einwirkungen auf die Weltwirtschaft. Berlin 1912. Siv. 5.

¹⁾ *Statistisk Aarbog 1916*. Udgivet af det Statistiske Departement. København 1916. Siv. 225.

Skandinavian maiden edullisempi maantieteellinen asema Suomeen verraten tulee näissä luvuissa osaksi näkyviin. ¹⁾

Valaisevimman kuvan meriliikenteen asemasta Suomen kansantaloudessa Skandinavian rinnalla antaa Suomen kauppalaivaston tila. Tätä voidaan tarkastaa eri kannoilta.

Jos otetaan huomioon yleensä vain 50 n. rek.-tonnia suuremmat laivat, oli kauppalaivaston suuruus — purjelai-vain kantavuustonnit muunnettuna höyrylaivatonneiksi — seuraava. ²⁾

	Kauppalaivaston kanta- vuus (höyrylaivaton- neiksi muunnettuna) kutakin 1 000 asuk. kohti rek.-t. v. 1913
Tanskassa	162
Norjassa	539
Ruotsissa	133
Suomessa (1912)	35

Jos väestön suuruus otetaan mittapuuksi, oli Suomen kauppalaivaston suhteellinen kantavuusmäärä siis ylen pieni Skandinavian maiden kauppalaivaston rinnalla.

Mikä Suomen kauppalaivaston tekee niin vähän suorituskykyiseksi ulkomaiden kauppalaivastojen rinnalla, on sen teknillinen epämodernisuus. Kauppalaivaston modernisuus, sen teknillisen edistyksen, sen suoritusvoimaisuuden aste tulee tavallaan ilmi siitä osuudesta, joka höyrylaivoilla on kauppalaivastossa. (Höyrylaivojen suorituskykyisyys laske-

¹⁾ *Statistisk Aarbog 1916*. København 1916. Siv. 227. Venäjän tietoon (vuodelta 1911) ei ole otettu Kaspian eikä Mustanmeren laivaliikettä. Suomen tieto on vuodelta 1912; vertailun suoritus tässäkin Tanskan tilaston mukaan.

²⁾ *Statistisk Aarbog 1916*. København 1916. Siv. 226.

taan tilastoissa tavallisesti kolminkertaiseksi purjelaivoihin verraten, joskus enemmäksi).

Höyrylaiva on kapitalistisen, purjelaiva esikapitalistisen liikennemuodon vertauskuva. Muissa Euroopan maissa ei purjelaivojen, teknillisesti alempiasteisten liikennevälineiden, osuus kauppalaivastossa yleensä tällä hetkellä ole niin suuri kuin Suomessa, höyrylaivojen osuus niin pieni kuin Suomessa.

Jos otetaan huomioon 100 br. rek.-tonnia suuremmat höyrylaivat ja 100 n. rek.-tonnia suuremmat purjelaivat, näyttää seuraava taulu höyrylaivojen ja purjelaivojen osuuden eri maiden kauppalaivastoissa. ¹⁾

	Höyrylaivoja netto rek.-t.	Purjelaivoja n. rek.-t.	Yhteensä n. rek.-t.	Höyrylai- vain %	Purjelai- vain %
Belgia	168 536	4 553	173 089	97.4	2.6
Tanska	413 122	54 079	467 201	88.4	11.6
Saksa	2 603 655	352 792	2 956 447	88.1	11.9
Englanti	11 643 076	671 590	12 314 666	94.5	5.5
Ranska	942 598	414 017	1 356 615	69.5	30.5
Hollanti	681 257	25 686	706 943	96.4	3.6
Italia	677 209	279 461	956 670	70.8	29.2
Norja	1 019 987	597 275	1 617 262	63.1	36.9
Itävalta-Unk.	560 695	363	561 058	99.9	0.1
Venäjä	440 519	181 964	622 483	70.8	29.2
Ruotsi	509 152	103 090	612 242	83.2	16.8
Turkki	70 591	60 645	131 236	53.8	46.2
Suomi	63 992	164 720	228 712	28.0	72.0

¹⁾ Ulkomaita koskevien tietojen lähde: AUG. KAEGBEIN: *Schiffahrt und Schiffbau Deutschlands und des Auslandes*. Handbuch 1912/13. Hamburg 1912. Siv. 26. Suomen luvuissa olen ottanut huomioon kaikki 50 n. rek.-tonnia suuremmat höyrylaivat. Purjelaivojen (yli 100 n. r.-t.) kantavuusmäärästä olen vähentänyt koko proomuston kantavuusmäärän.

Mutta huomiota ei ole omiansa kiinnittämään yksin purjelaivojen valta-asema Suomen kauppalaivastossa.

Asianlaita tulee vielä omituisemmaksi, kun tietää, että Suomen kauppalaivastossa tämä purjelaivojen osuus viime vuosina on pyrkinyt pysymään ainakin yhtä suurena kuin ennenkin. Skandinaviassa esim. purjelaivasto sitä vastoin vähenee.

Erityisesti tekee Ruotsin kauppalaivaston kehityksen Suomeen verraten niin huomattavaksi juuri Ruotsin kauppalaivaston modernisuus. Ruotsin kauppalaivastossa on höyrylaivastolla verraton valta-asema. Ja tämä höyrylaivaston kehitys tapahtuu erittäin nopeasti.

Tämä asianlaita näkyy seuraavasta.

Höyrylaivasto lisääntyi ¹⁾:

	Ruotsissa n. rek.-t.	Suomessa n. rek.-t.
Vuonna 1909	19 003	2 089
1910	9 770	856
1911	17 027	— 684
1912	41 459	387
1913	69 780	5 284
Keskim. vuosittain 1909/13	31 408	1 586

Tästä höyrylaivaston suuresta kehityksestä Ruotsissa käy ymmärrettäväksi Ruotsin kauppalaivaston suorituskykyisyyden suuri kasvaminen Suomen kauppalaivastoon verraten.

Täysin verrannollisia lukuja ei näet saada Suomen tilastosta, mutta tulee Suomen höyrylaivaston suhde purjelaivastoon taulussa muihin maihin verraten näyttämään pikemmin edullisessa kuin epäedullisessa valossa.

¹⁾ Ruotsin kauppalaivastossa 20/— n. rek.-tonnin kantoiset, Suomen kauppalaivastossa 19. n. rek.-tonnin kantoiset ja sitä suuremmat laivat otetut huomioon. *Sjöfart*. Berättelse för år 1913 av Kommersekollegium. Stockholm 1915. Siv. 6^a. *Merenkulku*. S. V. T. I. B: 33. Helsingissä 1915. Siv. 3.

Jos tätä suorituskykyisyyden kasvamista tarkastetaan valaisemalla kauppalaivaston kasvamista purjelaivatonneissa ja asiaa tutkitaan samoilta vuosilta kuin ylempänä, käy selväksi kauppalaivastojen kehityksen suuri eroavaisuus, s. o. Suomen kauppalaivaston kehityksen heikkous huolimatta purjelaivaston lisääntymisestä.¹⁾

Ottamalla huomioon suorituskykyisyyden (s. o. kauppalaivaston kantavuuden lisääntymisen, jos höyrylaivat muutetaan purjelaivatonneiksi) oli kauppalaivastojen vuotuinen kasvu seuraava:

	Kauppalaivaston suorituskykyisyys lisääntyi:	
	Ruotsissa n. rek.-t.	Suomessa n. rek.-t.
Vuonna 1909	36 184	12 179
1910	13 623	3 389
1911	29 137	— 1 843
1912	123 236	17 026
1913	207 380	34 625
<hr/> Vuotuisin keskim. 1909/1913	<hr/> 81 912	<hr/> 13 075

Asettamalla tämän tosiasian yhteyteen sen kanssa, mitä edellä on esitetty, voi yhtyä v. 1912 mietintönsä antaneen Laivanrakennuskomitean lausuntoon.

Komitea sanoo Suomen meriliikenteestä: „Af de anförda siffrorna får man icke draga den slutsatsen, att sjöfarten hos oss skulle stå högt nog och icke behöfva någon ytterligare utveckling. En sådan slutsats vore förhastad.“²⁾

Lopuksi muutamia yleisiä huomautuksia.

¹⁾ Purjelaivaston lisääntyminen riippuu suureksi osaksi proomunston lisääntymisestä.

²⁾ *Betänkande rörande åtgärder för den inhemska skeppsbyggerinäringens höjande.* Helsingfors. 1912. Siv. 75.

Kun on kysymys kansantaloudellisten tuotantoaarojen vertaamisesta eri maissa, vaikeuttaa tämmöistä vertailua suuresti niiden tuotannollisten, maantieteellisten y. m. edellytysten erilaisuus, jotka eri maissa kullakin tuotantohaaralla ovat.

Jotta vertailu tulisi täysin kelvolliseksi, olisi se koettava toimittaa niin, että numeroista kävisi ilmi tutkittavana olevan asian tila eri maissa toisiinsa nähden, edellytettynä että muut seikat (luonnonrikkaudet, maantieteelliset suhteet y. m.), joista tutkittavana oleva asia myös riippuu, olisivat samat. Vertailun saattaminen niin valaisevaan muotoon on kuitenkin useimmiten mahdoton. Luonnonrikkauksien, maantieteellisen aseman y. m. merkityksen osottaminen tarkoin numeroin ei tavallisesti käy päinsä.

Tämmöisessä tapauksessa on ainoana keinona turvauduttava tutkijan arvostelukykyyneen, mikäli hänellä sellaista on. Ennen kaikkea on silloin huomattava, että asian luonnosta johtuvia vaikeuksia ei ole käytettävä väärin. Tämä tapahtuu, jos kaikki eroavaisuudet, olkoot ne kuinka suuria hyvänsä, kaikki jällellä-olevaisuus, takapajulla-olevaisuus jossakin maassa, jonkun maan kansantaloudellisten tuotantoaarain kehityksessä selitetään yksistään ulkonaisten edellytysten erilaisuuksista johtuviksi.

Tämä selittämistäipumus menee usein aivan liian pitkälle. Eräs esimerkki. Kun on puhe Suomen höyrylaivaston kehittymättömyydestä Ruotsin höyrylaivaston rinnalla, viitataan usein Ruotsin rautamalmirikkauksiin. Mutta huomaamatta jätetään, että esim. Norjassa ja Tanskassa, joissa malmirikkauksia ei ole, rakennetaan enemmän laivoja kotimaassa kuin Ruotsissa, jossa näitä malmirikkauksia on. J. n. e.

On aivan epäilemätöntä, että erilaiset luonnonrikkaudet, maantieteellinen asema j. n. e. vaikuttavat tulosten erilai-

suuteen. Mutta kysymys juuri on siitä, kuinka paljon ne vaikuttavat, s. o. kuinka paljon voidaan laskea niiden tiliin, ja kuinka paljon taas vaikuttavat toiset syyt, toiset tuotannon tekijät.

Mitä erityisesti laivaliikenteeseen ja sen edellytyksiin Suomessa tulee, lausuu siitä vastamainittu Laivarakennuskomitea seuraavaa.

„För Finland med dess geografiska läge, dess långa kuststräckor och stora skärgård måste sjöfartsnäringsen anses såsom en af de allra naturligaste. Finländarens fallenhet för sjölivet, hans håg till sjön och hafvet har i alla tider gjort honom såsom sjöman känd och uppskattad till och med långt utom hemlandets gränser. Sjöfartsnäringsen är äfven en af de bäst lämpade för det finska skaplynnnet, sådant detta ter sig speciellt hos den stora kustbefolkningen.“¹⁾

On erityisesti huomattava, että komitea ei siis pidä esim. Suomen maantieteellistä asemaa Suomen meriliikenteen kehitykselle epäedullisena. Ja puhuessaan suomalaisen luonteen taipuvaisuudesta meriliikenteeseen, pitää komitea suomalaisten luonneominaisuuksia suorastaan suotuisana edellytyksenä laivaliikenteen kehitysmahdollisuudelle Suomessa.²⁾

1) *Bevärande rörande åtgärder för den inhemska skeppsbyggerinäringsens höjande.* Siv. 71.

2) Vertauksen vuoksi saattaa olla mielenkiintoista tutustua erinäisiin ulkomaalaisiin arvosteluihin suomalaisten ominaisuuksista merimiehiin.

«En — — af Narcissus' manskap var finne och bar det något egentomliga namnet Wamibo. Han var, säger Conrad, starkare än hvilka tre af oss som helst. «I The Story of the Sea skildras ett skeppsbrott på Goodwin Sands jultiden 1869. — — fartygets kapten — — var finne. Detta kan ju i någon mån förklara», tillägger författaren, att han kunde hålla ut så länge i vattnet, ty finnarna äro ett hårdadt folk».

Viimemainitussa suhteessa on kuitenkin tehtävä eräs huomautus asiasta, joka Suomessa usein unhotetaan.

On tehtävä riittävä ero niiden vaatimusten välillä, joita

«Samningen beträffande de sjöfarande finnarna är den . säger Bullen. att de måhända äro världens bästa all-round-sjömän. Intet annat sjöfolk förenar så fullständigt alla de egenskaper, som äro nödvändiga hos en fulländad sjöman. Man kan bland dem råka på mången, som kan bygga en skuta, förfärdiga hennes spiror, segel och öfriga rigg, utföra smedarbetet och alla de öfriga mångfaldiga slag af handtverkararbete, som krävas för ett skepps fullständiga utrustning, föra henne till sjöss och navigera henne enligt de sundaste matematiska principer — och göra alla dessa vidt skilda saker med tillhjälp af de enklaste, mest primitiva redskap och under de torftigaste och fattigaste förhållanden. Men i regeln äro de icke flinka (smart); man måste låta dem utföra sitt arbete på deras eget sätt och i deras egen takt, utan att noga granska någonting annat än resultatet .

«I en af Bullens berättelser förekommer en finne vid namn Stadey (?) Han var en 'rysk-finne' — — tillhörande en ras, som om skeppsbord alltid haft ett visst rykte för trolldom».

«Kocken på amerikanska briggen Pilgrim — — frågar en afton af sin skeppskamrat Dana, om denne känner till timmermannens nationalitet. Han är tysk, upplyser Dana. Svaret lugnar kocken, ty denne har misstänkt timmermannen för att vara finne. — — finnarna kunna trollo och i synnerhet ha makt öfver vindar och stormar. Han (kocken) hade själf vid Sandwich-öarna varit ombord i ett fartyg, hvars segelmakare var finne och kunde göra allt, som föll honom in. Denne lycklige man förvarade i sin koj en rombutelj, som var och förblef halffull, ehuru han nästan hvarje dag tog sig ett rus af den. Dessutom hade kocken på Pilgrim hört om fartyg, som kryssat på Finska viken och sett skepp komma i sikte akter ut, passera dem och försvinna för ut, länsande med alla ledsegel satta — och dessa flygande holländare hade naturligtvis varit hemma från Finland».

EIRIK HORNBERG: *Nordbor i främmande sjötjänst.* En studie i engelsk sjöliteratur. Finsk Tidskrift för vitterhet, vetenskap, konst och politik. Förra halfåret 1915. Tom LXXVIII. Helsingfors, 1915. Siv. 301/302, 304. Harvennus minuu.

kansan luonneominaisuuksiin nähden asettaa entisaikainen perintätavallinen meriliikennemuoto (purjelaivakausi) ja kapitalistisen ajan meriliikennemuoto (höyrylaivakausi).

Samalla lailla kuin kapitalismi teollisuuden alalla on siirtänyt liikkeen menestymisen pääpainon, mitä psykologisiin edellytyksiin tulee, verstashuoneesta, perintätavallisesta käsityötaituruudesta suuryrittäjien liikekonttoreihin, samalla lailla on kapitalismi meriliikenteen alalla siirtänyt liikkeen menestymisen pääpainon itse työpaikasta, ammattimaisesta käsityötaituruudesta itse laivoilla, veden päällä, konttoreihin, suurlaivaliikeryrittäjien privaattikabinetteihin.

Näin on, kuten sanottu, laita sekä teollisuuden, kaupan että liikenteen alalla. Perintätavallisen liikennemuodon kannalta tärkeätä merimieskuntoisuuden olemassaoloa liiaksi painostamalla jää huomaamatta, että kapitalistisen ajan taloudessa toiset ominaisuudet alkavat tulla yhä enemmän määrääviksi.

2. Ratsionalinen kansantalous- ja sosialipolitikka.

Lopuksi muutamia huomautuksia.

Teknillis-tieteellinen kansantalous edellyttää myös ratsionalista kansantalous- ja sosialipolitikkaa. Ratsionalinen on kansantalous- ja sosialipolitikka silloin kun se perustuu ajan kansantaloustieteen tuloksiin.

Tätä ei ole käsitettävä siinä mielessä, että kansantaloustieteellinen tutkimus voisi suoranaisesti antaa neuvoja ja ohjeita käytännölliselle talous- ja sosialipolitikalle. Neuvoja ja ohjeita suoranaisesti antava kansantaloudellinen tutkimus ei ole tieteellistä tutkimusta.¹⁾ Mutta ratsionalisen

¹⁾ Vrt. O. K. KILPI: *Talous- ja sosiaalipoliittiset ideaalit nykyajan kansantaloustieteessä ja niiden kritiikki*. Ylipainos Yhteiskuntataloudel-

talous- ja sosialipolitikan täytyy olla tietoinen niistä tuloksista, joihin tieteellinen tutkimus on päässyt. Sen tulee talous- ja sosialipolittisessa toiminnassaan osata tehdä johtopäätökset näistä tuloksista.

Ennen luultiin, että kansantaloudessa vallitsivat lait, jotka olivat luonnonlakien tapaisia, jotka vaikuttivat samalla tavalla kaikissa kansoissa ja kaikkina aikoina. Tämmöisen käsitystavan vallitessa saattoi ajatella, että pieni syrjäinen kansa voi tulla toimeen ilman omaa kansantaloudellista tutkimusta.

Nykyajan käsitys kansantaloustieteen olemuksesta on toinen. Nykyajan kansantaloustiede asettaa paljon enemmän kuin ennen vaatimukseksi eri kansoihin ja eri aikakausiin kohdistuvan kansantaloudellis-sosialisen tutkimuksen.

Kansantaloudellis-sosialisen tutkimuksen kanta kunkin aikajaksona saa tämänvuoksi aivan erityisen suuren merkityksen. Mutta ei ainoastaan tämän tutkimuksen kanta eri aikoina vaan myös tämän tutkimuksen kanta erikseen eri maissa.

SUNDBÄRG on Ruotsin siirtolaisuustutkimuksen yhteydessä esittänyt lausunnon kansantaloudellisen sivistyksen tilasta Ruotsissa nykyaikana. Tämä lausunto on seuraava.

„Mahdollista kylläkin, että meidän (ruotsalaisten) kieli- taitomme on heikko ja venäjänkielen tuntemuksemme anteeksi- antamaton — — niin on kuitenkin eräs tiedonala, jolla asiat ovat vielä huonommin, nimittäin taloudellisella alalla. Olen omasta puolestani monta kertaa yrittänyt huomauttaa, että tässä kohden todellinen lahjojen puute haittaa meidän kansaamme. Meillä ruotsalaisilla on talous aina ollut — sekä

lisestä Aikakauskirjasta. 1915. N:o 6. Siv. 1/—. Samoin: E. NEVAN- LINNA: *Kaksi kansantaloudellisen tutkimuksen merkkimiestä*. Helsinki 1913.

teoretisesti että käytännöllisesti — vaikea; tällä alalla olemme aina olleet heikot keksimään näköaloja. Mutta Herra tietäköön! me emme myöskään ole paljoakaan tehneet sen puutteen korjaamiseksi.

Yliopistoissamme ovat taloudelliset tutkimukset työnetyt syrjään jo sen kautta, että kansantalous kuuluu lainopilliseen tiedekuntaan. Ilman erityistä lupaa voi siis ainoastaan juristi harjottaa kansantaloudellisia opinnoita. Ehkä tässä on monien ohessa yksi syy, minkä vuoksi juristeria on joutunut suorittamaan niin kohtalokkaan osan taloudellisessa elämässämme.

Kauppakouluissamme pidettiin kauan aikaa kaikki syvempi taloudellisten aineiden opiskeleminen tarpeettomana „teoretiseramisena“. Sen jälkeen kun Saksan liikemiehet meidän päivinäme ovat osottaneet, mihin tuollainen halveksittu teoretiseraminen kelpaa, on käsitys väbitellen meilläkin muuttunut toiseksi. Mutta aina yhä eteenkinpäin ovat perusteellisemmat tiedot — sekä teoretiset että käytännölliset — taloudellisissa aineissa kauppaoppilaitoksissamme ensimmäisiä toivomuksia — —.

Mutta ei ainoastaan valtiomies ja liikemies välttämättömästi tarvitse kansantaloudellisia tietoja. Kansanvallan vuosisatana ei kukaan kansalainen saa olla vieras näille aineille. Suoraan sanoen uskomattoman alhainen taloudellisen sivistyksen kanta Ruotsin kansan suuressa osassa on vakava vaara elinkeinojemme tulevaisuudelle. Aikamme kansanvalistustyöllä on tässä laaja pelto toimintaa varten. On mahdollista, että tämä Ruotsin kansan pelto on vaikeasti viljeltävissä; meidän aikanamme sitä ei saa lyödä laimin. Se saattoi käydä päinsä nyrkkivallan aikoina ja suurten sotien vuosisatoina; mutta on itsemurhaa laiminlyödä taloudellista kasvatusta aikana, jolloin kaikki

inhimillinen kilpailu ensi sijassa tapahtuu taloudellisella alalla.¹⁾

SUNDBÄRGIN lausunto on eräässä kohden mieltäkiinnittävä. Se sopii asettaa yhteyteen erään toisen arvostelun kanssa, jolla Ruotsin Hushållnings Journal alotti vuonna 1776 vuosikertansa. Tämä lausunto koski Ruotsin taloudellista tutkimusta noin 140 vuotta takaperin olevalta ajalta. Se kuului: „Sverige kan ostridigt tilräkna sig den hedren, at, ibland alla kände Nationer, hafwa varit den första, som låtit Oeconomiska ännen blifwa et föremål för Lärda Samqwäm, och för Ungdomens underwisning wid Hög-Scholor och allmänna Läro-Säten. Kongl. Swenska Wetenskaps-Academiens Instiftelse-Lagar och Handlingar, ifrån deras första början, samt den wid Upsala Uniwersitet år 1741 inrättade Oeconomiska Professionen, bewisa sådant tilräckeligen.“²⁾

Jos nimittäin Ruotsissa, jonka kansantaloudellisella sivistyksellä on niin vanha ja keskeytymätön historiansa, voidaan tätä sivistystä arvostella niinkuin SUNDBÄRGIN lausunnossa on tehty, mitä on silloin sanottava vastaavasta kansantaloudellisen sivistyksen tilasta Suomessa.

Vuosisadan vaihteessa v. 1900 kuvattiin aikakauslehdessä *Soziale Praxis* Suomen kansantaloudellis-sosiaalisen sivistyksen kantaa seuraavalla tavalla.

„Useimmat suomalaiset kieltävät työväenkysymyksen olemassaolon. He pitävät isänmaatansa jonkinlaisena poikkeuksena ja luulevat, että luokkataistelu maassa, jossa kaikki

¹⁾ *Uttalanden rörande Sveriges industri, handel och sjöfart som till Emigrationsutredningen inkommit från handelskamrar, handels- och sjöfartsnämnder, föreningar samt enskilda affärsmän.* Emigrationsutredningen. Industri och Handel. Bildta XIX. Stockholm 1910. Siv. 106.

²⁾ *Hushållnings Journal.* För September Månad. 1776. Stockholm 1776.

väestön kerrokset ovat liitetyt toisiinsa erityisillä maan intresseillä, olisi mahdoton. Suomalaisessa kirjallisuudessa on ainoastaan vähän kirjoituksia, joiden esineenä ovat sosiaaliset kysymykset. Ulkomaiden kansantaloustieteilijäin tunnetuimmat teokset eivät ole vielä suomeksi käännettyt. Yliopistossa ei ole mitään oppituolia kansantaloustieteessä ja ulkomaan työväenliikkeestä tietävät suomalaiset ainoastaan vähän. Senvuoksi arvellaankin, että teollisuudessa vielä kokonaan patriarkaliset suhteet työläisten ja yrittäjien välillä vallitsevat, — — ja että työväenliikettä on pidettävä vain kansan epäterveenä tahii lapsellisena hurmautumisena utopiisiin aatteisiin. Tahdomme katsoa, onko tämä väite oikea.

Näin voitiin kirjottaa aikana vain 17 vuotta takaperin.

Asiat ovat jo jonkun verran muuttuneet. Useimmat suomalaiset myöntävät työväenkysymyksen olemassaolon. Suomalaisessa kirjallisuudessa on jo enemmän kirjoituksia, joiden esineinä ovat sosiaaliset kysymykset. Useat ulkomaalaisten kansantaloudellisten tutkijain teokset ovat jo suomenkielelle käännettyt. Yleisellä kansantaloustieteellä, kansantalous- ja sosialipolitikalla, finanssieteellä ja tilastotieteellä on jo oma, yhteinen professurinsa Suomen yliopistossa. Ulkomaiden sosialisista oloista tiedetään enemmän. Ja yhä harvemmat ovat Suomessa ne, jotka arvelevat Suomen teollisuudessa vielä kokonaan patriarkalisten suhteiden vallitsevan työläisten ja yrittäjien välillä.

Mutta kysymys on, onko tämä riittävä. Onko kansantaloudellinen sivistys jo sellainen, että siihen järkiperäinen talous- ja sosialipolitikka saattaa perustua ja siitä saada apua.

Kansantaloudellinen sivistys jakaantuu oikeastaan kahteen haaraan: 1. varsinaiseen tutkimustyöhön, jolla ei ole muita asioita ajettavanaan kuin tutkimuksen. Ja 2. tutkimusten tulosten tunnetuksi tekemiseen: toiselta puolen sup-

peammille sivistyksellisille piireille, toiselta puolen laajoille kansankerroksille. Jälkimmäisen, yleistajuisen kansantaloudellisen kirjallisuuden laatu (mutta ei suinkaan sen olemassaolo) riippuu edellisen olemassaolosta ja laadusta. Voipapanna kysymyksen alaiseksi, missä määrin kansantaloudellinen valistus- ja tietokirjallisuus, ainakin omaa maata koskeva, jolla ei ole pohjanaan kotimaista tutkimustyötä, on ehkä enemmän vahingollinen kuin hyödyllinen.

Suomen kansantaloudellisen sivistyksen puutteellisuus kohdistuu oikeastaan kumpaankin mainituista haaroista. Kansantajuinen, laajempia piirejä tarkoittava kansantaloudellinen kirjallisuus, mikäli sitä on, on suureksi osaksi laadultaan epätydyttävä. Kotimainen tieteellinen tutkimus, johon se voisi nojautua, on vielä vähäpätöinen. Syyt tähän viimeksi mainittuun asianlaitaan ovat useat. Ensinnäkin on harrastusta kotimaisen kansantaloudellisen tutkimuskirjallisuuden luomiseksi vain vähän olemassa.¹⁾

N. s. oppinut köyhälistö, josta määrättyissä oloissa voi olla se hyöty, että se voi kartuttaa tieteitä, jotka yhteiskunnan puolelta eivät saa tarpeeksi huomiota, on Suomessa kansan-

¹⁾ Eräänlainen kansantaloudellinen tutkimustyö alkaa osaksi siirtyä eri intressipiirien huostaan. Eri intressipiirien (maatalouden, teollisuuden y. m.) edustajat toimeenpanevat omalta kannaltaan tutkimuksia. Näiden vaikutus yleiseen talous- ja sosialipolitikkaan tulee olemaan sitä suurempi mitä pienemmät edellytykset kokonaiskansantaloutta silmälläpitävällä itsenäisellä tutkimustyöllä maassa on.

Aikaisemmista laiminlyönneistä vrt. esim. *Handlingar tillkomna vid Landtdagen i Helsingfors år 1891*. Femte delen. Helsingfors 1892. Allmänna Besvärskommittens betänkande N:o 5. Siv. 4/—. Komiteanmietintö laki-ehdotuksen tekemistä varten maan vuokrauksesta maalla asetetulta komitealta. N:o 2. 1897. Siv. 16. KYÖSTI HAATAJA: *Maanvuokra- ja maakysymyksen vaiheita ulkomailla*. Helsinki 1914. Taloustieteellisiä tutkimuksia XIII. Siv. 104. Y. m.

talouden alalla, tämän tieteen nuoruuden vuoksi, vähä-
lukuinen.¹⁾

Vihdoin puuttuu Suomessa sellaisia rahastoja kansantaloudellisen tutkimuskirjallisuuden edistämiseksi kuin muissa maissa.²⁾ Tavallisista kustannusyhtiöistä ei tässä kohden ole paljon apua. Niiden on ehkä noudatettava ainakin sen verran taloudellisia periaatteita, etteivät kustanna kansantaloudellista tutkimuskirjallisuutta.

Suomessa tapahtuneesta sosialisesta nousuajasta huolimatta on kansantaloudellisen kirjallisuuden käyttö vielä aivan alkuasteellaan. Helsingin Kaupunginkirjastossa, jonka käyttäjäpiiri tosin rajottuu määrättyihin sosialisiin luokkiin, oli lainausliike, kirjojen sisällykseen nähden eräinä vuosina seuraava.

Kirjojen sisällylys	Kirjaston kirjavarat nidoksia	Lainaukset nidoksia	Lainauksen suhde teollinen luku aineen mukaan		
			v.	v.	v.
			1914	1914	1912 1913 1914
I. Uskontoa	2 269	2 454	0.6	0.5	0.6
II. Historiaa ja elämäkert.	5 144	30 907	9.4	7.5	7.6

¹⁾ Luettelo yliopistossa 19. vuosisadalla julkaistuista väitöskirjoista käsittää osastossa «kansantalous» 3 teosta yli 50 vuotta pitkältä ajankaksolta 1828/1882, kaikkiaan 9 teosta vuosilta 1828/1908. Ks. OTTO E. A. HJELT: *Det finska universitetets disputationer och programlitteratur under åren 1828—1908*. Systematiskt ordnad. Helsingfors 1909. Siv. 69.

Tämä on hiukan oudostuttava tulos aikakaudelta, jolloin 19. vuosisadan suuret kansantaloudelliset muutokset tapahtuivat ja ne laajakantoiset yhteiskunnalliset kysymykset kypsyivät, jotka meidän päivinä ovat joutuneet päiväjärjestykseen.

²⁾ Viimeisestä tällaisesta ks. B. M.: *T. H. Aschehoug-Fondet for samfundsvitenskapelig forskning*. Statsøkonomisk Tidsskrift. Kristiania 1917. Hefte 2—3. Siv. 149'—.

III. Maantietoa ja matka- kertomuksia	3 043	21 188	6.3	5.2	5.2
IV. Romaneja, kertomuksia ja satuja	33 224	286 554	68.4	70.7	70.2
V. Runoja, näytelmiä, kir- jallisuushistoriaa j.n.e.)	7 380	28 266	6.3	6.9	6.9
VI. Terveys-oppia, liike- ja luonnontiedettä, ma- tematiikkaa, teknolo- giaa	3 283	15 656	3.8	3.7	3.5
VII. Oikeus- ja valtio-oppia, yhteiskunnallisia ky- symyksiä ja talous- tiedettä	2 930	5 274	1.0	1.2	1.3
VIII. Kieliä	782	4 774	1.0	1.1	1.2
IX. Filosofiaa, siveys-, kas- vatus-, urheilu- y. m. kirjallisuutta	3 584	13 191	3.2	3.2	3.2
X. Lukusalissa käytettä- vissä olevia teoksia	7 472	—	—	—	—
Yhteensä	69 111	408 264	100.0	100.0	100.0

Kansantaloudellisen kirjallisuuden lainaus on siis viime vuosina, joilta on tietoja, käsittänyt, yhdessä laajan laki-tieteellisen kirjallisuuden kanssa, kaikkiaan vain n. 1 %:n kaikista lainauksista. Jonkunlainen, vaikka heikko kasvaminen on kuitenkin tämän kirjallisuuden käytössä havaittavissa. Ettei puheenaoleva vähäinen yhteiskunnallisen ja taloudellisen kirjallisuuden käyttö riipu ainakaan itse kirjaston kirjavarojen suuruudesta tässä kohden, näkyy siitä, että myös vertaamalla lainauksia tähän ryhmään kuuluvien kirjojen lukumäärään, lainaukset ovat olleet suhteellisesti harvalukuiset.¹⁾

¹⁾ Vastaavaa tilastoa ulkomaalaisista oloista en ole sattunut saamaan käytettäväkseni. Eräässä ruotsalaisessa komiteamietinnössä sano-

Edellisessä on esitetty muutamia viittauksia kansantaloudellis-sosiaalisen tutkimuksen ja kansantaloudellis-sosiaalisen sivistyksen kannasta Suomessa edellytyksenä järjkeräiselle talous- ja sosialipolitikalle.¹⁾ Haitat, jotka osaksi tässä kosketelluista seikoista ovat kypsyneet ja yhä voivat olla kypsymässä, ovat jokaiselle tunnettavissa. Ei voi välttää ajatusta, että kansantaloudellisen tutkimuksen ja kansantaloudellisen sivistyksen lähes vuosisatainen laiminlyönti on epäilemättä osaksi syynä siihen, että sosialiset kysymykset Suomessa lopulta usein joutuvat epänormalisella tavalla ratkaistaviksi.

taan kuitenkin kansantaloudellisen kirjallisuuden lainauksesta Tukholman kansankirjastoissa seuraavaa: «Ett viktigt rum intager numera diskussionen i sociala, politiska och nationalekonomiska frågor, och arbeten däri hafva en intresserad läsekrets. Så är också förhållandet beträffande teknologi och naturvetenskap och hälsovård».

Betänkande afgifvet af kommittén för utredande af frågan, om och i hvilken utsträckning ett centralbibliotek för Stockholm må kunna åstadkommas. Bihang N:r 158 till Beredningsutskottets utlåtanden och memorial för år 1912. Siv. 27. Mitä tulee Suomen suomenkieliseen kirjallisuustuotantoon, muodostaa yksin uskonnollinen ja kaunokirjallisuus erään tilaston mukaan vv. 1886/95 ilmestyneestä suomenkielisestä kirjallisuudesta noin puolet. K. F. KARJALAINEN: *Kirjallisuustilasto*. Valvoja. Kahdeksastoista vuosikerta 1898. Helsingissä 1898. Siv. 667/—.

¹⁾ Vrt. muuten J. H. VENNOLA: *Valtiotieteellinen tiedekunta yliopistoon*. Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja N:o 6. 1916. Siv. 265/— Samoin jonkun verran aikaisemmalta ajalta HANNES GERHARD: *Yliopistokysymyksiä*. Valvoja. Neljästoista vuosikerta. 1894. Helsingissä 1894. Siv. 483/—.

Nimiluettelo.

<p>A.</p> <p>Agardh 44.
d'Aguessau, kansleri 96.
Alanen, Yrjö 14, 25, 169.
Alcibiades 153.
Amelin 72.
Amna 99.
Antell, A. 164, 183.
Armfelt, kreivi 30.
Arppe, N. L. 129.
Aschehough, T. H. 210.
August, Holstein-Oldenburgin perintöprinssi 30.
Autere, O. 73.</p> <p>B.</p> <p>Balchen 91.
Ballod, Carl 193.
Baranoffski, S. I. 143.
Barbarossa 48.
Bebel 20.
Beck 71.
Bergroth, Elis 33.
Bernhard, Ludvig 120.
Bertillon 145, 146.
Bertillon, Jacques 20, 146.
B. M. 210.
Brahma. 98, 99.
Brentano 20.
Budge, Siegfried 54.
Bullen 203.
Böhmert 72.
Böttzow, C. 146.</p> | <p>C.</p> <p>Calamnius, R. 46.
Callisen 62.
Cantzlaer 34.
Carlsson, Wilh. 88.
Cauderlier, G. 20, 145.
Chio, P. 76.
Clerget, Pierre 6.
Colquhoun, 177.
Conrad 202.
Conrad, J. 173.
Cygnaeus, Fredrik 153, 154.</p> <p>D.</p> <p>Danielson-Kalmari 29.
Dana 203.
Davenaut 79.
Dechambre, A. 146.
Donner, K. 149.
Donner, professori 164, 183.
Dragut 48.
Dumont 100.</p> <p>E.</p> <p>Edelsvärd, F. V. 129, 182.
Engel 58.
Engelbrecht 151.
Estlander, C. G. 154.</p> <p>F.</p> <p>Fahlbeck, Pontus 73, 95.
Finlayson 113.
von Fircks, A. Frhr. 145.</p> |
|---|--|

Fischer, Gustav 118, 120.
 Flodström 73.
 Fontane 106.
 Pontell, A. G. 17.
 Forsberg, valtioagronomi 66.
 Forsman, Jaakko 151.
 Forsman, professori 102.
 Forssell, Theodor 88.
 de Foville 72, 119.
 Frederiksen, N. C. 193.
 Freudenthal, A. O. 24.
 Friedrich, Ernst 3.
 Frost, J. 86.
 Furuhjelm, Maria 14.
 Földes, Béla 116.

G.

Gebhard, Hannes 74, 214.
 George, Henry 64.
 Giffen 71.
 Girard 71.
 Goldstein, J. 72.
 Gripenberg, Alexandra 12, 157.
 Gripenberg, R. 191, 192, 193.
 Grotenfelt, Nils 89.
 Grotewold, Christian 7.
 Groundstroem, Oskar 25, 45.
 Gustaf Vasa 151.
 Gylling, Edvard 21, 92, 185.

H.

Haataja, Kyösti 209.
 Hainari, O. A. 24.
 Hansen, V. Falbe 85.
 Heimdallr 99.
 Heurlin, Sven Nils 33.
 Hirn, Yrjö 35.
 Hjelt, Arthur 158.
 Hjelt, Aug. 45, 140, 141.
 Hjelt, Otto E. A. 210.
 Hollman, A. H. 86, 190.
 Holmberg, Uno 108.
 Hoppu, K. V. 166.

Homborg, Eirik 203.
 Huber, F. C. 15, 49.

I.

Ignatius, K. E. F. 44, 154.
 Iivonen, J. H. 88, 131.

J.

Jannasch 177.
 Jarl 99.
 J. E. W. 150.
 Johansson, Püspa 11, 164.
 von Juraschek, Franz 71, 120.
 Järnefelt, Akseli 24.
 Järnefelt, Arvid 64.
 Järvinen, Kyösti 6.

K.

Kaegbein, Aug. 198.
 Kaino 150.
 Karjalainen K. F. 212.
 Karlstedt, K. A. 88.
 Kautsky, Karl IX, 20, 51.
 Kiaer, A. N. 177.
 Kiaer, A. Th. 86, 190.
 Kilpi, O. K. 17, 86, 140, 160, 166, 190, 204.
 Kivi, Aleksis 9, 25.
 K., N. 150.
 von Koch, G. H. 24, 177.
 Koefoed, Michael 89.
 Koistinen, Olli 66.
 Koivisto, edusmies 11.
 Korpisaari, P. 166, 167.
 Kryger, Johan Fredric 60, 64.

L.

Laurin, K. O. 89.
 Leroy-Beaulieu, Paul 120.
 Levasseur, E. 20, 96, 145.
 Lewinski, Jan St. 112.
 Lilius (Listo), Aksel 88, 89, 131, 132.
 Lindström, G. I. 12.
 Lindström, Johan Adolf 48, 49.

Ljungberg, C. E. 44.
 L. L. L. 154.
 Lundell, William 24.
 Lönnrot 46.

M.

Magnusson, G. Gerhard 15.
 Mahniivaara, Willh. 109.
 Malthus, T. R. 34, 35, 58, 121.
 Marx 110.
 Maurel, E. 100.
 Mellbye, Johan E. 12, 91.
 Menger, Anton 88.
 Menrman 68.
 Mill, John Stuart 64.
 Modée, R. G. 61.
 Mombert 20.
 Mony 72.
 Myhrberg, August Maximilian 152.

N.

Nelson, Helge 169.
 von Neumann-Spallart, F. X. 71, 73, 120.
 Nepos, Cornelius 153.
 Nevanlinna, E. 205.
 Nicander, Henrik 74, 75, 76, 140.
 Niemelä, Matti 88, 123.
 Nordström, J. J. 99.

O.

Odenvall, Fredr. 89.
 Oittinen, edusmies 103.
 Oldenberg, K. 20, 145.
 Ottel, Klemens 6.

P.

Palme, J. H. 120.
 Peltonen, Wihtori 9, 11, 12.
 Person, Eleny 24.
 v. Philippovich 54.
 Pippingskjöld 165.
 Prinzing, Friedrich 145.
 Prometheus 111.

Pulteney 71.
 Päivärinta, Kirkkoherra 102.
 Päivärinta P. 14, 15.
 Pöysti, edusmies 103.

R.

Ramsay, Adolf 39.
 Rathgen, Kari 59.
 Relander (Reijo-Waara), Konr. 89.
 Reuter, O. M. 10, 141, 155, 169.
 Rigr 99.
 Riihimäki, edusmies 103.
 Rindell, Arthur 191, 192.
 Roscher, Wilhelm 7.
 Rosendal, M. 33.
 Runeberg, Ephraim Otto 142, 175, 176.
 Růžicka, Karl 185.
 Ruotsalainen, Paavo 32.
 Rümelin, Gustav 145.

S.

Sacklén, Lars 39.
 Sadler 48.
 Scharffenberg 11.
 Scharling, Will. 85.
 Schauman, Georg 21.
 Schilder, Sigmund 196.
 v. Schmidt-Phiseldek, C. F. 102.
 v. Schmoller, Gustav 54, 120.
 Schnapper-Arndt, Gottlieb 71.
 Schollmayer, Wilhelm 145.
 Sidenbladh 73.
 von Skal, Georg 157.
 Skogman, D. 46.
 Skrifvars, Brita 25.
 van der Smissen 20.
 Snellman, J. W. 17, 147, 157, 161, 181.
 Snellman, Paavo 14.
 Soetbeer 72.
 Soliman II 48.
 Sombart, Werner 101, 109, 110, 133, 156, 185, 195, 196.

Somndorfer, Rudolf 6.
 Spann, Ottomar 20.
 Spencer 20.
 Staley 203.
 Steinheil, kreivi 30, 31.
 Stolzmann 54.
 Strindberg 151.
 Ståhlberg, K. J. 80.
 Sundbärg, Gustav V. VI. 5, 6, 12, 73,
 74, 75, 76, 120, 151, 205, 207.
 Sunila, J. E. 66, 192.

T.

Tallqvist, J. V. 146.
 Tammelander, A. G. 88.
 Tarkiainen, V. 25.
 Tarkkanen, Matti 9, 25.
 Tavela, Kaarle 88.
 Tegnér, Esaias 62.
 Thauvon 44.
 Thörnberg, E. H. 24, 177.
 Tikkanen, Paavo 115.
 Topelius, Z. 14, 25, 157.
 von Troil 30.
 von Tyszka, Carl 116, 117, 119, 120.

U.

Unonius, Gustaf 24.
 af Ursin 113.

V.

Vacher 72.
 Valpas 113.

Vennola, J. H. 212.
 Viik, V. Ulrik 66.

W.

Wadenstjerna, O. W. 88.
 Wagner, Adolph 46, 53, 54.
 Wahren 113.
 Wallen 91.
 Wallenius, esittelijäsiihteeri 35.
 Wamibo 202.
 Wärén, Aksel 79, 88.
 Wargentín, Pehr 34, 64.
 Warming, Jens 27, 89, 118, 120.
 Weber, Max 109, 110.
 Westergaard, Harald 89.
 Westerling, F. 88.
 Westerlund, F. W. 144.
 Wicksell, Knut 62.
 Wikman, K. Rob. V. 153.
 von Willebrand, vapaaherra 102,
 156, 165.
 Willgren, Karl 116, 145.
 Wilson, Gustaf 24.
 Winter, G. 143.
 Wohlin, Nils 1, 10, 146, 190.
 Wolf, Julius 20, 93, 145.
 W. S. 166, 168.

X.

X. 150.

Z.

Zakrewsky, kenraalikuvernööri 37.
 Zeitlin, Leon 71.

Korjattavaa:

Siv. 37, 15. riv. ylläältä on: kuninkaiten: luettava: kuminkaan
 " 46, 22. " Lönnroth " Lönnrot
 " 73, 2. " Flodstrom " Flodström
 " 156, 14. " } Willebrandt " Willebrand
 " 165, 4. albaalta }